

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORHAN PAMUK'UN ROMANLARINDA İKİLEMELER

ÖZGE ÇEŞMECİ ÖREK

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ayşe İLKER

MANİSA-2019

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORHAN PAMUK'UN ROMANLARINDA İKİLEMELER

ÖZGE ÇEŞMECİ ÖREK

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ayşe İLKER

MANİSA-2019

	T.C. MANISA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu	FRYL-031
	YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI Tez Savunma Sınavı Tutanağı	Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/25/03/2018
		Sayfa	1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 11.06.2019 tarih ve 19/22 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Özge ÇEŞMECİ ÖREK'in "**Orhan Pamuk'un Romanlarında İnkilemeler**" konulu tezi incelenmiş ve aday 01.07.2019 tarihinde saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **80** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

Prof. Dr. A. Akdeniz

ÜYE

Doç. Dr. Ferhat Karabulut
G. Hattar

ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi M. Yasin KAYA

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Orhan Pamuk’un Romanlarında İkilemeler” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

30/05/2019

ÖZGE ÇEŞMECİ ÖREK

ÖZET

ORHAN PAMUK'UN ROMANLARINDA İKİLEMELER

Bu çalışmada, Orhan Pamuk'un Cevdet Bey ve Oğulları, Sessiz Ev, Beyaz Kale, Kara Kitap, Yeni Hayat, Benim Adım Kırmızı, Kar, Masumiyet Müzesi, Kafamda Bir Tuhaflık ve Kırmızı Saçlı Kadın adlı romanlarında geçen ikilemeler konu edilmiştir. Çalışmanın amacı, Orhan Pamuk'un romanlarından elde edilen ikilemelerle ikileme konusunu yapı, anlam ve alınma sözcükler bakımından sınıflandırmaktır.

Çalışma; giriş, inceleme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Orhan Pamuk'un hayatı ve romancılığı hakkında bilgi verilmiş, araştırmacıların ikileme ile ilgili yapmış oldukları çalışmalara değinilmiştir.

İnceleme bölümünde ikilemeler; yapı, anlam ve alınma sözcük bakımından ele alınmıştır. İlk olarak ikilemeyi oluşturan sözcüklerin aldığı ekler belirlenmiştir. Ardından ikilemeyi oluşturan sözcükler arasındaki anlam ilişkisi tespit edilmiştir. Sonraki bölümde Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, Yunanca, Almanca ve İtalyanca kökenli ikilemelere yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde, ikilemelerle ilgili elde edilen veriler hakkında yorumlarda bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: İkileme, Orhan Pamuk, yapı, anlam, alınma sözcükler

ABSTRACT

REDUPLICATIONS IN THE NOVELS OF ORHAN PAMUK

In this study, the reduplications in the novels Cevdet Bey ve Oğulları, Sessiz Ev, Beyaz Kale, Kara Kitap, Yeni Hayat, Benim Adım Kırmızı, Kar, Masumiyet Müzesi, Kafamda Bir Tuhafılık and Kırmızı Saçlı Kadın by Orhan Pamuk have been discussed. The aim of the study is to classify reduplications in terms of structure, semantics and borrowed words.

The study consists of introduction, analysis and conclusion sections. In the introduction section, information about the biography and authoring of Orhan Pamuk has been given. Thereafter, the studies which have been done by analysts have been referred.

Reduplications have been studied in terms of structure, semantics and borrowed word in the analysis section. Firstly, the affixes in words which form the reduplications in the process of structure study have been designated. Then, Semantic relations between the words which form reduplications have been identified. In the next section, reduplications which have been formed by the words from Arabic, Persian, English, French, Greek, German and Italian languages have been discussed.

Conclusion section includes comments on the acquired data about the reduplications.

Key Words: Reduplication, Orhan Pamuk, structure, semantics, borrowed words.

SÖZ BAŞI

Dil, düşüncenin dışı vurulmuş halidir. Birçok kullanım alanına sahip olan dil, edebî eserlerde sanatçının duygu, düşünce ve hayal dünyasıyla birleşerek sanatçının yaratıcılığına temel oluşturmaktadır. Sanatçı, bu yaratıcılığında dilin söz varlığını kullanmaktadır.

Türkçenin söz varlığı içinde bulunan yapılardan biri de ikilemelerdir. İkilemeler, anlatımın gücünü artıran ve anlatıma ahenk katan dil birlikleridir. İkilemeyi oluşturan sözcükler arasında sese ve anlama dayalı güçlü bir bağ bulunmaktadır. Sözcükler arasındaki bu bağ, aynı sözcüklerin tekrarı veya eş, yakın ya da zıt anlamlı sözlerle sağlanmaktadır.

İkilemeler, Türkçenin her döneminde kullanılmıştır. Bugüne kadar ikileme konusu üzerinde birçok çalışma yapılmış, farklı tanım ve tasnifler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada da, ikileme konusu Orhan Pamuk'un tüm romanlarından hareketle farklı açılardan incelenip değerlendirilmiştir. İncelemede, Orhan Pamuk'un imla ve noktalamada tutturduğu düzene dokunulmamıştır.

Çalışmanın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ayşe İLKER'e yürekten teşekkür ederim. Ayrıca çalışmalarım sırasında manevi desteğini her zaman hissettiğim değerli eşim Can ÖREK'e, öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve hep yanımda olan babam Necdet ÇEŞMECİ ve annem Asiye ÇEŞMECİ'ye de teşekkür ederim.

ÖZGE ÇEŞMECİ ÖREK

Manisa, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
SÖZ BAŞI	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
0. GİRİŞ.....	1
0.1. Konu, Amaç, Kapsam.....	1
0.2. Yöntem	1
0.3. Literatür Taraması	4
0.4. Kısıtlılıklar	14
0.5. Orhan Pamuk'un Hayatı.....	15
0.6. Orhan Pamuk'un Romancılığı.....	19
0.7. Orhan Pamuk'un Eserleri.....	20
0.8. İkileme.....	21
I. BÖLÜM.....	35
1.1. YAPI BAKIMINDAN İKİLEMELER.....	35
1.1.1. Basit Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	35
1.1.1.1. Tek Heceli Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	36
1.1.1.2. İki Heceli Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	43
1.1.1.3. Yansıma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	56
1.1.1.3.1. Tek Heceli Yansıma Sözcüklerden Oluşan Yansıma İkilemeler	57
1.1.1.3.1.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	58
1.1.1.3.1.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	62
1.1.1.3.2. İki Heceli Yansıma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	63
1.1.1.3.2.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	64
1.1.1.3.2.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	73
1.1.1.4. İşletme Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	75
1.1.1.4.1. İsim İşletme Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	75
1.1.1.4.1.1. İyelik Eki Alan İkilemeler	75

1.1.1.4.1.2.	Belirtme Eki Alan İkişemeler	98
1.1.1.4.1.3.	Yönelme Eki Alan İkişemeler	98
1.1.1.4.1.4.	Bulunma Eki Alan İkişemeler	101
1.1.1.4.1.5.	Ayrılma Eki Alan İkişemeler	103
1.1.1.4.1.5.1.	Aynı Sözcüklerden Oluşan İkişemeler	103
1.1.1.4.1.5.2.	Farklı Sözcüklerden Oluşan İkişemeler	104
1.1.1.4.1.6.	İlgi Eki Alan İkişemeler	106
1.1.1.4.1.7.	Çokluk Eki Alan İkişemeler	106
1.1.1.4.1.8.	Vasıta Eki Alan İkişemeler	107
1.1.1.4.2.	Fil İşletme Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkişemeler	108
1.1.1.4.2.1.	Bildirme Kipi Alan Sözcüklerden Oluşan İkişemeler	108
1.1.1.4.2.1.1.	Geniş Zaman Eki Alan İkişemeler	108
1.1.1.4.2.1.2.	Görülen Geçmiş Zaman Eki Alan İkişemeler	109
1.1.1.4.2.1.3.	Duyulan Geçmiş Zaman Eki Alan İkişemeler	110
1.1.1.4.2.2.	Tasarlama Kipi Alan Sözcüklerden Oluşan İkişemeler	111
1.1.1.4.2.2.1.	Şart Eki Alan İkişemeler	111
1.1.1.4.2.2.2.	Emir Eki Alan İkişemeler	111
1.1.1.4.2.2.3.	Gereklilik Eki Alan İkişemeler	112
1.1.2.	Türemiş Sözcüklerden Oluşan İkişemeler	112
1.1.2.1.	İsim Kök veya Gövdelerinden Türetilen Sözcüklerle Oluşan İkişemeler	113
1.1.2.1.1.	Türkçe Sözcüklerden Türeyen İkişemeler	113
1.1.2.1.1.1.	+II / +IU Şeklinde Oluşan İkişemeler	113
1.1.2.1.1.1.1.	Aynı Sözcüklerden Oluşan İkişemeler	114
1.1.2.1.1.1.2.	Farklı Sözcüklerden Oluşan İkişemeler	117
1.1.2.1.1.2.	+II / +IU..... +sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkişemeler	122
1.1.2.1.1.3.	+sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkişemeler	124
1.1.2.1.1.4.	+IIk / +IUK Şeklinde Oluşan İkişemeler	126
1.1.2.1.1.5.	+Ar / +şAr Şeklinde Oluşan İkişemeler	127
1.1.2.1.1.6.	+IncI / +UncU Şeklinde Oluşan İkişemeler	129
1.1.2.1.1.7.	+mAn Şeklinde Oluşan İkişemeler	129
1.1.2.1.1.8.	+DAş Şeklinde Oluşan İkişemeler	130
1.1.2.1.1.9.	+cA Şeklinde Oluşan İkişemeler	130
1.1.2.1.1.10.	+Ak Şeklinde Oluşan İkişemeler	131
1.1.2.1.1.11.	+cIk / +cUk Şeklinde Oluşan İkişemeler	131
1.1.2.1.2.	Yansıma Sözcükten Türeyen İkişemeler	132
1.1.2.1.2.1.	+tU Şeklinde Oluşan İkişemeler	132
1.1.2.1.2.2.	+IU Şeklinde Oluşan İkişemeler	132
1.1.2.1.2.3.	+sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkişemeler	132
1.1.2.1.3.	Alınma, Türkçe+Alınma ve Alınma+Türkçe Sözcüklerden Türeyen İkişemeler	133
1.1.2.1.3.1.	Arapça+Arapça Sözcüklerden Türeyen İkişemeler	133
1.1.2.1.3.1.1.	+II / +IU Şeklinde Oluşan Arapça+Arapça İkişemeler	133
1.1.2.1.3.1.2.	+IIk / +IUK Şeklinde Oluşan Arapça+Arapça İkişemeler	134
1.1.2.1.3.1.3.	+sIz/+sUz Şeklinde Oluşan Arapça+Arapça İkişemeler	135
1.1.2.1.3.1.4.	+Iı / +IU.....+sIz / + sUz Şeklinde Oluşan İkişemeler	135
1.1.2.1.3.2.	Farsça+Farsça Sözcüklerden Türeyen İkişemeler	135
1.1.2.1.3.2.1.	+II / +IU Şeklinde Oluşan İkişemeler	135
1.1.2.1.3.2.2.	+IIk / +IUK Şeklinde Oluşan İkişemeler	136
1.1.2.1.3.2.3.	+sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkişemeler	136
1.1.2.1.3.3.	Farsça+Arapça Sözcüklerden Türeyen İkişemeler	137
1.1.2.1.3.3.1.	+II / +IU Şeklinde Oluşan Farsça+Arapça İkişemeler	137
1.1.2.1.3.3.2.	+sIz / +sUz Şeklinde Oluşan Farsça+Arapça İkişemeler	137
1.1.2.1.3.4.	Arapça+Türkçe Sözcüklerden Türeyen İkişemeler	137
1.1.2.1.3.4.1.	+II / +IU Şeklinde Oluşan İkişemeler	137

1.1.2.1.3.5.	Türkçe+Arapça Sözcüklerden Türeyen İkişimliler.....	138
1.1.2.1.3.5.1.	+II / +IU Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	138
1.1.2.1.3.5.2.	+sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	138
1.1.2.1.3.6.	Türkçe+Farsça Sözcüklerden Türeyen İkişimliler.....	139
1.1.2.1.3.6.1.	+II / +IU Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	139
1.1.2.1.3.6.2.	+IIk / +IUK Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	139
1.1.2.1.3.6.3.	+sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	139
1.1.2.1.3.7.	Farsça+Türkçe Sözcüklerden Türeyen İkişimliler.....	139
1.1.2.1.3.7.1.	+II / +IU Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	139
1.1.2.1.3.8.	Fransızca+Arapça Sözcüklerden Türeyen İkişimliler.....	140
1.1.2.1.3.8.1.	+II / +IU Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	140
1.1.2.1.3.8.2.	+sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	140
1.1.2.2.	Fiil Kök veya Gövdelerinden Türetilen Sözcüklerle Oluşan İkişimliler.....	140
1.1.2.2.1.	-Ak Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	140
1.1.2.2.2.	-Ik / -Uk, -k Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	141
1.1.2.2.2.1.	Aynı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	141
1.1.2.2.2.2.	Farklı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	143
1.1.2.2.3.	-m, -(I)m / -(U)m Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	145
1.1.2.2.3.1.	Aynı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	145
1.1.2.2.3.2.	Farklı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	147
1.1.2.2.4.	-I / -U Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	147
1.1.2.2.4.1.	Aynı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	147
1.1.2.2.4.2.	Farklı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	149
1.1.2.2.5.	-Gın / -GUn Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	149
1.1.2.2.5.1.	Aynı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	149
1.1.2.2.5.2.	Farklı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	150
1.1.2.2.6.	-gA Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	151
1.1.2.2.7.	-(y)An Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	151
1.1.2.2.8.	-ş, -(I)ş / -(U)ş Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	151
1.1.2.2.8.1.	Aynı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	151
1.1.2.2.8.2.	Farklı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	153
1.1.2.2.9.	-(I)l / -(U)l Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	153
1.1.2.2.10.	-n, -(I)n / -(U)n Şeklinde Oluşan İkişimliler.....	154
1.1.2.3.	Çekimsiz Fiillerden Oluşan İkişimliler.....	157
1.1.2.3.1.	Zarf Fiil Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	158
1.1.2.3.1.1.	-(y)A Zarf Fiil Eki Alan İkişimliler.....	159
1.1.2.3.1.1.1.	Aynı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	159
1.1.2.3.1.1.2.	Farklı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	187
1.1.2.3.1.2.	-r... -mAz Zarf Fiil Eki Alan İkişimliler.....	193
1.1.2.3.1.3.	-(y)Ip / -(y)Up Zarf Fiil Eki Alan İkişimliler.....	208
1.1.2.3.1.3.1.	Aynı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	208
1.1.2.3.1.3.2.	Farklı Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	213
1.1.2.3.2.	İsim Fiil Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	215
1.1.2.3.2.1.	-mA İsim Fiil Eki Alan İkişimliler.....	215
1.1.2.3.2.2.	-Iş / -Uş İsim Fiil Eki Alan İkişimliler.....	216
1.1.2.3.3.	Sıfat Fiil Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkişimliler.....	217
1.1.2.3.3.1.	-An Sıfat Fiil Eki Alan İkişimliler.....	218
1.1.2.3.3.2.	-Dık / -Duk Sıfat Fiil Eki Alan İkişimliler.....	219
1.1.2.3.3.3.	-mIş / -mUş Sıfat Fiil Eki Alan İkişimliler.....	220
1.1.2.3.3.4.	-mAz Sıfat Fiil Eki Alan İkişimliler.....	221

2. BÖLÜM.....223

2.1. ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMELER.....	223
2.1.1. Yakın Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	224
2.1.2. Eş Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	231
2.1.3. Birbirini Tamamlayan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	236
2.1.4. Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler	260
2.1.5. İlk Sözcüğü Yarı Anlamlı Olan İkilemeler.....	266
2.1.6. İkinci Sözcüğü Yarı Anlamlı Olan İkilemeler.....	268
2.1.7. Her İki Sözcüğü de Yarı Anlamlı Olan İkilemeler	272
2.1.8. ‘m’ Sesinin Başa Gelmesiyle Oluşan İkilemeler	274
3. BÖLÜM.....	277
3.1. ALINMA SÖZCÜK BAKIMINDAN İKİLEMELER	277
3.1.1. Arapça Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	277
3.1.2. Farsça Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	288
3.1.3. İngilizce Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	293
3.1.4. Fransızca Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	294
3.1.5. Yunanca Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	295
3.1.6. Almanca Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	297
3.1.7. İtalyanca Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	297
SONUÇ.....	298
KAYNAKÇA.....	302

KISALTMALAR LİSTESİ

- BAK: Benim Adım Kırmızı
BK: Beyaz Kale
CO: Cevdet Bey ve Oğulları
K: Kar
KBT: Kafamda Bir Tuhaflık
KK: Kara Kitap
KSK: Kırmızı Saçlı Kadın
MM: Masumiyet Müzesi
SE: Sessiz Ev
YH: Yeni Hayat
vb.: ve benzeri
TS: Türkçe Sözlük
bk.: bakınız

0. GİRİŞ

0.1.Konu, Amaç, Kapsam

Bu çalışmada Orhan Pamuk'un romanlarında (*Cevdet Bey ve Oğulları*, *Sessiz Ev*, *Beyaz Kale*, *Kara Kitap*, *Yeni Hayat*, *Benim Adım Kırmızı*, *Kar*, *Masumiyet Müzesi*, *Kafamda Bir Tuhaflık*, *Kırmızı Saçlı Kadın*) geçen ikilemeler konu edilmiştir. Çalışmanın amacı, Orhan Pamuk'un romanlarında geçen ikilemelerin yapı, anlam ve alınma sözcük bakımından analizlerini yapmaktır. Tespit edilen ikilemeler, Orhan Pamuk'un üslubunu ortaya koymasından önemlidir.

0.2.Yöntem

“Orhan Pamuk'un Romanlarında İkilemeler” adlı tez konusu belirlendikten sonra ikilemelerle ilgili yapılmış olan araştırmalar incelenmiştir. Gerekli çalışmalar yapıldıktan sonra romanlarda geçen ikilemeler fişlenip konuyla ilgili yapılan araştırmalar da göz önünde bulundurularak elde edilen ikilemeler yapı, anlam ve alınma sözcük bakımından sınıflandırılmıştır. Çalışma, Orhan Pamuk'un romanlarında geçen ikilemelerle sınırlandırılmıştır. Romanlarda geçen ikilemelerin sayfa sayıları tek tek belirtilmiş, bir ikileme ile ilgili örnek cümle alınırken en fazla üç örneğe yer verilmiştir. Ayrıca bir ikileme, sadece bir bölümde ele alınmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde literatür taraması yapılmıştır. Bu bölümde Türkiye Türkçesinde, Türkiye Türkçesi ağızlarında, Türk dilinin tarihi dönemlerinde, Çağdaş Türk lehçelerinde ve yüksek lisans tezlerinde ikilemelerle ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Daha sonra Orhan Pamuk'un hayatı ve romancılığı hakkında bilgi verilmiştir. *İkilemeler* başlığı altında tanım ve terim meselesine değinilerek ikilemelerin genel özelliklerine değinilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde ikilemeler yapı bakımından ele alınmıştır. Bu bölümde ikilemeler almış oldukları ekler bakımından sınıflandırılırken Muharrem Ergin'in “Türk Dil Bilgisi”, Zeynep Korkmaz'ın “Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi”, Tahsin Banguoğlu'nun “Türkçenin Grameri” ve Vecihe Hatiboğlu'nun “Türkçenin Ekleri” adlı kitaplarından yararlanılmıştır. İkilemeler, basit sözcüklerden oluşan ikilemeler ve türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeler olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirilmiştir. Basit sözcükler; tek heceli sözcükler, iki heceli sözcükler, yansıma sözcükler ve işletme eki alan sözcükler olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir. Tek heceli ve iki heceli sözcüklerden oluşan ikilemeler ele alınırken

ikilemeleri oluşturan sözcüklerin aynı olmasına dikkat edilmiş, farklı sözcüklerden oluşan ikilemeler ise diğer bölümlerde değerlendirilmiştir. İkilemeler sadece bir bölümde ele alındığı için bir sözcük tek heceli, diğer sözcük iki heceliyse bu ikilemeler anlam bölümüne alınmıştır.

Çekim eki alan ikilemeler; isim işletme eki ve fiil işletme eki alan sözcüklerden oluşan ikilemeler olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. İkilemeyi oluşturan sözcükler hem yapım eki hem de hâl eklerinden birini aldıysa sözcüğün almış olduğu son ek göz önünde bulundurulmuştur. Örn. *etliye sütlüye* ikilemesinde her iki sözcük de *+II / +IU + (y)A* eklerini almıştır. İyelik eki alan ikilemeler söz konusu olduğunda bir sözcük hem iyelik eki hem de herhangi bir isim işletme eklerinden birini aldıysa bu tür yapılar iyelik eki alan ikilemeler bölümünde bir alt başlıkta değerlendirilmiştir. Bu bölümde, Orhan Pamuk'un romanlarında geçen *alıştım alışmadım, bekledik beklemedik* gibi bir fiilin olumlu+olumsuz şeklinden oluşan yapılar, *sabahtan akşama, içten içe, baştan başa* gibi kelime+ayrılma hâli+kelime+yönelme hâlinden oluşan yapılar ve *el ele, yan yana, kol kola* gibi kelime+kelime+yönelme hâlinden oluşan yapılar Karahan, Ergin ve Erdem'in görüşlerinden yola çıkılarak ikileme olarak ele alınmamıştır. Bir yapının ikileme olabilmesi için anlamın az çok bir bütünlük göstermesi gerekmektedir; sözcüklerin tekrarı bir yapının ikileme kabul edilmesi için yeterli değildir. kelime+ayrılma hâli+kelime+yönelme hâlinden oluşan yapılar klişeleşmiş yapılardır. Ayrıca bir fiilin olumsuzuyla beraber ikileme yapılmış olsaydı tüm fiillerin olumsuzundan ikileme yapılmış olurdu. İşte burada eksik bir yapı göze çarpmaktadır. Karahan, birinci unsuru uzaklaşma hâli, ikinci unsuru yönelme hâli taşıyan (*derinden derine, boydan boya, uzaktan uzağa*) ve ikinci unsuru yönelme hâli taşıyan (*baş başa, omuz omuza, gitgide*) yapıları ikileme olarak ele almamıştır. Leyla Karahan'a göre bu tür yapılar birer kısaltma grubudur. Kısaltma grupları, çeşitli kelime grupları ve cümlelerden yıpranma ve kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan kelime grubudur (Karahan, 2010: 80-84). Muharrem Ergin de *günden güne, baştan başa, yan yana, sırt sırta* gibi yapıların kısaltma grubu olduğunu söylemektedir (Ergin, 2009: 397). Mehmet Dursun Erdem, fiillerin olumlu olumsuz çekimlerinin meydana getirdiği öbekleri ve ayrılma+yönelme hâl ekleriyle yapılan öbekleri ikileme olarak ele almamaktadır. Çünkü Erdem'e göre iki unsurun da söz dizimi bakımından aynı durumda bulunması ve aynı ögeyi temsil etmesi gerekmektedir. (Erdem, 2005:194).

Türemiş sözcükler; isim kök veya gövdelerinden türetilen sözcüklerle oluşan ikilemeler, fiil kök veya gövdelerinden türetilen sözcüklerle oluşan ikilemeler ve çekimsiz fiillerden oluşan ikilemeler olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Burada sözcüklerin almış olduğu eklere göre bir sınıflandırma yapılmıştır. Aynı veya farklı sözcükten oluşan ikilemeler aynı eki aldysa bu tür ikilemeler türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeler başlığı altında ele alınmış, sözcüklerin anlamlarına bakılmamıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ikilemeler anlam bakımından ele alınmıştır. Bu bölümde anlam bakımından ikilemeler yedi başlık altında incelenmiştir. Burada sözcüklerin alınma olup olmaması incelenmemiş, sadece anlama odaklanılmıştır. Alınma sözcüklerle, Türkçe sözcüklerle veya Türkçe+alınma sözcüklerle oluşan ikilemeler bir arada verilmiştir. Bu bölümde eş ve yakın anlamlı sözcükleri birbirinden ayırırken sözcüklerin Türkçe Sözlük'teki anlamına bakılmıştır. Kelimelerin sözlükteki karşılıkları aynı kelime ile izah edildiyse eş, birbirine yakın bir şekilde izah edildiyse yakın anlamlı olarak ele alınmıştır. İkilemeler anlam bakımından sınıflandırılırken Saadet Çağatay'ın "Uygurcada Hendiadyoinler" adlı makalesinden, Mehmet Ali Ağakay'ın "Türkçede Kelime Koşmaları" adlı makalesinden ve Vecihe Hatiboğlu'nun "Türk Dilinde İkileme" adlı kitabından yararlanılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ikilemeler alınma sözcük bakımından ele alınmıştır. Bu kısımda Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, Yunanca, Almanca ve İtalyancadan alınma sözcüklere yer verilmiştir. İkilemeler sınıflandırılırken sözcüklerin aynı olmasına dikkat edilmiştir. İkilemeyi oluşturan sözcükler farklıysa ve aynı eki almamışsa bu yapılar anlam bölümünde ele alınmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde çalışma ana hatlarıyla değerlendirilmiştir. Bazı durumlarda ikilemelerin farklı biçimleriyle karşılaşılmıştır. Örn. Orhan Pamuk *ana oğul* ikilemesini bir kitabında *ana oğul* şeklinde kullanırken aynı veya farklı bir kitabında bu ikilemeyi *ana-oğul* şeklinde kullanmıştır. Bu tür ikilemeler, aynı ikileme altında ele alınmıştır.

İkilemelerde en az iki sözcük yan yana gelmektedir. Pekiştirme sözcükler ikileme tanımına uygun düşmediği için çalışmada bu tür yapılara yer verilmemiştir. "İkileme" bölümünde bu yapılarla ilgili görüşlere değinilmiştir.

Çalışmada üçlemeler ayrı bir başlıkta ele alınmamıştır. Örn. Orhan Pamuk'un romanlarında tespit edilen *tir tir titremek*, *zıp zıp zıplamak*, *tıkır tıkır tıkırdatmak* gibi

üçlemelerin geçtiği cümleler *tir tir, zıp zıp, tıkr tıkr* ikilemeleri altında ele alınmıştır.

Çalışmada deyimlerden oluşan ikilemeler de ayrı bir başlıkta ele alınmamıştır. Örn, *elden ayaktan düşmek* deyiminin geçtiği cümle *elden ayaktan* ikilemesi altında ele alınmıştır. “İkileme” bölümünde deyimlerle oluşan ikilemelerle ilgili görüşlere değinilmiştir.

0.3.Literatür Taraması

Türk dilinde ikileme ile ilgili pek çok araştırmacı çalışma yapmıştır. İkileme üzerine yapılan çalışmaların bir kısmı şunlardır:

XI. yüzyılda büyük Türk dilcisi Kaşgarlı Mahmud “Dîvânu Lugâti’t Türk” adlı eserinde Oğuzların kelimeleri ikilemeli olarak kullandığını belirterek şu açıklamaları yapmıştır:

Bilinmelidir ki Oğuzların dili incedir, Türklerin, birisi asıl ve kök, öbürüsü takıntı olmak üzere çift olarak kullandıkları her bir ismin ve fiilin Oğuzlar “takıntı” olanını kullanırlar. Halbuki, öbür Türkler, bunu tek olarak söylemezler. Söz gelimi: Türkler bir şeyi bir şeye kattıkları zaman “kattı kardı” derler. Burada kök olan “kattı”dır. “Kardı” kelimesi takıntıdır. Oğuzlar, bir şeyi bir şeye karıştırdıkları zaman “kardı” deyip, asıl olanını bırakırlar. Yine böyle, Türkler “edhgü yawlak” derler, “iyi kötü” demektir. “Edhgü” iyi, “yawlak” yavuz, kötü anlamındadır. Bu ikisini birlikte kullanırlar, tek olarak birisini kullanmazlar. Oğuzlar ise bunları tek, yalnız olarak kullanırlar (Atalay, 1985: 432).

Türkçede ikilemeler konusunda ilk çalışmayı 1899’da Karl Foy yapmıştır (Hatiboğlu, 1981a: 10). Karl Foy, “Studen zur osmanischen Syntax” adlı makalesinde ikilemeleri; mana, hece sayısı, sözcük sırası ve dil bilgisi açısından ele almıştır. Bunu yaparken ikiz olarak kullanılan sözcüklerin yan yana geliş kurallarını tespit etmiştir (Çoraklı, 2001: 53-60).

Osman Nedim Tuna, “Türkçede Tekrarlar” adlı makalesinde sözlerin yan yana kullanılmalarının dilimize yaratma zenginliği kattığını ifade etmiştir. Türk dilinde büyük bir kaynak olarak kullanılan tekrarların sağlam kurallara bağlı olduğunu, bir kipe o kip ile ilişkisi olmayan bir sözün dökülemeyeceğini belirten Tuna, “Dilimizde birçok tekrar kipi vardır. Konuşur iken sözlerimizi bu kiplere dökeriz. Her kip başlı-başına bir anlam taşır ve biz bu anlamlardan en güzel bir şekilde faydalanabiliriz.” şeklinde bir açıklama yapmış, makalesinin devamında ise isim ve sıfatlarda tekrarlara değinmiştir. Bu bölümde, pekiştirmeli sıfatlardan, sorulu ikilemelerden, üçlemelerden, -m’li ikilemelerden bahsetmiştir. Tuna, tabiat taklidi

olan zarflar ile tabiat taklidi olmayan veya olup da taklitliği artık belli olmayan zarflara da yer vermiştir (Tuna, 1948: 429-447). Tuna, “Türkçede Tekrarlar 2” adlı makalesinde ise kiplerin mana nüanslarından söz etmiştir. Müstakil bir sözle tekrarlanan şekiller, üçüzlü ve dördüzlü tekrarlar, heyecan tekrarları, önemlendirme tekrarlarından bahsettikten sonra fiillerin özel kullanışlarına da değinmiştir. Hendyadyoinlerin yan yana gelişlerinin birtakım kurallara bağlı olduğunu söylemiştir. Tuna, çalışmasının devamında halk edebiyatında kullanılan tekrarları ele almış; atasözlerinde, savlarda, bilmecelelerde ve tekerlemelerde geçen tekrarları saptamıştır (Tuna, 1950: 35-82). Tuna, “Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabiî Bir Ünsüz Dizisi” adlı bir başka makalesinde pek çok çalışmanın eskilerin tekrarından olduğunu, ikilemelerdeki diziliş esaslarının şimdiye kadar başarılı bir şekilde izah edilmediğini belirterek ikilemelerdeki diziliş esasları üzerinde durmuştur. Mukayese tabanı oluşturmak için ise Ağakay’ın “Türkçede Kelime Koşmaları” adlı yazısını seçmiştir. Tercih nedenlerini Ağakay’ın çalışmasının o zamana kadarki bütün yazıların en derli toplu çalışma olması, konu olarak yalnızca Türkçeyi ele alması, diziliş esaslarına ait bütün bilinenleri kendi katkıları ve örnekleri ile net bir şekilde vermesi olarak sıralamıştır. Tuna, Ağakay’ın “mantık dizisi” bölümünde verdiği ikilemelerin tespitlerini yetersiz bulmuştur. Çünkü Tuna’ya göre mantıkî sıra, ancak her iki üyesi de anlamlı ikilemelerde söz konusudur. Mantıkî sıraya göre dizilme kuralını ele alan Tuna, şöyle bir açıklama yapmıştır:

İkilemelerde manayı bir kurala esas almanın mümkün olabileceğini sanmıyorum. Çünkü üyeleri manalı ikilemeler bulunduğu gibi, manası olmayanlar da vardır. Mesela: kapı baca, ıcığı cıcığı. Bundan başka, yalnız bir üyesi manalı olan ikilemelerde, bu üye, sırada ilk veya ikinci olabilir. Mesela: adam cudam, çoluk çocuk. Mantıkî sıra, ancak her iki üyesi de manalı ikilemelerde söz konusudur. O halde, böyle bir kural mevcut olsa bile, çok sınırlı kalmaya mahkûmdur. Ağakay’ın bu kural için verdiği misallerin sayısını bütün misallerin sayısına nispeti sadece 1/4’tür. Bu, bir bakıma görüşümü doğrulamaktadır(Tuna, 1986: 163-228).

Mehmet Ali Ağakay, “İkizlemeler Üzerine” adlı makalesinde ikizlemelerin çeşitleri üzerinde durmuştur. Ağakay’a göre anlatış yollarını çoğaltmak için dillerin başvurdukları çarelerden biri de kelimeleri veya kelimelerin bir öğesini tekrarlayarak yeni yapılar meydana getirmek yöntemidir. Ağakay’a göre, arka arkaya tekrarlanan bir kelimenin her tekrarı sözdizimi bakımından ayrı bir görevde ise böyle bir grup ikizleme değildir. *Lâf lâfi açar, bir birini çekemeyenler, Daldan dala konar* vb.

sözlerinde geçen tekrarlı kelimeler ikizleme değildir. Tekrarların ikizleme olabilmesi için tek bir bütün haline geçerek anlamca az çok değişik yeni bir değer kazanmaları gerekmektedir. İkizlemelerin en yalın şeklinin aynı kelimenin hiç değişmeksizin iki defa yan yana getirilmiş hali olduğunu belirten Ağakay, *güzel güzel, kapı kapı, şimdi şimdi, böyle böyle, şarıl şarılı zıp zıp, haydi haydi, hele hele, çıtçı, gelse gelse, versem versem, kalalım kalalım, söylüyorum söylüyorum gelgel, çekçek, güle güle, gelip gelip* örneklerini vermiştir. İkizlemelerin her zaman yalın halde bulunmaması durumunu da “bağlı ikizleme” olarak adlandırmıştır (Ağakay, 1953a: 189-191). Ağakay, “İkizlemeler Üzerine II” adlı makalesinde ise ikizleme cümlelerinin düz cümlelerden kısa oldukları halde anlatış değeri bakımından daha zengin olduğunu söylemiş, “*ne olursa olsun hiçbir suretle bırakmam*” yerine “*bırakmam da bırakmam!*” veya “*çok güzel, güzelliğine diyecek yok!*” yerine “*güzel mi güzel*” ikizlemesinin kullanılmasının daha ekili olduğunu ifade etmiştir. Ağakay, “*Ev de ev! Bırakmam da bırakmam! Güzel mi güzel!*” gibi ikizlemelerin hükmü pekiştirdiğini; “*geleceği muhakkaktır*” yerine “*gelecek mi gelecek!*” gibi ikizlemelerin ise ihtimali kesinlik derecesinde pekiştirdiğini belirtmiştir (Ağakay, 1953b: 269). Ağakay, “Türkçede Kelime Koşmaları” adlı bir başka makalesinde diziliş ilkeleri başlığında koşukların gelişigüzel olmadığını belirterek *iri yarı* yerine *yarı iri* denince aynı kavram çevresi içinde kalınsa da istenilenin tersi anlaşılacağını, *karı koca* yerine *koca karı* denince de büsbütün ayrı bir şey anlatılmış olduğunu söylemiştir. Bu yüzden koşukların dizi sırasını, anlam ve ses durumuna dayandırmıştır. Ağakay’a göre koşukların dizi sıralaması şöyledir:

1. *Azdan çoğa: az çok, bir iki, kırk elli...*
2. *Öncekinden sonrakine: bugün yarın, yarın öbür gün...*
3. *Bir işin ilk evresinden son evresine: derme çatma, giyim kuşam, kırık dökük...*
4. *Temel kavramdan yardımcı kavrama: açık saçık, aslı faslı, deli dolu...*
5. *Koşuklardan biri yakıştırma olduğu zaman sona alınır: bakkal çakkal, kaba saba, ters pers...*
6. *Biri olumlu, biri olumsuz iki koşuk karşılaşınca olumlusu başa geçer: belli belirsiz, görünür görünmez, olur olmaz...* (Ağakay, 1954: 100)

Vecihe Hatiboğlu, “Türk Dilinde İkileme” adlı kitabında ikilemeler üzerine en geniş çalışmayı yapan kişidir. Hatiboğlu, kitabının ön sözünde ikilemenin tanımını yaparak tarihçesinden bahsettikten sonra sözcükler arasındaki ünlü kurallarını, ikilemelerdeki ses benzerliğini ve kalıplaşmayı ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. İkilemeleri; sözcük yapısı bakımından ikileme türleri, aralıklı

ikilemeler, sözcük türü bakımından ikilemeler, yapı ve kuruluş bakımından ikilemeler, görev bakımından ikilemeler, anlam bakımından ikilemeler, anlam bakımından ikilemeyi kuran sözcükler başlıkları altında ele almıştır. Kitabının sonunda ikilemelerin yer aldığı bir sözlüğe de yer vermiştir (Hatiboğlu: 1981a: 1-120).

Tahsin Aktaş, “Yapı ve Anlam Bakımından Almanca ve Türkçe İkilemeler” adlı makalesinde ikilemeyi bir dilin kendi fonetik ve morfolojik özelliklerine göre ürettiği bir dil oyunu veya bir dil olgusu olarak değerlendirmiştir. Aktaş, ikilemelerin Almanca ve Türkçede nasıl türediğini açıklamış, Almanca ve Türkçede kullanılan ikilemelerin ses benzerliğine ve sözcük tekrarı ilkesine dayandığını saptamıştır (Aktaş, 1999: 565-575).

Hüseyin Durgut, “Türkiye Türkçesinde İkilemelerde Kalan Arkaik Kelimeler” adlı makalesinde arkaik kelimeler üzerinde çalışma yaparak bazı ikilemelerde birinin anlamının açıkça görülürken diğerinin bulanıklaştığını, anlamı açık olmayan bu kelimenin yazı dilinde yer almadığını fakat büsbütün de anlamsız olmadığını belirtmiştir. İncelemiş olduğu *bet, bos, çoluk, bark* gibi sözcüklerin diğer sözcüğü ahenk bakımından tamamladığını ifade etmiş; çalışmasında *arı sili, döl dös, el gün, soy sop, yarım yamalak, yol yolak, yorgun argın* gibi ikilemelere de yer vermiştir (Durgut: 2004: 805-814).

Şahbender Çoraklı, “Türkçenin Yaratma Gücü İkilemeler I” adlı makalesinde ikilemeyi ikileme yapan en önemli özelliğin kalıplaşma olduğunu belirtmiştir. Çoraklı, ikilemelerdeki ses benzerliğini ise önseste benzerlik, içses uyumu ve sonseste benzerlik olarak ayırmıştır. Çoraklı *m-* sesi ile yapılan ikilemelere de değinerek Fransızcada, İngilizcede, Almancada görülen bu tür ikilemelerin dolaylı olarak Türkçeden esinlenerek yapıldığını ifade etmiştir (Çoraklı, 2001: 53-60). Çoraklı, “Türkçenin Yaratma Gücü İkilemeler II” adlı bir başka makalesinde Almanca ve Türkçedeki ikilemelerde kalıplaşmayı perçinleyen etmenlere bir de mana yönünden bakmış, değişmez sıraları tespit etmeye çalışmıştır. Çoraklı, Almancadaki ikilemelerin özelliklerini yakından uzağa, canlıdan cansıza, insan olandan insan olmayana, yetişkinden yetişkin olmayana, erkekten dişiye, sert içkiden yumuşak içkiye olmak üzere altı başlıkta incelemiştir (Çoraklı, 2005: 41-44).

Serkan Şen, “Standart Türkiye Türkçesinde İkilemelerle Yaşayan Tarihî Sözcükler” adlı makalesinde geçmişte yaygın kullanılıp günümüzde ikilemelerde sıkışık kalmış bulunan 53 örnek sözcüğe yer vermiştir: *abuk, apar, argın, bet, büğrü,*

ırtık, süklüm, sop vb. Şen, derlediği sözcüklerden yola çıkarak günümüzde yalnız başına kullanılmayan, kullanılsa da yadırganan sözcüklerin ikileme bütünlüğü içerisinde rahatlıkla standart dilde kendilerine yer bulabildiğini belirtmiştir (Şen, 2005: 685-703).

Mehmet Hakkı Suçin, “Türkçe ve Arapça İkilemelerde Sözcük Dizilişi ve Ses Benzeşmesi” adlı makalesinde Türkçe ve Arapça ikilemeleri sözcük dizilişi ve ses benzeşmesi bakımından karşılaştırmıştır. Suçin, ikilemeyi oluşturan birinci kelimeyi “öncül sözcük”, ikincisini ise “ardıl sözcük” olarak adlandırmıştır. Türkçede ses yansımaları ikilemelerin ikiden fazla sözcükten oluştuğunu belirten Suçin, Arapça eserlerde de “üçleme” veya “dörtleme” görüntüsü veren ikileme örneklerinin varlığına rastladığını belirtmiştir (Suçin, 2006: 281-294).

Mehmet Yastı, “Türkçe Deyimlerde Geçen İkilemelerin Ses ve Şekil Özellikleri” adlı makalesinde deyimlerde geçen ikilemeleri ses özelliklerine, yapılarına ve sözcüklerin cinsine göre üç grupta ele almıştır. Çalışmasında “Bölge Ağızlarından Atasözü ve Deyimler” ve “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” adlı eserleri temel almıştır. Deyimlerin ikilemeler bakımından zengin bir varlığa sahip olduğunu belirten Yastı, konuşma dilinde unutulmuş birçok ikilemeyi içinde barındıran deyimlerin dilimizin sözcük ve yapı zenginliğini ortaya koymasından dolayı önemli olduğunu söylemiştir. Yastı, makalesinin sonunda 828 ikilemeyi dizinine eklemiştir (Yastı, 2007: 51-87).

Necmi Akyalçın, “Türkçe İkilemeler Sözlüğü” adlı kitabında Türkiye Türkçesinde kullanılan ikilemelere örnekler bulmuş, ikilemelerin anlamlarına da yer vererek onları kullanıldığı metinlerden hareketle tanıtmıştır (Akyalçın, 2007: 1-694).

Bülent Özkan, “Türkiye Türkçesinde İkili Tekrarların Sözlükbirimsel Dizgesel ve Metinsel Görünümleri” adlı makalesinde Türkiye Türkçesinde sözlükbirim olarak tanımlı ikili yapıları Türkçe Sözlük’ü esas alarak listelemiştir. İkili tekrar yapılarının Türkçe Sözlük’te kalıp ifadeler ve eşdizimli yapılardan oluştuğunu; Türkiye Türkçesinde bilinen özelliklerini korumakla birlikte tüm öğelerin yerine kullanılabilen yinelemeli / ikilemeli yapılardan farklı olarak *belirteç*, *ön-ad* ve *ünlem* ağırlıklı bir kullanımda karşımıza çıktığını saptamıştır (Özkan, 2010: 564-582). Özkan, “Türkçede İkili Tekrarlar” adlı bir başka makalesinde ikili tekrarları ikilemeli / yinelemeli yapılar içerisinde bir kavram olarak konumlandırmıştır. Biçimbirimsel tekrarlar, sözcükbirimsel tekrarlar ve

anlambirimsel tekrarları inceleyen Özkan, Türkçe öğretiminde sözcükbirimsel öncelikler açısından ikili tekrarları değerlendirmiştir (Özkan, 2011: 1625-1648).

Ayşehan Deniz Abik, “(İsim 1+II/IU) (İsim 2 +II/IU) Kuruluşundaki İkilemeler” adlı makalesinde *belli başlı, boylu boslu, güçlü kuvvetli, irili ufaklı* yapısındaki ikileme kuruluşlarını incelemiştir. Abik’in inceleme malzemesini Derleme Sözlüğü ve Tarama Sözlüğü’ndeki aynı kuruluştaki ikilemeler ile Hatiboğlu ve Tuna’nın çalışmalarında geçen aynı kuruluştaki ikilemeler oluşturmuştur. Eski Türkçede +II...+II yapısı ile +IIg / +IUG sıfat eki taşıyan kelimelerle kurulmuş hendiadyoinlerin bugün Türkiye Türkçesinde karıştığını belirten Abik, bu hendiadyoinlerin ayırt edici bir ölçüsünün bulunup bulunmayacağını tartışmıştır. Abik, bugünkü zıt anlamlı yapıların eski +II...+IU ile ilgili olması gerektiği kanısına varmıştır (Abik, 2010a, 1-20). Ayşehan Deniz Abik, “Derleme Sözlüğünde İkinci Kelimesinin Başında s- Bulunduran Tekrarlar ve Başka Seslerle Benzer Diğer Tekrarlar” adlı diğer makalesinde Derleme Sözlüğü’nün bütününe ikilemeler yönünden tarayarak ikilemeler içerisinde tekrarların alt gruplara ayrılabilceğini göstermiştir. s- sesiyle tekrarlanan ikilemeleri başta olmak üzere tekrar görünümündeki ikilemeleri de incelemede örnekleme ile sunmuş, ikinci kelimesinin başında /s-/ sesi bulunduran tekrarlı ikilemeleri incelerken tekrarlarda ikinci kelimenin başında /m-/ ünsüzünden başka /b-/ /p-/ /d-/ /t-/ /k-/ /f-/ /n-/ /g-/ /y-/ /c-/ /ç-/ /z-/ /ş-/ /s-/ ünsüzlerinin de bulunabileceğini tespit etmiştir (Abik, 2010b: 1-27).

Türk dilinin tarihi dönemlerindeki ikilemelerle ilgili yapılmış çalışmalar:

Saadet Çağatay “Uygurcada Hendiadyoinler” adlı makalesinde Hendiadyoin’in bir kelimesinin yalnız başına kullanılmaktan çıkabileceğini belirtmiş; lehçelerin hepsinde az çok Hendiadyoinler bulunduğunu, bunların bir kısmının eski şeklini değiştirerek (*gönül göğün< köngül* gibi) bir kısmının da aynı kalarak (*ev bark*) ve bir kısmının da sinonimlerini değiştirerek (*eş toş= eş dost*) devam ettiğini tespit etmiştir. Daha sonra Çağatay, hendiadyoinleri fonetik, gramer ve anlam yönleriyle de incelemiştir. Makalesinin sonunda ise Uygurca Hendiadyoinlerin listesini vermiştir (Çağatay, 1978: 29-66).

Erhan Aydın, “Orhun Yazıtlarında Hendiadyoinler” adlı makalesinde Orhun Yazıtları’nda tespit ettiği hendiadyoinleri yazıtlarda geçtiği yerleri de belirtmek suretiyle alfabetik sıraya koymuştur. Hendiadyoinlerin geçtiği yerlerde örnek olarak verdiği metinleri Talat Tekin’in kitabından seçmiştir (Aydın, 1997: 417-421).

Zuhal Kargı Ölmez, “Kutadgu Bilig’de İkilemeler (1)” adlı makalesinde ikilemelerin daha çok eş ve zıt anlama dayandığını belirtmiştir. Kutadgu Bilig’deki ikilemeleri sıralarken alfabetik sırayı izlemiş, eş ve zıt anlamlı tekrarları bir arada almış, aynı ikilemeli sözcükler yer değiştirerek tekrarlanmışsa hemen altında o ikilemeye de yer vermiştir (Ölmez, 1997: 19-40).

Kerime Üstünova, “Dede Korkut Destanlarında Aralıklı İkilemeler” adlı makalesinde tekrarların aynı kökten kelimeler ve pekiştirmeler ile birleştiğinde ortaya çıkan estetik yapıların zamanla işlendiğini ve bugün dilin vazgeçemediği yapı taşları haline geldiğini belirtmiştir. Üstünova, aralıklı ikilemelerin bazılarının kalıplaştığını, bazılarının ise kalıplaşma yolunda olduğunu ifade etmiştir (Üstünova, 1998: 464-470).

Mehmet Ölmez, “Eski Uygurcada *oduk sak* İkilemesi Üzerine” adlı makalesinde gerçekte ikileme olup okuyuş hatalarından dolayı gözden kaçan, Uygurca ikilemelerle ilgili önceki çalışmalarda yer verilmeyen *odug sak* ikilemesine değinmiştir. Ölmez, her iki ögesi de Eski Uygurcada ayrı ayrı “uyanık, dikkatli” anlamına gelen *odug* ve *sak* kelimesinin birlikte ikileme olarak kullanıldıklarında da aynı anlama geldiğini belirtmiştir (Ölmez, 1998: 35-47).

Mehmet Dursun Erdem, “Harezmi Türkçesinde İkilemeler ve Yinelemeler Üzerine” adlı makalesinde ikileme ve yineleme konularını tartışmış ve sonrasında bu iki terimi birbirinden ayırmıştır. Erdem’e göre ikilemenin tanımında bazı hususlara dikkat edilmelidir:

İki kelime aynı anlamı ifade eder hale gelir. İkilemenin oluşumu çoğu zaman asırlarca sürebilmektedir. Özellikle din ve kültür değişimi ikilemelerin oluşumu için uygun zemini hazırlar. İkilemelerde her iki kelime de aynı eki alır. İkilemelerin içindeki her bir kelime, cümle içinde görev yönünden aynı işlevi yüklenir. İkilemeler tam anlamıyla bir dil olgusudur ve oluşumunun esasını Türk dilinin yapısından almaktadır. Sözlük yazılırken madde başı olabilecek nitelik taşır (Erdem, 2015: 190).

Hazırlanan birçok çalışma indeksinde ikilemelerden farklı özelliklere sahip yapıların ikileme kabul edildiğini belirten Erdem, indeksine aldığı bazı kalıpları yineleme olarak değerlendirmiştir. İndekste kelimeleri eş ve yakın anlamlı kelimelerle oluşan ikilemeler, aynı kelimenin tekrarıyla yapılan yinelemeler, zıt anlamlı kelimelerle yapılan yinelemeler, fiillerin ve isimlerin olumlu+olumsuz şekliyle yapılan yinelemeler, kelime+ayrılma hâli+kelime+yönelme hâli şeklindeki yapılar, ilk hece+p+kelime gövdesi şeklindeki yapılar, kalıp ifadeler olmak üzere yedi bölümde tasnif etmiştir (Erdem, 2005: 190-225).

Funda Toprak “Harezmi Türkçesinde İkilemeler” makalesinde, Harezmi Türkçesine ait dört eser Kısasü'l-Enbiyâ, Nehcü'l-Ferâdîs, Mu'înu'l-Mürîd ve Mukaddimetü'l-Edeb'ten yola çıkarak ikilemeleri fonetik, şekil ve anlam açısından incelemiştir. Toprak, Arapça ve Farsça sözcüklerle yakın anlamdaki Türkçe sözcüklerin bir arada kullanıldığı ikileme türlerine de çalışmasında yer vermiştir (Toprak, 2005: 277-292).

Mehmet Kara, “Hakas Türkçesinde İkilemeler” adlı makalesinde ikilemeyi “Bir kelimenin anlamında kuvvetlendirme, abartma, süreklilik, denklik gibi değişik anlam ifadeleri meydana getirebilmek amacıyla oluşturulan kelime türüdür.” olarak tanımlamıştır. Kara, Hakas Türkçesinde ikilemeleri “birleşik sözler” olarak değerlendirmiş ve ikilemenin Hakas Türkçesindeki açıklamasını “Birleşik kelime olan bu sözlerin arasında ilgi, denklik olursa, bu sözler birbirinden ayrılmazlar, birbirine soru sormazlar (birbirine cevap vermezler). Bu yüzden böyle birleşik sözlere “xos xadıl sös denilir.” şeklinde açıklamıştır (Kara, 2009: 35-62).

Bilal Aktan, “Divânu Lûgati't-Türk'ün Söz Varlığında Yer Alan İkilemeler” adlı makalesinde dil bilgisinin daha çok söz dizimi bölümünü ilgilendiren Divânu Lugâti't Türk'teki ikileme konusunu ele almıştır. Kaşgarlı Mahmut'un ikilemelerle ilgili açıklamasını verdikten sonra Divânu Lugâti't Türk'te geçen ikilemeleri aynen tekrar edilen ikilemeler, eş veya yakın anlamlı ikilemeler, zıt anlamlı ikilemeler olmak üzere üç grupta sınıflandırmıştır. Aktan, Divânu Lugâti't Türk'teki ikilemelerin 79'unun eş veya yakın anlamlı, 57'sinin aynen tekrar edilen, 21'inin zıt anlamlı ikilemelerden oluştuğunu dile getirmiştir (Aktan, 2010: 1-12).

Tuncay Böler, “Çaştani Bey Hikâyesi'nde İkilemeler ve Türkçede İkilemelerin Eskiliği Meselesi” adlı makalesinde Türkçede ikilemelerin eskiliği üzerinde durmuş, Uygur dönemi eserlerinden olan Çaştani Bey Hikâyesi'ni merkeze almıştır. Böler, makalesinde ikilemelerin dökümünü vermiş, fakat bir dizin yapmayarak ikilemeleri oluşturan kelimelerin anlamları üzerinde durmuştur (Böler, 2011: 33-60).

Okan Celal Güngör, “Memluk Kıpçak Türkçesinde İkilemeler” adlı makalesinde XIII. ve XV. yüzyıllar arasında Mısır ve Suriye coğrafyasında hâkim olan ve bir geçiş dili özelliği gösteren Memluk Kıpçak Türkçesi dönemi ikilemelerini ele almıştır. Memluk Kıpçak Türkçesinde tespit ettiği ikilemeleri tarihî dönemlerle - Göktürk, Uygur, Karahanlı, Harezmi Türkçesi- ve Türkiye Türkçesiyle mukayese etmiş; èacayip gârâyip, àemî cahil, ayak çanak, cemal kemâl, otura tura, yâşşı

yaman, yıkıla tura ikilemelerinin sadece Memluk Kıpçak Türkçesine özgü olduğunu, aynı yüzyıllar arasında hâkim olan yazı dilleriyle -Harezmi, Kıpçak ve Eski Anadolu Türkçesi- yapılan karşılaştırmalar neticesinde altun kümiş, artuğ eksük, ata ana, el kün, iş küç, kiçe küntüz, oğul kız, oynay küle, ulluğa kiçige, yimek içmek, yir kök ikilemelerinin her üç dönemde de kullanıldığını, ortak olan bu ikilemelerden sansız sakıssız, yağ yawuğ dışındakilerin ise Türkiye Türkçesinde hâlen yaşadığını belirtmiştir. (Güngör, 2018: 105-122)

Çağdaş Türk lehçelerinde ikilemelerle ilgili yapılmış çalışmalar:

Figen Güner Dilek, “Altay Türkçesinde İkilemeler” adlı makalesinde Altay Türkçesiyle yazılmış çeşitli, roman, destan, gramer kitapları ve sözlüklerden derlediği ikilemeleri anlam, şekil, diziliş ve çekim eki açısından incelemiştir. Dilek, Altay Türkçesinde ikilemelerin çekimini kesin bir kurala bağlamamıştır. Eski Uygur Türkçesinde olduğu gibi çekim eklerinin bazen her iki unsura ayrı ayrı geldiğini bazen de sadece son unsura geldiğini belirtmiştir. İkilemelerdeki unsurların yer değiştirmesinin Altay Türkçesi dışındaki lehçelerde sık rastlanan bir durum olmadığını, Altay Türkçesinde ise hemen hemen bütün ikileme çiftlerinin yer değiştirebileceğini ifade etmiştir (Dilek, 2004: 83-100).

İsmail Ulutaş, “Kırgız Türkçesinde İkilemeler” adlı makalesinde Kırgız Türkçesi konuşma ve yazı dilinde yer alan ikilemelerin düzenlenmesinde geçerli olan ses kurallarını ve anlam ilişkilerini ele almıştır. Ulutaş, Kırgız Türkçesi dilciliğinde ikilemelerin tataal sözdör ‘birleşik kelimeler’ ana başlığı altında koş sözdör adıyla incelendiğini, bu sözlerin arasında yazımda bir çizgi işareti kullanıldığını, ikilemelerin oluşturulmasındaki ses ve anlam prensiplerinin Türkiye Türkçesi ile paralellik gösterdiğini, ancak Kırgız Türkçesinde ünsüzle başlayan sözün ilk sesinin atılıp vokalle başlayan doldurma söz türetilmesinin geri şekillenmeyi (back formation) hatırlattığını belirtmiştir (Ulutaş, 2007: 1-15)

Sevgi Öztürk, “Yeni Uygur Türkçesinde İkilemeler” adlı makalesinde Çağdaş Uygur Türkçesinde isim ikilemelerini anlam bakımından ele almış ve metinlerden tespit edilen örneklerle ortaya koymuştur. Böylece ikilemelerin Çağdaş Uygur Türkçesinde ne ölçüde kullanıldığını tespit etmeye çalışmıştır (Öztürk, 2008: 1036-1048).

Türkiye Türkçesi ağızlarında ikilemelerle ilgili yapılmış çalışmalar:

Hasan Eren’in “İkiz Kelimelerin Tarihi Hakkında” adlı makale konusunu Anadolu ağızları oluşturmaktadır. Eren, ikiz kelimelerin ikinci kısmının müstakil bir

kelime olarak da kullanıldığını belirtmiştir. Mesela *çocuk mocuk* takımında geçen *mocuk* şeklinin Anadolu’da birçok yerde görüldüğünü söyleyerek örneklerini *enik menik, encik, mencik, öcü böcü, balak malak* şeklinde devam ettirmiştir (Eren, 1949: 283-286).

Ercan Alkaya, “Orta ve Doğu Karadeniz Ağızlarında Görülen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme” adlı makalesinde Orta ve Doğu Karadeniz ağızlarından Ordu, Giresun, Rize ve Trabzon ağızlarında, yazı dili dışında kullanımı görülen ikilemeleri köken, yapı ve anlam bakımından ele almıştır. Çalışmasında tespit ettiği ikilemeleri sözlük halinde de veren Alkaya, Orta ve Doğu Karadeniz ağızlarında en çok yansımalarından kurulan ikilemelerin olduğunu, Eski Türkçe dönemine ait arkaik unsurlara rastladığını, bazı ikilemelerde kalıplaşma sırasının değiştiğini belirtmiştir (Alkaya, 2008: 37-34).

Leyla Karahan, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında {-I} Zarf Fiil Ekli İkilemeler” adlı bir başka makalesinde {-I} zarf-fiil ekinin Türkiye Türkçesi ağızlarında yazı dilinden farklı olarak ikilemelerde de kullanıldığını, belirtmiştir. Bununla ilgili:

Batı Grubu ağızlarında tek heceli fiillerde ikileme, ölçünlü dilde olduğu gibi {-A} eki ile yapılır. Çok heceli fiillerdeki ikilemelerde ise Batı Grubu ağızlarının bir kısmında düzenli ve sistemli olarak {-I} zarf-fiil eki kullanılmaktadır. Bu gruptaki bazı ağızlar için karakteristik ve ayırıcı olan bu özellik, hem gruplar arası hem de grup içi sınıflandırmalar için önemli bir ölçüttür. {-I} zarf-fiil eki, Batı Grubu’ndaki Adana, Amasya, Ankara, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, İçel, Kahramanmaraş, Karaman, Kayseri, Kırşehir, Kilis, Malatya, Nevşehir, Niğde, Osmaniye, Sivas, Tokat, Yozgat ağızlarında çok heceli fiillerle yapılan ikilemelerde yaygın olarak kullanılmaktadır.” demiştir (Karahan, 2014: 1-9).

Burak Telli, “Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağızlarında Geçen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme” adlı makalesinde Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan dokuz ile ait (Adıyaman, Batman, Gaziantep, Diyarbakır, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak) derlenmiş ağız metinlerini tarayarak metinlerde geçen ikilemeleri tespit etmiştir. Tespit ettiği ikilemeleri ağızlarda kullanıldığı şekliye yazıya aktarmış ve tespit ettiği illere göre alt alta tasnif etmiştir. Bu yapıları daha sonra yapılaşlarına ve cümle içindeki görevlerine göre iki ana başlıkta değerlendirmiştir (Telli, 2017: 133-149)

İkilemeler üzerine yapılmış yüksek lisans tezleri:

Yasemin Çürük, “Attila İlhan’ın Kurtlar Sofrası Adlı Romanında Geçen İkilemeler” adlı yüksek lisans tezinde bir eserin bütün örneklerinden hareket ederek ikileme konusunu; ikilemeleri oluşturan sözcüklerin yapıları, işletme eki almış

ikilemeler, farklı oluşumlu ikilemeler, sıralama kuralları, ses düzeni bakımından ikilemeler, ikilemeleri oluşturan sözcüklerin türleri, kökenleri bakımından ikilemeleri oluşturan sözcükler, ikilemeleri oluşturan sözcüklerin anlam ilişkisi, kullanım sıklığı bakımından ikilemeleri oluşturan kelimeler, anlam olarak işlevleri, söz dizimi açısından ikilemeler, hiçbir gruba girmeyen ikileme benzeri yapılar olmak üzere on iki bölümde değerlendirmiştir. Bu nedenle Attila İlhan'ın Kurtlar Sofrası adlı romanını, Attila İlhan'ın üslubunda yer alan ikilemeleri taramak suretiyle incelemiştir. Taranan metinden çıkan ikilemelerin sayısını vermiş ve bu sayıları oransal olarak değerlendirmiştir (Çürük, 2009).

Nimet Ceylan, "Gazi Zahüriddin Muhammed Bâbur Mirza'nın Eserlerindeki İkilemeler" adlı yüksek lisans tezinde Gâzi Zahirüddin Muhammed Bâbur Mirza'nın dört eserinden derlediği ikilemeler ışığında, ikilemelerle ilgili problemleri ortaya koymaya ve onlara küçük de olsa bir çözüm üretmeye çalışmıştır. İkilemeleri ses benzerliği, hece dizilişi, yapı, köken, anlam, sözcük türü, anlamsal işlevleri bakımından ele almıştır. Sonuç bölümünde ise taranan metinlerden elde edilen ikilemelerin sayısını, hangi ikilemelerin hangi bölümde en çok kullanıldığıyla ilgili sayısal verileri aktarmıştır (Ceylan, 2009)

Kadir Korkutan, "Kemal Tahir'in Romanlarındaki İkilemelerin Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinde Kemal Tahir'in beş farklı romanından hareketle ikileme konusunu; yapı, tür, anlam, sıralama kuralları, çekim ekleri, fiilimsi ekleri, oluşum, ikileme kuralına uymayan diğer ikili yapılar bakımından inceleyip ikilemeleri Türkçe öğretimi bakımından değerlendirmiştir. Tespit edilen ikilemeler, Kemal Tahir'in üslubunu ve romanların geçtiği bölgelerdeki ağız özelliklerini ortaya koymasından önem taşımaktadır (Korkutan, 2016).

0.4.Kısıtlılıklar

Çalışmada Orhan Pamuk'un tüm romanlarında bulunan ikilemeler tespit edildiği için ilk zorluk burada yaşanmıştır. İkilemelerle ilgili yapılan çalışmalarda bir yazarın tüm romanlarının incelenmediği, sadece bir ya da birkaç romanının incelendiği görülmüştür. İkilemelerin tespit edilmesi için roman sayfaları tek tek birçok kez taranmış; bu da ikilemelerin tespitini, fişlenmesini güçleştirmiştir.

Orhan Pamuk'un "Sessiz Ev" romanında cümleler noktalama işaretleri kullanılmadan birbirine bağlanmış ve anlam zorlaştırılmıştır. İkilemeler tespit edilirken özellikle bu romanda zorluk çekilmiştir.

İkilemelerin tespit edilmesinden sonraki amaç Orhan Pamuk'la görüşmek olmuştur. Böylelikle aile ve İstanbul etkisinin romanlarında kullanmış olduğu ikilemelere ne kadar yansıdığı öğrenilmiş olacaktı. Kısıtlayıcı sebeplerden dolayı bu amaç gerçekleşmemiştir.

İkilemeler, her araştırmacı tarafından farklı sınıflandırılmaktadır. İkilemeler tespit edildikten sonra zorlanılan diğer bir konu da ikilemelerin sınıflandırılması olmuştur. Bir ikileme sadece bir yerde kullanıldığı için ikilemeler; yapı, anlam ve alınma sözcük bakımından sınırlandırılmıştır.

İkilemeler üzerinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmacıların bazı yapıları ikileme olarak ele aldığı, bazılarının ise almadığı görülmüştür. Bir yapının ikileme olup olmadığı konusunda tereddüte düşüldüğünde karşılaştırmalı çalışmalar yapılmıştır. İkileme olarak ele alınmayan yapılara "Yöntem" kısmında değinilmiştir.

Bu çalışma ile, romanlarda bulunan ikilemelerin dildeki önemi kavranmıştır. Orhan Pamuk'un tüm romanlarının incelenmesi bazı ikilemelerin gözden kaçmasına neden olabilir.

0.5.Orhan Pamuk'un Hayatı

Ferit Orhan Pamuk, 7 Haziran 1952'de, gece yarısından biraz sonra İstanbul'da küçük bir özel hastanede doğar. Elli yıl boyunca -arada bir İstanbul'un başka yerlerinde yaşasa da- Nişantaşı'nda beş katlı Pamuk Apartmanı'nın dördüncü katında yaşar (Pamuk, 2017a: 14-15). Babası Gündüz Bey, annesi ise 1720'lerde Girit Valiliği yapmış olan İbrahim Paşa'nın soyundan gelen Şeküre Hanım'dır (Demir, 2011: 7). Gündüz Bey ezbere şiir okumaktan, zekâsını teşhir etmekten ve uçaklara binip uzaklara gitmekten hoşlanır. Şeküre Hanım ise kötülüğün, düşmanlığın, sıkıcı olanın çevresinde dolanan Gündüz Bey'in tehlikelerine karşı sürekli önlemler alır. Baba tarafından dedesi, demir yolu inşaatlarından çok para kazanmış başarılı bir mühendis ve iş adamıdır. Aile servetinin temellerini atan dedesinin 1934'te vefat etmesi üzerine Gündüz Bey, çeşitli işlere girip iflas eder. (Pamuk, 2017a: 19-24).

Orhan Pamuk, ilkokula Şehzade Yusuf İzzeddin Paşa Konağı'nda(Işık Lisesi) başlar, Sadrazam Halil Rifat Paşa Konağı'nda(Şişli Terakki) devam eder (Pamuk,

2017a: 33). Gündüz Bey, Pamuk yedi yaşındayken esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolur. Birkaç hafta sonra Paris'te Montparnasse'ta bir otelde kaldığı haberi gelir. Parasız günler geçiren Gündüz Bey, IBM şirketinde iş bulunca Paris'ten Cenevre'ye gider. Şeküre Hanım'ın da Cenevre'ye gitmesi üzerine Orhan Pamuk ve ağabeyi Şevket Pamuk, babaannelerinin yanında kalır. Pamuk, ilkokul biri bitirdikten sonra yaz tatilinde ağabeyi ile Cenevre'ye gider. İstanbul'da Fransız okulunda okuyan Şeküre Hanım ise yaz boyunca çocuklarına Fransızca öğretmeye çalışır. Yaz sonunda Fransa'da devlet okuluna başlayan iki kardeş, bir süre sonra İstanbul'a döner (Pamuk, 2018: 316-318).

Orhan Pamuk, yedi yaşından yirmi iki yaşına kadar ressam olmak ister. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında mutlulukla resim yapar (Pamuk, 2017b: 11). Kendisi resimden söz ederken “Daha sonra okulda keşfedeceğim gibi, hem başkalarından bir şeyler öğrenmek canımı sıkıyordu, hem de boş bir sayfa görünce, içimden yazı yazmak değil, bir şeyler çiziktirip karalamak geliyordu.” demektedir (Pamuk, 2017a: 116). On beş yaşından itibaren İstanbul manzaraları resmetmeye başlayan Pamuk, Boğaz'ın dalgalarını Dufy gibi çocuksu yapar, bulutları Matisse gibi çeker, giremediği küçük ayrıntıları ise boya lekeleriyle kapar. Utrillo tarzı bir resim yapmak isterse de Cihangir'in arka sokaklarından bir manzara seçer (Pamuk, 2017a: 249-252). Pamuk, resim yeteneğini şöyle ifade eder:

1959 ila 1974 arasında, yedi ile yirmi yaşlarım arasında on beş yıl, ileride ressam olacağımı düşleyerek bol bol resim yaptım. Sanata değil, matematiğe, zekâ oyunlarına değer veren kalabalık bir mühendis ailesinde yetiştim. 1930'larda Anadolu'da demiryolu müteahhitliği yapan dedem gibi, babam ve amcam da inşaat mühendisleriydiler. Ama aile kalabalığı, çocukluğumda benim resim yapmamı yadırgamamış, tam tersi, resme yeteneğim olduğuna beni onlar inandırmıştı. Şimdi, elli yıl sonra, yeteneğim kadar resim yapma isteğim de vardı, diye eklemek isterim. Çünkü yetenek kadar bu tuhaf isteğin, resim yapma, kâğıdın üzerine renkler biçimler çizme dürtüsünün hayatımda asıl belirleyici ve esrarengiz şey olduğunu düşünüyorum (Pamuk, 2017b: 320).

Lise hayatını Robert Kolejinde tamamlayan Pamuk, İstanbul Teknik Üniversitesinde mimarlık okumaya karar verir. Bu kararını ise şöyle anlatır:

Ben ise ileride ne olacağımı tam bilmiyordum, ama soranlara İstanbul'dan ayrılmayacağımı ve mimarlık okuyacağımı söyleyiveriyordum. Mimar olmam konusunda, yalnız ben değil, bütün aile zaten oybirliğiyle karar vermişti. Dedem, babam ve amcam gibi makul bir insan olduğuma göre, ben de İstanbul Teknik Üniversitesinde mühendislik okumalıydım, ama madem resim yapmaya bu kadar eğilimim vardı, aynı yerde mimarlık okumak bana yakışırdı (Pamuk, 2017a: 292-293).

Pamuk, üç yıl mimarlık okuduktan sonra okulu bırakır. Askerliğini ertelemek ve üniversite mezunu olabilmek için Gazetecilik Okulu'na yazılır. Amacı gazeteci olmak değildir (Pamuk, 2018: 49). 1974 yılında resim yapmayı bırakıp *Cevdet Bey ve Oğulları*'nı yazmaya başlar. 1978 yılında ise romanını bitirir. Yayımlanması için üç yıl bekler. 1979'da Milliyet Yayınları Roman Ödülü'nü alır (Pamuk, 2018: 127). Pamuk, bu romanında Thomas Mann'ın *Buddenbrooklar*'ından ciddi anlamda etkilenir. Altı yüz sayfalık bir aile tarihini, Türk üst-orta sınıflarının ortaya çıkışını, Türk kimliğinin icadını anlatan *Cevdet Bey ve Oğulları*'nı 1982'de yayımlatmayı başarır (Pamuk, 2017b: 278). “Orhan Kemal Roman Armağanı”na layık görülür (Şahin, 2015: 54). Pamuk, romanının yayımlandığı ilk günlerde ise Aylin Türegün ile evlenir (Pamuk, 2017b: 11).

1983 yılında yayımladığı *Sessiz Ev* romanında Faulkner tarzı bakış açısından etkilenir (Pamuk, 2017b: 278). Bu romanda Pamuk, kelimelerle oynayarak, düşüncenin yapısını araştırarak, bir cümleye değişik zamanları sıkıştırarak yeni bir üslup denemesine girer. Ruhuna ve gençliğine ilişkin bir şeyler olduğu için en çok bu romanını sever. Romanının ilham kaynaklarından biri de dedesinin anneannesine yazdığı bazı mektuplardır (Pamuk, 2018: 130-132). *Sessiz Ev*, Fransızca çevirisiyle “Prix de la Découverte Européene” ödülünü kazanır (Şahin, 2015: 54).

1985'te *Beyaz Kale*'yi yayımlar. Yayımladığı dönemde Amerika'da New York'ta Columbia Üniversitesindedir (Pamuk, 2017b: 278). Bir Doğu ülkesinde Batılı olduğuna inandırılarak yetiştirilen Pamuk, Doğu-Batı sorununun ciddiyetinden kurtulacak, onu hayatında tuttuğu önemli yerden bir oyuna dönüştürebilecek bir nokta arar. *Beyaz Kale*, gençliğinde fazlasıyla ciddiye aldığı kimlik oyununu bir anda yazıyla oyuna dönüştürme çabasıdır. (Pamuk, 2018: 134).

Kara Kitap'ı 1985 yılında Amerika'nın Iowa Üniversitesindeki yatakhane binasının küçük bir odasında yazmaya başlar. Daha sonra, Columbia Üniversitesinin kütüphanesinde yazmaya devam eder (Pamuk, 2017b: 294-298). Beş yıla yakın bir zamanda yazdığı bu romanını, Türkiye'ye döndükten sonra, 1990'da yayımlar (Demir, 2011: 21). *Kara Kitap* “Prix France Culture” ödülüne layık görülür (Şahin, 2015: 55). Pamuk, *Kara Kitap*'tan şöyle bahseder:

Kara Kitap İstanbul ile ilgili her şeyi bir anda söyleyebilme heyecanıyla yazıldı ve kitap bir anda pek çok şeyi söylemeye çalışır. Binbir Gece Masalları'nı İstanbul'da yaşatmaya çalışmak da kitabın bir iddiasıdır. İstanbul'u kendi gördüğüm ve yaşadığım gibi anlatmak istedim: Bir türlü esrarını tüketemeyen bir yer olarak. Kitabı yazarken Batılı eleştirmenlerin, “James Joyce'un Dublin'e yaptığı şeyi, Pamuk İstanbul'a yapmış”

diyeceklerini biliyordum. Öyle dediler. Ama ben Joyce'un iddialarını taşıyamıyorum: Bu benzetme şehrin topoğrafyasına, ayrıntılarına, dükkânlarına, tarihine selam çakmak ve sevgi duymak anlamında doğrudur. Benimkisi kişisel bir İstanbul ansiklopedisi...Kalbinde ise gene Nişantaşı , apartman hayatı, Alaaddin'in Dükkânı gibi gerçek yerler yer alıyor (Pamuk, 2018: 138).

1994'te *Yeni Hayat* romanını yayımlar. Bu roman Pamuk'a göre anlaşılması en zor romanıdır (Pamuk, 2017b: 199). Pamuk, roman kahramanının yaşamını kendi yaşamıyla özdeşleştirir ve şunları söyler:

Yeni Hayat kahramanı Osman'ın yaşı da benim romancı olmaya karar verdiğim yaşma denk düşüyor. Ben de o zamanlar *Yeni Hayat*'ın kahramanı gibi İstanbul Teknik Üniversitesinde okurdum. Tıpkı onun gibi Mimarlık koridorlarında aşağı yukarı sınırlı sınırlı dolanır, öğle yemeği zili çaldığında kafeteryaya koşanlardan olmadığım için sevinirdim. Daha önemlisi kendimi genç bir sanatçı olarak görmeye çalıştığım o yıllarda, tıpkı romanın adı benimkiyle kafiyeli kahramanı gibi ben de annemle bir evde yaşar, kendimi odama kapatıp içeride bir romancı yaratmaya çalışırdım (Pamuk, 2018: 145-146).

1998'de *Benim Adım Kırmızı* romanını yayımlar (Demir, 2011: 21). *Benim Adım Kırmızı*'daki ailenin yaşadıkları sınırlı olarak Orhan Pamuk'un yaşadıkları üzerine kurulur. Kitapta temel sorun nakkaşın çilesi, sanatçının derdidir. Pamuk'a göre roman, sanatsal unutulmanın korkunçluğunu anlatır (Pamuk, 2018: 160). Roman, büyük emeklerle "klasik bir kitap" olsun diye yazılır (Pamuk, 2017b: 303).

Pamuk, Türk toplumuna siyasetin içinden baktığı (Pamuk, 2017b: 384), ilk ve son siyasi kitabım dediği *Kar* romanını 2002 yılında yayımlar. *Kar* romanıyla "Prix Medicis Etranger" ödülünü kazanır (Şahin, 2015: 55).

2005 yılında *Prospect* dergisinin hazırladığı "Dünyanın 100 Entelektüeli" listesinde yer alır. 2006 yılında ise "Nobel Edebiyat Ödülü"ne layık görülür (Demir, 2011: 104).

Pamuk, otuz yıllık süreyi kapsayan bir aşk hikâyesini anlattığı *Masumiyet Müzesi* romanını 2008'de yayımlar. *Masumiyet Müzesi*'ni yazabilmek için birçok müze gezer. Museum der Dinge *Masumiyet Müzesi*'nin ruhuna, fikrine en yakın müzedir. Burası bir "eşya"lar müzesidir. Berlin'de gezdiği Gründerzeit Müzesi'ni romanı için parlak bulmaz. Lübeck'teki Buddenbrook evine giderken kendini *Masumiyet Müzesi*'nin kahramanı gibi hisseder. Müzeyi gördükten sonra "Ben de *Masumiyet Müzesi*'nin akşam yemek yenen ve televizyon seyredilen odasını böyle, olduğu gibi, bütün ayrıntılarıyla taklit ederek yapmalıyım." der (Pamuk, 2017b: 288-376).

Pamuk, 2014'te *Kafamda Bir Tuhaflık* romanını yayımlar. Önceki romanlarında Nişantaşı, Beyoğlu, Taksim gibi yerlerde geçen olayları ele alan yazar bu romanında Gazi Mahallesi, Tarlabası, Kasımpaşa gibi yerlerde geçen olayları ele alır.

2016'da Doğu-Batı sentezini mitolojik anlatılar üzerine temellendirerek harmanladığı son romanını, *Kırmızı Saçlı Kadın*'ı, yayımlar (Karabulut ve Biricik, 2018: 143).

0.6.Orhan Pamuk'un Romancılığı

Nobel ödüllü yazar Orhan Pamuk, romancılık serüveni boyunca kendi ruhunun iç derinliklerini keşfederek yeni anlatım yolları deneyen, düşünmeyi, çözümlenmeyi, ve akıl yürütmeyi seven bir yazar olmuştur. Türk edebiyatında romanlarıyla ön plana çıkan yazarın 1982'den bu yana on romanı yayımlanmıştır.

Pamuk, romanlarında görüşlerinin her zaman arkada kalmasını, çelişkili olmasını sevmiştir. Ona göre bir romanı ayakta tutan şey, romandaki çatışmalardır. Romanlarında kendi fikirlerinin değil, kahramanların birbirleriyle çatışan fikirlerinin yaşamasını istemiştir. Romanda güzellik ve açıklık kadar karanlığın da olacağını belirten yazar, kendini sanatın sadık bir kölesi gibi hissetmiştir (Pamuk, 2018: 105).

Roman yazmanın bir sabır işi gerektiğini belirten Pamuk:

22 yaşındayken ilk romanımı yazmaya başladım ve sekiz yılda - kitaplarımı yayımlayamadan- iki buçuk roman yazdım. O sekiz yıl boyunca bir şekilde masama ve çalışmama bağlı olmam gerektiği, kendi çalışmama güvenmem gerektiği konusunda kendimi terbiye ettim. Sekiz yıl boyunca yalnızca yazmadım, olağanüstü miktarda okudum, dünya romanını tanıdım. Romancılığı sevdim ve bu işi yapmak istediğimi, hayatta başka hiçbir şeye talip olmadığımı gördüm ve bunun yapılabileceğine, kendi yeteneğime ve daha önemlisi sabrıma inandım. demiştir (Pamuk, 2018, 49).

Pamuk, yazar olmaya karar verdiğinde Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar gibi geçmiş kültürün kaybıyla hüznlenen yazarlarla Ahmet Rasim, Sait Faik, Aziz Nesin, Nâzım Hikmet, Orhan Kemal ve Kemal Tahir gibi yazarlardan da oldukça etkilenmiştir (Pamuk, 2017b: 95). Niçin yazar olmak istediğini ise şöyle ifade etmiştir:

Benim için önemli olan, yazıdaki cümlelerin sahici gözükmesidir, ama bu her zaman deneyimin sahici olması anlamına gelmez. Yazdığım bütün kitaplar bir bütün teşkil ediyor ve bu bütün de benim ruhsal hayatıma tekabül ediyorsa, önemli olan budur. Benim ruhsal hayatımın dolu, zengin bir hayatla beslenip beslenmemesi önemli değildir. Bütün hayatımı bir odada geçirebilirim. Bu benim için bir kayıptır elbette. Ama isterim ki, yazdığım kitap da bütün

hayatını bir odada geçirmiş birinin kitabı olsun. Ben böyle bir hayatı istediğim için yazar oldum (Pamuk, 2018: 48).

Pamuk, yazarlığın disiplin işi olduğunu, insanın hayal gücünü işleterek yaşamayı göze alması gerektiğini şu sözleriyle anlatmıştır:

Yazarlık çok disiplinli bir iştir. Yüzlerce kuralınız olacak. Bunlar sizi çalışmaya itecek. Geleceksin. Kahveni yapacaksın. Ve küçük törencikler başlayacak: Neler onlar? Masa üzerinde kahven, küçük kâğıtların, yapılması gereken işlerin olur. Telefonu kaparsın, kendi kendine volta atarsın. Masanda oturursun. Seni çalışmaya zorlayacak şeyleri yaptıkça mutlu olursun. Onların mutluluk olduğuna inanırsın. Bu bağlamda disiplin ister yazarlık (Pamuk, 2018: 69).

Pamuk'un romancılığı hakkında Yıldız Ecevit "İlk metinlerini, içinde bulunduğu toplumun edebiyat anlayışına pek de aykırı olmayan bir eğilimle ele alır; onun romanları geleneksel gerçekçi yaklaşımdan postmodernizmin üstkurmaca düzlemine uzanan bir biçim serüveni sergiler." ifadelerini kullanmıştır (Ecevit, 2004: 32).

Semran Cengiz, Pamuk'un kimlik ve kültür konularında kesin tanımları benimsemeyen bir yazar olduğunu belirtmiştir. Cengiz'e göre Pamuk'un Doğu-Batı ikilemine yaklaşımı da bu tutumuna bağlı olarak tek yönlü değildir (Cengiz, 2010: 64). Pamuk da bütün kitaplarının Doğu'nun ve Batı'nın yöntem, usul, alışkanlık ve tarihinin karmaşasından yapıldığını, kendi zenginliğini ise buna borçlu olduğunu ifade etmiştir (Pamuk, 2018: 153). Ecevit de Pamuk'un postmodernist bir anlayışla yazdığı romanlarında "metinlerarasılık"ın önemine dikkat çekmiştir:

Metinlerarasılık Orhan Pamuk'un romanlarının en önemli özelliklerinden biridir. Doğu ve Batı edebiyat dünyası, doğrudan alıntı olarak ya da biçim değiştirerek değişik düzlemlerde yer alır onun romanlarında. Alman romantizminin öncülerinden Novalis'in metinlerinde çok fazla alıntı bulunmasından ötürü kendisi için kullanılan poeta doctus tanımı, çağımızın birçok yazarı gibi Orhan Pamuk için de geçerlidir. Pamuk çağdaş bir poeta doctustur (Ecevit, 2004: 49).

0.7.Orhan Pamuk'un Eserleri

Roman:

Cevdet Bey ve Oğulları (1982), Sessiz Ev (1983), Beyaz Kale (1985), Kara Kitap (1990), Yeni Hayat (1994), Benim Adım Kırmızı (1998), Kar (2002), Masumiyet Müzesi (2008), Kafamda Bir Tuhafılık (2014), Kırmızı Saçlı Kadın (2016).

Anı:

İstanbul: Hatıralar ve Şehir (2003), Babamın Bavulu (2007), Resimli İstanbul-
Hatıralar ve Şehir (2015).

Diğer:

Gizli Yüz (senaryo, 1992), Öteki Renkler (denemelerinden ve söyleşilerinden
seçmeler, 1999), Manzaradan Parçalar (denemelerinden seçmeler, 2010), (Saf
ve Düşünceli Romancı (Harvard Üniversitesinde verdiği Norton Dersleri,
2011), Ben Bir Ağacım (öykü, 2013), Hatıraların Masumiyeti (anlatı, 2016).

Ödülleri:

- 1979 Milliyet Roman Yarışması Ödülü Karanlık ve Işık (iki yazar arasında
paylaşıldı)
- 1983 Orhan Kemal Roman Ödülü Cevdet Bey ve Oğulları
- 1984 Madaralı Roman Ödülü Sessiz Ev
- 1990 Independent Yabancı Roman Ödülü (Birleşik Krallık) Beyaz Kale
- 1991 Prix de la Decouverte Europeene (Fransa) Sessiz Ev (Fransızca çevirisi
nedeniyle)
- 1991 Antalya Altın Portakal film festivali en iyi senaryo Gizli Yüz
- 2002 Prix du Meilleur Livre Etranger (Fransa) Benim Adım Kırmızı
- 2003 Premio Rinzane Cavaour (İtalya) Benim Adım Kırmızı
- 2003 International Impac-Dublin Literary Award (İrlanda)
- 2005 Prix Medicis Etranger (Fransa) Kar
- 2005 Alman Yayıncılar Birliği'nin Barış Ödülü (Almanya)
- 2005 Richarda Huch Ödülü (Almanya)
- 2006 Le Prix Mediterranee Etranger Ödülü (Fransa) Kar
- 2006 Nobel Edebiyat Ödülü
- 2008 Ovid Ödülü (Romanya)
- 2010 Norman Mailer Yaşam Boyu Başarı Ödülü (ABD)
- 2012 Sonning Ödülü

0.8.İkileme

İkilemeler, tarih boyunca pek çok dilde sıkça kullanılmıştır. İkileme; anlatımı
pekiştirmek, güçlendirmek ve çoğaltmak için aynı sözcüklerin tekrarı veya eş, yakın

ya da zıt anlamlı sözlerin yan yana kullanılmasıyla oluşan bir anlatım türüdür. Hatiboğlu da “Türkçede ikileme, şiire, düzyazıya, anlam, aydınlık katan, güzellik, ahenk sağlayan ve ancak başarılı ozanlarca, yazarlarca sezilmiş sırdır.” (Hatiboğlu, 1971: 11) diyerek ikilemenin aslında anlam gücünü sağlamak için yaratılan bir psikoloji ve müzik olayı olduğunu belirtmiştir.

Bugüne kadar ikileme üzerine yapılan araştırmalarda terim konusunda bir görüş birliğine varılamamıştır. Terim olarak *ikileme* (Hatiboğlu, 1981: 9; Korkmaz, 1992: 82; Vardar, 2007: 119; Gülensoy, 2000: 339; Hengirmen, 2002: 403; Aksan, 2001: 115; Akyalçın, 2007: 1; Tekin, 1998: 15; Durgut: 805), *ikizleme* (Ağakay, 1953a: 189; Gencan, 1979: 251; Göğüş, 1962: 253), *kelime koşması* (Ağakay, 1954: 97), *tekrar grubu* (Karahan, 2010: 60), *bağlam öbeği* (Banguoğlu, 2011: 510), *ikiz kelime* (Eren, 1949: 283), *hendiadyoin* (Çağatay, 1978: 29; Aydın, 1997:417) kullanılmıştır. Bunun yanında K. Röhrborn, Uigurisches Wörterbuch'ta ikileme (hendiadyoin) yerine Worthiiufung terimini kullanmıştır. Harfiyen “söz yığını” anlamına gelen bu terimin *söz koşması* ya da *sözcük koşması* ile karşılandığı, söz koşmasının ise ilk defa Talat Tekin tarafından kullanıldığı bilinmektedir (Ölmez, 1998: 35). İkileme, Türkçe dışında birçok dilde de farklı terimlerle karşılanmıştır: Fransızcada “redoublement, hendiadyoin”; Almancada “Verdoppelung, Zwillingformen, Hendiadyoin” gibi (Hatiboğlu: 1981a: 9).

İkileme üzerine yapılan çalışmalarda ve bazı sözlüklerde ikileme ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

Türkçe Sözlük'te ikileme, “Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması: *yavaş yavaş, irili ufaklı, aşağı yukarı* gibi.” (1998: 1060); Zeynep Korkmaz'ın Gramer Terimleri Sözlüğü'nde “Aralarında belli bir ses düzeni bulunan, biçim ve anlamca birbiriyle ilişkili olan, aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesi” (Korkmaz, 1992: 82); Berke Vardar'ın Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde “Anlama güç katmak amacıyla bir birimi, seslemi yineleme, aralarında benzerlik bulunan birimleri art arda kullanma (örn. *ölen ölene, güzel güzel, ev mev vb.*)” (Vardar, 2002: 119) olarak tanımlanmıştır.

Saadet Çağatay, ikileme yerine “hendiadyoin” terimini tercih etmiştir. Hendiadyoini “Aynı manada yahut yakın manadaki iki kelimenin bir tek kelime gibi bir anlam ifade etmesine Hendiadyoin denir. Hendiadyoinler ekseriye iki sinonimden

ibarettir. Yani her iki kelime de aynı manaya gelen ayrı ayrı kelimeler olup bunlar ayrı ayrı da olsa aynı manada kullanılabilirler.” şeklinde açıklamıştır (Çağatay, 1978: 29).

Vecihe Hatiboğlu, ikilemeyi “Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması.” olarak belirtmiştir (Hatiboğlu, 1981a: 9).

Mehmet Hengirmen, ikileme için “Anlatımı daha güzel ve etkili duruma getirmek için aralarında ses benzerliği bulunan yakın, aynı ya da zıt anlamlı sözcüklerin yan yana kullanılmasıdır.” tanımlamasını aktarmıştır (Hengirmen, 2002: 403).

Yeşim Aksan, ikileme için “Bir sözcüğün ya da yansımaları bir birimin tamamının ya da bir kısmının yinelenmesi; ya da sözcüğün anlam özellikleri açısından eş anlamlı, zıt anlamlı, anlam açısından ilişkili olabileceği başka bir sözcükle birlikte kullanılmasıyla oluşturulan bir anlatım biçimidir.” tanımlamasını yapmıştır (Aksan, 2001: 115)

Muharrem Ergin, ikileme yerine tekrar terimini kullanmıştır. Ergin, tekrarları “Aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelen kelime gruplarıdır.” şeklinde tanımlamıştır (Ergin, 2009: 377).

Leyla Karahan, ikileme yerine tekrar grubu terimini kullanmıştır. Karahan tekrar grubunu “Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubu.” olarak belirtmiştir (Karahan, 2010: 60).

İkilemeyi kuran sözcüklerin başında ses uygunluğu gelmektedir. Beşir Göğüş, ikizlemelerin pek çoğunda önseste ya da sonseste benzerlik görüldüğünü, dilimizde ahenk hatırı için kelime söylendikten sonra başına b, f, s, m, t harflerinden biri getirilerek veya baş harfi bunlarla değiştirilerek tekrarlanmak suretiyle yapılan ikizlemelerin de olduğunu ifade etmiştir: *eğri büğrü, sıkı fıkı, apar topar...* (Göğüş, 1962: 254). Hatiboğlu’na göre ikilemeleri kuran sözcüklerin çoğunda, önseste veya sonseste ses benzerliği bulunmaktadır. Anlatımı güçlendirmek için ikileme kurulurken ya aynı sesi veren aynı sözcük tekrar edilmekte ya da sesleri birbirine yakın olan, birbirini andıran sözcükler yan yana kullanılmaktadır. Hatiboğlu, önseste benzerliğin ikilemeyi kuran sözcüklerin başındaki ünsüzlerin benzeşmesiyle sağlandığını *cümbür cemaat, bağ bahçe, kış kıyamet, düğün dernek, kör kütük, sağ salim, selam sabah, soy sop* gibi örneklerle vermiştir. Aynı durum sonses benzerliği

için de geçerlidir. Sonsesteki ünsüz ya da ünlülerin ses bakımından benzerliğinin bir çeşit kafiye sayıldığını belirten Hatiboğlu, ikilemelerde sones benzerliğinin ise genellikle sonek benzerliği ile sağlandığını belirtmiştir (Hatiboğlu, 1981a: 13-14). Mehmet Yastı da Hatiboğlu gibi ikilemelerin meydana getirilmesinde önses ve sonseste olmak üzere iki türlü ses benzerliği kullanıldığını belirtmiştir. Önseste benzerliği aynı ünlü ve aynı ünsüzle başlayan ikilemeler, ikinci sözcüğün başına b-, m-, p-, s-, t-, y-, z- ünsüzü getirilerek yapılan ikilemeler olarak ele almış, sones benzerliğinin ise ikilemeleri meydana getiren sözcüklerin sonundaki ses, hece, yapım ya da çekim ekleri ile yapıldığını ifade etmiştir (Yastı, 2007: 57-59). Şahbender Çoraklı, önseste benzerliği üç grupta ele almıştır. Birinci grupta ikilemeleri oluşturan her iki sözcük de aynı anlam sahasına girmektedir. Bu durumda ikileme, ya ikilemeyi kuran kavramlardan bir tanesinin anlamını kuvvetlendirmek ya da aynı doğrultuda başka şeyleri anlatmak için yapılmıştır. Çoraklı'ya göre *baklava börek*, baklava ve börek anlamını taşımamakta, iyi bir şekilde yemek anlamında kullanılmaktadır. Çoraklı, ikinci grupta ikilemeyi kuran parçaların eş anlamlı veya birbirine yakın anlamlı (*bağ bahçe, çalı çırpı, mal mülk, söz sohbet...*); üçüncü grupta ikilemeyi meydana getiren sözcüklerden birisinin manayı taşıyan asıl sözcük, diğersinin ise sadece önses benzerliği için takılmış sözcük (*çer çöp, kap kacak, sağ salim...*) olduğunu ifade etmiştir. Çoraklı da son ses benzerliğinin genellikle son ekle sağlanacağını dile getirmiştir:

Son sesteki ünlü veya ünsüzlerin benzeşmesi, bir bakıma kafiye sayılır. İkilemelerde son ses benzerliği genellikle son ek benzerliği ile de yapılır. Son ek benzerliğini sağlamak için, genellikle ikinci sözcüğün başına p-, f-, z-, k-, s- ve m- gibi ünsüzler getirilerek yapılmaktadır. Bu olay şu şekilde gerçekleştirilmektedir: İkilemedeki ikinci sözcüğün ünlü ile başlaması durumunda ikinci sözcüğün başına, ünsüzle başlaması durumunda ise, ikinci sözcüğün başındaki ünsüz yerine sözünü ettiğimiz sesler getirilmektedir (Çoraklı, 2011: 56-57).

İkilemelerdeki sözcükler arasında ünlü kuralları bulunmaktadır. Göğüş, içseste olan değişmelerin daha çok tabiat seslerinde görüldüğünü söyleyerek “*kemküm, carcur, çatır patır, takır tukur*” gibi örnekleri vermiştir (Göğüş, 1962: 254). Çağatay, telaffuzu kolay olan kelimelerin öne, güç olanların sona geldiğini söyleyerek “Düz ünlüler yuvarlaklara nispeten daha kolay söylenildiği gibi, tonlu sesler de tonsuzlara nazaran daha kolay telaffuz edilir. Buna göre, düz vokalli kelimeler ve tonlu sesleri daha çok olan kelimeler öne, yuvarlak vokalli ve tonsuz sesli kelimeler sona gelirler.” demiştir (Çağatay, 1978: 33). Hatiboğlu, ayrı

sözcüklerden kurulan ikilemelerin çoğunda, özellikle yansımalarda, birinci sözcüğün ilk hecesinde “a” sesi varsa ikinci sözcüğün ilk hecesinde “u” sesi (çarpık çurpuk, katır kutur, allak bullak...); ikilemeyi kuran ayrı sözcüklerden birincisinin ilk hecesinde, özellikle kalın, düz, dar ünlü varsa bütün hecelerde ve öteki sözcükte de kalın, düz, dar ünlü (sıkı fıkı, kıvır zıvır, ıvır zıvır, mırın kırın...) bulunduğunu belirtmiştir (Hatiboğlu, 1981a: 14-15). Tuna’ya göre eğer ikilemelerin üyeleri fonetik esasa dayanarak dizilmişlerse bu ancak ünlü-ünlü, ünlü ünsüz (veya bunun tersi), ünsüz-ünsüz şemalarından birine uyabilir. Tuna’nın saptadığı ünlü-ünlü kuralına göre ikilemede ilk sözcüğün ilk hecesinde a sesi varsa ikinci sözcüğün ilk hecesinde de o, u, ü, ö, i sesleri bulunabilir. Ünlü-ünsüz kuralına göre ise ünlü ile başlayan sözcük ikilemede ilk sırayı alır. Tuna’ya göre, ikilemeleri oluşturan sözcüklerin ikisi de ünsüzle başlıyorsa ünlü ile biten sözcük ünsüz ile biten sözcükten önce gelmektedir (Tuna, 1986: 163-179).

İkilemeyi kuran sözcükler arasında sıra bakımından bir kalıplaşma bulunmaktadır. Ağakay, mantığın sıra göstermediği maddelerde (eş anlamlı, yakın anlamlı, ayrı anlamlı olan veya kendi başına anlamı olmayan koşuklarla yapılmış koşmalarda) koşukların dizilişini ses özelliklerine göre düzenlenmiştir. Hece sayısı eşit olmayan koşuklardan hecesi az olanın başa geçtiğini belirtmiş olsa da koşukların tersine dizildiğini “*ana kız, baklava börek, para pul*” gibi örneklerle vermiştir. “*baba oğul, sabah akşam, yemek içmek*” gibi örnekler dışında eşit heceliler arasında vokalle başlayan koşukların öne geçtiğini ifade eden Ağakay, eşit heceli kelimelerin baş hece vokalleri arasında bir sıra üstünlüğünün göze çarptığını “Kapalılarla yuvarlaklara göre açık ve düz olan a, sonra e, kapalı yuvarlaklara göre de düzler ve özellikle açık yuvarlak olan o ve ö üstün tutularak başa alınır.” sözleriyle dile getirmiş, fakat “*belli başlı, köylü kentli, ulu orta, ziyan zebil*” gibi koşukların da tersine sıralanabileceğini söylemiştir (Ağakay, 1954: 101-103). Çağatay; vokalle başlayan birinci kelimenin bir heceli olması durumunda ikinci kelimenin iki veya çok heceli olduğunu, az heceli sözcüğün çok heceli sözcüğün önüne geldiğini belirterek aynı hece nispetinde bulunanlarda vokalle başlayanların öne, konsonantla başlayanların sona geldiğini fakat bu kurala uymayan bazı örneklerin de olduğunu söylemiştir (Çağatay, 1978: 33). Hatiboğlu’na göre önce kullanılan sözcük sonra, sonra kullanılan sözcük önce kullanılamaz. “*karı koca, eninde sonunda, kış kıyamet, kol kanat, kör kütük, kıt kanaat*” gibi ikilemelerin arasındaki kalıplaşmanın kesin olduğunu belirten Hatiboğlu, ikilemelerdeki sözcük sırasının kalıplaşma ile kendiliğinden saptandığını

söylemiştir. Bunların önce kullanılan sözcükleri sona alınabilmekte ama, zorlama derhal kendini göstermektedir: “özene bezene” yerine “bezene özene”, “yalvar yakar” yerine “yakar yalvar” denebilmekte, ama bu durum Türkçenin söz dizimine uygun düşmemektedir (Hatiboğlu, 1981a: 15-16). İkilemede kalıplaşmayı perçinleyen etkenler de bulunmaktadır. Hatiboğlu’na göre bu etkenler şöyledir: Ünlü ile başlayan sözcüğün öne gelişi; ikilemede ünlüyle başlayan sözcük, ünsüzle başlayan sözcükten önce kullanılmakta ve ikilemelerde, özellikle ünlüyle başlayan sözcüklerin çoğunda geniş, kalın, düz ünlünün başta bulunduğu görülmektedir: *ara sıra, akça pakça, er geç, el ayak, ayan beyan, aslı faslı...* Az heceli sözcüğün öne gelişi; tek heceli veya az heceli sözcük, çok heceli sözcükten önce gelmektedir: *çul, çaput, don gömlek, çekip çevirmek, dirlik düzenlik...* Türkçe sözcüklerin öne gelişi; genellikle Türkçe sözcük önce, yabancı sözcük ise sonra kullanılmaktadır: *kul kurban, eksik fazla, akça pakça...* “b-” veya “p-” ile başlayan sözcüklerin sonra gelişi; ikilemelerin bazılarında “b-” veya “p-” ile başlayan sözcüklerin ikinci sözcük olarak kullanıldığı görülmektedir: *eğri büğrü, orda burada, süs püs, süklüm püklüm...* Özellikle “p-” sesi ikilemenin kuruluşunda etkili olmaktadır: *pılı pırtı, eski püskü, süklüm püklüm...* (Hatiboğlu, 1981a: 16-18). Çoraklı da ikilemelerdeki kalıplaşmayı aynı şekilde sıralamıştır: a) Az heceli sözcüğün öne gelişi, b) Ünlü ile başlayan sözcüğün öne gelişi, c) Türkçe sözcüklerin öne gelişi, d) b- veya p- ile başlayan sözcüğün sonra gelişi. (Çoraklı, 2011: 55). Çoraklı, daha sonra ikilemelerde kalıplaşmayı perçinleyen etmenlere mana yönünden bakmıştır. Çoraklı’ya göre *alım satım, ekip biçmek* gibi ikilemelerde önceki olaydan sonraki olaya bir sıralanış vardır. İkilemelerde cinsiyet söz konusu olduğunda dışıdan erkeğe (*ana baba, bacı kardeş, karı koca...*); mesafe söz konusu olduğunda ise uzaktan yakına (*orda burda, orası burası, şu bu...*) şeklinde bir sıralanış bulunmaktadır (Çoraklı, 2005: 41-42). Delice, çok eskiden beri kullanılan tekrar öbeklerinin kalıplaşarak tek başlarına kullanılamaz hâle gelebildiğini belirtmiştir: (*tiril / tiril*), (*takır / tukur*), (*allak / bullak*) gibi. Delice’ye göre kalıplaşan tekrar öbeklerinde sıralama değiştirilememektedir. Örn. *büyük küçüklü* tekrarı *küçüklü büyük* şeklinde kullanılamamaktadır (Delice, 2007: 32). Banguoğlu, bağlam öbeğinde kelimelerden birinin ötekini değil, ikisinin de birbirini belirttiği için koşma takımında bunların sırasının da söz diziminden çok bazı ses durumu şartlarına bağlı olduğunu belirtmiştir: “Başlıca sesliyle başlayan kelimenin öne gelmesi (*abuk sabuk, iyi kötü*), az heceli kelimenin öne gelmesi (*dal budak, günlük güneşlik*), ilk hecesinde açık düz bir sesli bulunan kelimenin öne

gelmesi (*yaz kış, hepi topu*), son hecesi kapalı olan kelimenin sona gelmesi (*iğne iplik, doğru dürüst*) gibi.” (Banguoğlu, 2011: 309). Altay Türkçesinde ikilemelerdeki kalıplaşmaya değinen Figen Güner Dilek, ikilemelerdeki unsurların yer değiştirmesinin Altay Türkçesi dışındaki lehçelerde çok sık rastlanan bir durum olmadığına, Altay Türkçesinde ise hemen hemen bütün ikileme çiftlerinin yer değiştirebildiğine değinerek bu durumunun ikileme unsurlarının sıralanışıyla ilgili kuralları tespit etmede güçlük yarattığını belirtmiştir (Dilek, 2004: 93).

Hatiboğlu, ikilemelerin bir kısmının üçlemelerden oluştuğunu; üçlemenin, aynı kökten veya gövdeden kurulan bir ikilemeyle aynı kökün veya gövdenin eylem biçiminin birlikte kullanılması durumu olduğunu belirterek *sürüm sürüm sürünmek, didik didik didiklemek, zonk zonk zonklamak...* örneklerini üçleme olarak kabul etmiştir (Hatiboğlu, 1981a: 23). Gencan, “Pekiştirilmiş Eylemler” başlığı altında pekiştirme örneklerine benzer sözlerin yinelenmesiyle eylemlerin de pekiştirildiğini söyleyip şu örnekleri vermiştir: *Ter ter tepinmek, süzüm süzüm süzülme, inim inim iniyor, sürün sürün sürünsün!* (Gencan, 1979: 182). Tuna, Türkçede yalnız ikilemelerin değil, üçleme hatta dörtlemelerin de bulunduğuna değinerek üçleme için “*boy pos endâm, çay kahve gazoz, din imân insaf, şans kader kismet...*” ve dörtleme için de “*bardak sürâhi tabak çanak, eş dost hısım akraba, karyola dolap masa sandalye...*” örneklerini vermiştir (Tuna, 1986: 187-188). Alkaya da ikilemelerin yanında üçlemelerin de bulunduğunu, Orta ve Doğu Karadeniz ağzlarından özellikle Trabzon ağzında *sazlan davullan koranlan* alıp dönerik, *bóyle dabançali fisekli tüfekli* gibi üçlemelerin yer aldığını belirtmiştir (Alkaya, 2008: 49).

Hatiboğlu, ikilemenin başlıca amacının anlamı pekiştirmek olduğunu “çok, pek, fazla, gayet” gibi sözcüklerin belirttikleri kavramla ikilemenin anlamda sağladığı gücün, pekiştirme bakımından ölçülemediğini, “*öbek öbek çiçekler, demet demet güller, salkım salkım üzümler, deste deste para yahut güzel mi güzel, temiz mi temiz*” gibi ikilemelerle sağlanan kavramların “çok” ve benzeri sözcüklerle sağlanamadığını ifade etmiştir. Hatiboğlu’na göre “*up-uzun, ap-açık, kıp-kısa, yem-yeşil, mas-mavi, ter-temiz, tor-top, çep-çevre, sırıl-sıklam, çiril-çıplak*” gibi sözcüklerdeki pekiştirme olayı da bir çeşit ikileme sayılmaktadır. Bu tür ikilemede iki ayrı sözcük yerine bir sözcüğün ilk hecesi ikilenmektedir. Bir sözcüğün ilk hecesinde meydana getirilen ikilemenin de amacı, sözcük ikilemesinde olduğu gibi anlamı güçlendirmek, pekiştirmektir (Hatiboğlu, 1981a: 55). Tuna, *İsim ve Sıfatlarda Tekrarlar* başlığı altında bu konuya değinmiştir. Tuna’ya göre yalnız sıfatlarda

kullanılan bu şekilde; sıfatın ilk hecesi alınır, hece ünsüz ile bitiyorsa bu ünsüz atılır, aksi takdirde doğrudan doğruya -m, -p, -r, -s seslerinden biri getirilir: *yam-yassı, sapsarı, mos-mor, ter-temiz* gibi. Bazı durumlarda da araya bir ünlü getirilmektedir. Bu ünlü, söz kalın ise -a-; ince ise -e- sesidir: *sap-a-sağlam, tap-a-tae, güp-e gündüz....* Özel olarak *yep-i-s-yeni* de bir -s- görüldüğünden de bahseden Tuna, bundan başka *up-ufak* yerine *un-ufak* sözcüğünün kullanıldığını belirtmiştir (Tuna, 1948: 433). Gencan, sıfatların belirteçlerle derecelendikleri gibi kimi örneklerle de pekiştirildiğini söyleyerek şu örnekleri vermiştir: *yemyeşil ova, ipince bir kalem, tertemiz, bembeyaz, besbelli...* (Gencan, 1979: 180). Korkmaz'ın Gramer Terimleri Sözlüğü'nde "pekiştirme sıfatı" maddesinde şu bilgiler bulunmaktadır: Niteleme sıfatlarının ilk hecelerini m, p, s, r ünsüzlerinden biriyle kapayarak benzer hecelerin tekrarı esasına göre kurulan ve vasfın niteliğini yoğunluk bakımından en yüksek derecesiyle gösteren sıfat: *kapkara, sapsarı, kıpkızıl, yemyeşil, yusuvarlak, kaskatı, tertemiz* vb. (Korkmaz, 1992: 122-123). Ergin, pekiştirme olarak kullanılan ikilemelerin tekrarlama yolu ile yapıldığını, aşağı yukarı mana ve fonksiyon bakımından tekrara benzediği için tekrar dendiğini ifade etmiştir. Bu tür yapıların sıfat tamlamasına da benzediğini "Vurgu bakımından, birincisi ikincisinin manasına kuvvet veren iki unsurun asıl ve yardımcı unsur durumları bakımından tekrar olmadıklarını, sıfat tamlamasına benzediklerini de hemen belirtmeliyiz." sözleriyle dile getirmiştir. Ergin, *düm düz, yem yeşil, çır çıplak, kas katı* gibi gruplarda türetilen birinci unsurun kuvvetli vurgulu olup gurubun vurgusunu üzerinde taşıdığını, tek başına manalı olmamakla beraber ek olmayan, kuvvetli durumu ve fonksiyonu dolayısıyla bir çeşit kelime olan, tekrarlardaki uydurma kelimelerden sayılabilecek bu unsurun daima ayrı yazılması gerektiğini belirtmiştir (Ergin, 2009: 379). Akyalçın da, ikilemelerin en az iki sözcüğün yan yana getirilmesiyle oluştuğunu belirterek m, p, r, s ünsüzleri ile yapılan pekiştirmeleri ikileme olarak sözlüğüne almamıştır (Akyalçın, 2007: 14). Delice, bu tür yapıları *tekrar* olarak ele almıştır. Delice'ye göre bu tür öbekler kelimeye bitişik yazılmakta ve bazen ilave ses *p* den sonra bir *a, e* ilave sesi; *r* den sonra da bir *il, il* hecesi getirilmektedir: *sapasağlam, güpegündüz, sırlısklam* gibi. Delice, bazı araştırmacıların bu yapıları *pekiştirmeli sıfatlar* diye tanımladığını ifade etmiştir (Delice, 2007: 35). Banguoğlu ise bu konuya berkitme sıfatları başlığı altında değinerek şunları söylemiştir: "Vasfın yoğunluğunu salt olarak yüksek derecesiyle gösteren sıfatlara berkitme sıfatları adını veriyoruz. Türkçede berkitme sıfatları en çok benzer hece katkısı yoluyla olur. Bu da vasıflama

sıfatlarının ilk hecelerini m p r s sesdeşlerinden biriyle kapayıp meydana gelen heceyi kelimenin başına getirmek suretiyle yapılır: *apaçık, besbelli, dümdüz* gibi.” (Banguoğlu, 2011: 348). Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, kelime başına “m” sesi getirilerek yapılan tekrarları ve “m, p, r, s” sesleriyle yeni heceler oluşturularak yapılan tekrarları “Pekiştirmeli Tekrarlar (İkilemeler)” başlığı altında ele almışlardır (Özkan ve Sevinçli, 2013: 48). Erdem, Harezmi dönemi üstünlük derecesi işlevinde sıfatlar yapan önemli gramer unsurlarından birisinin ilk hece + p + kelime gövdesi olduğunu belirtmiştir. Bu yapı belirgin olarak pekiştirme işlevine sahiptir. Erdem, “Bu tür yapılarda kelimenin ilk hecesi sesliyle bitiyorsa araya -p sesi girer ve ardından kelimenin asıl gövdesi -p- sesine eklenir. *kara>kap-kara, sarık>sa-p-sarığ* vb. Ancak kelime tek heceli ve sessizle bitiyorsa, -p- sesi, ilk sesliden sonra araya girer ve -p- sesinden sonra kelime tekrarlanır: *tüz>tü-p-tüz* vb.” diyerek bu yapıları ikileme ve yineleme olarak almamıştır. Bu yapılar iki kelimenin birleşmesiyle değil, içeriklerini vurgulamak amacıyla morfolojik bir işlemin sonucu ortaya çıkmışlardır (Erdem, 2015: 191).

Deyimler ve atasözleri Türk dilinde önemli bir yere sahip olan ifade biçimleridir. Atasözlerinin ve deyimlerin zihinde kalmasını kolaylaştıran özelliklerin başında ise ikilemeler gelmektedir. Hatiboğlu, bu konuyla ilgili olarak “İkilemeleri yerli yerinde, tam değerinde kullanan, yüzyıllar boyunca hafızalara işleyen atasözlerimiz ve deyimlerimizdir. Hemen hemen, iki atasözünün ya da iki deyim birinde güzel bir ikileme vardır. İkilemenin psikolojik değerini, öğretme, anlatma, hafızalarda etkisini sürdürme gücünü, atasözlerimiz ve deyimlerimiz en açık biçimde belirtmektedir.” demiştir. Pek çok deyimde ikileme kullanıldığını “Çocuklar *alt alta, üst üste* boğuşuyorlar”, “*göze göz, dişe diş* mücadele” gibi örneklerle vermiştir. “*bol bol* yiyen, *bel bel* bakar”, “*ödünç güle güle* gider, *ağlaya ağlaya* gelir”, “*şık şık* eden nalçadır, iş bitiren akçadır” gibi örneklerle atasözlerimizin öğüt ve yargılarını en iyi biçimde ikileme ile anlatıldığını belirtmiştir (Hatiboğlu, 1981a: 79-81). Tuna, atasözlerinin ve savların yapı bakımından vezin, kafiye ve tekrara dayandığından bahsetmiş, tekrar unsurlarının ise bütün olarak söz tekrarı, asonans ve aliterasyon olduğunu “*Benzeye-benzeye yaz benzeye benzeye* kış olur.”, “*Dağ, dağ üstüne* olur; *ev ev üstüne* olmaz.”, “*Acı acıyı, su sancıyı* savar.” gibi örneklerle ifade etmiştir (Tuna, 1950: 77). Ömer Asım Aksoy, “İkileme” adı verilen ve ayrı ayrı yazılan sözcüklerden anlamları birbirine yakın, karşıt olanlarla sesleri birbirini andıranları ya da sözcüklerinden biri anlamsız bulunanları deyimlerin bir dalı saymak yerinde

olur.” diyerek *ev bark, çoluk çocuk, kap kacak, allak bullak, eski püskü, apar topar, süklüm püklüm, ters pers, ufak tefek, takım taklavat, aşağı yukarı, ileri geri, karma karışık, oldum olası, oldu olacak* gibi örnekleri vermiştir. Aksoy, aynı sözcüğün yenilenmesiyle kurulan ya da kuruluşlarındaki özellik bir dil kuralı uygulaması olan *tak tak, tıkr tıkr, mırıl mırıl, şakır şakır, büyük büyük, sarı sarı, yavaş yavaş, öbek öbek* gibi ikilemeleri ise deyim saymamıştır (Aksoy, 1988: 507). Akyalçın da sözlük anlamının dışına çıkmamış, anlamsal olarak deyim boyutuna geçmemiş ikilemelerin deyim olarak değerlendirilmesini doğru bulmayarak şunları söylemiştir:

İkilemelerde, ikilemeyi oluşturan söz öbeğindeki sözcüklerin pekiştirme amaçlı daha geniş; ama gerçek anlamla aynı doğrultudaki anlamı söz konusuysa; bu öbeğin eylemlerle cart curt etmek, abuk sabuk konuşmak veya abuk sabuk iş gibi adlarla kullanılması durumu değiştirmemektedir. Çünkü abuk sabuk veya cart curt ikileme öbeğinin anlamı aynı doğrultuda ikileme sözlüğünde bulunmaktadır. Burada yalnızca öbek eylemle kullanılarak ikileme ile eylem öbeği veya adla kullanılarak ikileme ile sıfat öbeği ve benzerleri oluşturulmuş olmaktadır. Deyim öbeklerinin anlamsal boyutu ise buradakinden çok farklıdır. Bundan dolayıdır ki ikilemelerden deyim oluşturulabilmesi ikilemenin anlamsal işlevi göz önüne alındığında mümkün değildir. İkilemeler pekiştirme, pekiştirmeyi de sözcüklerin sözlük anlamları boyutunda (çatır çutur..... gibi yansımalar veya aganıgi naganıgi ve benzeri uydurma, anlamı belirgin değilmiş gibi görünen ikilemeler için de durum farklı değildir.) sağlama işlevli yapılardır. Ancak bu anlamsal işlevin dışında kullanılacak ikileme söz öbeği/öbeklerinin deyim olabilmesi söz konusudur. Deyimler sözlüklerine alınacak ikileme öbeklerinde böyle bir seçimin yapılması, sözlüğe gerçek deyimlerin alınabilmesi açısından önemlidir. (Akyalçın, 2011: 139-140)

Sözlü kültür ürünü olan ve kuşaktan kuşağa aktarılan atasözlerinin akılda kalıcılığını sağlayan unsurlardan birinin de yinelemeler olduğunu ifade eden Özkan, ortaya çıkan kalıp ifadelerin, tekrarların, sözün kalıcılığına yardım ettiğini “İster yazılı bir eserde, ister sözlü bir üründe düzenli ve düzensiz aralıklarla yapılan yinelemeler anlatıma ahenk katar.” cümlesiyle dile getirmiştir (Özkan, 2011: 1649).

İkileme için kullanılan tanım ve terim kadar araştırmacıların ikilemeleri hangi başlık altında ele aldıkları da farklılık göstermektedir:

Ahmet Cevat Emre “Türk Dilbilgisi” adlı kitabında “Duyusal Anlatış Yöntemleri” bölümünde ikilemeleri “yineleme, ikizleme ve katmerleme” başlığı adı altında ele almıştır. Dilimizdeki her sözcüğün hem teker teker hem de yineleyerek kullanıldığını belirten Emre, şöyle bir sınıflandırma yapmıştır:

- a. Ünlemlerin yinelenmesi
- b. Yansımaların yinelenmesi
- c. İsimlerin yinelenmesi
- d. İsim ikizlemeleri
- e. Sıfatın yinelenmesi
- f. Sıfat ikizlemeleri

g. E- yapılı ulaç fiiller (Emre, 1945: 541-548)

Tahir Nejat Gencan, “Dilbilgisi” adlı kitabında “İkilemeler ve İkizlemeler” başlıklarına yer vermiştir. İkilemeler kısmında Gencan, anlatıma güç katmak için kimi kez adların, adılların, sıfatların, belirteçlerin, yansımaların, eylemsilerin, ünlemlerin, çekimli eylemlerin, sorulu sözcüklerin, bağlaçların yinelenildiğini belirtmiştir. Gencan, ikizlenmeler kısmında ise söze çeşni, biraz da genişlik katan öbekleri adlar, sıfatlar, adıllar ve belirteçler olarak dört grupta toplamıştır (Gencan, 1979: 191-193).

Hamza Zülfikar, “Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler” adlı kitabında ses taklidi kelimelerin yapıları, işleyişleri, görevleri ve kavramları bakımından ayrı bir kelime grubu oluşturduğunu ifade etmiştir. İkilemeleri ise yansıma kelimeler içerisinde ele almıştır. Zülfikar, bu çalışmasında Türkiye Türkçesini hedef almış olup Güneybatı Türkçesi içinde kalarak günümüz yazı dilinden, çağdaş yazarların eserlerinden topladığı malzemeleri bir sözlük haline getirmiştir (Zülfikar, 1995: 1-699).

Mehmet Hengirmen, “Türkçe Dilbilgisi” adlı kitabında ikilemeleri “Sözcükbilim(Leksikoloji)” kısmında “Kalıplaşmış Sözcükler” başlığı altında ele almıştır. İkilemeyi “Anlatımı daha güzel ve etkili duruma getirmek için aralarında ses benzerliği bulunan yakın, aynı ya da zıt anlamlı sözcüklerin yan yana kullanılmasıdır.” şeklinde tanımlamıştır. Hengirmen’e göre ses benzerliği olan sözcüklerin yan yana kullanılışı anlamı ve ahengi pekiştirdiği için dil, şiirsel bir güzellik kazanır (Hengirmen, 2002: 403).

Doğan Aksan, “Türkçenin Söz Varlığı” adlı kitabında ikilemeleri “Türkçenin Söz Varlığı” bölümünde “Türkçede ikilemeler” başlığı altında ele almıştır. İkilemelere aynı adın yenilenmesiyle (*karış karış, sayfa sayfa...*); aynı sıfatın yinelenmesiyle oluşan ve belirteç görevi gören (*serin serin, aptal aptal, güzel güzel...*); ters anlamlıların bir araya gelmesiyle kurulan (büyük küçük, olur olmaz...); eş anlamlılarla kurulan (*açık seçik, doğru dürüst, kırık dökük...*); çekimli eylemler, ulaç ve ortaçlarla oluşturulan (*otura kalka, durmuş oturmuş...*); önsesine /m/ eklenmesiyle oluşan (*okul mokul, araba maraba...*) olmak üzere altı başlıkta yer vermiştir (Aksan, 2004: 60).

H. İbrahim Delice, “Türkçe Sözdizimi” adlı kitabında ikilemelere “Tekrar Öbeği” altında yer vermiştir. Tekrarlar oluşturulurken birtakım özelliklerin göz

önünde bulundurduğunu söyleyen Delice, tekrarları 1)Aynen Tekrar Öbeği 2)Yakın Anlamlı Tekrar Öbeği 3)Zıt Anlamlı Tekrar Öbeği 4)Farsça /be, â, ender/ ile Yapılan Tekrar Öbekleri 5)Sayılı Tekrar Öbeği 6)Edatlı Tekrar Öbeği 7)Bir Kelimesi Anlamlı Tekrar Öbeği 8)İlâveli Tekrar Öbeği olmak üzere sekiz başlıkta ele almıştır (Delice, 2007: 31-35).

Muharrem Ergin, “Türk Dil Bilgisi” adlı kitabında hemen hemen her çeşit kelimededen tekrar yapılabileceğini, en elverişli sözcük çeşitlerinin isimler, sıfatlar, zarflar ve gerundiumlar olduğunu belirtmiştir. Ona göre tekrarlar sözcüğün manasını kuvvetlendirir, çokluğunu ifade eder ve devamlılığını sağlar. Mesela *kara kara* (gözler)’de karalığın kuvvetli olduğu, *kapı kapı* (dolaşım)’da birçok kapıların dolaşıldığı, *koşa koşa*’da hareketliliğin devamlılığı anlaşılır. Ergin, tekrarları aynen tekrarlar, eş manalı tekrarlar, zıt manalı tekrarlar ve ilâveli tekrarlar olarak dört ayrı başlık altında incelemiştir. Ergin, tekrarlara “Kelime Grupları” başlığı altında yer vermiştir (Ergin, 2009: 377-379).

Korkmaz, “Türkiye Türkçesi Şekil Grameri” kitabında ise ikileme yerine tekrar grubu terimini kullanmıştır. Birleşik zarflar adı altında tekrar grubu kalıbındaki zarflara değinerek *acele acele* (ye-), *ağlaya sızlaya* (anlat-), *için için* (ağla-) gibi örneklere yer vermiştir (Korkmaz, 2009: 147). Sıfatlar başlığında tekrar grubu biçiminde oluşan sıfatlara değinmiştir. Bu sıfatların birbirinin aynı, birbirinin yakın veya birbirine zıt anlamı olarak kullanıldığını belirtmiştir: *ayrı ayrı* renkler, *dayalı döşeli* bir ev, *vah vah* evlâtçığım, *iyi kötü* bir şeyler... (Korkmaz, 2009: 354). Ayrıca Korkmaz, Türkiye Türkçesinde bol bol kullanılan tekrar grubundaki zarfların daha çok ad ve sıfatlardan oluşan zaman, tarz ve pekiştirme zarfları biçiminde tekrarlara dayandığını ifade etmiştir: *ağır ağır* yürü-, *güldür güldür* ak-, *yeni yeni* alış-... (Korkmaz, 2009: 474).

Osman Toklu, “Dilbilimine Giriş” adlı kitabında ikilemeleri “Anlambilim” bölümünde “İkilemeler” başlığı altında ele almıştır. İkilemelerin her tür sözcüğün yinelenerek kalıplaşmasıyla oluştuğunu belirtmiştir. Toklu’ya göre yinelemeler ad soylu sözcüklerin, eylemlerin yansıma sözcüklerinin yan yana kullanılması ya da aralarına bazı biçimbirimlerin girmesiyle gerçekleşir: *ev ev dolaşmak*, *koşa koşa gelmek*, *gürül gürül akmak*... (Toklu, 2009: 114).

Leyla Karahan, “Türkçede Söz Dizimi” adlı kitabında tekrar gruplarında yer alan kelimeler arasında hem şekil hem anlam ilgisi bulunduğunu, tekrarların anlamı kuvvetlendirip nesne ve harekete süreklilik ve beraberlik anlamı kazandırdığını,

bağlama ve çekim edatları dışında bütün kelimelerle tekrar grubu kurulabildiğini, grubu meydana getiren unsurların çekim eki taşıyabildiğini, kelimeler arasında belli bir ses düzeni bulunduğunu, grupta kullanılan kelimelerden birinin zaman içinde tek başına kullanımdan düşebildiğini, tekrar gruplarının cümlede farklı görevlerde kullanıldığını belirtmiştir. Karahan, tekrar gruplarına “Kelime Grupları” başlığı altında değinmiştir. (Karahan, 2010: 60-62).

Tahsin Banguoğlu, “Türkçenin Grameri” adlı kitabında ikilemeleri farklı başlıklar altında incelemiştir. İkilemeleri birleşik isim tabanları bölümünde bağlam öbeği kalıbı başlığı altında ele alan Banguoğlu şunları söylemiştir: “Geniş ölçüde bağlam öbeklerinde iki kelimeyi anlam veya şekil ilişkileri birbirine yaklaştırmıştır. Bunlar aynı, zıt ya da ilişkili anlamda olabilir. Ancak *koşma takım* ve *ikilemelerde* tekrar veya ön ve soneslerde şekilce birleşme bulunur.” (Banguoğlu, 2011: 308). Banguoğlu, daha sonra ikilemelere “Vasıflama Sıfatları” bölümünde “Berkitme Sıfatları” başlığı altında yer vermiştir (Banguoğlu, 2011: 348). Belirtme öbekleri bölümünde bağlam öbekleri adı altında ele aldığı ikilemelerden “İki kelimenin türlü ilişkilerle basitçe yan yana gelip farklı bir kavram kazanması mahsülü” olarak bahsetmiştir. Belirtme öbeği olarak bağlam öbeklerinin dilimizde geniş ölçüde bağımsız yapıldığını belirten Banguoğlu, bunları başlıca iki sınıfta toplamıştır. 1. İkilemeler, 2. Koşma Takımlar.

İkilemeler:

1. *Yansımalar: Patpat, zırt zırt, harıl harıl, zangır zangır...*
2. *Ünlemler: hayhay!, vahvah!, heyhey!...*
3. *Berkitme sıfatları: iri iri kestaneler...*
4. *Üleme sayı sıfatları: üçer üçer, beşer beşer, teker teker...*
5. *Berkitme zarfları: az az düzeltmek, adım adım izlemek...*
6. *Hal zarf fiilleri: döve döve söyletmek, baka baka yazmak...*

Koşma Takımlar:

1. *Yansımalar: tantun, şangır şangır, dangıl dungul, hapur küpür...*
2. *Üleme sayı sıfatları: birer ikişer, kırkar ellişer...*
3. *Hal zarf fiilleri: itişe kakışa, yalvara yakara...*
4. *Koşma takım (birleşik isim): karı koca, öteki beriki...*
5. *Koşma takım (birleşik fiil): sayıp dökmek, gezip tozmak, yemek içmek...*
6. *Koşma takım (önses değişmesi): ev mev, at mat, boş moş, az maz... olarak*

ayırmıştır (Banguoğlu, 2011: 512-513).

Süer Eker, “Çağdaş Türk Dili” adlı kitabında ikilemeleri “Tekrar Grupları” adı altında ele almıştır ve ikilemelerin aynı, yakın ya da karşıt anlamlı iki sözcüğün bir tek sözcük gibi işlev görmek üzere, yan yana gelmesiyle oluştuğunu belirtmiştir. Tekrar gruplarını oluşturan sözcüklerin aynı yapım veya çekim ekini alabildiğini belirtmiş ve tekrar gruplarını a) Aynen tekrar grubu b) Yakın ya da eş anlamlı tekrar

grubu c) Karşıt anlamlı tekrar grubu d) İlaveli tekrar grubu olmak üzere dört başlıkta incelemiştir. (Eker, 2011: 428)

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, “Türkiye Türkçesi Söz Dizimi” adlı kitapta ikilemeleri “Belirtme Grupları” bölümünde “Tekrar Grubu (İkileme)” başlığı altında ele almışlardır. Bu bölümde; tekrar gruplarının yapılarına, tekrar gruplarının özelliklerine ve tekrar gruplarının cümlede kullanılışlarına yer vermişlerdir. (Özkan ve Sevinçli, 2013: 44-58)

I. BÖLÜM

1.1.YAPI BAKIMINDAN İKİLEMELER

Kelimelerin bir arada kullanılması birtakım kurallara bağlıdır. Anlatış yollarını çoğaltmak için dillerin başvurduğu çarelerden biri de kelimeleri veya kelimelerin bir ögesini tekrarlayarak yeni yapılar meydana getirmektir (Ağakay, 1953a: 189). İkileme, anlatıma kuvvet kazandıran, anlatımda ahenk sağlayan bir yapıya sahiptir. İkilemenin Türkçenin önemli bir özelliği olduğunu söyleyen Hatiboğlu şunları demektedir:

Türkçe, ikileme konusu ele alınmadan yapı bakımından aydınlatılamaz. Türkçede, ikileme o kadar yaygın, örnekleri o kadar çoktur ki, başka dillere bakarak, olayın ayrıca ele alınmasından, inceden inceye bütün örnekleriyle saptanmasından vazgeçilemez. Çünkü ikileme olayı, yapı bakımından, Türkçenin temellerine kadar inen bir özelliktir. Türkçenin yapısı, başlı başına ele alınca, ikileme olayının önemi ortaya çıkar. İkileme, Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür. Türk düşüncesindeki anlam bolluğunu kavram inceliğini karşılamak üzere, sözcük kurar gibi, türlü yönlerden birbiriyle ilgili iki sözcük yan yana getirilir ve yeni bir anlatım yolu yaratılır (Hatiboğlu, 1981a: 9).

Çalışmanın bu bölümünde ikilemelerin sözcük yapıları, basit ve türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeler olmak üzere iki ana başlıkta incelenmiştir.

1.1.1. Basit Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Korkmaz, basit kelimelerin herhangi bir yapım eki ile genişletilmemiş olduğunu ve daha basit kök, ek ögelerine ayrılmadığını söyleyerek bu konuyla ilgili olarak “Türemiş ve birleşik adların dışında kalan bütün sözcükler basittir.” demiştir (Korkmaz, 2009: 30). Hatiboğlu, yapı bakımından ikilemeleri “Ad Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler” ve “Eylem Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler” olmak üzere iki başlıkta incelemiştir. Yalın durumda bulunan ikilemeleri ve isim işletme eki alan ikilemeleri “ad kök veya gövdelerinden kurulan ikilemeler” başlığı altında ele almıştır (Hatiboğlu, 1981a: 35).

Çalışmanın bu bölümünde basit sözcüklerden oluşan ikilemeler; tek heceli sözcüklerden oluşan ikilemeler, iki heceli sözcüklerden oluşan ikilemeler, yansıma sözcüklerden oluşan ikilemeler ve işletme eki alan sözcüklerden oluşan ikilemeler olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir.

1.1.1.1. Tek Heceli Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

az az

Bir yandan da İpek'in ve kendi fincanına **az az** konyak dolduruyordu. (K, 317)

bir bir

Fusun pasaportunu alınca, önce gülüverdi, sonra kaşlarını çatıp sayfaları çevirip **bir bir** vizeleri inceledi. (MM, 484)

Geçende bir filmin hepsi günümüzde geçiyordu; ama biz gene Hüsrev ile Şirin'den alınanları **bir bir** belirledik. (KSK, 118)

Sabahtan beri başından geçenler **bir bir** gözünün önünde canlandı. (CO, 35)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 130), (MM, 130), (MM, 165), (MM, 543), (BAK, 176), (KK, 70), (KK, 120), (KK, 144), (KK, 177), (KK, 184), (KK, 186), (KK, 265), (KK, 273), (KK, 304), (KK, 362), (KK, 377), (KK, 382), (KK, 408), (KK, 427), (KK, 456), (K, 92), (SE, 84), (YH, 34), (YH, 54), (YH, 179), (YH, 197), (YH, 197)

bol bol

Sonra bir süre, geçen gün Şişhane yokuşunda dört kişinin ölümüyle sonuçlanan ve bütün gazetelerde **bol bol** sözü edilen tramvay kazasından konuştu. (CO, 114)

Yeni mesleğimi uygulamak için **bol bol** insan buldum orada, bazılarını da iyileştirdim. (BK, 14)

Çok sıcakta Ali ile birbirimizin başından aşağı su döker ve **bol bol** su içerdik. (KSK, 26)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 118), (CO, 121), (CO, 275), (CO, 277), (CO, 321), (CO, 339), (CO, 438), (CO, 549), (CO, 635), (BAK, 162), (BAK, 165), (BAK, 195), (BAK, 468), (KK, 39), (KK, 56), (KK, 63), (KK, 164), (KK, 425), (KK, 425), (KBT, 46), (K, 80), (K, 192), (K, 192), (K, 324), (KSK, 91), (BK, 82), (MM, 65), (MM, 67), (MM, 183), (MM, 210), (MM, 404), (MM, 478)

boş boş

Kapanır kapanmaz yeniden çalan telefona **boş boş** bakarken Galip, Hâle Hala'nın son anda bozulan evlilik tasarısını hatırladı, ama nedense, damat adayının az önce aklına gelen tuhaf adını hatırlayamadı. (KK, 34)

Ama sanki Nilgün beni burada **boş boş** dururken yakalasin diye bakkal gitti oradaki ihtiyar kadınla hesap yapmaya başladı. (SE, 132)

Alıcıya **boş boş** bakarken kapı açıldı ve birisi içeri girdi. (CO, 600)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 108), (KK, 463), (KBT, 292), (KBT, 302), (KBT, 302), (K, 232), (K, 357), (SE, 12), (SE, 35), (SE, 43), (SE, 44), (SE, 61), (SE, 71), (SE, 91), (SE, 137), (SE, 140), (SE, 161), (SE, 163), (SE, 190), (SE, 198), (SE, 232), (SE, 242), (SE, 243), (SE, 253), (SE, 261), (BAK, 326), (CO, 84), (CO, 103), (CO, 130), (CO, 163), (CO, 193), (CO, 229), (CO, 288), (CO, 331), (CO, 379), (CO, 456), (CO, 600), (BK, 31), (BK, 36), (BK, 45), (BK, 62), (BK, 73), (BK, 99), (BK, 124), (KSK, 104), (MM, 154), (MM, 361), (MM, 405), (MM, 468)

boy boy

...Yüzlerce göze bölünmüş sayısız küçük çekmecenin başına **boy boy** kurşun harfler, kalıplar, klişeler arasına oturmuş,... (K, 28)

...**boy boy** bebekleri, canlı bebekleri tutan doktorlar gibi dikkat, şefkat ve alışkanlıkla ellerine almışlar... (KK, 53)

...Bastonlar, çizmeler, lekeli ipek gömlekler, **boy boy**, renk renk takma sakallar... (KK, 377)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 52), (KK, 397)

çiğ çiğ

Erzurumlu vaizin celladı bunu da artık inşallah düşünür de o pisin etini **çiğ çiğ** yiyip midemi bozmam. (BAK, 22)

çil çil

...Çekirgelerin boy boy, **çil çil** Likya, Frigya, Roma, Bizans, Osmanlı altınlarının, yakutların, elmasların, haçların, tasvirlerin, yasak ikonların ve kitap ve

risalelerin, define planlarının ve faili meçhul cinayetlere kurban gidenlerin talihsiz kafataslarının... (KK, 397)

çok çok

...Hatta yüzbaşılardan daha o zamandan, **çok çok** ileride olduğumu bildiği için, o bu mücadeleden çekilmiş zaten; benim arkamda silik bir taklit,... (KK, 318)

Şanzelize Butik'te çalışan Füsün, anne tarafından **çok çok** yakın akrabamızdır. (MM, 179)

“Padişahımız **çok çok** öfkeleniler,” diyordu Hazinedarbaşı. (BAK, 293)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 241), (MM, 314), (MM, 349), (MM, 544)

dik dik

...Birden dönüp suratına **dik dik** baktım. (BAK, 24)

...Her şeyi en iyi ben bilirim diyerek insanın gözünün içine **dik dik** bakamıyor. (KBT, 196)

“Güzel bir kadın görünce **dik dik** gözlerinin içine onu öldürecekmiş gibi bakmayın,” diye yazmıştı. (MM, 363)

ev ev

Ama iki seçim önce iktidardaki askerler sokağa çıkma yasağı ilan edip, **ev ev** oda oda bütün ülkeyi kayda geçirip,... (KBT, 305)

Tozlu, toprak bir yoldan yukarılara çıkarken dünya **ev ev**, baca baca, ağaç ağaç sanki eskiyormuş gibi hissettim.(KBT, 227)

Bunda, Nesibe Hala'nın gençliğinde, kibar semtlerinde **ev ev** dolaşarak dikiş dikerken annemin onu çok desteklemesinin de payı vardı şüphesiz. (MM, 16)

Diğer örnek için bk.

(MM, 393)

hay hay

“...Evliya'nın Seyahatname'sinden ve Ceylan ağzı açık Osmanlı alkol fiçısına gülümseyerek bakıyor ve daha da dinlemeye hazırlanıyordu ki, ağbim daha uzatmasın diye ben, ağbi arabanın anahtarını verir misin, dedim, biz gidiyoruz, dedim ve o **hay hay** efendim, dedi...” (SE, 165)

kart kart

Bu sayfaların içinde okurun benim sesimi **kart kart** duyması da, artık kitaplarla kirlenmiş,... (YH, 182)

kat kat

Trenin penceresinden görülen dünyada Mevlut'un on iki yıllık hayatı boyunca gördüğünden **kat kat** çok insan, buğday tarlası, kavak ağacı, öküz, köprü, eşek, ev, dağ, cami, traktör, yazı, harf, yıldız ve elektrik direği vardı. (KBT, 50)

Ben de kitabımda, yer altı denizlerini, büyük sıradağları ve yeraltındaki **kat kat**, damar damar tabakayı hikâyelerle anlatacaktım. (KSK, 109)

Korkum, benim gibi katillerin, Kuran-ı Kerim'de, mesela Furkan suresinde apaçık belirtildiği gibi, kıyamet günü çekeceğimiz ve **kat kat** olacağı söylenen azaptır. (BAK, 153)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 112), (K, 54), (KK, 15), (KK, 18), (KK, 159), (KK, 213), (MM, 340), (MM, 350)

kim kim

Sonra Turgay'a rastladım, hadi, diyor bana, sen de gel, çıplak denize giriyoruz ve ben birden heyecanlandım, **kim kim**, dedim ve o güldü. (SE, 159)

pis pis

...Bazıları takip ederken aralarında **pis pis** gülüşür, bazıları mektuplar, hediyeler vermeye çalışır, bazıları da ağlardı. (MM, 65)

...O zaman canım **pis pis** sıkılmaz benim, hele ilerde ne olacağımı düşününce, o zaman Serdar'a yürü kahveye gidelim diyecek kadar da olmazdım,... (SE, 34)

Pis pis sırttı. (SE, 149)

Diğer örnek için bk.

(SE, 204)

sık sık

Beni sevenlerin **sık sık** beni düşünüp, İstanbul'un bir köşesinde aptalca bir meşgaleyle hâla oyalanıyor olduğumu, hatta başka bir kadının peşinden gittiğimi hayal etmeleri huzursuz ruhuma büsbütün azap veriyor. (BAK, 11)

Hoca'nın, Paşa'ya saatin kozmografya kuramının ayrıntılarına gömülüp beni unuttuğu zamana kadar bu bakışını **sık sık** hatırladım. (BK, 25)

Daha sonra **sık sık** düşüneceği, anlayamadığı bir çekime kapılarak Ka ona gene yüreğini açmak istedi. (K, 300)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 32), (BAK, 45), (BAK, 50), (BAK, 275), (BAK, 295), (BAK, 326), (BAK, 462), (CO, 27), (CO, 27), (CO, 125), (CO, 129), (CO, 186), (CO, 236), (CO, 288), (CO, 338), (CO, 356), (CO, 388), (CO, 391), (CO, 394), (CO, 395), (CO, 418), (CO, 474), (CO, 528), (CO, 535), (CO, 549), (CO, 572), (CO, 590), (CO, 605), (CO, 622), (KK, 61), (KK, 77), (KK, 88), (KK, 109), (KK, 109), (KK, 123), (KK, 141), (KK, 141), (KK, 175), (KK, 195), (KK, 226), (KK, 245), (KK, 246), (KK, 266), (KK, 270), (KK, 309), (KK, 317), (KK, 325), (KK, 328), (KK, 335), (KK, 352), (KK, 370), (KK, 377), (KK, 402), (KK, 429), (KK, 435), (KK, 448), (KBT, 54), (KBT, 79), (KBT, 83), (KBT, 93), (KBT, 107), (KBT, 116), (KBT, 132), (KBT, 138), (KBT, 214), (KBT, 250), (KBT, 266), (KBT, 283), (KBT, 293), (KBT, 299), (KBT, 322), (KBT, 332), (KBT, 352), (KBT, 409), (KBT, 452), (KBT, 455), (KSK, 13), (KSK, 29), (KSK, 33), (KSK, 76), (KSK, 90), (KSK, 91), (KSK, 116), (KSK, 119), (KSK, 123), (KSK, 192), (KSK, 193), (K, 297), (K, 349), (K, 360), (K, 364), (SE, 183), (SE, 198), (BK, 12), (BK, 24), (BK, 37), (BK, 59), (BK, 77), (BK, 81), (BK, 81), (BK, 83), (BK, 92), (BK, 94), (BK, 97), (BK, 97), (BK, 112), (YH, 91), (YH, 93), (YH, 109), (YH, 146), (YH, 157), (YH, 195), (YH, 212), (MM, 42), (MM, 65), (MM, 67), (MM, 70), (MM, 80), (MM, 90), (MM, 90), (MM, 113), (MM, 113), (MM, 128), (MM, 190), (MM, 220), (MM, 221), (MM, 229), (MM, 232), (MM, 235), (MM, 236), (MM, 239), (MM, 242), (MM, 256), (MM, 270), (MM, 287), (MM, 294), (MM, 306), (MM, 309), (MM, 313), (MM, 319), (MM, 336), (MM, 352), (MM, 355), (MM, 363), (MM, 363), (MM, 363), (MM, 363), (MM, 370), (MM, 374), (MM, 413), (MM, 423), (MM, 448), (MM, 449), (MM, 459), (MM, 484), (MM, 528), (MM, 533)

taş taş

...Âşıkların birbirlerinin gözlerinin içine bir türlü bakamayışlarını; sarayların **taş taş** yapılışını, suçluların işkenceyle cezalanışını, kartalların uçuşunu,... (BAK, 347)

tek tek

Sonra deponun, idare binasının ve işçi yemekhanelerinin nereye kurulacağını elindeki plana bakıp, adımlayarak **tek tek** işaretledi. (KSK, 57)

Önümde açılan yeni dünyayı iyice anlamak için yalnızca bakmalı, gözlerimle her şeyi **tek tek** görmeliydim. (YH, 60)

Sahanlıkta bir duyuru tahtasına Kars'ın yedi yerel gazetesi **tek tek** dikkatle raptiyelenmişti. (K, 196)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 118), (KSK, 123), (KSK, 126), (KSK, 130), (KSK, 189), (KSK, 194), (BK, 21), (BK, 33), (BK, 57), (BK, 88), (BK, 91), (YH, 7), (YH, 7), (YH, 7), (YH, 63), (YH, 75), (YH, 90), (YH, 104), (YH, 116), (YH, 126), (YH, 139), (YH, 141), (YH, 170), (YH, 211), (SE, 190), (K, 86), (K, 114), (K, 158), (K, 160), (K, 193), (K, 197), (K, 241), (K, 244), (K, 250), (K, 253), (K, 265), (K, 303), (K, 378), (K, 381), (KBT, 16), (KBT, 45), (KBT, 49), (KBT, 49), (KBT, 50), (KBT, 69), (KBT, 71), (KBT, 80), (KBT, 107), (KBT, 154), (KBT, 178), (KBT, 183), (KBT, 187), (KBT, 195), (KBT, 213), (KBT, 230), (KBT, 290), (KBT, 294), (KBT, 371), (KK, 35), (KK, 50), (KK, 62), (KK, 67), (KK, 67), (KK, 72), (KK, 74), (KK, 85), (KK, 106), (KK, 121), (KK, 126), (KK, 134), (KK, 152), (KK, 155), (KK, 158), (KK, 162), (KK, 167), (KK, 170), (KK, 170), (KK, 178), (KK, 191), (KK, 203), (KK, 222), (KK, 225), (KK, 233), (KK, 247), (KK, 249), (KK, 277), (KK, 321), (KK, 354), (KK, 391), (KK, 427), (KK, 430), (KK, 438), (KK, 454), (KK, 454), (KK, 459), (KK, 465), (MM, 28), (MM, 32), (MM, 36), (MM, 42), (MM, 63), (MM, 75), (MM, 75), (MM, 82), (MM, 83), (MM, 96), (MM, 108), (MM, 111), (MM, 113), (MM, 145), (MM, 165), (MM, 169), (MM, 172), (MM, 188), (MM, 203), (MM, 228), (MM, 235), (MM, 236), (MM, 257), (MM, 287), (MM, 297), (MM, 297), (MM, 299), (MM, 299), (MM, 312), (MM, 334), (MM, 334), (MM, 336), (MM, 408), (MM, 414), (MM, 414), (MM, 415), (MM, 415), (MM, 416), (MM, 430), (MM, 462), (MM, 494), (MM, 494), (MM, 505), (MM, 510), (MM, 511), (MM, 526), (MM, 529), (MM, 541), (MM, 541), (MM, 543), (CO, 151), (CO, 253), (CO, 286),

(CO, 334), (CO, 361), (CO, 362), (CO, 417), (CO, 499), (CO, 582), (BAK, 12), (BAK, 12), (BAK, 22), (BAK, 32), (BAK, 34), (BAK, 43), (BAK, 55), (BAK, 72), (BAK, 73), (BAK, 91), (BAK, 99), (BAK, 169), (BAK, 182), (BAK, 182), (BAK, 195), (BAK, 213), (BAK, 227), (BAK, 272), (BAK, 284), (BAK, 291), (BAK, 299), (BAK, 300), (BAK, 312), (BAK, 319), (BAK, 322), (BAK, 325), (BAK, 331), (BAK, 336), (BAK, 338), (BAK, 340), (BAK, 369), (BAK, 383), (BAK, 394), (BAK, 403), (BAK, 412), (BAK, 413), (BAK, 425), (BAK, 430), (BAK, 447), (BAK, 457), (BAK, 459), (BAK, 461), (BAK, 467), (BAK, 485), (BAK, 486)

tel tel

Kirlenmesin diye kenarı kıvrılan halının altındaki parkeye babamın beyaz ve zayıf saçları **tel tel** dökülüyordu. (MM, 84)

...Celâl'in sakalları üzerinde gezindiği **tel tel** kanıtlarıyla belli olan bir jiletle yırtması gerekmişti. (KK, 268)

top top

...Masanın üzerine renk renk dökülen **top top** örgü yünlerine bakıyordu. (YH, 119)

...Çin ipeğinden **top top** kumaşlardan, üzeri mavi çiçekli Çin çömlerlerinden başka ne yollamış biliyor musunuz? (BAK, 21)

Her bir kirpiğinden ok gibi fırlayan kara ışıkların izini; **top top** kumaşın içinde, incir ağaçlarının kıvrım kıvrım dalları arasında salınarak gidişini elimle işledim. (KBT, 332)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 368), (MM, 29)

yan yan

Pencerenin önünden meraklı bir karga **yan yan** kendisine bakıyordu; caddeden Cuma akşamı kalabalığının gürültüsü geliyordu. (KK, 76)

...Yengeç gibi **yan yan** yürüdüğünü belirtiyor, hepimiz gibi ağzını kocaman kocaman açarak gülen bir leblebici çırağının çenesine dikkatimi çekiyordu. (KK, 68)

Karga başka kereler de gelmiş ve parlak ve korkutucu gözüyle **yan yan** Füsun'u seyredirken ondan kaçmamış, hatta Füsun ondan ürkmüştü. (MM, 348)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 188), (MM, 95)

yer yer

İç Anadolu'da yağmur bekleniyordu, beklenmiyordu, Batı Anadolu'nun iç kesimleri **yer yer** sağanak yağışlıydı. (YH, 86)

Toprak yağmurdan nemli, **yer yer** ıslaktı. (KSK, 15)

...Kars'ın diğer önde gelenlerinin katıldığı müsamereler **yer yer** coşkulu tezahürat ve alkışlarla kesildi. (K, 32)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 105), (KK, 25), (KK, 171), (KK, 452), (KBT, 105), (K, 25), (K, 61), (K, 110), (K, 133), (K, 368), (KSK, 16), (KSK, 16), (KSK, 28)

1.1.1.2.İki Heceli Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

acı acı

Bazan büyük bir petrol tankerinin düdüğünün telaşlı sesi **acı acı** duyulurdu. (MM, 418)

...Kendim gibi iki üç umutsuz it bulup, **acı acı** ulumak, birilerine küfür etmek, birilerini havaya uçuracak bombanın hazırlıklarını yapmak... (YH, 79)

ağaç ağaç

Tozlu, toprak bir yoldan yukarılara çıkarken dünya ev ev, baca baca, **ağaç ağaç** sanki eskiyormuş gibi hissettim. (KBT, 227)

ağır ağır

Çardağın altında bir kedi **ağır ağır** yalanıyordu. (CO, 12)

Fusun da her şeyi aynı merak ve baş dönmesiyle **ağır ağır** keşfediyordu. (MM, 56)

Güneş batana kadar bu tencere yemeğinin dibinin tutmadan, **ağır ağır** pişmesinden ben sorumluydum. (KSK, 26)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 59), (MM, 89) (MM, 91), (MM, 153), (MM, 159), (MM, 172), (MM, 174), (MM, 198), (MM, 198), (MM, 255), (MM, 258), (MM, 258), (MM, 267), (MM, 273), (MM, 282), (MM, 300), (MM, 308), (MM, 348), (MM, 349), (MM, 368), (MM, 369), (MM, 389), (MM, 396), (MM, 399), (MM, 407), (MM, 412),

(MM, 413), (MM, 422), (MM, 422), (MM, 442), (MM, 465), (MM, 478), (MM, 493), (MM, 496), (MM, 496), (MM, 500), (MM, 514), (MM, 527), (BAK, 117), (BAK, 152), (BAK, 193), (BAK, 278), (BAK, 284), (BAK, 307), (BAK, 312), (BAK, 329), (BAK, 331), (BAK, 331), (BAK, 336), (BAK, 364), (BAK, 368), (BAK, 388), (BAK, 399), (BAK, 465), (BAK, 471), (BAK, 473), (BAK, 473), (BAK, 489), (BAK, 493), (BAK, 495), (CO, 12), (CO, 16), (CO, 27), (CO, 32), (CO, 33), (CO, 37), (CO, 47), (CO, 89), (CO, 90), (CO, 110), (CO, 113), (CO, 116), (CO, 119), (CO, 164), (CO, 192), (CO, 211), (CO, 212), (CO, 214), (CO, 221), (CO, 258), (CO, 281), (CO, 283), (CO, 304), (CO, 316), (CO, 332), (CO, 342), (CO, 344), (CO, 350), (CO, 351), (CO, 355), (CO, 364), (CO, 371), (CO, 372), (CO, 379), (CO, 384), (CO, 413), (CO, 443), (CO, 450), (CO, 450), (CO, 456), (CO, 491), (CO, 494), (CO, 531), (CO, 533), (CO, 537), (CO, 540), (CO, 543), (CO, 558), (CO, 611), (CO, 613), (CO, 621), (KBT, 21), (KBT, 30), (KBT, 49), (KBT, 71), (KBT, 79), (KBT, 104), (KBT, 182), (KBT, 203), (KBT, 217), (KBT, 257), (KBT, 288), (KBT, 300), (KBT, 303), (KBT, 423), (KSK, 27), (KSK, 28), (KSK, 32), (KSK, 33), (KSK, 48), (KSK, 70), (KSK, 80), (KSK, 81), (KSK, 82), (KSK, 89), (KSK, 98), (KSK, 125), (KSK, 162), (KSK, 164), (SE, 7), (SE, 11), (SE, 15), (SE, 22), (SE, 33), (SE, 34), (SE, 54), (SE, 58), (SE, 68), (SE, 72), (SE, 80), (SE, 84), (SE, 116), (SE, 117), (SE, 118), (SE, 126), (SE, 126), (SE, 130), (SE, 138), (SE, 139), (SE, 146), (SE, 156), (SE, 159), (SE, 167), (SE, 185), (SE, 190), (SE, 190), (SE, 191), (SE, 192), (SE, 193), (SE, 196), (SE, 196), (SE, 198), (SE, 221), (SE, 236), (SE, 239), (SE, 255), (SE, 263), (SE, 266), (SE, 267), (YH, 8), (YH, 8), (YH, 18), (YH, 19), (YH, 25), (YH, 33), (YH, 35), (YH, 37), (YH, 38), (YH, 39), (YH, 46), (YH, 50), (YH, 59), (YH, 66), (YH, 67), (YH, 68), (YH, 74), (YH, 110), (YH, 128), (YH, 128), (YH, 129), (YH, 132), (YH, 142), (YH, 144), (YH, 169), (YH, 178), (YH, 183), (YH, 204), (YH, 207), (YH, 215), (BK, 22), (BK, 22), (BK, 53), (BK, 67), (BK, 69), (BK, 99), (BK, 103), (BK, 109), (BK, 113), (BK, 114), (BK, 120), (BK, 103), (KK, 12), (KK, 28), (KK, 34), (KK, 53), (KK, 62), (KK, 69), (KK, 76), (KK, 76), (KK, 86), (KK, 108), (KK, 114), (KK, 117), (KK, 121), (KK, 133), (KK, 147), (KK, 166), (KK, 190), (KK, 195), (KK, 200), (KK, 203), (KK, 203), (KK, 204), (KK, 209), (KK, 214), (KK, 228), (KK, 228), (KK, 236), (KK, 249), (KK, 254), (KK, 254), (KK, 293), (KK, 294), (KK, 296), (KK, 301), (KK, 314), (KK, 316), (KK, 325), (KK, 343), (KK, 347), (KK, 360), (KK, 364), (KK, 373), (KK, 375), (KK, 375), (KK, 403), (KK, 414), (KK, 436), (KK, 436), (KK, 441), (KK, 450), (KK, 451), (KK, 455),

(KK, 462), (K, 16), (K, 21), (K, 59), (K, 61), (K, 63), (K, 63), (K, 63), (K, 121), (K, 124), (K, 132), (K, 150), (K, 153), (K, 158), (K, 159), (K, 164), (K, 165), (K, 174), (K, 175), (K, 222), (K, 226), (K, 241), (K, 260), (K, 261), (K, 268), (K, 274), (K, 275), (K, 301), (K, 349), (K, 376), (K, 383), (K, 388), (K, 390)

akşam akşam

Şişli Belediyesi'nde Rizeli bir memur saygısızlık etti, ama dertlerimle sizi rahatsız etmeyeyim **akşam akşam**. (KBT, 284)

alev alev

Mehmet, Nurcihan için **alev alev** yanıp tutuşuyor. (MM, 225)

Dışarı çıktığımda, soğuk havayı hissettiğimde, öpüşme isteği büyük şiddetiyle içimde **alev alev** yanıyordu hâlâ. (KK, 139)

Kendi sefil çıkarlarımız, **alev alev** yanan şehvet duygularımız ve bizi kırık kalpli bir adama çeviren aşkımız için yapmaya hazırlandığımız berbat işleri,... (BAK, 149)

Diğer örnek için bk.

(YH, 59)

anne anne

Anne anne, siz kaldınız ben çıktım, **anne anne** kan ceplerimi bozuk para gibi doldurdu. (YH, 42)

Anne anne, onunla öpüştüm ve ölümü gördüm, demiştim ki kendi kendime, Canan'ın seslendiğini duydum. (YH, 67)

ara ara

Sofradakiler **ara ara** açık televizyona bakıyordu. (K, 11)

...Çalışırken **ara ara** dişlediğim elmaya, arkadaki ocağın kenarında duran cezveme, kahve fincanlarıma, minderlere... (BAK, 86)

avuç avuç

"Etlı lahana dolmasını sahanıma tepeleme doldurtup, üzerine yoğurt döktürtüp **avuç avuç** acı kırmızı biberi serpip çebebinin yanına çöktüm." (BAK, 345)

...Hazırladığım bir kese dolusu akçeyi herkesin seyredip eğleneceği bir yavaşlıkla **avuç avuç** başından aşağı döktüm. (BAK, 251)

Sigara paketinin yüzdüğü sudan **avuç avuç** alan Canan'ın kızın yüzünü yıkayışını, alnındaki yarayı şefkatle temizleyişini, hareketlerindeki anaç dikkati, zarafeti doya doya seyrettim; kızın kanının dinmeyeceğini anladım. (YH, 67)

bardak bardak

...Sıcak şerbetten her gün **bardak bardak** içtiğini korkuyla öğrenmişti. (K, 192)

“Hem boza zezem suyu gibi mübarekse millet **bardak bardak** içer, sen de bugün zengin olurdun.” (KBT, 224)

Sıcak ve kadife kokan o küçük odaya ahçı Bekri'nin **bardak bardak** limonata taşıdığını,... (MM, 17)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 142), (YH, 178)

boncuk boncuk

...Alnımda **boncuk boncuk** ter damlaları birikti. (BAK, 387)

buram buram

...Sobanın yanbaşıda **buram buram** terlemekte olan bir çaycı çırağını Faikbey Caddesi'ndeki emniyet müdürlüğüne yan kapıdan girip üzerindeki bombayı patlatmasının çok kolay olacağına ikna etmeye çalışıyorlardı. (K, 291)

...Sarmalayıcı kokusuna **buram buram** gömülmüş bir adamı, ölmüş gazeteci Celal Salik'in yeni ele geçirilmiş köşe yazılarını hecelerken gördüm. (YH, 205)

çabuk çabuk

Taş merdivenleri **çabuk çabuk** çıktı, kapıya vurdu. (CO, 25)

...Usta bir oyuncuyu alkışlayan seyircilerin içtenliğiyle **çabuk çabuk** Galip'i alkışladılar. (KK, 421)

Kimseyi görmeden ve selamlaşmadan **çabuk çabuk** eve döndüm. (SE, 146)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 104), (CO, 264), (CO, 287), (CO, 598), (KK, 88), (SE, 165), (SE, 263)

çukur çukur

Onun saatte dört kilometre hızla otuz kilo yoğurt taşıdığı sokakta biz saatte altmış kilometre hızla -Mevlut da bakıyordu ibrelere- **çukur çukur** yollarda kayar gibi gidiyoruz. (KBT, 139)

Mermeri kaplayan buzlaşmış kar tabakası, yabancı saat reklamlarındaki ay yüzeyi gibi karanlık ve **çukur çukurdu**. (KK, 201)

Çetin Efendi arabayı parke taşı kaplı **çukur çukur** sokaklarda sürdü. (MM, 46)

Diğer örnekler için bk.
(KBT, 274), (KK, 452)

daha daha

Sonra, **daha daha** derine gitmiş olmalı istek; bütün dünya olmalı, yeni bir dünya. (YH, 65)

damar damar

Ben de kitabımda yer altı denizlerini, büyük sıradağları ve yeraltındaki kat kat, **damar damar**, tabakayı hikâyelerle anlatacaktım. (KSK, 109)

damla damla

...Hafif bir yağmur ön camı **damla damla** ıslatıyordu. (MM, 399)

derin derin

Şimdi **derin derin** solurken bütün bunları çekinmeden düşünecek kadar rahattı. (CO, 188)

Temiz havayı **derin derin** içime çektim, yüreğim hâla hızlı hızlı atıyor. (SE, 12)

...Nefesini **derin derin** içine çeker, sonra arada bir uzun uzun parmaklarının ucunu koklardı. (MM, 408)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 188), (CO, 188), (CO, 342), (CO, 363), (CO, 450), (CO, 495), (SE, 12), (SE, 13), (MM, 408)

deste deste

...Koskocaman bir baklava kutusu içinde **deste deste** dolar ikram eden ve aralarındaki samimi konuşmayı... (MM, 135)

...Kimileri satılmış, kimileri kiraya verilmiş dairelerin artık işe yaramayan **deste deste** anahtarlarını, otuz altı yıl önce bir gazetenin dedikodu sütunundan kesilmiş babamla düğününün haberini... (MM, 197)

didik didik

...Bazan bu kanatlı yaratıkların fareler tarafından **didik didik** edilmiş leşleri bulunurdu. (KK, 212)

...Her şeyi kırıp dökmüş, **didik didik** etmiş her köşeyi. (BAK, 226)

...Küçük çocuk yatağının minik şiltesinin içine kadar her yerini **didik didik** ettim: Başka kâğıt yokmuş, evet. (SE, 180)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 227), (BAK, 235), (BAK, 294), (BAK, 445), (BAK, 449), (YH, 32), (YH, 94)

evet evet

...**Evet evet**, işte tam bu sırada -dikkat - birdenbire, hiç anlayamadığı bir hokus pokus sonucu, kendisini de perdedeki acıklı ve solgun iyilerin, acılar içindeki kararlı ve fedakâr kahramanların kederlerini gözyaşlarıyla paylaşırken bulurdu. (KK, 74)

geri geri

Ayaklarım **geri geri** gitse de orada Şeküre'nin olduğunu düşünüp eve yürüdüm. (BAK, 419)

Kadife babasının ayaklarının **geri geri** gittiğini anladığı için fazla zorlamadı onu. (K, 245)

Tiyatro çadırından çıktıktan sonra ayaklarım **geri geri** gidiyordu. (KSK, 67)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 48), (CO, 178), (KBT, 141), (K, 327), (SE, 248), (MM, 198), (MM, 205), (MM, 452)

güzel güzel

Bastonumla yere vurup, uyan cüce Büyükhanım der, bu saatte olur mu, hem bu mevsimde, siz şimdi düşünmeyin, **güzel güzel** uyuyun, yarın sabah ben sizi... (SE, 121)

“Fuat Amcalar gelince aşağı inersin! Şimdi **güzel güzel** uyu bakalım!” (CO, 111)

...Seyahatlerde gördüğümüz kadar **güzel güzel** alabiliriz ve bunlar da başımıza hiç bela olmaz diye içtenlikle düşünüyordum. (BAK, 479)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 226), (SE, 230), (YH, 146), (CO, 213), (CO, 483), (CO, 577)

hadi hadi

Hadi hadi, bana bu doktor lakırdılarını söyleme. (CO, 34)

Hadi hadi al götür bunu uyusun! (CO, 81)

Hadi hadi, kızma bana... (MM, 434)

Diğer örnek için bk.

(CO, 158)

hantal hantal

Meraklıların şaşkın ve korkulu bakışları ve zafer çığlıkları arasında silah **hantal hantal** kıpırdandı, hayalî bir kaleye saldırıp sarsıla sarsıla toplarıyla ateş etti ve durdu. (BK, 96)

ince ince

Çünkü çok derinlerden bütün gövdesinin **ince ince** ve kırılganlıkla titrediğini (ayçiçeklerinin belli belirsiz bir rüzgârda hafifçe titrediğini düşünün), ona en çok yaklaştığım noktadan kendi acım gibi hissediyordum. (MM, 37)

Bir köşede tüten bir semaverin üstünde tombul bir çaydanlık vardı, bir tabakta **ince ince** kesilmiş Kars kaşarı, bir kâsede parlaklığını kaybetmiş ölü zeytinler gördü. (K, 160)

Derken önce **ince ince**, sonra bütün gücümle ağlamaya başladım. (KSK, 178)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 26), (BAK, 347), (BAK, 386), (KBT, 372), (KBT, 389), (KBT, 405)

iri iri

...Anlaşılmaz **iri iri** harfler, okunmayan afişler, anlamsız yırtık panolar, boyları akmış duvar yazıları, şişe ve sigara resimleri, ezansız minareler, taş yığınları, toz çamur vs. vs. (KK, 133)

kalın kalın

Kadının sepetteki ekmeği yoksul evlerinde yapıldığı gibi **kalın kalın** kesmesine, daha da kötüsü, bu kalın dilimlerden bol kepçe lokantalarında yapıldığı gibi bir piramit yapmasına takılıyordu dikkati şimdi. (K, 163)

karış karış

Amcaoğlu, cadaloz prensesin emriyle İstanbul'u **karış karış** aramaya başlamış. (KK, 170)

Senin izine rastlamak için bütün şehri **karış karış** gezdiğim bu bir haftada yapılması gereken tek şeyin bu olduğunu anladım. (KK, 385)

Beni Çeçenistan ve Bosna'ya götüren Müslüman gruplarla ilişki kestikten sonra Türkiye'yi **karış karış** dolaştım,... (K, 295)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 51), (KK, 393)

kıvr kıvr

...Acem ülkesine yayıldığını bildiğim **kıvr kıvr** Çin usulü bulutların Kazvin'de de kullanıldığını öğrenip arada bir yorgun... (BAK, 387)

Kıvr kıvr saçlarına, başka zaman olsa küstahça şaplak vurmak isteyeceğim davetkâr ensesine, çirkin kulaklarına bu kadar yakın olmak sinirimi daha da bozmuştu. (BAK, 439)

...Her şeyi Çinlilerin gördüğü gibi **kıvr kıvr** canlı ve iyimser renklerle resmetmeyi borçlu olduğumuz... (BAK, 403)

koca koca

Okul çocuklarının alay ettiği Noel Baba'dan **koca koca** adamları bile bilet alırken görmüştü. (CO, 636)

Ben yalnızca duvarlara **koca koca** harfler yazıyorum ve görevimi yapıyorum. (SE, 168)

kolay kolay

Masada otururken artık ustamın sözünden **kolay kolay** çıkamayacağımı hissediyordum. (KSK, 55)

...Ama Paşa'nın konağına girince, öyle **kolay kolay** kurtulamayacağımı anladım. (BK, 15)

Refik'e sevgiyle baktı, ama bunu bundan sonra **kolay kolay** yapamayacağını anladı. (CO, 248)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 60), (CO, 295), (CO, 470), (KK, 258)

kova kova

Kuyudan çektiği **kova kova** sularla, yeni doğmuş bir bebeği yıkar gibi, kafayı özenle yıkadı. (KK, 295)

...Fıskiyenin nasıl çalıştığını göstermek için soba borularıyla yaptığı bileşik kaplara artık **kova kova** su döküp, tımarhane avlusunda havuza bakarak... (SE, 124)

...Karadeniz'e yakın bir araziye onu çağıran Sivaslı iş sahibi, kuyudan günlerce su yerine **kova kova** kumlu toprak çıkınca korkmuş,... (KSK, 49)

Diğer örnek için bk.

(KK, 27)

kötü kötü

...Bir başkası **kötü kötü** baktığında, hatta iyi niyetle yardım eden bir gardiyanın yüzündeki ifadeyi fark edince kalbim hiç tamir edilmeyecek kadar kırılıyor. (KSK, 188)

Biz Nilgün'le gülüşüyorduk, birden o, **kötü kötü** baktı bize, sonra başını göğsüne düşürüverdi. (SE, 71)

Surat atıp bana **kötü kötü** bakacağına, yaptığım şeyi kabul et Kemal. (MM, 434)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 169), (CO, 255), (CO, 633), (KBT, 64)

kuzu kuzu

Sıkıyönetim duyurusunu ciddiye alıp evlerindeki silahları **kuzu kuzu** devlete teslim eden ihtiyatlı Karşılıardı bunlar. (K, 199)

...Kitaplar arasında **kuzu kuzu** oturuyor, Amerika'daki kırmızı karıncalardan söz ederek... (BK, 40)

küçük küçük

...Gebze'den getirdiğimiz küçük tencereye içine sebzeleri kendi eliyle, özenle **küçük küçük** doğrar içine biraz yağ atar ve AYGaz ocağının altını çok az yakıp ateşin üzerine koyardı. (KSK, 26)

Ayakları çıplaktı, bembeyazdı ve rüzgâra karşı koymak için aşağı yukarı **küçük küçük** oynuyorlardı. (SE, 117)

Nigân Hanım **küçük küçük** hıçkırmaya başladı. (CO, 327)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 340), (CO, 151), (SE, 19)

kürek kürek

Mevlut tabutu mezarlıktaki yerine kadar sırtladı. Babasının cesedi üzerine **kürek kürek** toprak attı. (KBT, 163)

Mahmut Usta da sabırsızlandığı için kovayı hemen **kürek kürek** kumla dolduruyor, “çek!” diye bağıryordum. (KSK, 79)

...Onun üzerine **kürek kürek** toprak atıyorlar. (BAK, 124)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 351), (KSK, 27)

obur obur

On yılın yedisini **obur obur** yiyip bitirmiş , tadına da varamamıştı. (CO, 194)

oda oda

Abdullah Efendi'nin odasını buluncaya kadar bütün hastaneyi **oda oda** gezdirmişler ona; annesi bazan ağlarmış, bazan kızıyla birlikte dedenin hikâyesini dinlermiş. (BK, 62)

Bana gösterdiği bunca ilgiden sonra, bu budalaya soğuk davranamayacağım ve böylelerinin meraklı olduklarını bildiğim için ona, **oda oda** evimizi gösterdim. (BK, 123)

...Büyük yazarın harika koleksiyonunun hikâyesini, **oda oda**, eşya eşya roman gibi anlattığı kitabı da mutlaka okumalıydı...(MM, 531)

Diğer örnek için bk.

(KBT, 305)

paşa paşa

Oğlum, madem tüccarsın İstanbul'da **paşa paşa** otur. (CO, 371)

peki peki

...Korkacak ne var şimdi, **peki peki**, Recep'i çağır. (SE, 124)

salak salak

Böyle bir fırsat önümde belirdiğinde, ısırılmayı hak eden kurbanım **salak salak** önümden geçerken zevkten gözlerim kararır,... (BAK, 18)

serin serin

Denizden **serin serin** esiyormuş, hoşuma gitti; incirin yaprakları da hışırdıyor. (SE, 8)

sıcak sıcak

Fırından **sıcak sıcak** iki açma aldı, bir bakkala uğrayıp yüz gram kaşar peynirini dilim dilim kestirip yağlı kâğıda sardırttı. (YH, 158)

...Bamyalı türlüü **sıcak sıcak** bakkal dükkânına yetiştireyim, kayınpederimin her seferinde yalnızca ya "Gene mi bu?" ya da "Bu ne yahu?" demesi doğru mu? (KBT, 376)

"Evet, biraz hava aldım. Şimdi hep birlikte eve döneriz. Evde **sıcak sıcak** otururuz!" diye mırıldandı. (CO, 467)

sıra sıra

Kapının önünde **sıra sıra** ayakkabılar vardı. (KBT, 31)

...Cami kapılarında **sıra sıra** dizilen boş ayakkabıları hatırlattığını ilk defa anlıyordu. (KK, 293)

...Sinemaların on yılda kapatılıp **sıra sıra** dar ve karanlık konfeksiyoncu dükkânlarına çevrildiğini de görmüştü. (K, 31)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 64), (BAK, 85), (BAK, 119), (BAK, 299), (KK, 26), (KK, 316), (K, 16), (K, 322), (K, 378)

sicim sicim

...Öğrencilerinin gözlerinden **sicim sicim** yaşlar akıtan, küçük kasabaların arka sokaklarındaki evlerinde fotoroman okuyarak ölümü bekleyen genç annelerde yaşama heyecanı uyandıran o büyülü yazılarına yemden başlayacaksın. (KK, 364)

sinsi sinsi

...Benim acılarına bakıyor ve **sinsi sinsi** gülüyor sanki! (SE, 181)

Sinsi sinsi bakardı. (CO, 186)

sonra sonra

Keyifle görüyordum, ilk başta, böyle durumlarda insanların hep yaptıkları gibi, boşlukta sonsuz bir noktaya, olmayan bir odağa bakıyordu, ama **sonra sonra**, beklediğim gibi, gördü de... (BK, 125)

Sonra sonra yurttan dışarı çıktığını belirleyen Serkisof da, Omega da gencimizin bir hedefi ve amacı olmadığına aşağı yukarı karar vermişlerdi.. (YH, 113)

Ve babası trenin **sonra sonra** gittiği istasyonları bir bir hatırlarken, bir bir hatırlayamazken, hatırladıklarının içinde kendi çocukluğunu gördü. (YH, 197)

torba torba

Hünkârı, tıpkı tören sırasında gördüğüm gibi, üzeri **torba torba** gümüş akçeler dolu bir halının kenarına oturtmuş, az arkasına Defterdarbaşı'nı oturtup... (BAK, 85)

uyuz uyuz

Funda'nın yatağında **uyuz uyuz** yatarak kaşındığını düşündüm. (SE, 43)

yakın yakın

Canan birkaç kere, elinde kitap, koridorda bana **yakın yakın** yürümüştü. (YH, 125)

yavaş yavaş

Fikret motoru köpeğe doğru **yavaş yavaş** sürdü. (SE, 79)

Ateşin üzerinde budaklarını **yavaş yavaş** tütsüleyip yakarken sırıği bükerek kuruttu. (KBT, 49)

...Yaraların ruhumda **yavaş yavaş** açılmaya başladığını o günlerde sezmeye başlamıştım. (MM, 60)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 12), (BAK, 113), (BAK, 181), (BAK, 212), (BAK, 206), (BAK, 233), (BAK, 272), (BAK, 302), (BAK, 302), (BAK, 363), (BAK, 369), (BAK, 396), (BAK, 398), (BAK, 411), (BAK, 433), (BAK, 464), (BAK, 495), (BAK, 499), (KSK, 45), (KSK, 81), (KSK, 89), (KSK, 92), (KSK, 95), (KSK, 159), (KSK, 168), (KSK, 177), (KSK, 183), (KSK, 192), (YH, 8), (YH, 16), (YH, 30), (YH, 37), (YH, 52), (YH, 88), (YH, 102), (YH, 132), (YH, 134), (YH, 216), (CO, 154), (CO, 184), (CO, 184), (CO, 205), (CO, 258), (CO, 258), (CO, 286), (CO, 286), (CO, 337), (CO, 338), (CO, 355), (CO, 356), (CO, 357), (CO, 376), (CO, 378), (CO, 518), (CO, 520), (CO, 543), (BK, 42), (BK, 53), (BK, 69), (BK, 73), (BK, 75), (BK, 79), (BK, 82), (BK, 84), (BK, 92), (SE, 96), (SE, 121), (SE, 136), (SE, 235), (K, 31), (K, 36), (K, 132), (K, 133), (K, 262), (K, 263), (K, 381), (K, 383), (KBT, 67), (KBT, 69), (KBT, 216), (KBT, 232), (KBT, 245), (KBT, 258), (KBT, 261), (KBT, 278), (KBT, 316), (KBT, 356), (KBT, 356), (KBT, 357), (KBT, 392), (KBT, 399), (KBT, 410), (KBT, 414), (KBT, 427), (KBT, 434), (KBT, 453), (KK, 32), (KK, 37), (KK, 69), (KK, 136), (KK, 203), (KK, 204), (KK, 242), (KK, 252), (KK, 258), (KK, 279), (KK, 298), (KK, 301), (KK, 305), (KK, 318), (KK, 357), (KK, 376), (KK, 411), (KK, 435), (KK, 438), (KK, 454), (MM, 54), (MM, 76), (MM, 92), (MM, 104), (MM, 107), (MM, 116), (MM, 150), (MM, 155), (MM, 166), (MM, 173), (MM, 182), (MM, 187), (MM, 203), (MM, 206), (MM, 240), (MM, 287), (MM, 296), (MM, 309), (MM, 315), (MM, 321), (MM, 346), (MM, 355), (MM, 362), (MM, 367), (MM, 371), (MM, 377), (MM, 381), (MM, 389), (MM, 391), (MM, 397), (MM, 411), (MM, 422), (MM, 441), (MM, 442), (MM, 473), (MM, 481), (MM, 481), (MM, 481), (MM, 486), (MM, 489), (MM, 498), (MM, 500), (MM, 504), (MM, 507), (MM, 513), (MM, 515), (MM, 526), (MM, 534)

yeni yeni

Belki de, o zamanlar kendini onlardan ayırmayı da **yeni yeni** öğrendiği için, bu ilmin ayrıntılarına incek gücü ve isteği toplayamıyordu. (BK, 45)

O zamanlar Dede, sonraları daha sık göreceği o rüyadan **yeni yeni** söz etmeye başlamıştı. (KK, 15)

...Henüz **yeni yeni** dolmakta olan karşıdaki Kültepe'de Mevlut ile babasının şimdi kaldığı evi kendi elleriyle briket, çimento, teneke taşıyarak yapmışlardı. (KBT, 60)

Diğer örnekler için bk.

(BK, 123), (KK, 125), (KBT, 75), (MM, 129), (MM, 134)

yok yok

“**Yok yok.** Bu benim sana hediyem.” (YH, 217)

Sinirlenmemek için, “Yok, bir şey, **yok yok!**” diye söylendi. (CO, 214)

1.1.1.3.Yansıma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Türkçe sözcüklerden oluşan ikilemelerin bir bölümünü yansıma sözcükler oluşturmaktadır. Zülfikar, yansıma sözcüklerle ilgili “Birtakım seslerin, gürültülerin insanda yarattığı duyuların adlandırılmasında, bunların söz biçimine getirilmesinde ana dili, kılavuz olmuş, dilin yapısına yaklaşılarak ses yansımalarına has bir sistem içinde tabiattan elde edilen bu gürültüler, kelimelere dönüştürülerek bu yolla canlı ve renkli anlatımlar sağlanmıştır.” demiştir (Zülfikar, 1995: 1). Zülfikar’a göre, ses yansımaları tabii seslerin yaklaşık karşılıkları olduklarından bu ses yansımaları köklerden giderek genişleyen ve türetmelerle büyüyen bir yapıya sahip olmuştur. Zülfikar, anlam ve yapı bozulabileceğinden bölünemeyen tek heceli kökleri birincil biçimler olarak adlandırmış; birincil biçimlere -ır(-ir, -ur, -ür) ve -ıl(-il, -ul, -ül) bazen de -ış(-iş, -uş, -üş) ekleri getirilerek genişletmelerle ikincil biçimlerin kurulduğunu söylemiştir. Bunlar, yine birincil biçimlere benzere bir tarzda türevlerin köklerini oluşturmuştur (Zülfikar, 1995: 91). Hatiboğlu’na göre doğanın seslerini taklit eden ve çok defa yalın durumda kullanılan yansımalar aynı sözcükten veya birbirlerini andıran sözcüklerden kurulmuştur. Yansımalar, sözcük türetimi bakımından ad gibi kullanıldığından bir çeşit ad sayılmıştır. Doğanın seslerini yansıtan aynı sözcükler veya birbirini andıran ayrı biçimdeki sözcükler yalın

durumda kullanılmıştır: *fokur fokur, fikir fikir, şakır şakır, tıkr tıkr, şapır şupur, takır tukur* vb. (Hatiboğlu, 1981a: 35-36).

Osman Nedim Tuna tabiat taklidi olmayan veya olup da taklitliği artık olmayan sözcüklerle tek heceli ve iki heceli tabiat taklidi sözcükleri liste halinde vererek sözcüklerin anlamlarına yer vermiştir (Tuna, 1948: 434-439). Kelimenin yapısı bakımından ünlemlere en çok yakışan kelime türünün yansımalar olduğunu dile getiren Banguoğlu, yansımaları tasvir ve taklit sesleri olarak iki takımda toplamıştır. Tasvir sesleri en çok olup bitenin çıkardığı (*çatır çatır, pırl pırl, zangır zangır, çat pat, garç gurç* vb.) sesi, taklit sesleri ise tabiat seslerini tekrarlama suretiyle türlü kavramları (*cikcik, cır cır, havhav* vb.) ifade etmiştir (Banguoğlu, 2011: 403- 405). Korkmaz, ses yansımalarının tabiattaki canlı, cansız varlıklar tarafından çıkarılan çeşitli seslerin doğa seslerinin adlandırılmasına dayanan birer ad durumunda olduğunu belirterek “*cız, çat, fis, şıp, vız* gibi sözler, ses yansımaları adların birinci basamaklarıdır. Birinci basamakta bunlar yalın kullanışları dışında *-(I)l/ -(U)l, -(I)r/-(U)r* ünsüzleriyle genişleterek ve tekrarlanarak kullanılırlar.” demiştir (Korkmaz, 2009: 221).

Çalışmanın bu bölümünde yansımalar, tek heceli yansıma sözcüklerden oluşan ikilemeler ve iki heceli yansıma sözcüklerden oluşan ikilemeler olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir.

1.1.1.3.1. Tek Heceli Yansıma Sözcüklerden Oluşan Yansıma İkilemeler

Aynı sözcüklerin arka arkaya gelmesiyle kurulan ikilemelerin çoğunluğunu tek heceli yansıma sözcükler oluşturmuştur. Zülfikar’a göre, birincil biçimler ses yansımalarının ayrılmaz, bölünmez tek heceli en küçük parçalarıdır. Bunları oluşturan ünlüler ve ünsüzler birbirini tamamlayarak tabî sesler yansıtmıştır. Zülfikar, birincil biçimlerin anlamlı olarak yalın durumda görülebildiğini, her birincil biçimin ikilemesi yapılamayacağı gibi, tek başlarına yalın olarak da yer almayabileceğini belirtmiştir (Zülfikar, 1995: 92).

Çalışmanın bu bölümünde tek heceli yansıma sözcükler, aynı sözcük tekrarı ile oluşan yansıma ikilemeler ve farklı sözcük tekrarı ile oluşan yansıma ikilemeler olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

1.1.1.3.1.1.Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

cır cır

Geceleri ağustosböceklerinin hiç durmadan **cır cır** diye ötmesini sevmiyordum. (KSK, 31)

cık cık

Kapı **cık cık** sesine gerek kalmadan açıldı. (YH, 165)

çın çın

Az sonra Cemile Hanım **çın çın** neşeli, elinde çay tepsi, içeri girdi. (CO, 146)

...Yorgun ama hâlâ dinç **çın çın** bir belediye orkestrası gibi tencere, demir ve inilti sesleri çıkararak önümüzden geçerken, başlarımız lokomotif izledi. (YH, 162)

...**çın çın** sesiyle çabucak senli-benli bir kadın muhabbeti tutturmasını onun sahne dışında daha da gelişen oyun yeteneğiyle açıklayabiliyorum. (K, 316)

Diğer örnek için bk.

(KK, 41)

çuf çuf

Yazılarını yalnızca dinleyerek tanıyan bu adamı buharlı **çuf çuf** trenimiz Erzurum'a yaklaşırken nasıl yenebildiğimi sana söyleyeyim mi? (KK, 354)

dın dın

Zangoç gibi **dın-dın** kafa şişirmeyin şununla! (KK, 41)

fır fır

...Tespahi hapisten yeni çıkmış komünist kabadayı pozlarıyla anahtarlık gibi **fır fır** çevirerek, zart zurt her şeyi en iyi ben bilirim diyerek insanın gözünün içine dik dik bakamıyor. (KBT, 196)

gak gak

Şimdi çöplere konmaya çalışan şu martı bile önce bir şeye niyet ediyor, **gak gak** diyerek bunu kendi kendine dillendiriyor... (KBT, 391)

gır gır

Gırgır olsun diye arkadaşlarla yaz sinemasına bile gitmezsin sen.(MM, 228)

...Hatta iki tankla işin biteceğini bir **gırgır** havasıyla ilk o söylemişti. (K, 181)

gıy gıy

Tabii sana borcunu ödemek için **gıy gıy** keman çalar...(CO, 330)

gür gür

...Her biri bir başka diyara kalkan cesur otobüslerin **gür gür** motorlarının içindeki çılgın ruhu seviyordum, uzaklarda bir yerde bir eşik noktasını arayan Canan'ın beni çağırdığını işitiyordum, ama sessizce. (YH, 39)

hım hım

Hım hım Hazine kâtibi bir şeyler sezmiş, gözlerini açmış, ben de Eniştemin kitabından resimler göstermişim ona. (BAK, 278)

...Voltaire'ce bir mizahla tasvir ettiği gizli bir ayine giden “**hım hım** kambur bir avukat”ın varlığından anladı. (KK, 270)

...Tembel otobüs **hım hım** ilerlerken ve uykusuz gözlerim ışıktan kamaşırken, değil unutmak, içime işleyen başka bir şeyi daha derinden sezdim.(YH, 143)

Diğer örnek için bk.

(YH, 209)

kah kah

Dimyat'a pirince giderken hikâyesi olur. **Kah kah**. (CO, 59)

kıs kıs

...bu saçmalığı küçümseyerek gülmekten kendimi alamıyormuş gibi **kıs kıs** gülerdim. (MM, 275)

kös kös

Kahvenin kırık dökük sandalyesinde iki saate yakın bacaklarını sallayıp **kös kös** oturarak Rıfkı Amca'nın yeni hayatımda bana daha ne tuzaklar hazırlamış olabileceğini düşündüm. (YH, 164)

Aslında Mevlut'un Kabataş'ta rüzgâr altında **kös kös** müşteri bekleyişine tanık olup onu hiç üzmemek istemezdim. (KBT, 217)

İstasyon binasının içinde **kös kös** oturduk. (CO, 551)

küt küt

Ahşap kahve sandalyeleri arasından çıkarken, sahne denilen toprak yükseltiden üç dört sıra geride, oturmuş Viranbağ Postası'nı okuyan birini gördüm, kalbim **küt küt** attı. (YH, 154)

İçim cız, kalbim **küt küt** etti. (MM, 502)

...Bir kadının yüreğini **küt küt** attıracak âşığın, en sonunda harekete geçip, mektubunu yazıp gönderdiğini hayal ederdim. (BAK, 109)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 155), (YH, 173), (YH, 187), (YH, 199), (YH, 199), (BAK, 261), (BAK, 277), (BAK, 335), (BAK, 364), (KK, 389), (KBT, 219), (K, 122), (K, 232)

pat pat

İleride kederli incir ve badem ağaçlarının arkasındaki kuytulukta gizlenmiş gibi duran sarı bir eve çocuk, burayı çok iyi bilen birinin güveni ve **pat pat** adımlarıyla kapısından girdi. (BAK, 148)

...Merdivenlere **pat pat** vurarak ve öksürerek yukarı çıktım. (BAK, 193)

pır pır

Şehre giren bir geminin bana **pır pır** selam yollayarak indirilen yelkenleri Haliç'in yüzeyiyle aynı kurşuni sis rengindeydi. (BAK, 17)

puf puf

Gittim yorganının kenarlarını düzelttim, yastığını alıp **puf puf** vurdum. (SE, 229)

...Divanların üzerindeki **pufpuf** yastıklar Şehzade'yi hiç istemediği ruh hallerine çekiyordu. (KK, 432)

Puf puf iri dumanlar salarak ve yaşlı, yorgun ama hala dinç çın çın bir belediye orkestrası gibi tencere, demir ve inilti sesleri çıkararak önümüzden geçerken, başlarımız lokomotifini izledi. (YH, 161)

Diğer örnek için bk.

(KK, 419)

şıp şıp

...Tuzlu gözyaşlarım **şıp şıp** damlamaya başladı. (YH, 216)

tak tak

...Yük trenlerinin sabırlı **tak-taklarını**, gece yarıları bizim mahalleyi benim burası yapan her şeyi yavaş yavaş, heyecanla, coşkuyla, mutlulukla unuttum ve kitaptan fışkıran ışığa kendimi bütünüyle verdim. (YH, 16)

Gece yarılarında çok sonra, **tak-takları** bitmek bilmeyen o uzun yük trenleri Doğu'ya doğru geçip gittikten sonra... (YH, 194)

Mevlut vagonun helasına gitti ve madeni kenef deliğinden gelen **tak-tak** seslerini çocukluğundaki gibi dinledi. (KBT, 22)

Diğer örnek için bk.

(YH, 197)

tık tık

Diyordum ki, akşamüstü oturuyorduk, **tık tık**, kapı çaldı, gittim açtım, karşımda bu salak cariye Hayriye. (BAK, 48)

...Barometrenin camına **tık-tık** vurmuş,... (YH, 197)

tıp tıp

Tıp tıp atan yüreğim ve akarsu üzerinden kâğıttan kayık gibi düşüncelerim ve başka nedir? (SE, 267)

Çok sonra, **tıp tıp** başlayan pis bir yağmurla iyice ıslandıktan, bir itiş kakışla dolmuşa bindikten ve ıslak kumaş ve, sigara kokan dolmuşta bir sohbetin açılmayacağını anladıktan sonra,... (KK, 23)

...Bu durgun suyun üzerine **tıp tıp** vuran yağmur damlalarını ve suda bıraktığı halkaları nereden gelen mavi ışığın içinde görebiliyordum, çıkartamıyordum. (YH, 67)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 78), (YH, 85), (YH, 90)

tır tır

...On bir numaranın sayacı **tır tır** dönmeye başladı. (KBT, 331)

tir tir

Onlar da **tir tir** titriyor, titremekten kekeliyor, halsizlikten ayakta duramayıp yere düşüyor ve meraktan içtikleri aynı tarçınlı sıcak şerbeti suçluyorlardı. (K, 192)

Bu bayramda da caminin soğuk halıları üzerinde **tir tir** titremiş, ama acı çektiği ve buna huzur içinde katlandığı için mutluluk duymuştu. (CO, 190)

...Otobüs titrek ışıktan uzaklaşmaya başladığı zaman, **tir tir** titreyen koltuğumda değil, o çatının altında olmak isterdim. (YH, 46)

Diğer örnekler için bk.

(K, 49), (SE, 184), (BAK, 69), (BAK, 238), (BAK, 262), (BAK, 267), (BAK, 296), (MM, 66), (MM, 139), (YH, 114), (YH, 156), (KBT, 206)

vak vak

...Kare kare işlenmiş çiçekler, **vak vak** ördekler, kediler, köpekler... (YH, 119)

zıp zıp

Uğursuz kargalar içeride bir ölü olduğunu nereden anlamışlardı da kiremitlerin üstünde **zıp zıp** zıplayacak kadar keyiflenmişlerdi? (BAK, 245)

Zıp zıp zıplayan çevik kahramanların bir anda yüzlerce çulsuzun yüzüne ayaklarıyla tokatlar attığı karate filmlerini ve onların hantal kahramanlara oynatılmış ağır çekim yerli taklitlerini seyrettik.(YH, 63)

...Telaşla **zıp zıp** zıplayıp yer değiştirmeleri huzursuz ediciydi. (KBT, 341)

1.1.1.3.1.2.Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

cart curt

Bir şey yapsalar, bir hafta **cart-curt** ederler, sonra işler tavsar, her şey eski haline döner. (CO, 599)

çat pat

Çat pat İngilizcesiyle bir iki kelime söylemekten pek hoşlanıyormuş. (KK, 176)

Fakat onunla **çat pat** Kürtçe konuştuğunu, Mevlut'a anlatıyordu. (KBT, 316)

Çat pat Almanca paralayarak kadına reklamlarda çok zarif gözüktüğünü... (MM, 87)

çıt pıt

Biraz terlerdim, gevşerdim sanki hafifler, küçük bir serçe gibi **çıt pıt** uçardım. (YH, 177)

dın dan

...Hayatın geçiciliğini hatırlatarak **dın dan** vurdu. (YH, 87)

of puf

...Nesim'le oturuyoruz da ocağa **of-puf** iki ihtiyar, odun atarak ısınmaya çalışıyoruz. (BAK, 48)

pat küt

Çocuklar **pat küt** merdivenleri çıktılar, ayakkabılarını çıkardılar. (BAK, 223)

tik tak

Yokuşu çıkan arabaya bağlı tek at: **Tik-tak, tik-tak**. (SE, 174)

zart zurt

Eskiden olduğu gibi elindeki tespihi hapisten yeni çıkmış komünist kabadayı pozlarıyla anahtarlık gibi fır fır çevirerek, **zart zurt** her şeyi en iyi ben bilirim diyerek insanın gözünün içine dik dik bakamıyor. (KBT, 196)

1.1.1.3.2. İki Heceli Yansıma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

İki heceli yansımalar, tek heceli yansımalarda olduğu gibi yalın olarak kullanılmaktadır. Zülfikar'a göre ikincil biçimler, birincil biçimlerden birtakım eklerle genişletilmiş isim soyundan olan yapılardır. Zülfikar, ikincil biçimleri kuran

eklerin başında -ıl (-il, -ul, -ül) ve -ır (-ir, -ur, -ür) eklerinin geldiğini, ikincil biçimlerin zengin bir biçimde ad ve fiil köklerini de oluşturduğunu belirtmiştir: *apıla-, cıvılda-, fısrık, çıtırtı* gibi (Zülfikar, 1995: 101).

Çalışmanın bu bölümünde iki heceli yansıma sözcükler; aynı sözcük tekrarı ile oluşan ikilemeler ve farklı sözcük tekrarı ile oluşan ikilemeler olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

1.1.1.3.2.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

bıcı bıcı

“Hadi, kızım, biz gidip şimdi **bıcıbıcı** yapalım!” (CO, 230)

cayır cayır

Kaç gözü yaşlı kız senin için **cayır cayır** yanıyordu kimbilir? (BAK, 46)

Ticaret hesapları aklında ne sabahın ilk dakikalarında olduğu gibi zayıf ve alevsiz, ne de az önce olduğu gibi **cayır cayır** yanıyordu. (CO, 16)

Cayır cayır yanarak ağır ağır aşağıya inen gazete, kuyunun dibinde hava kalmadığı için sönmüştü. (KSK, 33)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 47), (BAK, 162), (BAK, 170), (BAK, 252), (CO, 224), (CO, 247), (KK, 37), (KK, 228), (KK, 303), (KBT, 275), (KBT, 360), (YH, 169)

cıvıl cıvıl

Cumartesi saat bire doğru Nişantaşı meydanı **cıvıl cıvıldı**. (CO, 571)

...Bana işaretler yollayan kuşları ve gözleriyle Ester **cıvıl cıvıldı**. (BAK, 78)

Süleyman kamyonetiyle hâlâ peşimizdeyse şaşırtmaca vermek için önce **cıvıl cıvıl** Taksim Meydanı'nı döndük, Kabataş'a indik, denizin mavisini sevdim. (KBT, 226)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 371), (BAK, 383), (BAK, 490), (KBT, 56), (KBT, 144), (K, 195), (BK, 76), (YH, 145), (YH, 176), (YH, 214), (YH, 218), (MM, 110), (MM, 115), (MM, 119), (MM, 154), (MM, 226), (MM, 451), (MM, 486)

çatır çatır

Ben ise her şeyin gürül gürül, **çatır çatır** değişmesini, her şeyin dönmesini istiyorum. (CO, 121)

Gerekirse kafan atacak, yoksul dul kadının elektriğini **çatır çatır** keseceksin... (KBT, 363)

çıtır çıtır

...Masamızın üzerindeki **çıtır çıtır** istavritleri, patlıcan salatasını ve kızartmasını, beyaz peynir, kavun ve rakıyı görebildiği kaptan köşkünden,... (MM, 203)

fıkır fıkır

Diziye adını veren kısa boylu, iri yeşil gözlü, cana yakın, **fıkır fıkır** Marianna, bembeyaz tenine karşın, aşağı sınıftan yoksul bir kızdı. (K, 219)

Gümüştüreye köyünden tombul, neşeli bir şen dul hem mantı gecesinde, hem de piknikte çay alırken **fıkır fıkır** konuşmuştu Mevlut'la. (KBT, 410)

...Orta yaşlı ama **fıkır fıkır** bir kadının ısrarlı soruları üzerine, çevresinde toplanan kalabalığa aşkın tarifini yaptı. (MM, 86)

fıldır fıldır

...Yumruk atmaların, **fıldır fıldır** oynayan o kaşların, o gözlerin, bizim kaba çocuksuluğumuzu öldüren o kibarlıkların ya da sertliklerin hepsini bir bir anlattı. (KK, 70)

fısır fısır

Işıklar yandı, dışarı çıkıyoruz, **fısır fısır** filminden söz ediyor herkes. (SE, 15)

Odaya kapanıyorlar, sigara içiyorlar, **fısır fısır** saatlerce konuşuyorlar. (CO, 56)

...Birisi gürültüyle öksürdü mü, birden **fısır fısır** konuşan ve Sultan bugün bakalım ne karar verecek... (BK, 75)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 32), (SE, 32), (CO, 223), (KBT, 411), (BAK, 127)

fokur fokur

...Tencerenin içindeki **fokur fokur** hareketin, gitmeye başladığı Atatürk Erkek Lisesi'ndeki coğrafya dersinde anlatılan gezegenlerin dönüşünün tıpatıp aynısı olduğunu gözlemler,.... (KBT, 53)

...Kızarmış patatesi ya da yağın içinde **fokur fokur** cızırdayan koca bir güveçte karidesi müessesenin hediyesi diye önlerine koyardım. (KBT, 241)

fosur fosur

...Annem gibi örgü öreceğine **fosur fosur** sigara içiyordu. (YH, 16)

...Avrupalı kadın havasına bürünüp göstere göstere **fosur fosur** sigara içerdi. (MM, 353)

...Annem gibi örgü öreceğine **fosur fosur** sigara içiyordu. (YH, 186)

Diğer örnek için bk.

(MM, 423)

gıcır gıcır

Beni mimlemişti, güveniyordu ve evet istersem **gıcır gıcır** makinenin teksir ettiği ispiroyla ıslak bildirileri okuyabilirdim. (YH, 81)

...Bayram için aldığımız destelerdeki **gıcır gıcır** kâğıt yüz liralıklardan verdim bir tane (KBT, 95)

...On liralıklar destesinden **gıcır gıcır** bir tane çıkarıp gösterdi bize. (MM, 43)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 238), (MM, 161), (MM, 217)

gümbür gümbür

Sonra kalbim **gümbür gümbür** atmaya başladı. (MM, 241)

gürül gürül

...Hattâ binlerce geniş borudan şelâleler gibi **gürül gürül** akan lâğımın suladığı yamaçlarda otların ve papatyaların yeşereceğini tahmin etmek zor değil. (KK, 25)

...Paşaların ve bütün paşa soyluların ve onlara yaltaklananların kanı **gürül gürül** akacak. (CO. 87)

Ben de için için ağlar, nasıl oluyor da böyle **gürül gürül** gözyaşları dökabiliyorlar diye şaşıtığım işgüzar komşulara... (BAK, 306)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 29), (CO, 121)

haldır haldır

... Kasaba kalabalıkları içerisinde garajlara doğru **haldır haldır** koştururken buldum kendimi. (YH146)

...Gemi azıya almış çılgın bir at gibi **haldır haldır** koşturan çalışkan Magirus ve götürdüğü biz yolcular bir anda beyhude bir mekanik telaşın içinde bulduk kendimizi.. (YH, 219)

harıl harıl

Bir zamanlar buralarda **harıl harıl** solcuları, demokratları fişleyen MİT elemanları, şimdi dincilerin çetelesini tutuyordu; işe eski tüfeğin kızından başlamaları anlaşılır bir şeydi filan. (K, 108)

...Ya **harıl harıl** öksürüyor, ya burunlarını çekiyor, ya rüyalarında ağlayarak çılgılık atıyor,... (BAK, 24)

Surların altında, Eyüp'teki Rum kasaplar için **harıl harıl** çalışan mezbaha ve dericiler vardı. (BAK, 117)

hışır hışır

Eskiden ne çoktu bu kirpiller, buralarda, aşağıda, bizim orada, geceleri bahçeye girerler, **hışır hışır**, annemle seslerinden hemen anlardık, karanlıkta gözüne bir kibrit çakınca şaşırır durur aptal! (SE, 256)

...**Hışır hışır** ağaçların sunduğu kusursuz bir perspektifi fark edince, bütün o Serkisof'ların, Zeninth'lerin, Seiko'ların aldığı sandığım bir takip etme zevkiyle ürperdim... (YH, 156)

... Yanımızdan **hışır hışır** geçip giden alçakgönüllü bir kirpinin hangi büyük düzenin ve hangi asimetrik rastlantının şakacı bir cilvesi olduğundan, vakitleri olan geniş insanların huzuruyla söz ettik. (YH, 174)

horul horul

Hemen yatağına yatacak ve hizmetçinin soyundan geldiğini kanıtlamak için bütün gece **horul horul** uyuyacak. (SE, 17)

...Yoksa içerde **horul horul** uyuyan piyancı, oğlum okumuyor diye dövünür. (SE, 94)

hüngür hüngür

Evet, **hüngür hüngür** ağladım. (BAK, 222)

...**Hüngür hüngür** ağlayanla için için ağlayan, alkışlayanla küfür eden, ayağa kalkıp bağırana sessizce oturup seyreden, birbirine girdi. (KSK, 179)

Oğlunu **hüngür hüngür** ağlayarak uğurlayışımı, biz avludakiler de yaşlı gözlerle seyrettik... (MM, 543)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 305), (K, 329) (YH, 149), (YH, 216)

kıkır kıkır

Kasımpaşa'da, Piyale Paşa Camii'ne bakan bir evde kısa süren ziyaretimiz sırasında hiç durmadan **kıkır kıkır** gülen, daha çok da gülmek için dudaklarını ısırıp ve bize bakıp fısıldaşan iki kız kardeşin ikisi de gelin adayı değildi. (KBT, 247)

...Nurcihan'ın kulağına bir şeyler söyleyip onu **kıkır kıkır** güldürdüğünü gördük. (MM, 133)

...Sonra **kıkır kıkır** güldüklerini işittim. (BAK, 145)

kıpır kıpır

Sonra, kendini Padişah'a hoş göstermek için, Trabzon'dan gemilerle getirilen ve yalnızca iç avluları değil, odaları da **kıpır kıpır** dolduran renk renk kedilere sevgi göstermiş. (BK, 74)

Vagonun içi **kıpır kıpır** insan sıcaklığıyla nemli ve sıcacık! (SE, 262)

...Dengeli insanlar arasında **kıpır kıpır** kötü düşüncelerimde bir hayvandan başka neye benziyorum ki? (CO, 460)

Diğer örnekler için bk.

(BK, 89), (BK, 102), (BAK, 24), (BAK, 207), (CO, 38), (KK, 68), (KK, 68), (KK, 172), (KK, 195), (KK, 197), (KK, 198), (KK, 209), (KK, 280), (KK, 339),

(KK, 367), (KK, 404), (KBT, 284), (SE, 68), (SE, 145), (SE, 162), (MM, 53), (MM, 55), (MM, 247), (MM, 270), (MM, 385), (YH, 47)

kıtır kıtır

Ama bu et düşmanlığı da ahlaki bir düzeye çıkmadan kendi içinde bir sır olarak kaldı ve Bimbom'un **kıtır kıtır** dönerinin tükenmediği ve elemanlarca paylaşıldığı bir gün unutuldu gitti. (KBT, 300)

“Maşallah **kıtır kıtır** oldu döner” derdi içtenlikle. (KBT, 290)

...Kör bıçakla **kıtır kıtır** keser. (K, 187)

Diğer örnek için bk.

(K, 326)

lapa lapa

Hemen arkalarındaki kocaman pencereden karanlığın içine **lapa lapa** yağan kara, pastanenin neonla yazılmış adından pembemsi bir ışık vuruyor,... (K, 38)

“Şunu söyleyin o zaman bana: Bütün bu âlemi, her şeyi, dışarıda **lapa lapa** yağan bu karı Allahütealâ'nın yarattığına inanıyor musunuz, inanmıyor musunuz?” (K, 81)

lıkırlıkır

Hiç resim kahve içer mi? Demeyin; bakın bakın, köpek **lıkırlıkır** kahve içiyor. (BAK, 21)

“Şimdi küçük beyimiz de **lıkırlıkır** içecek ve su göbeğinden akacak!” (CO, 499)

mırıl mırıl

...Ruhlarla **mırıl mırıl** konuşan servi ağaçlarının yanı başından, hayaletlerin kaynaştığı karla kaplı mezarlıkların kenarından, adam gırtlaklayan haydutların az ötesinden,... (BAK, 156)

mışıl mışıl

Onlar **mışıl mışıl** uyurken ben çalışayım istiyorlar. (SE, 93)

...Rayiha **mışıl mışıl** uyurken o gözünü bile kırpmadı. (KBT, 191)

...Onu yatakta tekrar **mışıl mışıl** uyurken buluyor. (KK, 63)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 123), (SE, 242), (BAK, 22), (BAK, 45), (BAK, 261), (KK, 409), (KBT, 193), (KBT, 322), (KBT, 395), (YH, 43), (YH, 55), (YH, 83), (YH, 133), (YH, 143), (YH, 217)

parıl parıl

Tezhip yaparız, kenar süsü buluruz, cetvel çeker, sayfaları renkli altınla **parıl parıl** süsler, en güzel resimleri biz yapar, dolapları, kutuları şenlendiririz. (BAK, 28)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 127), (BAK, 192), (BAK, 214)

pırl pırl

Yaz yağmurunun bulutları çekip gitmiş, **pırl pırl** yaldızlı bir gece başlamıştı. (KSK, 15)

Sabah sisi dağılmış, köprünün üzerine **pırl pırl** bir gök, birkaç da kararsız bulut yerleşmişti. (CO, 22)

‘Göz’ün bana sunduğu **pırl pırl** manzaradan hoşnuttum. (KK, 120)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 31), (KSK, 36), (BAK, 190), (BAK, 301), (BAK, 342), (BAK, 366), (BAK, 366), (BAK, 367), (BAK, 429), (BAK, 454), (BAK, 490), (CO, 24), (CO, 27), (CO, 163), (CO, 164), (CO, 199), (CO, 220), (CO, 281), (CO, 283), (CO, 360), (CO, 527), (KK, 83), (KK, 121), (KK, 130), (KK, 173), (KK, 179), (KK, 293), (KK, 333), (KK, 353), (KK, 374), (KK, 417), (KBT, 20), (KBT, 203), (KBT, 346), (K, 100), (K, 103), (K, 232), (K, 301), (SE, 27), (SE, 48), (SE, 126), (SE, 126), (BK, 62), (YH, 7), (YH, 46), (YH, 83), (YH, 86), (YH, 100), (YH, 106), (YH, 115), (YH, 121), (YH, 144), (YH, 145), (YH, 146), (YH, 146), (YH, 148), (YH, 152), (YH, 153), (YH, 162), (YH, 163), (MM, 11), (MM, 76), (MM, 112), (MM, 113), (MM, 150), (MM, 161), (MM, 163), (MM, 166), (MM, 273), (MM, 288), (MM, 441), (MM, 517)

püfür püfür

Sonraki gün poyraz çıktı, **püfür püfür** bir hava, insan istemese de bu havada iyileşir, diye düşünüyordum, ama kimse beni aramadı. (BK, 15)

Duttepe’de, kocaman bahçeli evde, elektrik, su, her şey **püfür püfür** oturuyor onlar. (KBT, 216)

“Annem ile babam Şişli’ye gelmezler. **Püfür püfür** bahçelerini, bakkal dükkânını, tavuklarını, ağaçlarını bırakamazlar,” dedim. (KBT, 327)

şakır şakır

Şakır şakır yağmur altında, bizde de, bizim otobüste de fazla bir hasar olmadığını anladım hemen. (YH, 65)

...Aynada **şakır şakır** aktığını görmüştü yaşlı ve evhamlı bir müşteri. (KK, 402)

Düşünmeden, **şakır şakır** yağın yağmura çıktım, ittim. (SE, 214)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 343), (BAK, 277)

şıkır şıkır

Şehir ne kadar boş, hareketsiz ve karanlıksa, şato da o kadar civcivli, hareketli ve **şıkır şıkır** aydınlık olurdu. (KK, 455)

... Ağzından **şıkır şıkır** sular dökülen tenekeler neden çinko, diye sordum kendime, plastik bu diyara daha uğramamış mı? (YH, 209)

...Kaybolmakta olan erişilmez bir harika geminin **şıkır şıkır** ışıkları gibi gözlerimin önünden süzülüp geçti. (YH, 212)

takır takır

...Affedersiniz **takır takır** iş görüyorlar.(BAK, 65)

Takır takır çarklı saatim vakit akşam diyordu, daha ezan okunmamıştı, ama rahlemin yanı başındaki şamdama çoktan yakmıştım. (BAK, 151)

tıkır tıkır

Ahşap evi **tıkır tıkır** tıkırdatan bu sonu gelmeyen sinir bozucu gezintilerin arasında bana uğradığı zaman, benden oyalanacak bir eğlence, bir düşünce ve umut sözü beklediğini bilirdim. (BK, 45)

Belki zamanın **tıkır tıkır** saat gibi akıtıldığı bu bekleyişi beklenenin kendisinden de güzeldi, ama insan hiçbir şey olmadan da bekliyor gibi yapamazdı ki. (CO, 259)

Tıkır tıkır işleyen bu gizli düzeni Mevlut’un fark etmesi çok dikkat gerektirmiş,... (KBT, 294)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 212), (CO, 259), (CO, 610), (KK, 76), (KBT, 294), (KBT, 324), (SE, 82), (SE, 125), (SE, 180)

tıpış tıpış

...Kendi ayaklarımla **tıpış tıpış** gidip berberin sandalyesine oturduğum için kendimden daha da nefret ettim. (KBT, 80)

Demek, eve hırsız böyle **tıpış tıpış** girse ruhları bile duymayacak! (CO, 224)

Çocukları alır, kimseciklere görünmeden **tıpış tıpış** sessizce eve geri gelersen,... (BAK, 265)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 211), (BAK, 424)

tiril tiril

Mesela, şuradaki sarı kravatlı, **tiril tiril** ütülü gömleklili, badem bıyıklı, beyefendi görünüşlü prodüktör ile Fusun'un konuşmasını bile yasaklamalıydım,... (MM, 316)

vidı vidı

O anladın mı? sözü günlerdir oradan oraya sürüklenirken bir sarhoşun keyfiyle tadını çıkardığım alaycı öfkenin rahat koltuğundan beni alıp istasyona bakan bahçedeki sert, rahatsız bir tahta sandalyenin **vidı-vidı** huzursuzluğuna bıraktı. (YH,160)

vızır vızır

Otuz yıldır, günde on dört saat **vızır vızır** işleyen köşedeki dükkânında çalışıyor,... (KK, 49)

...İstanbul'da trafik artık **vızır vızır** akıyor. (KBT, 171)

...Alâaddin'in **vızır vızır** işleyen dükkânı vardı. (KK, 14)

Diğer örnek için bk.

(KBT, 359)

zangır zangır

Teneke misali **zangır zangır** titreyen otobüslerde uykuyla uyanıklık arasında, acaba istenmediğim yere mi gidiyorum diye acıyla düşünüyorum. (KBT, 265)

...**Zangır zangır** titreyen Harbiye'deki eski Satsat binasında, herkes gittikten sonra, akşamüstleri beni ziyarete gelen, kısa zaman sonra nişanlanmayı planladığımız Sibel ile genel müdür odasında sevişirdik. (MM, 19)

...Anadol **zangır zangır** titremeye başlamıştı. (SE, 166)

1.1.1.3.2.2.Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

çatır çutur

...Bu nakkaşların kollarını, bacaklarını, parmaklarını **çatır çutur** kırmak da olmaz. (BAK, 295)

çıtı pıtı

...Televizyon ekranında **çıtıpıtı** bir hanımın arabasını kötü adamlar kalabalığının üzerine acımasız bir kararlılıkla sürdüğünü görmek iyice ferahlattı beni. (KBT, 150)

gacır gucur

Odada aşağı yukarı yürüyor, kapının, duvarın, gıcırdayan döşemenin her soruma **gacır gucur** bir cevap vermeye çalışarak benim gibi kekeleyişini hissediyordum. (BAK, 68)

haldır huldur

Yarı karanlık bozkırın ortasında, konserve benzeri **haldır huldur** Magirus'un ön koltuğunda, inanılmaz bir sabah ışığında telaş ve şaşkınlık içindeki beni görüyordu, o kadar. (YH, 220)

hapır hupur

...Aç gözlü arsız fareler kitapları **hapır hupur** yutacak; beyaz karıncalar, kurtlar, binbir çeşit böcek kitaplarımızı tıklar tıklar kemirip yok edecek. (BAK, 212)

paldır küldür

Yukarı merdivenleri çıkarken ikisi de bağıra bağıra arkamdan yetişip, **paldır küldür**, bir neşeyle itişerek yanımdan geçerlerken: “Yavaş, yavaş,” dedim ben de kahkahalar atarak. (BAK, 55)

Her zamanki ateşli haliyle konuya **paldır küldür** girdi. (BAK, 118)

...Bohçamı açar gibi bile yapmadan, hemen konuya **paldır küldür** girdim ve gözü yaşlı Şeküre'nin derdini anlattım. (BAK, 302)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 448)

patır kütür

...Daha üç yaşında bile değil ama evin içinde **patır kütür** yürüyor. (KBT, 47)

şakır şukur

Giyotinler günlerce **şakır şukur** çalışacak. (CO, 87)

...O da bizleri **şakır şukur** boşayıp nafaka bağılıyormuş. (BAK, 238)

takır tukur

...Parke taşlarında **takır tukur** tekerlekler ve benim hım hım hayatım oflaya puflaya Anlam Tepesi'ne doğru tırmandık. (YH, 209)

tangır tungur

Böylece, küçüklüğümde annem ve ağabeyimle Tünel'den eve dönerken bindiğimiz **tangır tungur** Maçka ve Levent otobüsleri yazıhane penceresinin önünden geçerken,... (MM, 75)

...Bütün takım taklavatlarıyla **tangır tungur**, ama düzenle ilerleyip pembe tepeleri aşan mavimsi, doru, kır, her renkten yüzlerce at gördük, hiçbirinin burnu kusurlu değildi. (BAK, 333)

tiki taka

Sonra,onlara gitmek için atlı arabaya binince. **Tiki-taka, tiki-taka**. (SE, 245)

...Selâhattin'le bitmeyen yokuşu at arabasıyla **tiki-taka, ti-ki-taka** çıkmıştık,... (SE, 58)

1.1.1.4.İşletme Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Bu bölüme kadar sözcüklerin eksiz biçimleri ele alınmıştır. İkilemeler tek başlarına kullanıldıkları gibi çeşitli ad ve eylem çekim ekleri olarak da kullanılabilir. Çekim ekleri hakkında Ergin bazı özellikler vermiştir:

- a) *Kelimedен büyük dil birlikleri olan kelime grupları ve cümlelerin yapısı esas itibariyle çekim ekleri üzerine kurulur.*
- b) *Kelime grubunu veya cümleyi ayakta tutan şey çekim ekleridir.*
- c) *Çekim ekleri kök ve gövdelerin başka kök ve gövdelerle temas için dışarıya uzanan dalları durumundadır (Ergin, 2009: 124-125).*

Korkmaz'a göre işletme ekleri, adlar ile adlar veya adlar ile fiiller arasında geçici ilişkileri oluşturmaktadır. Yapım ekleri, kök ile gövdenin kendi sınırları içinde kaldığı hâlde işletme ekleri, kök ve gövdelere bazı anlam bağlantıları katarak onları birbiriyle ilişkiye geçiren, onlarla kelime grupları ve cümlelerin öteki öğeleri arasında geçici anlam örgüsü kurmaktadır (Korkmaz, 2009: 22).

1.1.1.4.1. İsim İşletme Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Ad çekim ekleri, cümlede adlar ile fiiller arasındaki geçici anlam bağlarını kurmak üzere adların girdiği durumları karşılayan eklerdir. Korkmaz'a göre işletme ekleri, "Kök ve durumlara bazı anlamlar katarak onları birbirleriyle ilişkiye geçiren, onlarla kelime grupları ve cümlelerin öteki öğeleri arasında geçici anlam örgüsü kuran eklerdir." (Korkmaz, 2009: 22). Korkmaz; ilgi, yükleme, yönelme, bulunma, çıkma, vasıta, çokluk ve eşitlik ve eklerini isim çekim ekleri adı altında ele almıştır (Korkmaz, 2009: 270-324). Ergin ise hâl eklerini asıl işletme eki; çokluk ve soru ekiyle iyelik eklerini ise isim işletme ekleri adı altında değerlendirmiştir (Ergin, 2009: 143).

Çalışmanın bu bölümünde isim işletme eki alan ikilemeler; iyelik eki alan ikilemeler, belirtme eki alan ikilemeler, yönelme eki alan ikilemeler, bulunma eki alan ikilemeler, ayrılma eki alan ikilemeler, ilgi eki alan ikilemeler, çokluk eki alan ikilemeler, vasıta eki alan ikilemeler olmak üzere sekiz başlıkta incelenmiştir.

1.1.1.4.1.1.İyelik Eki Alan İkilemeler

İyelik ekleri, bağlılık ve mülkiyet gösterir. Ergin, iyelik ekleriyle ilgili "Birçok dilde mülkiyet ifadesi ismin mülkiyet şekli yerine bir kelime grubu ile

karşılır. Mülkiyet olan bazı dillerde bu tek şekilli ve tek eklidir. Türkçede iyelik kategorisi çekimlidir.” demiştir (Ergin, 2009: 129). Korkmaz’a göre bu ekler, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir (Korkmaz, 2009: 259)

aklı fikri

Feridun akşamları evde de durmuyordu, **aklı fikri** sinemada, filmci arkadaşlarındaydı. (MM, 289)

anaları babaları

Anaları babaları öyle yetiştirmiş onları. (K, 107)

anan baban

“Sen Türk müsün ulan, **anan baban** Türk mü?” (SE, 205)

anneleri babaları

Anneleri babaları masada sohbet ederken çocuklar etrafta koşturup duruyor, masanın altına saklanıyor, bağırıp çağırıyordu. (KBT, 466)

annem babam

...Hem önce birlikte gezelim, sinemaya gidelim diyor, hem de aman **annem babam** görmesin, öyle olmaz, böyle olmaz diyor... (KBT, 245)

...Çocukluğumda **annem babam** ölseydi ne olurdu diye düşündüğüm gibi bazan acaba Allah olmasaydı ne olurdu diye düşünüyorum. (K, 127)

annen baban

“**Annem baban** nasıllar?” diye sordum ona. (MM, 226)

Hadi git artık, **annen-baban** seni bırakmıyoruz diye sonra bize kızıyorlar. (MM, 341)

annesi babası

O şehirde hiçbir çocuğun **annesi babası** olmayacak. (BAK, 260)

“**Annesi babası** ileride kızlarının kendilerine bakacağını düşlerler hep, çok akıllıdır Hande.” (K, 113)

Turgay'ın **annesi babası** da yukarıdalar.(KSK, 69)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 139), (MM, 242), (MM, 438)

aslı esası

...Hakkımızda söylenen basmakalıp bazı lafların **aslı esası** yoktur, bilesiniz istiyorum. (BAK, 289)

betin benzin

“Canım esmerim, kederli yiğidim, beni düşününe düşününe bütün gece uyuyamadın da ondan mı attı **betin benzin**?” (BAK, 171)

boyu posu

...Sırf **boyu posu** ve hafifçe kambur duruşu Mehmet'inkine benziyor diye, tek rakibin Türk Hava Yolları olduğu içinde yazan bir otobüse bindik (YH, 54)

Evet, belki bu gencin yüz hatları ve ifadesi tıpkı **boyu posu** gibi bana benziyordu ama karakterini, eskilerin şahsiyet dediği şeyini sevmemiştim. (KSK, 165)

Endamı, **boyu posu**, uzun kolları da yerindeydi, Cenabı Allah'a şükrettim. (KBT, 125)

çoluğun çocuğun

Al da ekmek teknesi yap, **çoluğun çocuğun** aç kalmasın. (KBT, 280)

dinsizi dindarı

...Onu bırakıp sağcısı solcusu, **dinsizi dindarı** Alâaddin'den boy boy, renk renk teşbih alıp her yerde çekmeye başlıyor... (KK, 52)

eli ayağı

...**Eli ayağı** tutmaz olup köylerine geri gönderildiğini, bu konunun bir hayat memet meselesi olduğunu Mevlut biliyor mu acaba? (KBT, 92)

eli kolu

Burada yatakta **eli kolu** bağlı yatmak felaket! (CO, 254)

...**Eli kolu** dengesiz bir çocuk gibi oynuyordu. (SE, 20)

Eli kolu, yüzü, hareketleri benimkine benziyor muydu acaba? (KSK, 145)

Diğer örnek için bk.

(SE, 239)

eli yüzü

Mevlut, Vahit'i sevmez, **eli yüzü** düzgün her kadına uzun uzun bakmasından hoşlanmazdı. (KBT, 295)

...Kendisi gibi **eli yüzü** düzgün her İstanbullu kız gibi öğrenmişti. (MM, 64)

elim kolum

Elim kolum bağlanmış, tutulup kalmıştım sanki. (BK, 64)

elimiz kolumuz

Matematiğe o kadar çok inanmam, ama **elimiz kolumuz** da bağlıydı. (BK, 71)

“Bizim kadınlar ve çocuklarla birlikte **elimiz kolumuz** bağlanır, bekleriz.”
(CO, 170)

elin kolun

“Bir ayda büyümüşsün, **elin kolun** kocaman olmuş, boyun da uzamış” dedi annem. (KSK, 90)

elleri kolları

Belki biraz şişmandı, **elleri kolları** gibi kafası da ağır işliyordu, ama keman çalan bir öğretmen çocuğundan her zaman daha iyiydi. (CO, 355)

eşi benzeri

...Cihan Şah, dünyada bir **eşi benzeri** olmayan harika bir kitaba sahip olmak üzere olduğunu daha kitap yarılanmadan anlamış. (BAK, 96)

...Eline aldığı her şeyden **eşi benzeri** bulunmaz bir harikaymış, burada bu gece yarısı sıcak odada bu temiz çarşafar arasında... (BAK, 256)

Enişte'nin kitabının **eşi benzeri** görülmez bir mutlu mucize olduğunu söyleyerek konuyu açtım. (BAK, 452)

gecesi gündüzü

Artık **gecesi gündüzü** kalmadı, teftiş seyahatinden, müdürlükten yorgun argın gelir, doğru masasına oturur, sabahlara kadar çalışırdı. (YH, 189)

genci yaşlısı

...**Genci yaşlısı** pek çok insan nemli ve havasız sinemalardan ağlamaktan şişmiş gözlerle çıkıyordu. (MM, 424)

gözün kulağın

“Aman ha, aklın, **gözün kulağın** hep aşağıda olacak” der, kancasından çıkıveren kovanın aşağıdakini nasıl ezdiğini anlatırdı. (KSK, 29)

hali vakti

Hali vakti yerinde, sağlıklı biriyim. (CO, 155)

Ayrıca ta açılışından beri Hilton, **hali vakti** yerinde kibar beyefendilerle, cesur hanımlara evlilik cüzdanı sormadan oda veren İstanbul'daki bir avuç uyar kuruluştan biri olmuştur. (MM, 111)

Tıpkı eski dini bayramlarda yapıldığı gibi, askeri darbelerden sonra da **hali vakti** yerinde yetişkinlerin birbirini böyle tebrik ettiklerini hatırladı Ka. (K, 161)

huyu suyu

Yeni ciltleri açıp sayfaları çevirdikçe, irili ufaklı yüzlerce şehirde, **huyu suyu** birbirinden farklı, her biri başka gaddar şahların,... (BAK, 385)

kanımız canımız

“Bizim hayatımız, işimiz, **kanımız canımız** değişiklikmiş Herr Rudolph, sen ne diyorsun bu değişikliğe?” (CO, 345)

kapısı bacası

Bunun için, adanın **kapısı bacası** açık evlerinden para çalmam yeterliydi; ama daha önce Hoca'yı unutmam şarttı. (BK, 69)

kolları bacakları

Kolları bacakları mutlu çocuklar gibi durmadan oynuyor, az sonra İpek ile onu Frankfurt'a götürecek trene yetişmek zorundaymışlar gibi sabırsızlıkla kıpırdanıyordu. (K, 111)

...**Kolları bacakları** kesilip karıştırılarak birbirlerine takılmış acayip mahluklarla kadınlar peşimi hiç bırakmayıp beni uyandırıyorlardı. (BAK, 492)

malım mülküm

...Benim şimdilik daha babadan kalma **malım mülküm** var, olmazsa Avrupa'ya değil Selânik'e gideriz, (SE, 21)

malın mülkün

Ama bunlar Venediklilerin yaptığı gibi **malın mülkün** değil, tabii ki iç zenginliğinin ve Padişahımızın âleminin sevinçlerinin ve korkularının resimleri olacaktı. (BAK, 34)

okuması yazması

...Akıllı ama **okuması yazması** olmayan bir çocuk istemiş. (BAK, 98)

“Allaha şükürler olsun ki bu zavallı Ester'in **okuması yazması** yoktur da öfkeli efendiler, asabi babalar, bu soruyu sorunca onlara şöyle der: Ben mektubu değil de, mektubu okuyan güzel kızımın yüzünü okuyabilirim ancak.” (BAK, 417)

...Adresini ver, **okuması yazması** olmadığı ve değil Farsça, doğru dürüst Türkçe konuşmadığı halde ruhları ikiz kardeş olduğu için... (KK, 362)

orası burası

...**Orası burası** tırnak uçlarıyla kazınarak hırpalanan kartpostalda, vatan hasretine dayanamayıp yataklara düştüğünü, Türkiye'ye dönmeye böylece karar verdiklerini yazıyormuş. (KK, 18)

pisliği çamuru

Kars'ın **pisliği çamuru** ona bulaşmamıştır inşallah diye düşünenlerimiz vardı. (K, 114)

saçı sakalı

Saçı sakalı uzamıştı, üstü başı dağınıktı ve sokaklardaki, kaldırımlardaki insanlara gün ışığından hoşlanmayan bir baykuş gibi bakıyordu. (YH, 113)

sağcısı solcusu

...Onu bırakıp **sağcısı solcusu**, dinsizi dindarı Alâaddin'den boy boy, renk renk teşbih alıp her yerde çekmeye başlıyor... (KK, 52)

sağı solu

...Osmanlı'dan kalma askeri kışlaları, **sağı solu** eğrilmiş damalı dolmuşları, neşeli bir makamla korna çalarak tozu dumana katarak geçen yolcu minibüslerini,... (KBT, 64)

Ama Kırmızı Saçlı Kadın'ın **sağı solu** belli olmazdı.(KSK, 74)

saygım sevgim

Beni hiç zorlamadığı için ona **saygım sevgim** artmıştı. (KBT, 227)

sesi soluğu

Bir süre sonra **sesi soluğu** kesildi. (KBT, 171)

şekli şemali

Bir şehrin **şekli şemali** (KBT, 449)

şurası burası

Ama Mahmut Usta **şurası burası** değişmiş bu hikâyeleri bir dervişten işitmiş, bir kahvede dinlemiş, hatta kendi yaşamış gibi anlatır, sonra birden çok gerçekçi bir hatıraya geçiverirdi. (KSK, 33)

tadı tuzu

Benim Doğu'ya gittiğim yıllarda bir akçeye dört yüz dirhemlik kocaman bir ekmeğin çıkarılan fırınlar şimdi aynı paraya bunun yarısı ve üstelik **tadı tuzu** insanın çocukluğunu hiç mi hiç hatırlatmayan bir ekmeğin veriyorlardı. (BAK, 16)

tozu toprağı

...Savaş meydanının **tozu toprağı** içinde, nasıl saçlarından yerlerde sürüklenip, şimdi kendisinin yattığı gibi yüzükoyun yatırılıp, sonunda boynuna bir hançerin dayandığım... (BAK, 440)

üstü başı

Altmış yaşlarında, **üstü başı** kirli, beyaz saçlı bir adamdı. (CO, 352)

Üstü başı perişan bir cüceyle bir topal! (SE, 182)

...Önceki gün **üstü başı** kavgada yırtılan ağabeyimi giydirmişlerdi... (BK, 21)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 216), (K, 166), (SE, 59), (MM, 520)

yatağı yorganı

...O olmazsa prensin odasının içinden, **yatağı yorganı**, masası, aynası, kaplanı, kızı ve paralarıyla birlikte resmediyorlar... (BAK, 211)

yerlisi yabancı

Bu yüzden, tıpkı silah gibi saatin de **yerlisi yabancı** olmaz. (YH, 121)

yüzü gözü

...Benden fıskıran kandan **yüzü gözü**, üstü başı kıpkırmızı olmuştu. (BAK, 216)

Yüzü gözü kanlar içinde bir kahveci çırağı çıktı içeriden... (BAK, 428)

- Her iki kelimesi de iyelik+yönelme eki alan ikilemeler

Hatiboğlu'na göre ikilemeyi oluşturan aynı sözcüklerden her ikisi de iyelik eki aldıktan sonra yönelme durumuna girebilmektedir (Hatiboğlu, 1981a: 41).

anneme babama

...Evime **anneme babama** döndüm, bekledim. (YH, 68)

annenize babanıza

Annenize babanıza mektup yazın. (CO, 244)

eline koluna

...İçince **eline koluna** da hâkim olamıyorsun. (KBT, 263)

ellerine kollarına

...**Ellerine kollarına**, narin gövdelerine, hatta gözlerine aşırı hiçbir hareket yaptırmadan sonsuza kadar duracaklar. (BAK, 412)

içine içine

...Gözlerimin **içine içine** istekle bakışı ve sözlerimin veznine uygun gizli bir makamla başını sallayışı çok yerinde. (BAK, 32)

...Evlerinin **içine içine** giren suları boşaltmaya ve taş yığınları ve bezlerle sel sularının yönünü değiştirmeye çalışıyordu. (MM, 248)

malına mülküne

Malına mülküne el konulduğunu öğrenince Hoca müneccimbaşının kâğıtlarını, kitaplarını, defterlerini ele geçirmek için harekete geçti; bunun için, birikmiş ne kadar parası varsa rüşvete harcadı. (BK, 38)

...Hepimizin **malına mülküne** el konulacağını düşündüğüm, yaklaşan felâketleri sezdiğim için korktum. (BK, 118)

oralarına buralarına

Kalenderi kalıntıları Allah'ın yolu budur diye tekkelerde sabahlara kadar musikiyle oynayıp, **oralarına buralarına** şişler sokup, her türlü edepsizliği yaptıktan sonra birbirlerini ve küçük oğlanları beceriyorlarmış. (BAK, 17)

orasına burasına

...Şehzadelerle oynayan harem karılarının sayfaların **orasına burasına** çizgiler çektiğini, yazılar yazdığını görmek de gamlandırıyordu bizi. (BAK, 333)

...Yazılarımın **orasına burasına** atasözleri ve deyimler yerleştiriyorum ki anlasın hayvanlar, diye Selâhattin'in bağırdığını ben hatırlıyordum ki, birden sonuncu arabadan sonraki arabanın homurtusunu duydum. (SE, 125)

...Dişleriyle at nalını kıran, **orasına burasına** bıçaklar, şişler batıran cambazları, cüppelerinin içinden yılanlar, güvercinler,... (BK, 92)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 160)

saçına sakalına

Düğünlük esvaplarını giyip, **saçına sakalına**, kavuğuna bir bakacak ve nikâhı kıymak üzere gelecekti. (BAK, 247)

sağına soluna

Sağına soluna baktım, bir an önde bir birikme olduğu için onun iki adım arkasında buldum kendimi. (YH, 156)

sağına soluna

Sağına soluna suçlayacak bir şey arıyormuş gibi baktı. (CO, 15)

Sağına soluna da bakma öyle yardım dilenir gibi, bağırırsan da acımam vururum. (K, 46)

...Resmin **sağına soluna** fırça darbelerini sürüyordum. (BAK, 291)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 291), (CO, 15), (CO, 52), (CO, 107), (CO, 199), (CO, 316), (CO, 480), (K, 46), (SE, 66), (YH, 67)

şurasına burasına

...Oyunun **şurasına burasına** doğal bir düzensizlik içerisinde serpiştirilmişti. (K, 360)

...Evren modelinin **şurasına burasına** bir şeyler ekledik, elimizdeki fırçalarla yıldızlara boya sürdük. (BK, 29)

üstümüze başımıza

...**Üstümüze başımıza**, kıyafetlerimize, ceplerimize, kuşaklarımızın içine “yanlışlıkla” bir şey girmesin diye dikkat etmemizi, çünkü çıkışta donumuza kadar aranacağımızı söyledi. (BAK, 367)

üstüne başına

Bir zamanların iyi giyimli çapkın adamı şimdi **üstüne başına** aldırıyor,... (KSK, 128)

Yemekten önce **üstüne başına** çekidüzen verme bahanesiyle hemen odasına çıktı, paltosunu çıkardı ve küçük masaya oturup hızlı hızlı yazdı. (K, 110)

Sakalları uzamış, **üstüne başına** bakmaz olmuştu. (YH, 110)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 409), (KBT, 105), (K, 110), (K, 226)

üstüne üstüne

Bir defa, onu nereye, neden sürüp sıkıştıracağımı bilemediğim için **üstüne üstüne** gidemiyordum bir türlü. (BK, 84)

üzerime üzerime

Bir an arkamdaki hisarın taşlarına doğru değil de, bana doğru, **üzerime üzerime** yürüyor sandım. (YH, 100)

üzerimize üzerimize

...Şu silâh tasarısını gerçekleştirebilirsek **üzerimize üzerimize** akarak bizi gerisingeriye iten bu ırmağın akışını, gene, istediğimiz yöne çevirebileceğimizi söylüyordu. (BK, 84)

Biz yürüdükçe karanlık sokaklar ve **üzerimize üzerimize** sarkan korkunç evler açılıyor; biz yürüdükçe kaldırımlar ve dükkânlar anlamlanıyormuş.(KK, 370)

üzerine üzerine

Marmara tarafındaki kaldırımdaydı, insanların **üzerine üzerine** yürümeye başladı. (KK, 219)

Üzerine üzerine gelen elektrik direkleri bazan Mevlut'un başını döndürür...(KBT, 50)

üzerlerine üzerlerine

Üzerlerine üzerlerine gelen kişinin kim olduğuna şöyle bir bakarlarken, Galip de onların gözlerinin, yüzlerinin içine bakıyor ve sırrı orada okuyordu sanki. (KK, 219)

yediğime itiğime

...Karanlık bir sıvı olduđunu dűşünüp yediđime itiđime dikkat etmeye karar verdim. (YH, 217)

- İlk kelimesi iyelik, ikinci kelimesi iyelik+yönelme eki ile oluşan ikilemeler

Hatiboğlu “İkilemeyi kuran aynı sözcükler iyelik eki aldıktan sonra, her ikisi de yönelme durumuna girmiş olabilir.” demektedir (Hatiboğlu, 1981a: 40).

boşu boşuna

Pek çok nakkaşa olduğu gibi, hayatı hiç yaşayamadan ve zanaatında hiç ustalaşmadan **boşu boşuna** ihtiyarlamıştı Nuri Efendi... (BAK, 73)

...Talihsizlerin **boşu boşuna** kurban edildiğine karar verecekler. (KK, 162)

İlkokulu bitirdikten sonra, babası onu **boşu boşuna** bir yıl köyde tuttuğu için, Mevlut sınıf ortalamasından yaşlıydı. (KBT, 75)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 73), (BAK, 118), (BAK, 146), (BAK, 155), (BAK, 155), (BAK, 155), (BAK, 159), (BAK, 163), (BAK, 264), (BAK, 276), (BAK, 367), (BAK, 491), (KK, 172), (KK, 168), (KK, 175), (KK, 444), (KBT, 57), (KBT, 311), (K, 98), (K, 105), (K, 366), (SE, 179), (SE, 191), (SE, 208), (SE, 232), (SE, 266), (SE, 266), (SE, 270), (KSK, 84), (MM, 32), (MM, 175), (MM, 186), (MM, 325), (YH, 37), (YH, 54), (YH, 82), (YH, 201), (BK, 15), (BK, 43), (BK, 58), (BK, 93), (BK, 108), (BK, 121)

dengi dengine

Bizim ilişkimizde olduğu gibi aşk, **dengi dengine** sanattır. (MM, 228)

kelimesi kelimesine

...Şimdi **kelimesi kelimesine** Başbakan'ın ağzından duymak zevk oluyordu. (KK, 134)

Ka, Lacivert'in kimi sözlerini **kelimesi kelimesine** defterine yazacak kadar sevmişti de. (K, 208)

Söylediklerime **kelimesi kelimesine** inandığını düşündüm, ama sonra gülümsedi. (BK, 47)

Diğer örnek için bk.

(MM, 12)

körü körüne

Bu dünyanın sıra sıra görüntüler, bir dizi yanlış yorumlanmış işaretler ve **körükörüne** benimsenmiş birtakım alışkanlıklardan oluştuğunu, asıl dünyanın ve hayatın bunların içinde ya da dışında, ama yakınlarda bir yerde olduğunu acıyla biliyordum. (YH, 30)

Çünkü kendisine **körü körüne** tapan birinin karısını elinden almazdı benim inandığım ve okuduğum kişi. (KK, 394)

Herat'ın efsanelerine o kadar bağlı Zeytin, eski usüllere kendisinden de çok, hatta **körü körüne** bağlı zavallı Zarif Efendi'yi neden öldürsün? (BAK, 408)

pisi pisine

İlk anda üçüncü sonuca, **pisi pisine** rezil bir katil olduğum sonucuna aklınım bir yarısı da bütün gücüyle karşı çıktı. (BAK, 155)

Olsa olsa, **pisi pisine** yanlış bir yerimden yaralarsın beni. (KK, 395)

“Aşı olmak gibi. Sonra kızdım kendi kendime. Şu aptalı bir idare edemediğim için. **Pisi pisine...**” (SE, 230)

Diğer örnek için bk.

(YH, 149)

saati saatine

Mehmet'i neredeyse **saati saatine** izleyebilen bu tecrübeli adamın taşradaki başka bazı meraklı babalara ya da Milli istihbarat Teşkilatı'na daha önce de öğrenciler hakkında rapor yazdığını düşündüm. (YH, 107)

saniyesi saniyesine

Fusun televizyonda beliren saate bakarken, kendi kol saati **saniyesi saniyesine** doğru olduğu için ya da saati ayarladığı ve “tam doğru” yaptığı için... (MM, 297)

sıcağı sıcağına

Öldüğüne emin olduktan sonra, hiç vakit kaybetmeden ölünün başını gövdesinden 'şifre' denilen özel usturayla ayırdı ve yanında getirdiği içi balla dolu kıldan bir torbanın içine **sıcağı sıcağına** daldırdı. (KK, 291)

Öte yandan, meslek ahlâkı, kestikten sonra **sıcağı sıcağına** bal dolu torbaya bastırıldığı başı İstanbul'a hiç bozmadan, olduğu gibi getirmesini de ona buyuruyordu. (KK, 295)

tamı tamına

...Ve Ester'in dediği gibi, **tamı tamına** rahvan yürüdü akıllı atım ve sağa sokağa da döndük ne güzel! (BAK, 46)

Daha olaylar gerçekleşmeden haberini yazdığımız için bizi küçümseyen, yaptığımızın gazetecilik değil, kehanet olduğunu düşünen pek çok kişi daha sonra olayların **tamı tamına** bizim yazdığımız gibi gelişmesi üzerine hayretlerini gizleyememiştir. (K, 33)

Otuz üç yaşındaydı; yani benim yaşadığımın **tamı tamına** iki mislini yaşamıştı; ama on mislini yaşamış gibiydi. (KSK, 72)

Diğer örnekler için bk.

(K, 111), (K, 127), (YH, 53), (YH, 62), (MM, 296), (MM, 409), (MM, 420)

- Her iki kelimesi de iyelik+belirtme eki alan ikilemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin her ikisinin de iyelik eki aldıktan sonra belirtme eki alabildiği görülmüştür.

ağzını burnunu

Süleyman ile Korkut yakalasalar dayaktan **ağzını burnunu** kanatır, kemiklerini kırarlardı, ama Ferhat aldırılmazdı, gene telefon eder, benimle buluşmak isterdi. (KBT, 226)

annemi babamı

Ama şakaları belli ki beni eğlendirmek, sevmek için değil, **annemi babamı** iğnelemek için yapardı. (CO, 625)

anneni babanı

“O gün bu bisikleti de alacağım ve akşam **anneni babanı** ziyarete gideceğim.” (MM, 103)

annesini babasını

“Sokakta bir akrabanla karşılaşıp **annesini babasını** sormuş olamaz mısın?” (MM, 93),

“Teslime’nin intiharından sonra, Hande **annesini-babasını** daha fazla mutsuz etmemek için başını açmaya, okula girmeye karar verdi,” dedi daha sonra Kadife Ka’ya. (K, 113)

artısını eksisini

...Zamanın **artısını eksisini** ayarlardı ihtiyarın bana açılmış elinde sabırla tıkırdayan bu küçük şey ve sabah hiçbir şey olmamış gibi, herkesle birlikte kalkardın. (YH, 74)

birini ikisini

...Bazan da çoraplardan, taraklardan **birini-ikisini** yanıma alıp götürürdüm. (MM, 510)

boyunu posunu

Aynı günlerde Fusunun saçlarını, **boyunu posunu** ne kadar çok genç kızımızın, kadınıımızın taklit ettiğini, ne çok esmer Türk kızının saçlarını sarıya boyattığını fark ediyordum. (MM, 175)

burnunu kulağını

...**Burnunu kulağını** kesip ibret olsun diye bir sala koyup denize bırakmışlardır. (BK, 13)

ceketimi gömleğimi

Daireye girer girmez üstümü başımı yıkadım, **ceketimi gömleğimi** ameliyata hazırlanan bir doktor gibi dikkatle çıkarıp Fusun ile kırk dört kere seviştiğimiz yatağın kenarına oturdum... (MM, 211)

elimi ayağımı

...Bu söylentilerden korunmak için **elimi ayağımı** eğlenceden çektim, ortalıkta pek görünmez oldum, zayıfladım ve o son gece Padişah'ın çadırında konuşulanları dikkatle soruşturarak öğrendim. (BK, 116)

elimi eteğimi

İyice boşalan hafızamda kalmış son kırıntılardan da kurtulmak için yazdığım şu son birkaç yazıdan sonra bu yazı içinden **elimi eteğimi** bütün bütün çekeceğimi de sana söylemiş miydim? (KK, 385)

elimi kolumu

“Bu evde **elimi kolumu** bağlayan bir şeyler var!” diye düşündü. (CO, 146)

Elimi kolumu nereye koyacağımı bilemedim... (YH, 120)

Bu yüzden Feridun geldikten sonra, en azından bir yarım saat daha oturmam gerekir, bu da **elimi kolumu** iyice bağlar, içimdeki utancı daha da artırırdı. (MM, 324)

elini eteğini

Ondan önce, dünyadan **elini eteğini** ekmiş yaşlı bir adam olarak ve hiçbir zaman lyık olmadığım sevginize sığınarak sizden bir şey rica edeceğim. (KK, 383)

elini kolunu

Cevdet Bey ye olmadığı bu kulübe **elini kolunu** sallayarak girmekten çekindiği için biraz oyalanmaya karar verdi. (CO, 42)

...Eski arkadaşlarını görmüş birinin heyecanıyla **elini kolunu** oynatarak heyecanla onlarla sohbet etti. (KBT, 99)

...Bu masada hayattan bezmiş biri vardı, şimdi ise durmadan **elini kolunu** oynatan bir genç. (SE, 71)

Diğer rnekler için bk.

(CO, 269), (CO, 571), (KK, 292), (KK, 292), (KK, 293), (KK, 293), (BK, 18), (BK, 60), (BK, 90), (KSK, 164), (MM, 92)

ellerini kollarını

...**Ellerini kollarını** kıpırdatacak enerjileri, bir hikâyeyi sonuna kadar dinleyecek dikkatleri, bir şakaya gülecek halleri yok kardeşlerimin. (K, 179)

girdisini çıktısını

...Sonra bu noktalardan çıkararak çeşitli mahallelere, **girdisini çıktısını** iyi bildiği sokaklara, evlere bu yağurdu “dağıtırdı”. (KBT, 68)

girenini çıkanını

Kördür, ama sokağın **girenini çıkanını** iyi bilir. (BAK, 418)

gömleğimi pantolonumu

...Pijamalarımı çıkardım, **gömleğimi pantolonumu** giyerken içerden söylediklerini işittim. (SE, 251)

ikisini üçünü

Geceyarıları, Celâl’in o haftaki yazılarından **ikisini üçünü**, tıpkı verimli dönemlerinde Celâl’in yaptığı gibi bir çırpıda rahat rahat yazdıktan sonra,... (KK, 462)

işini gücünü

Kim **işini gücünü** bırakır da hiç satmayacak kitaplar yayınlar... (CO, 626)

kalemimi defterini

...İlk boş masaya oturup **kalemimi defterini** çıkardı. (K, 97)

karısını kocasını

Herkes en sonunda **karısını kocasını** böyle buluyordu ama bunların yarısı görücü usulüyle evlenmek çok ayıp bir şeymiş gibi davranıyordu. (KBT, 248)

kıçını bacaklarını

...Televizyona çıkıp **kıçını bacaklarını** gösteriyormuş. (K, 102)

malımızı mülkümüzü

...**Malımızı mülkümüzü** satmalıyız Fatma, fedakârlığa hazır mısın? (SE, 21)

malını mülkünü

Çelebioğlu Osman'ın **malını mülkünü** mahkemeye kaydettirdiğini okuyorum. (SE, 135)

...Nasıl bütün sarayımı, **malını mülkünü** yakıp, karısıyla helalleşip, atıma binip ordusuyla sefere çıktığım, savaşı nasıl kaybettiğini,... (BAK, 440)

Onu da boğduracaklarmış, ama Valide Sultan razı olmamış, **malını mülkünü** alıp Erzincan'a sürmüşler. (BK, 40)

orasını burasını

Bütün gece masanın başında oturup aylardır yazdığı şeyleri okumuş, **orasını burasını** çizip düzeltmiş,... (CO, 358)

...Öfkeyle arabanın **orasını burasını** karıştırdı, torpido gözünü açtı. (SE, 204)

pılımı pırtımı

Peki Talat Efendi, davetini kabul ediyor ve **pılımı pırtımı** hemen topluyorsam, sanma ki Sinop zindanından korktuğum içindir: Hayır! (SE, 21)

saçımı başımı

Evet, **saçımı başımı** yoldum. (BAK, 222)

saçını başını

...Rüstem'in Sührab'ı öldürdükten sonra oğlunun kanlı cesedinin başında **saçını başını** yolarak ağlayışını gösterir resimleri birlikte dikkatle seyrediyorduk. (KSK, 117)

sesini soluğunu

...Ancak **sesini soluğunu** yükseltip bağırırsa bu tuzaktan çıkabilirdi. (KK, 329)

şurasını burasını

...O harika resmin ancak **şurasını burasını** belli belirsiz hatırlayabiliyordu.(BAK, 373)

Hikâyeyi **şurasını burasını** kısaltıp değiştirerek Füsün'a anlatabilir miyim diye düşününce, bunun imkânsız olduğunu bir kere daha anladım. (MM, 82)

üstümü başımı

Daireye girer girmez **üstümü başımı** yıkadım, ceketimi gömleğimi ameliyata hazırlanan bir doktor gibi dikkatle çıkarıp Füsün ile kırk dört kere seviştiğimiz yatağın kenarına oturdum... (MM, 211)

üstünü başını

Teyze, “O zaman git de **üstünü başını** değiştir,” dedi.(CO, 40)

...**Üstünü başını** açarak, acımasızca ve uzun uzun tecavüz ederlerken, sinema sessizleşti. (MM, 271)

üstünüzü başınızı

“**Üstünüzü başınızı** değiştirin, üşürsünüz,” dedim. (BAK, 273)

yerini yönünü

...Kalabalıklar arasında **yerini yönünü** şaşırان aklım gibi, Canan'dan bana kalmış hatıralar da zedelenir diye telaşa kapıldım. (YH, 206)

- Her iki kelimesi de iyelik+bulunma eki alan ikilemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin her ikisinin de iyelik eki aldıktan sonra bulunma eki alabildiği görülmüştür.

eninde sonunda

“Ama **eninde sonunda** kadınların dünyanın her yerinde görevleri aynıdır.” (CO, 96)

...**Eninde sonunda** aynı hareketleri yapmak zorunda kalacağını düşündü. (CO, 217)

Benim gibi adamlar için, yani aşkı ve acıyı, mutluluk ve sefaleti **eninde sonunda** ezeli bir yalnızlığın bahanesi haline getiren benim gibi keder erbabı için, hayatta ne büyük sevinçler olur, ne de büyük üzüntüler. (BAK, 305)

Diğer örnek için bk.

(CO, 335)

kenarında köşesinde

...**Kenarında köşesinde** dolaşıp durduğu seçkinler çevresini tanımak ve bu çevreye sokulmak fırsatım verdiği için faydalı ve öğreticiydi. (CO, 43)

orasında burasında

Kaldırımların **orasında burasında** gölcüklere basmaktan çekiniyor, pantolonuna bulaşmasın diye çamurlara dikkat ediyor, pencerelerde ve saçak altlarında birikmiş insanların bakışı altında koşuyordu. (CO, 154)

...İstanbul'un **orasında burasında** patlamalar oluyor, yürüyüşler yapılıyor, geceleri gazeteler bombalanıyordu, ama Beyoğlu gene kalabalıktı (KBT, 317)

- Her iki kelimesi de iyelik+ayrılma eki alan ikilemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin her ikisinin de iyelik eki aldıktan sonra ayrılma eki alabildiği görülmüştür.

ağzından burnundan

Kösem Sultan'ı **ağzından burnundan** kan gelene kadar boğup öldürmüşler. (BK, 40)

halinden tavrından

“Vallahi, insan böyle şeyleri nasıl anlar bilemiyorum. Belki şu nişanlanmadan, belki **halinden tavrından...**”(CO, 206)

...Onlar da **halinden tavrından** senin ruhunu okuyup, parayı hemen versinler mi, verirlerse ne kadarını versinler, vermeyeceklerse hangi yalanı kıvırsınlar, onu hesaplarlar. (KBT, 363)

içinden içinden

...**İçinden içinden** tam tersini söyledi anlaşılıyor. (BAK, 50)

kenarından köşesinden

...Şehre göç edenler tarafından **kenarından köşesinden** tırtıklanıyordu.
(KBT, 131)

kılığında kıyafetinden

Kılığında kıyafetinden gariban bir satıcı olduğunu gören polis ona bir şey sormadı bile. (KBT, 111)

orasından burasından

Orasından burasından iplerle çekiştirilerek gerilmiş kötü basmalar, rengi kısa zamanda solacak yerli mallar, donuk suratlı bir mankene giydirilmiş hazır elbiseler. (CO, 149)

...Bir haritanın **orasından burasından** bana el eden tanıdık mekânlar gibi bana bir bir gözüktüler. (KK, 120)

sağından solundan

...**Sağından solundan** kenarı kırılır, çatlar, bakkal boşları iade paramı vermezdi. (KBT, 121)

şurasından burasından

...**Şurasından burasından** bozulduğunu hissedince Han, önce sahifelerde o resmediliyor diye Tatar güzelini kıskanmış. (BAK, 80)

...Orada yaptıklarınızı **şurasından burasından** hatırlayacaktım. (SE, 270)

...Bu raporları **şurasından burasından** okuyordum. (YH, 116)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 479)

- Her iki kelimesi de iyelik+ilgi eki alan ikilemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin her ikisinin de iyelik eki aldıktan sonra ilgi eki alabildiği görülmüştür.

analarının babalarının

Hocam, yetiştirilmesi yıllar süren, **analarının babalarının** gözbebeği, o akıllı, o çalışkan, hepsi sınıfının birincisi o kızlara Ankara'dan gelen bir emirle önce yok muamelesi yaptınız. (K, 45)

... Polisin, **analarının babalarının** baskısından yıldığı söylentisi yayılır. (K, 74)

annemin babamın

"Trabzon'a **annemin babamın** yanına gideceğim herhalde!" dedi Cezmi. (CO, 304)

annesinin babasının

Korkut'un **annesinin babasının** yanında beni azarlaması doğru mu?(KBT, 376)

...**Annesinin babasının** yanına hâlâ dönmediğine göre, kazadan derin bir şekilde etkilenmiş olmalıydı, ama Serkisof'un derdi bu değildi. (YH, 116)

...**Annesinin babasının** bizim boş yalıda birlikte kalmamızı görmezlikten geleceklerini söyledi. (MM, 202)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 176), (MM, 304)

elimin kolumun

Elimin kolumun bir böcek gibi boşu boşuna kıpırdanışına alıştığım, aklımın duvarlarında her gün yankılanarak sönen düşüncelerimi bildiğim,... (BK, 121)

ellerimin kollarımın

...**Ellerimin kollarımın** kanlı başımı, yüzümü korumak için yaptığı hareketlerden, bir ara sanırım bileğinin kenarını ısırışımdan ve hokkanın bir de yüzüme vuruşundan anlıyordum. (BAK, 216)

...**Ellerimin kollarımın** sakın duruşunu, eşyalarım, sigara paketim, makasım, ders kitaplarım ve perdeler ve yatağım arasında kendi gövdemin burada, başka bir hayatın içinde kalakaldığını kederle gördüm. (YH, 33)

kolunun bacağımn

Bir an, belki de uzaktan akraba olduğumuzu bildiğim için **kolunun bacağımn** uzunluğu, ince kemik yapısı ve omuzlarının kırılabilirliği yüzünden gövdesinin benimkine benzediğini hissettim. (MM, 25)

üstünün başının

...Ve **üstünün başının** dikkatle bir daha aranmasından başka bir sonuç vermedi. (KBT, 40)

yüzümün gözümün

...**Yüzümün gözümün** kan içinde kaldığı aceleci ve zalim yerdî orası. (BAK, 216)

-Her iki kelimesi de iyelik+vasıta eki alan ikilemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin her ikisinin de iyelik eki aldıktan sonra vasıta eki alabildiği görülmüştür.

annesiyle babasıyla

Sinemada **annesiyle babasıyla** değil,... (MM, 287)

Chevrolet'ye **annesiyle babasıyla** giren Füsün'u uzaktan göstererek... (MM, 355)

huyuyla suyuyla

Ben sizin yüz atınızın yüzünün her birini, **huyuyla suyuyla**, renkleriyle tanıyorum. (BAK, 347)

kanımızla canımızla

Şu berbat şehirde köyden gelip **kanımızla canımızla** kurduğumuz düzenden istifade ederken bize numara çekenlere karşı sakin olmak hakikaten zor. (KBT, 211)

kanımla canımla

Bu işin içinde **kanımla canımla** ödeyeceğim bir düzen, bir oyun olabilir mi? (BAK, 337)

kanınızla canınızla

Rahmetli babamla sen, **kanınızla canınızla** çalıştınız. (KBT, 442)

kanıyla canıyla

F.M. Üçüncü, **kanıyla canıyla** gerçekten yaşamış biridir. (KK, 333)

soyuyla sopuyla

O her şeyiyle zengin. Ruhuyla, cüzdaniyla, **soyuyla, sopuyla**, gönlüyle...
(CO, 368)

1.1.1.4.1.2.Belirtme Eki Alan İkilemeler

Korkmaz, yükleme durumunun geçişli fiil taşıyan bir cümlede, fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu durum olduğunu ve yükleme durumunun Türkçede yalın, çokluk, veya iyelik ekleriyle genişletilmiş adlara +(y)I / +(y)U ekleri getirilerek oluşturulduğunu belirtmiştir. (Korkmaz, 2009: 227). Ergin ise belirtme ekiyle ilgili olarak “Kelime gruplarında ve cümlelerde fiilin doğrudan doğruya tesir ettiği isimler akkuzatif halinde bulunur. Karşılıdığı hareket doğrudan doğruya bir isme tesir eden fiiller geçişli fiillerdir.” demiştir (Ergin, 2009: 231).

Çalışmada iyelik ekleriyle genişletilmiş adlara getirilen belirtme eki, iyelik eki alan ikilemeler kısmında ele alınmıştır.

kâğıdı kalemi

Kâğıdı kalemi yerine koydum, dönüp Ester’e gülümsedim. (BAK, 170)

orayı burayı

Aksaray’ dayken camileri, **orayı burayı** gösterdi. (CO, 40)

yeri göğü

Derken toplar **yeri göğü** inletmeye başladı. (BK, 13)

Onun için bir gösteri yaptık, **yeri göğü** inlettik. (BK, 88)

1.1.1.4.1.3.Yönelme Eki Alan İkilemeler

Yönelme durumu, fiildeki hareketin yöneldiği adın içinde bulunduğu durumdur. Korkmaz, yönelme ekiyle ilgili olarak “Fiildeki hareket yönelme

durumundaki ada doğrudur. Bu durum +(y)A ekiyle karşılanır.” demektedir. (Korkmaz, 2009, 280)

Çalışmada iyelik ekleriyle genişletilmiş adlara getirilen yönelme eki, iyelik eki alan ikilemeler kısmında ele alınmıştır.

akla hayale

...Bu resimlerin de **akla hayale** gelmeyecek dinsizlik, münkirlik, hatta küfür işaretleri taşıdığını görmeye başladıkça rahmetli kocasının huzursuzluk geçirdiğini, doğru ile yanlış arasında bocalamaya başladığımı anlattı. (BAK, 302)

İstanbul’u karış karış, dükkân dükkân gezmiş, en **akla hayâle** sığmaz isteklerde bile, (Gülsuyu kokulu o mavi mürekkeplerden var mı sizde? Acaba şarkı söyleyen yüzüklerden bulunur mu?) “yok” dememiş. (KK, 51)

eşe dosta

...Tahmin ettiğimiz gibi bizi **eşe dosta** rezil etti. (KSK, 141)

ete kemiğe

...Korkunç hayâllerin **ete kemiğe** büründüğü ve hepsi birer sanat şaheseri olan yüz elliden fazla yeni manken yapmış. (KK, 67)

etliye sütlüye

“Bu çocuk **etliye sütlüye** karışmaz, en sevdiği arkadaşının öldüğünü de şimdi öğrendi, verin kimliğini.” (K, 199)

Laz Nazmi’nin dükkân ve kahvesine uğramıyor, **etliye sütlüye** ve mahalle dedikodusuna karışmıyor, ama şehrin bittiği yerde briketler, tencereler, gaz lambaları ve yataklarla yavaş yavaş yayıldığı ücra arazide tek başına yaşıyordu. (KBT, 232)

hesaba kitaba

Bir tüccarın evinde, hele senin gibi sıfırdan başlayan bir tüccarın evinde her şey **hesaba kitaba** dayanır. (CO, 79)

ipe sapa

...**İpe sapa** gelmez cin laflarım arasında, akli başında ihtiyar, berbat gerçeği, oğlunun sarhoş olduğunu ve diğer oğlunun iki çocuklu karısına edepsizce yaklaştığını utançla fark etti. (BAK, 60)

kazaya belaya

Yardım et bana, demek geliyordu içimden, yardım et ki **kazaya belaya** uğramadan yeni hayatı bulayım. (YH, 7)

oraya buraya

Üçüncüyü hemen çıkardı, arada bir evin işleri için **oraya buraya** giderdi, ter ve tütün kokuyordu. (CO, 220)

Küçük şapkaları, **oraya buraya** asılmış bayraklar tatlı tatlı dalgalanıyor, her şey bir uğultu, merak ve bekleyişin içinde titriyordu. (CO, 413)

Oraya buraya gelişigüzel konmuş gibi gözüken eski küllüklerdeki Yeni Harman ve Gelincik izmaritlerinin sayısının,... (KK, 246)

sağa sola

İp düzgün durmuyor, kova yükselirken bazan nereden geldiği belirsiz bir rüzgâra kapılmış gibi **sağa sola** hareket ediyor, duvara çarpıyordu. (KSK, 76)

Paşa başını **sağa sola** sallıyordu. (CO, 57)

Soğuk rüzgârda **sağa sola** savruluyor, alt katların pencere denizliklerine, su oluklarına hafifçe çarpıyor, yukarıdan ipi çeken çocukları zorluyordu. (KBT, 28)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 407), (BAK, 472), (CO, 30), (CO, 58), (CO, 62), (CO, 102), (CO, 117), (CO, 159), (CO, 191), (CO, 201), (CO, 317), (CO, 360), (CO, 411), (CO, 413), (CO, 497), (CO, 538), (CO, 558), (CO, 583), (KK, 102), (KK, 105), (KK, 195), (KK, 314), (KK, 454), (KBT, 28), (KBT, 107), (KBT, 124), (KBT, 241), (KBT, 267), (KBT, 310), (KBT, 370), (KBT, 392), (KBT, 395), (KBT, 459), (SE, 199), (K, 59), (K, 149), (K, 170), (K, 233), (K, 310), (BK, 23), (BK, 38), (KSK, 76), (KSK, 83), (KSK, 160), (MM, 207), (MM, 210), (MM, 218), (MM, 300), (MM, 383), (MM, 485), (MM, 496)

sola aşağıya

...İstiklali Milli Caddesi'nden **sola aşağıya** yürüdü. (K, 195)

Boğaz Köprüsü'nü geçerken, **sola aşağıya**, İstanbul'a, okulum Kabataş Lisesi'ne doğru dikkatle bakıyor... (KSK, 14)

suya sabuna

Gene, arada bir saraydan çağırıyorlar, **suya sabuna** dokunmayan yorumlar yapmasını bekliyorlardı... (BK, 44)

şuraya buraya

Dokunduğu eşyalar, kapı kulpları, **şuraya buraya** atılıvermiş makaslar, kaşıklar,... (KK, 445)

1.1.1.4.1.4.Bulunma Eki Alan İkilemeler

+DA eki ile karşılanan bulunma durumu Korkmaz'a göre, genellikle fiildeki oluş ve kılışın yerini bildirir. Korkmaz, fiildeki harekete sahne olan her türlü somut veya soyut kavramları karşılayan adların bulunma durumuna girebildiğini belirtmiştir (Korkmaz, 2009: 289).

Çalışmada iyelik ekleriyle genişletilmiş adlara getirilen bulunma eki iyelik eki alan ikilemeler kısmında ele alınmıştır.

elde avuçta

"Bu evlilik de **elde avuçta** ne varsa götürecekt galiba," diye düşünerek kederlendi. (CO, 14)

Eğer duygularımıza yenilir, **elde avuçta** ne varsa onlara geri verirsek sanayiye nasıl kuracağız? (CO, 429)

karda kışta

...Kars şehrinin çaresiz kadınlarını intihardan caydırmak için **karda kışta** buraya gelip vaaz veren... (K, 369)

Yoldan **karda kışta** pek geçen olmaz. (BK, 114)

karda kıyamette

...Ben **karda kıyamette** iki günlük yolu bir kâfiri temizlemek için almıştım zaten. (K, 47)

kenarda köşede

...Yüz on yıl **kenarda köşede** kalmış ayrıntıları, sayfanın köşesini doldurmak için çizilen otları, ağaçların binlerce yaprağını, bulutların kıvrımlarını,... (BAK, 91)

Kenarda köşede kalmış olanları, nefret edenleri seviyorum. (CO, 168)

...**Kenarda köşede** kalan, böyle olduğu için dikkatlerini çeken ikincil özellikleri görüp tanıyorlar. (KK, 97)

kurda kuşa

Kurda kuşa çoktan yem olmuştur. (BAK, 144)

...Dudakları **kurda kuşa** yem olmuş ve güneşte kalmış cesetlerin kokusunu ağzımın içinde, genzimde, ciğerlerimde boğulur gibi o kadar çok hissetmişim ki yanılmadığımdan emindim. (BAK, 251)

orada burada

Hâlâ arada bir **orada burada** gördüğüm Piç Hilmi, Tayfun, Mehmet gibi randevuevlerine giden, zamparalıklarıyla övünen arkadaşlarımın da biraz ruhsuz olduklarını düşünüyordum artık. (MM, 456)

sağda solda

...**Sağda solda** küçük kâtiplik işleri bulduğunu, ama insanların ne kadar namussuz olduklarını anlatıyordu ki,... (BK, 51)

...Gazetelerde okuyup **sağda solda** işittiğim “bilinçaltı” kavramını, hayatımın o döneminde başıma gelenleri açıklayabilmek için pek çok kereler kullandığımı hatırlıyorum. (MM, 254)

...Atatürkçü Düşünce Derneği'nde niye toplantılar yapılmıyor diye **sağda solda** söylenirdim. (K, 56)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 201), (CO, 410), (MM, 459), (MM, 525)

şurada burada

Bundan sonraki hikâyeye başlayan uzun boylu adamın, adını **şurada burada** daha önceleri işittiği bir yazar olduğunu Galip, İskender'in sözünden anladı. (KK, 165)

Sonraki günlerde **şurada burada** karşısına çıkarak, yalnızca Celâl'i bulmak için değil, başka bazı ufak tefek işlerden de geniş çevresi sayesinde -emekli askerdi-ona ve İngiliz gazetecilere yardım etmiş. (KK, 176)

1.1.1.4.1.5.Ayrılma Eki Alan İkilemeler

Türkiye Türkçesinde -*DAn* ekiyle karşılanan ayrılma durumu, Korkmaz'a göre, kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılmaktadır (Korkmaz, 2009: 301).

Çalışmada iyelik ekleriyle genişletilmiş adlara getirilen ayrılma eki iyelik eki alan ikilemeler kısmında ele alınmıştır.

1.1.1.4.1.5.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

aşağıdan aşağıdan

Aşağıdan aşağıdan şöyle korkak bir bakışı var... (CO, 81)

yeniden yeniden

...Suyun çıktığı anın hikâyesini **yeniden yeniden** anlattıran eski bir ağa vardı. (KSK, 61)

...Bana söylediği şeyleri **yeniden yeniden** canlandırdım. (YH, 34)

Hafif hafif kıpırdanan canlı gövdelerini seyrederek **yeniden yeniden** kendime anlatarak sabaha kadar oturayım, korkayım, korkunun sıcak yüreğine yatayım. (SE, 250)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 61), (BAK, 67), (KK, 96), (KK, 216), (KK, 217), (KK, 218), (KK, 225), (KK, 450), (KK, 450), (KBT, 71), (KSK, 116), (KSK, 118), (YH, 109), (YH, 122), (YH, 159), (YH, 162), (YH, 165), (YH, 167), (YH, 194), (YH, 194), (MM, 61)

1.1.1.4.1.5.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkillemeler

elden ayaktan

Nakşedilen kitapların çoğunun yazarı Şehnamecibaşı Lokman Efendi **elden ayaktan** düşüp evinden çıkmaz olduğu,... (BAK, 73)

Galip'in annesine göre **elden ayaktan** kesilip, bunayıp kanunları ve dava tutanaklarını ve içtihat ciltlerini lokanta listeleri ve vapur tarifeleriyle karıştırdığı için;.... (KK, 30)

havadan sudan

Havadan sudan hiç konuşmadık; bu benim yanlışım da olabilir. (KSK, 135)

...Ama **havadan sudan**, ortak akrabalarımızdan, sıradan Nişantaşı dedikodularıyla kötü erkeklerden söz edip gülüp eğlenmiştik. (MM, 107)

Kahvelerini içerlerken **havadan sudan** konuşular. (CO, 142)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 242), (KBT, 192), (K, 294), (SE, 57), (KSK, 186), (MM, 107), (MM, 185), (MM, 342), (MM, 353)

hesaptan kitaptan

...**Hesaptan kitaptan** anlar biri gibi düşünceli çizdi. (BAK, 160)

oradan buradan

...**Oradan buradan** sızan soluk ışıklarıyla dünya pencerelerden akıp gidiyordu. (CO, 89)

Teşvikiye Camii'ne götürülecek tabut arabaya taşınırken **oradan buradan** yetişenler oldu. (CO, 220)

Zamanında Hoca'dan ufak tefek çalarak biraz para biriktirmiştım, **oradan buradan** kazandıklarım da vardı. (BK, 68)

öfkeden çileden

...Beni **öfkeden çileden** çıkararak bir kendini beğenmişlikle hep aynı aklı yürütüyordu. (BK, 57)

sağdan soldan

Ama karımla **sağdan soldan** bir şeyler bulup bir iki sonra orda bir arsa da biz aldık. (KSK, 136)

...Kendi keyiflerine göre **sağdan soldan** bulduklarıyla birer oda döşediler kendilerine (KBT, 144)

Sağdan soldan baktılar. (SE, 131)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 461), (KBT, 370), (KBT, 438), (MM, 232), (MM, 232)

suçtan gūnahtan

Bu yolculukta beni hep izleyen, en olmadık yerde karşıma çıkıverecekmiş gibi yapan, sonra kaybolan, kaybolduğu içinde kendini aratan bir bakış gördüm; **suçtan gūnahtan** çoktan arınmış yumuşak bir bakış... (YH, 9)

şundan bundan

...**Şundan bundan** uzun uzun konuştular. (BK, 60)

Şundan bundan konuştuk, ama tutuktu, aklında başka bir şey vardı, sonunda Abdurrahman Efendi'yi, kızlarını sordu. (KBT, 139)

Şundan bundan konuşurken, Nesibe Hala öğleden sonra kısık ateşin üzerinde Füsün'la birlikte reçel kaynattıklarını anlatmıştı. (MM, 396)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 306), (CO, 43), (CO, 44), (CO, 61), (CO, 108), (CO, 127), (CO, 251), (CO, 266), (CO, 486), (KK, 139), (KBT, 127), (KBT, 390), (MM, 182), (MM, 355), (MM, 476)

şuradan buradan

...**Şuradan buradan** toplanmış fotoğraflarla dolu bütün kutuları çalışma odasına getirmiş, sarhoş gibi karıştırıyordu. (KK, 285)

yemeden içmeden

...Bunalıma girip **yemeden içmeden** kesilmiş. (KBT, 393)

Yemeden içmeden kesilmiş, diyormuş ki... (KBT, 394)

1.1.1.4.1.6.İlgi Eki Alan İkilemeler

Korkmaz, ilgi durumunun eklendiği ad ile başka bir ad arasında sahiplik, ilgi bağı kurma durumu olduğunu belirterek bu ekin çokluk ve iyelik ekinden sonra da kullanılabilirdiğini belirtmektedir (Korkmaz, 2009: 268).

Çalışmada iyelik ekleriyle genişletilmiş adlara getirilen ilgi eki, iyelik eki alan ikilemeler kısmında ele alınmıştır.

senin benim

Senin benim gibi hırsların ve tutkuların batağına insanların anlayamayacağı saf ve temiz, ruh gibi hafif sözler Muhittinciğim dedi Ömer. (CO, 46)

sizin bizim

Harflerin içinde **sizin bizim** değil, ellerinde formülleri olan müridlerin anlayabildiği gizli mesajlar var. (KK, 108)

itin köpeğin

Kahvelere gidiyor, kahveyle kafayı buluyor, ipin ucunu öyle bir kaçırıyorlar ki, orada **itin köpeğin** konuştuklarını sahi zannedip dinliyorlar; köpektir işte bana ve dinimize küfreder, diyormuş bu Husret Hoca. (BAK, 20)

1.1.1.4.1.7.Çokluk Eki Alan İkilemeler

Korkmaz, çokluk ekiyle ilgili olarak “Çokluk ekinin etkisi eklendiği adın sınırları içinde kalır ve kapsam alanına yalnızca adların teklik biçimlerini alabilir. Çokluk eki, isim işletme ekleri içinde kapsamı en dar olan alana sahiptir.” ifadesini kullanmıştır (Korkmaz, 2009: 257).

analar babalar

“Kızlarını istemediği adama değil vermek, uzaktan bir kere olsun onu göstermeyen ne iyi **analar babalar** var Rayiha,” derdi başını sallayarak ama gözünü elindeki ince işten hiç ayırmadan. (KBT, 256)

anneler babalar

Bazı mahallelerde **anneler babalar**, çocukluğumdaki gibi gece yarları kulakları suyun geleceği boş borularda, önce yıkanıp sonra boşalan küvete su depolayabilecekleri saatleri bekliyorlardı. (KSK, 128)

bağırışlar çağırışlar

Bu yüzden, çarşıdan çıkarken **bağırışlar çağırışlar**, şakalaşmalar arasında peşimize takılan, bahşiş isteyen çocuk kalabalığından hiç şikâyetçi olmadım. (BAK, 250)

günler saatler

Her ay başı yeni sayının çıkmasına doğru **günler saatler** geçmek bilmiyordu. (K, 56)

şarkılar türküler

...Gözlerimin önünde duvağın yarı saydam örtüsü vardı, ama **şarkılar türküler** söyleyip oyunlar oynayan neşeli kızları... (KBT, 193)

1.1.1.4.1.8.Vasıta Eki Alan İkilemeler

Korkmaz, vasıta ekiyle ilgili olarak “Adın belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki harekette “aracı” olarak kullanıldığını yahut “birliktelik” bildirdiğini gösterdiği durumudur.” Demektedir (Korkmaz, 2009: 25). Ergin, Türkçede instrumental ekinin *-n* olduğunu, bu ekin zamanla işlekliliğini kaybettiğini, ancak sayılı örneklerde klişeleşmiş olarak kaldığını belirtmektedir: *için, yazın, kışın, değin* vb. (Ergin, 2009: 237).

canla başla

Yazıhanede işlere **canla başla** kendimi veriyorum, kendimi unutuyorum, ne olduğumu, ne yapmam gerektiğini unutmaya çalışıyorum. (CO, 250)

için için

Ama aslında onlara da **için için** öfkelendiğimi bir akşam Kırmızı Saçlı Kadın’dan söz edince anladım. (KSK, 91)

...**İçin için** bundan dolayı Füsun'u suçladım ve onu öpmeye başladım. (MM, 79)

...Belki de **için için** bir düşmanlık ve gerilim de vardı aralarında. (YH, 214)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 237), (BAK, 306), (BAK, 306), (BAK, 307), (BAK, 399), (BAK, 412), (BAK, 433), (KSK, 179)

1.1.1.4.2. Fiil İşletme Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Ergin'e göre fiil çekim yahut işletme ekleri; şekil ve zaman ekleri ile partisip ekleri, gerundium ekleri ve soru ekidir. Ergin, gerundium ve partisip eklerini fiil işletme eki olarak almaktadır (Ergin, 2009: 143). Şekil ve zaman eklerinin ise fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan ekler vasfını taşıdığını ifade etmektedir. Ergin'e göre şekil ekleri, fiilin ne şekilde yapıldığını gösteren bir ek olmuştur (Ergin, 2009: 288).

Korkmaz'a göre ise Türkçede fiil çekimi, fiil kök ve gövdelerine eklenen şekil ve zaman, şahıs ve soru ekleriyle karşılanmaktadır (Korkmaz, 2009: 25).

1.1.1.4.2.1. Bildirme Kipi Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Korkmaz, bu kiplerin yapılmış, yapılmakta veya yapılacak olan işleri haber verdiğini; yargı hâlinde bildirme niteliği taşıdığını belirtmektedir (Korkmaz, 2009: 583). Ergin, bildirme kipleri ile ilgili olarak "Fiillerin zaman bildiren bütün çekimleri şekil bakımından bildirme kipleri içinde toplanmaktadır." demektedir (Ergin, 2009: 289).

1.1.1.4.2.1.1. Geniş Zaman Eki Alan İkilemeler

Ergin, geniş zaman ekinin, adında anlaşılacağı gibi fiilin her zaman ortaya çıktığını ve çıkacağını ifade eden zaman olduğunu belirtmektedir (Ergin, 2009: 291).

bağırır çağırır

O sırada bazıları bankayı taşlar, **bağırır çağırır**, dertlerini duyurmaya çalışır, bazan bir banka memuru tartaklanırdı. (MM, 463)

bilirsin bilirsin

Haydi, **bilirsin bilirsin**. (KK, 333)

döner dolaşır

“Hasan **döner dolaşır**, sonunda eve gelir değil mi Recep?” (SE, 255)

gezer tozar

Fazla **gezer tozar**, ileri giderlerse, adamın gizli gizli kendilerini orospu' bulmasından korkarlar. (MM, 120)

siler süpürür

Yemeği yapar, barakayı **siler süpürür**, çamaşır yıkar, ayak işlerine koşar... (CO, 278)

1.1.1.4.2.1.2. Görülen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler

Korkmaz, *-DI / -DU* ekinin konuşan ve dinleyen tarafından bilinen ve konuşma anında bitmiş, tamamlanmış bir olayın anlatılmasında; konuşma anında tamamlanmış bulunan, konuşanın görüp tanık olduğu veya bildiği, ancak dinleyen veya dinleyenlerin bilmediği bir oluş ve kılışım ya da bir düşüncenin anlatılmasında; konuşanın tanık olmadığı, ancak, konuşanca gerçekleştiği kesin olarak bilinen olay ve bilgilerin anlatımında kullanıldığını ifade etmektedir (Korkmaz, 2009: 585-587).

aradım aradım

...Seni aradım Ceylan, neredesin, **aradım aradım** ve telâşlanmadım ve sonra dans ettiğini ve yanında da Fikret olduğunu görünce, sakın ol Metin, önemseme... (SE, 159)

bekledim bekledim

Sanki bir şey olacaktı, sanki biriyle sözleşmişim, sanki dünya bana yeni bir şey gösterebilirmiş gibi, **bekledim bekledim** ve sonra panjurları kapayıp, yatağıma dönüp, kenarına oturdum ve saatin biri yirmi geçe tıkırtısına bakarak... (SE, 119)

çaldık çaldık

“Kapısını **çaldık çaldık**, evde yoktu,” dedi kapıcınının karısı. (KK, 349)

düşündük taşındık

Düşündük taşındık, Hoca, Padişah'a, vebanın kalabalık çarşı yerlerinde, insanların birbirlerini kazıkladığı pazarlarda, kucak kucağa oturup dedikodu yaptıkları kahvelerde gezindiğini söylesin, dedik. (BK, 72)

düşündüm taşındım

Düşündüm, taşındım, seninle evlenmeye karar verdim. (CO, 161)

İyi işte, **düşündüm, taşındım** bile. (CO, 595)

oldu oldu

“**Oldu oldu** ama ben geç kalmıştım.” (KK, 43)

sordum soruşturdum

Parlak bir geleceği varmış Fatma, **sordum soruşturdum**, çalışkan ve belki biraz hırslı ama, namuslu ve zeki bir adammış, iyi düşün. (SE, 20)

uzadı uzadı

Sanki bu baktığım an **uzadı uzadı** ve anladım ki görmek şimdi bir çeşit hatırlamak olmuş. (BAK, 491)

verdi veriştirdi

...Oğlucuklarını kandıran paragöz müteahhit ve siyasetçilere **verdi veriştirdi**. (KBT, 451)

vurdum vurdum

Kapıyı **vurdum vurdum**, açılmadı. (KBT, 92)

yüzdük yüzdük

“Canım, sık dişini, **yüzdük yüzdük** sonuna geldik.” (MM, 483)

1.1.1.4.2.1.3. Duyulan Geçmiş Zaman Eki Alan İkillemeler

-mİş / -mUş ekini geçmişte yapılmış olan ve yapıldığı anda görmediğimiz, bilmediğimiz bir hareketi anlatmak için kullanırız. Ergin bu ek ile ilgili olarak “Eski Anadolu Türkçesinden başka Osmanlıcanın ilk devirlerinde de hep bu şekil devam

etmiş, ekin yuvarlak şekilleri ancak Osmanlıca'nın sonlarına doğru ortaya çıkarak bugünkü çok şekillilik meydana gelmiştir.” demektedir (Ergin, 2009: 300).

düşünmüş düşünmüş

O da **düşünmüş düşünmüş** ve “Aktaş” demiş. (KBT, 49)

1.1.1.4.2.2. Tasarlama Kipi Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Korkmaz, tasarlama kiplerinin, fiilin olumlu veya olumsuz yöndeki gerçekleşmesini tasarlanan istek, emir, şart ve gereklilik kavramları içinde veren kipler olduğunu söylemektedir. Korkmaz'a göre tasarlama kipleri, bildirme kiplerinde olduğu gibi açık ve belirli bir zaman anlamı taşımazlar (Korkmaz, 2009: 647).

1.1.1.4.2.2.1. Şart Eki Alan İkilemeler

Ergin, hareketin şart şeklinde tasarlandığını anlatmak için fiil kök veya gövdelerine *-sa*, *-se* eki getirildiğini ve fiilin şarta bağlandığını ifade etmektedir (Ergin, 2009: 309).

düşse düşse

Düşse düşse biçiminden şüpheye düşer. (CO, 629)

olsa olsa

Olsa olsa henüz cinayet işlemedikleri için biraz daha aptal suratlı oluyorlar ve bütün aptallar gibi iyi niyetli gözüküyorlar. (BAK, 23)

Herkes **olsa olsa** kendi hesabına kulluk ediyor. (CO, 78)

Burada ekmek yoktu, **olsa olsa** geçici misafir olabilirdi. (KBT, 353)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 170), (CO, 313), (K, 181), (SE, 188), (BK, 27), (BK, 80)

1.1.1.4.2.2.2. Emir Eki Alan İkilemeler

Korkmaz, fiil kök veya gövdesine getirilen kip ekinin aynı zamanda şahsı da karşıladığı için ayrı bir emir ekinin olmadığını söylemektedir (Korkmaz, 2009: 665).

bakın bakın

Hiç resim kahve içer mi? demeyin; **bakın bakın** köpek lıkır lıkır kahve içiyor. (BAK, 21)

dön dön

...Dipsiz bir karanlığın içindeki **dön dön** bitmez sokaklarda yitip gittiğimizi sansam da, gündüzleri elimde bohçam sabırla geçtiğim kimi köşeleri yine de tanıyabiliyordum. (BAK, 426)

inan inan

“Aferin, ,**inan inan!**” (SE, 194)

1.1.1.4.2.2.3. Gereklilik Eki Alan İkilemeler

-*mAll* eki tasarlanan hareketin gerekliliğini göstermektedir. Ergin bu ek ile ilgili olarak “Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında teşekküle başlamış, şekil olarak Osmanlıca içinde kullanış sahasına çıkmıştır. -*ma*, -*me* fiilden isim yapma eki ile -*lı*, -*li* sıfat ekinin birleşmesinde türemiş olduğu anlaşılmaktadır.” demektedir. (Ergin, 2009:313)

yemeli içmeli

Bunu farketmek için ya demin yaptığı gibi kendini zorlayarak ve bağırarak başkalarıyla konuşmalıydı, ya da aşırı bir şeyler yapmalı, gövdesini rahatsız etmeli, durmadan bir şeylerle uğraşmalı, **yemeli içmeliydi**. (CO, 342)

1.1.2. Türemiş Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Türemiş sözcükler yapım eki olarak oluşturulur. Banguoğlu, isim ve fiil köklerinin temelde iki ayrı *gamer sınıfı* teşkil ettiğini ve ayrı ayrı ekler aldığını bu yüzden de *isme ek*, *fiile ek* olarak ikiye ayrıldığını belirtmiştir. Banguoğlu, *üretim eklerinin* isim ve fiil köklerine gelip onların anlamlarında sürekli bir değişiklik yaparak farklı kavramları karşılayan kelimeler yarattığını söylemiştir (Banguoğlu, 2011: 148). Korkmaz da türetme için kullanılan dört ek türünün olduğunu belirtmiştir: 1.Addan Ad Türeten Ekler 2.Fiilden Ad Türeten Ekler 3.Addan Fiil Türeten Ekler 4.Fiilden Fiil Türeten Ekler (Korkmaz, 2009: 31)

1.1.2.1.İsim Kök veya Gövdelerinden Türetilen Sözcüklerle Oluşan İkilemeler

Banguoğlu'na göre isimden isim tabanlarının çoğu asıl üretim ekleriyle yapılmış olup bir takımı da çekim eklerinin anlatımlarına uygun bir üretim işleyişi kazanmaları yoluyla meydana gelmiştir (Banguoğlu, 2011: 158). Korkmaz ise ad kök veya gövdelerinden türetilen eklerin bir kısmının çok işlek, bir kısmının da az işlek ekler olduğunu belirtmiştir. (Korkmaz, 2009: 33)

1.1.2.1.1. Türkçe Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.1.1.+II / +IU Şeklinde Oluşan İkilemeler

Banguoğlu'na göre +II en verimli üretim eklerinden biridir (Banguoğlu, 2011: 192) Alkaya, bu ekle ilgili şunları ifade etmiştir: “Orta ve Doğu Karadeniz ağızlarında yapım ekiyle kurulan bazı ikilemelerde yalnız ikilemenin bir unsuru yapım eki alır. Yazı dilinde “erkekli kadınlı”, “kadınlı erkekli”, “üçer beşer”, “küçücük küçücük” şeklinde olan/olması gereken ikilemeler, Orta ve Doğu Karadeniz ağızlarında: toplu kezerler erkekli kadın, kadın erkekli bu yolu yaparuk, üç beşer güleş olmuş, küçücük küçük keşanlımız var idi şeklindedir.” (Alkaya, 2008: 45). Deniz Abik, Eski Türkçede birliktelik ifade eden +II...+II yapısının Türkiye Türkçesinde, zıt anlamlı ve anlam yakınlığı olan ikilemelerde görüldüğü ve vurgulu olduğu, eş anlamlı ikilemelerin ise Eski Türkçede +IIg/+IUg olan bugün +II/+IU olan sıfat ekini taşıyan hendiadyoinler olduğunu belirtmiştir (Abik, 2010a: 18). Hatiboğlu +II/+IU eki ile ilgili şunları söylemiştir:

1.Ad soylu sözcüklere gelerek kök ya da gövdedeki kavrama ‘sahip’ olunduğunu bildiren sıfat kurar.

2.Yer adlarına gelerek o yer adıyla ilgili sıfat ve ad kurar.

3.Bağlandığı kökle ilgili ‘mensubiyet’ kavramı sağlar

4.Sayı adlarına gelerek kök ya da gövdedeki sayıyı bildiren sözcükler kurar.

5.Yaygın biçimde kullanılmayan kök ya da gövdelerle kalıplaşmıştır.

6. +II/+IU eki almış sözcükler ikileme kurar. (Hatiboğlu, 1981b:100-102)

+II / +IU eki alan ikilemelere çalışmanın bu kısmında yer verilmiştir, anlam kısmında değinilmemiştir.

1.1.2.1.1.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Hatiboğlu, aynı kök veya gövdeden “-li” ekiyle türetilen ikilemelerin çoğunun sıfat veya zarf görevinde kullanıldığını ifade etmiştir (Hatiboğlu: 1981a: 42).

düşünceli düşünceli

Çok önemli işleri olan insanlar gibi ben de bir yere doğru **düşünceli düşünceli** yürüdüm. (SE, 70)

Düşünceli düşünceli odadan çıktı. (CO, 476)

...O **düşünceli düşünceli**, ben suçlu suçlu, yarı karanlık bir odada giyindik. (MM, 182)

Diğer örnek için bk.

(CO, 605)

gizli gizli

...Hastane ya da mahkeme odasında oğlumla karşılaşabileceğimizi **gizli gizli** hayal ettim. (KSK, 146)

...**Gizli gizli** övündüğü şu sevgili dengesini de artık kolay bulamayacağını anladı. (CO, 265)

“**Gizli gizli** açıp okuyor musun?” dedi magazin yazarı. (KK, 103)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 206), (CO, 279), (KK, 16), (KK, 220), (KBT, 213), (K, 28), (K, 55), (K, 252), (YH, 103), (MM, 99), (MM, 120), (MM, 167), (MM, 332), (MM, 387)

hızlı hızlı

Gösterdiği yeri **hızlı hızlı** okudum. (SE, 11)

...Duvar diplerinden **hızlı hızlı** yürüdüm ve attığım he adımla yeni bir dünyanın gerçekleşmekte olduğunu gördüm. (YH, 12)

Bir süre kalbim **hızlı hızlı** attı. (KSK, 41)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 12), (SE, 13), (SE, 67), (SE, 87), (SE, 92), (SE, 97), (SE, 97), (SE, 101), (SE, 129), (SE, 132), (SE, 133), (SE, 133), (SE, 137), (SE, 175), (SE, 185), (SE, 198), (SE, 200), (SE, 218), (SE, 221), (SE, 223), (SE, 237), (SE, 257), (SE, 259), (SE, 260), (YH, 13), (YH, 18), (YH, 19), (YH, 19), (YH, 22), (YH, 23), (YH, 27),

(YH, 34), (YH, 80), (YH, 105), (YH, 110), (YH, 117), (YH, 122), (YH, 125), (YH, 139), (YH, 156), (YH, 157), (BK, 56), (BK, 100), (MM, 96), (MM, 372), (MM, 492), (BAK, 111), (BAK, 163), (BAK, 167), (BAK, 205), (BAK, 205), (BAK, 219), (BAK, 344), (BAK, 372), (BAK, 388), (CO, 62), (CO, 95), (CO, 105), (CO, 141), (CO, 154), (CO, 197), (CO, 223), (CO, 243), (CO, 289), (CO, 295), (CO, 296), (CO, 361), (CO, 369), (CO, 387), (CO, 422), (CO, 444), (CO, 471), (CO, 563), (CO, 579), (KK, 39), (KK, 88), (KK, 225), (KK, 225), (KK, 233), (KK, 285), (KK, 298), (KK, 413), (KK, 445), (KBT, 179), (KBT, 128), (KBT, 281), (KBT, 282), (KBT, 282)

öfkeli öfkeli

Tıkanmış trafikte arabalarının kornalarına **öfkeli öfkeli** basan erkeklere bakarak hayatımdan memnun olduğumu,... (MM, 83)

...Kölenin yarasının ne kadar derin olduğunu alıcı belli ki **öfkeli öfkeli** yazdırmıştı. (SE, 105)

Öfkeli öfkeli bahçe içinde yürümeye başladı. (CO, 328)

Diğer örnek için bk.

(KBT, 192)

sesli sesli

Merdivenleri çıkıp sokak kapısına **sesli sesli** yürüdü. (KK, 236)

...Burnundan **sesli sesli** soluyan doktor kocasına yakındı. (YH, 87)

sinirli sinirli

Duvar diplerine serdiği sedirlere oturmaya alışamadığım için, deneylerimizi tartışırken, ben ayakta durur, kimi zaman da **sinirli sinirli** odada bir aşağı bir yukarı yürürdüm. (BK, 19)

...Az sonra kapağını alnımın sert ve kararlı bir darbesiyle kapayacağım küllüğe **sinirli sinirli** silkiyordum. (YH, 40)

Dükkanın içinde **sinirli sinirli** yürüdü. (CO, 21)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 86), (MM, 63), (SE, 33), (SE, 198), (SE, 235), (KK, 383), (BAK, 67), (CO, 31), (CO, 48), (CO, 83), (CO, 303), (CO, 348), (CO, 458), (CO, 464), (CO, 509), (CO, 512), (CO, 534), (CO, 546), (CO, 577), (CO, 603)

suçlu suçlu

İkimiz de hiç konuşmadan, o düşünceli düşünceli, ben **suçlu suçlu**, yarı karanlıkta giyindik. (MM, 182)

O çocuk gibi **suçlu suçlu** baktım şekerci amcanın yüzüne. (YH, 217)

“Afakanlar basıyor bana orada!” dedim **suçlu suçlu**. (SE, 196)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 11), (SE, 255), (SE, 257), (BAK, 68), (BAK, 169), (CO, 150), (CO, 592), (KBT, 147), (K, 163)

tatlı tatlı

Lastik tekerlekleri kar üzerinde **tatlı tatlı** sallanan at arabasında yatarken Ka'nın aklına yeni mısralar gelmeye başlamıştı ki, sarsılarak bir kaldırıma çıktılar ve biraz ileride durdular. (K, 207)

...Arada bana katılıp gevezelik edenleri **tatlı tatlı** dinleyerek, küp gibi içtim. (MM, 196)

...Oraya buraya asılmış bayraklar **tatlı tatlı** dalgalanıyor, her şey bir uğultu, merak ve bekleyişin içinde titriyordu. (CO, 413)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 51), (MM, 182), (MM, 215), (MM, 292), (MM, 322), (MM, 355), (MM, 363), (MM, 375), (MM, 396), (BAK, 121), (BAK, 175), (BAK, 210), (BAK, 248), (BAK, 253), (BAK, 258), (BAK, 260), (BAK, 291), (BAK, 292), (BAK, 298), (BAK, 299), (BAK, 301), (BAK, 308), (BAK, 379), (BK, 69), (CO, 35), (CO, 581), (KK, 124), (KK, 391), (KBT, 205), (KBT, 328), (KBT, 416), (K, 380), (K, 386)

uslu uslu

...Muhtar'ın dizlerinin üzerinde şişman ve ihtiyar köpekler gibi **uslu uslu** duran iri ve beyaz ellerinde gördü. (K, 63)

Sen ise böyle şeylerden yalnızca korkar ve **uslu uslu** kocanı beklersin. (CO, 354)

Kucağında **uslu uslu** duruyor, arada bir dikkatle denginin ya da eteğinin kenarını düzeltiyordu. (KBT, 21)

Diğer örnekler için bk.

(K, 140), (CO, 376), (KK, 21), (SE, 59), (SE, 108), (SE, 190), (SE, 258), (SE, 269), (BK, 61), (YH, 27), (YH, 63), (YH, 183)

uykulu uykulu

Ama lokantada **uykulu uykulu** tıkanan birkaç kayıp yolcuyla, kucağında bir çocukla bir anadan başka kimsecikler yoktu. (YH, 38)

1.1.2.1.1.1.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Hatiboğlu ayrı kök veya gövdelerden “-li” ekiyle türetilip kurulan ikilemelerin çok kullanıldığını belirtmektedir: +II/+IU *mallı mülklü, irili ufaklı, güçlü kuvvetli, dayalı döşeli* vb.(Hatiboğlu, 1981a: 43).

alacalı bulacalı

“**Alacalı bulacalı** bir kedi güneşte tembel tembel yalanıyordu.” (YH, 137)

anneli babalı

...Diye reklamı yapılan kavanozun üzerindeki kâğıtta, **anneli babalı**, erkek ve kız çocuklu kusursuz ve mutlu bir ailenin kahvaltısı sofrası resmedilmişti. (KK, 371)

büyük küçüklü

Bunların arasında dereler, su yolları ve **büyük küçüklü** yeraltı gölleri de olurdu. (KSK, 49)

...Acemice de olsa yaptığı yeni istif usulüne göre **büyük küçüklü** öyle bir şekilde yerleştirilmişti ki... (BAK, 483)

cicili bicili

“Lacivert’i ünlü yapan şey küçük bir televizyon kanalında yapılan para ödüllü bir bilgi yarışmasının **cicili bicili** renkli elbiseler giyip, açık saçık ve sıradan şakalar yapıp “cahilleri” de sürekli aşağılayan kadınsı ve züppe sunucusunu öldürdüğü iddiasıydı.” (K, 69)

derli toplu

Masanın üzeri **derli toplu**du, küllük boştu, çay fincanı yoktu. (KK, 98)

...Anlamsız duran yüzüne “**derli toplu**” bir anlatım vermişti. (CO, 263)

Kuş resimleri gibi her şey **derli toplu**du. (MM, 388)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 31), (BAK, 43), (BAK, 341), (YH, 102)

erkekli kadınlı

Beyefendi'nin gömlek ve atletlerinin durduğu dolabın en alt çekmecesinin arkasında yabancı dilde bir dergide **erkekli kadınlı** çok edepsiz resimler gördüm, öyle ki bunları gördüğüm için bile utandım kendimden. (KBT, 238)

evli barklı

Sen **evli barklı** ev kadını, ben akşam o eve dönmüş kocaydım. (KK, 339)

gizli saklı

Ayrıca oradaki cüce ağası Cezmi'ye on altın verirsen hazinede kilitli, **gizli saklı** kitapların sayfalarından en iyi ağaçları, ejderhaları, kuşları, avcılarını, savaşçıları, istinsah edip sana verir alçak. (BAK, 342)

Hangi **gizli saklı** anlamın göstergesi? (KK, 98)

“Seninle metresler gibi, **gizli saklı** dairelerde, suçlu gibi buluşmak istemiyorum artık.” (MM, 467)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 97), (KK, 335), (KK, 387), (MM, 20)

içli dışlı

Belli ki Rayiha Duttepe'ye kendisine söylediğinden çok daha fazla gidiyor, oradaki mutlu hayatla **içli dışlı** oluyordu. (KBT, 219)

...Benim sinemacı çevrelerle ne kadar **içli dışlı** olduğumu annemin çok iyi bildiğini anlamıştım. (MM, 458)

ikili üçlü

...İşadamları kalabalığı ve **ikili üçlü** topluluklar halinde dikilip sigara içerek, namazı bekleyen eski siyasi arkadaşları. (KSK, 135)

...Bu elektrik merkezleri de **ikili üçlü** köpek çetelerinin denetimi altındaydı. (KBT, 367)

inişli çıkışlı

...Kubbeyle kaplı **inişli çıkışlı** şehir parçacıkları, sanki ağır ağır aralanacaklar ve karanlığın içinden esrarlı yeraltının alev rengi aydınlığı sızacaktı,... (KK, 203)

Müşterilerle şakalaşmak, kapıları çalmak, **inişli çıkışlı** sonsuz kaldırımlarda yürümek: Onun bildiği, sevdiği şeyler bunlardı; bir yazıhane işi değil. (KBT, 386)

“Arazinin alçak yerini, taşlı, kayalı, **inişli çıkışlı**, gölgeli yerini görecek, aşağıdaki suyu hissedeceksin” dedi bir başka sefer beni eğitip yetiştirmek isteğiyle. (KSK, 18)

irili ufaklı

Defne dalları, **irili ufaklı** güller arasında şişman melekler uçuşuyorlardı. (CO, 115)

Anadolu'dan gelip civar tepelere yerleşen seksen binin üzerinde nüfus ile **irili ufaklı** çeşit çeşit sanayinin kiri yüzünden bu ad kısa sürede Bokludere'ye dönüşmüştü. (KBT, 55)

...**İrili ufaklı** küçük eşyaları, bu mutlu anları saklamak için alıp götürüyordum. (MM, 298)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 385), (KBT, 55), (KBT, 275), (MM, 342)

kadınlı erkekli

Masada oturmuşlar, **kadınlı erkekli** sarhoş turistler, önlerinde şişerler, başlarında fesler, bağırışıyorlar. (SE, 235)

...Bir yemek masasına **kadınlı erkekli** altı yedi kişi oturmuş... (KBT, 31)

...**Kadınlı erkekli** davetlere götürdü. (KSK, 105)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 37), (KBT, 410)

kelli felli

...Bütün o **kelli felli** elçiler, kâtipler uydurduğum kanlı din ve vahşet hikâyelerini, harem ve aşk entrikalarını bana hayran olarak dinlerlerdi. (BK, 92)

Kelli felli adamların toplumumuzda yokluğundan yakındıkları okuma zevki denen şey,... (YH, 119)

kılıçlı kalkanlı

Sahnenin ortasına üstlerinde savaşçı zırhları, yüzlerinde demirden maskeleri ile **kılıçlı kalkanlı** iki eski silahşor çıktı. (KSK, 65)

kızlı erkekli

...Fatma inşallah biz de bir gün öyle olacağız, oğullarımıza yetişmez belki, ama torunlarımız, hem de **kızlı erkekli**, inşallah... (SE, 58)

...Okuldan dönen **kızlı-erkekli** üçbeş liseli öğrencinin, bizim evin karşısında piyango satan Noel Baba'yla alay ettiklerini, pamuktan sakallarını çekiştirip gülüşüklerini gördüm. (MM, 339)

koyulu açıklı

...Eline alıp ufaladığı **koyulu açıklı** toprak parçalarının renklerini gösterip, kazış hızımız ve suyun uzaklığı hakkında yorum yapardı. (KSK, 26)

oraklı çekiçli

Kültepe'nin uzaktan görünüşü, sarılı kırmızılı **oraklı çekiçli** bayrakları, evler arasına gerilmiş bez pankartları,... (KBT, 117)

senli benli

Çoğu zaman kalabalığın içinde birileriyle **senli benli** ahbaplık ederken bulurdum onu. (YH, 58)

...O'nunla aramda **senli benli** bir yakınlığı kapısını açmıştı. (KK, 119)

Karısının Süleyman ile fazla **senli benli** olup alttan almasından ve başını doğru dürüst örtmemesinden rahatsız olmuştu. (KBT, 219)

Diğer örnek için bk.

(K, 316)

sizli bizli

Galip, kadının kendisiyle **sizli bizli** konuşmadığına dikkat etti önce, sonra güzelliğine rağmen üzerindeki ağır paltosu ve o anda başına sardığı başörtüsüyle, uzak bir teyzeye benzediğine. (KK, 200)

“Numaradan **sizli bizli** olmaya gerek yok,” dedi Serhat. (KSK, 168)

şarkılı türkölü

...Batılılaşmış zengin Osmanlı seçkinleri ve burjuvaları arasında geçen o romanla, 1970'lerin çamurlu arka sokaklarda ve **şarkılı türkölü** gazinolarda geçen senaryo arasında hiçbir benzerlik yoktu. (MM, 401)

...**Şarkılı türkölü** pavyonlarda ve ucuz lokantalarda çalışanlar ve gelip geçerken uğrayıverenlerdi. (KBT, 290)

Filmin çekimine, bir zamanlar bulun **şarkılı-türkölü** filmlerin gazino sahnelerinin çekildiği eski Peri Sineması'nda başlanmışa Sinemanın koltukları çıkarılmış,...(MM, 401)

tatlı tuzlu

...Çocukların **tatlı-tuzlu** aldırmandan her lokmanın üzerine düşüncesizce döktükleri ketçap gibi bol bol döküyordu. (K, 324)

tozlu paslı

...Boş sandıkların, **tozlu paslı** şeylerin bırakıldığı birer depo olarak kullanılıyordu. (KSK, 165)

üçlü dörölü

Bazan futbol şarkıları söyleyen **üçlü-dörölü** bir genç kalabalığı bağırıp çağırarak yokuştan aşağı iner, Tophane tarafına giderdi. (MM, 416)

vurdulu kırdılı

Yerli fotoromanlarda, **vurdulu-kırdılı** filmlerde oynuyor. (MM, 357)

yeşilli çiçekli

Mayıs sonunda İstanbul'dan dönünce kızlara elbiselik morlu, **yeşilli çiçekli** kumaşlarını; annelerine Mevlut'un mektupta yazdığı kapalı terliği ve Pe-Re-Ja kolonyayı; Mevlut'a da istediği oyuncacı getirdim. (KBT, 48)

yeşilli morlu

Ambarların arkasında **yeşilli morlu** kıyafetlerinden kimin adamı olduğunu anlayamadığım iki kişi, beni sessiz oğlandan teslim alıp,...(BAK, 306)

yeşilli sarılı

Sahnedeki **yeşilli sarılı** bir papağan ona cevap verdi. (KSK, 64)

1.1.2.1.1.2.+II / +IU..... +sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkilemeler

Hatiboğlu'na göre aynı kök veya gövdeden “-lı” ve “-sız” ekiyle türetilmiş sözcüklerden de ikilemeler kurulabilmektedir: *yerli yersiz, zamanlı zamansız, belli belirsiz* vb. (Hatiboğlu, 1981a: 43). Korkmaz, ilk sözcüğü +II ikinci sözcüğü +sIz / +sUz yapım ekleri ile oluşan ikilemelerin ilk sözcüğünün olumluluk, ikinci sözcüğünün ise olumsuzluk ifade ettiğini belirtmiştir. Korkmaz'a göre, +sIz / +sUz eki “yokluk, eksiklik” bildiren olumsuz bir ektir; sahip olma, kendinde bulundurma görevindeki +II / +lu ekinin karşıtıdır. Bu ek -mA, -(I)m / -(U)m ekleriyle -Ar sıfat fiil eklerinden sonra gelerek yine yokluk bildirmektedir (Korkmaz, 2009: 64).

belli belirsiz

...Şimdiden kapanmış yollarına ve lambaların **belli belirsiz** aydınlattığı uçurumlara baktılar. (K, 11)

Belli belirsiz bir kar atıştırmaya başlamıştı. (BAK, 14)

“Hayır, ben şimdiden bir yolunu buldum,” dedi **belli belirsiz** gülümseyerek. (MM, 26)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 58), (BAK, 117), (BAK, 148), (BAK, 206), (BAK, 215), (BAK, 258), (BAK, 327), (BAK, 368), (BAK, 372), (BAK, 373), (BAK, 373), (BAK, 377), (BAK, 406), (BAK, 444), (BAK, 464), (BAK, 470), (BAK, 478), (BAK, 478), (BAK, 478), (BAK, 478), (CO, 124), (CO, 175), (CO, 194), (CO, 196), (CO, 196), (CO, 242), (CO, 245), (CO, 263), (CO, 290), (CO, 305), (CO, 329), (CO, 330), (CO, 455), (CO, 579), (CO, 639), (KK, 15), (KK, 22), (KK, 28), (KK, 31), (KK, 35), (KK, 59), (KK, 93), (KK, 109), (KK, 117), (KK, 120), (KK, 141), (KK, 148), (KK, 152), (KK, 159), (KK, 172), (KK, 202), (KK, 203), (KK, 205), (KK, 220), (KK, 252), (KK, 268), (KK, 269), (KK, 293), (KK, 296), (KK, 300), (KK, 301), (KK, 305), (KK, 314), (KK, 316), (KK, 324), (KK, 324), (KK, 383), (KK, 409), (KK, 410), (KK, 414), (KK, 419), (KK, 456), (K, 13), (K, 35), (K, 40), (K, 53), (K, 117), (K, 119), (K, 149), (K, 224), (K, 339), (K, 384), (SE, 94), (KSK, 62), (KSK, 165), (BK, 20), (BK, 24), (BK, 30), (BK, 103), (BK, 111), (BK, 125), (BK, 125), (YH, 20), (YH, 25), (YH, 32), (YH, 33), (YH, 36), (YH, 52), (YH, 67), (YH, 72), (YH, 95),

(YH, 100), (YH, 104), (YH, 120), (YH, 130), (YH, 132), (YH, 137), (YH, 158), (YH, 165), (YH, 169), (YH, 197), (YH, 213), (YH, 219), (YH, 220), (MM, 36), (MM, 37), (MM, 38), (MM, 117), (MM, 198), (MM, 290), (MM, 335), (MM, 336), (MM, 389), (MM, 408), (MM, 481), (MM, 494), (MM, 495), (MM, 497), (MM, 499)

bıyıklı bıyksız

Birbirlerine hiç durmadan ateş eden erkek kadın, yerli yabancı, **bıyıklı bıyksız** onbinlerce mutsuz gördük. (YH, 64)

gerekli gereksiz

...Hizmetçiler sözlerini anlamasınlar bahanesiyle, **gerekli gereksiz** Fransızca konuşan Zümrüt Hanım'a da Fransızca bir şeyler söyledim... (MM, 147)

hırlı hırsız

Otuz yıllık meslek hayatında yirmiye yakın şehzade, iki sadrazam, altı vezir, yirmi üç paşa, **hırlı hırsız**, suçlu suçsuz, kadın, erkek, çocuk, ihtiyar, Hıristiyan, Müslüman altı yüzün üzerinde kişiyi idam etmiş, çıraklığından başlayarak bugüne kadar binlerce kişiyi işkenceden geçirmişti. (KK, 290)

kollu kolsuz

Her iki tepede erkeklerin yarısı gece uyurken mavi çubuklu (çubukların kalınlığı arasında farklılıklar olsa da) pijama giyer, diğer yarısı da hiç pijama giymez, mevsime göre **kollu kolsuz** eski bir atlet üzerine gömlek, yelek ya da kazak ile idare ederdi. (KBT, 101)

sesli sessiz

...Ortak arkadaşlarının adları kendilerini oluşturan **sesli sessiz** harflerin yuvarlakları, inişleri, çıkışları, yüzleri ve gittikçe daha anlamlı,... (KK, 62)

suçlu suçsuz

Otuz yıllık meslek hayatında yirmiye yakın şehzade, iki sadrazam, altı vezir, yirmi üç paşa, hırlı hırsız, **suçlu suçsuz**, kadın, erkek, çocuk, ihtiyar,... (KK, 290)

yerli yersiz

...**Yerli yersiz** uyku çekmekten, sızıp kalmaktan gözlerim mahmurlaşmış, hayatlarından, dünyadan ve kendilerinden memnun o aptallar gibi,...(BK, 97)

1.1.2.1.1.3.+sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, +sIz / +sUz ekinin addan “yokluk, eksiklik bildiren olumsuz anlamda sıfatlar türeten bir ek olmakla birlikte +II / +IU ekinin de karşıtı olduğunu ifade etmektedir. Korkmaz’a göre bu ek fiilden hareket adları türeten -mA, -(I)m / -(U)m ekleriyle -Ar sıfat fiil eklerinden sonra gelerek yine yokluk bildirmektedir (Korkmaz, 2009: 64). Banguoğlu’na göre -siz eki -li ekinin zıt anlamlısı olarak Eski Türkçeden beri her ada gelmekte ve bir “giderme hali, kimsiz hali” niteliği taşıyarak ikilemeler de yapmaktadır (Banguoğlu, 2011: 201). Hatiboğlu da bu eki almış sözcüklerin ikileme olarak da kullanıldığını belirtmektedir (Hatiboğlu, 1981b: 142).

Çalışmanın bu kısmında +sIz / +sUz şeklinde oluşan ikilemeler aynı veya farklı sözcüklerden oluşan ikilemeler olarak ayrılmamıştır.

işsiz güçsüz

...Renkbazlar, bütün o usta ciltçiler, hattatlar, hepsi **işsiz güçsüz**, parasız pulsuz hatta yersiz yurtsuz kaldılar.” (BAK, 71)

...Geceleri konaklarında eğleneceğim kimse olmadığı için, **işsiz güçsüz**duk de. (BK, 97)

...Haliller beni **işsiz güçsüz** aylağın teki sanmasınlar diye hızlı hızlı yürüdüm. (SE, 67)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 427), (CO, 188), (KK, 186), (KBT, 57), (KBT, 61), (KBT, 154), (KBT, 360), (K, 110), (K, 170), (K, 254), (K, 315), (SE, 153), (SE, 257), (SE, 258), (SE, 258), (BK, 75), (MM, 72)

kayıtsız kuyutsuz

“Ama on binlerce kişi hapse atılıp işkenceden geçirildikten sonra da durum sokak satıcıları ve **kayıtsız kuyutsuz** iş yapanlar için düzelmedi.” (KBT, 78)

Civarda pek çok bekâr odası ve ucuz han olduğu için işsiz güçsüz, **kayıtsız kuyutsuz** şehre kaçak girmiş... (BAK, 427)

okumasız yazmasız

...Okuma yazma bilmediğini unuttur da mektuplara gözyaşı dökten bu **okumasız yazmasız** kızları öpmek gelir içimden. (BAK, 51)

sakalsız bıyksız

...Erkeklerinin **sakalsız bıyksız** dolaşıp, tam tersi, saçlarını karılar gibi uzatmalarından,... (BAK, 270)

sessiz sessiz

Mebrure Hanım Nigân Hanım'ın **sessiz sessiz** hıçkırıldığı odaya girince önce bir şey arıyormuş gibi çevresine bakındı, sonra istediği şeyi bularak titredi ve bir haykırıyla Nigân Hanım'a sarıldı. (CO, 218)

Ana oğul eski günlerimizdeki gibi **sessiz sessiz** kahvaltı ettik. (YH, 175)

şartsız şurtsuz

“Sibel'den **şartsız şurtsuz** ayrıldığımı yazmalıydım; ama o akşam da küp gibi içip Sibel'e sığınmaktan başka bir çarem yoktu ve elim o kadarını yazmaya varmıyordu.” (MM, 188)

uçsuz bucaksız

Öğle yemeğini yerken, onları, yerçekimsiz bir boşlukta uzanan **uçsuz bucaksız** bir solucan galaksisine benzetmişim... (SE, 135)

...**Uçsuz bucaksız** bir bozkırda boşu boşuna gezindi bir süre. (YH, 82)

...Ne kadar **uçsuz bucaksız** olduğunu her kavrayışında deliliğin eşiğine gelmek zorundaydı...(KK, 427)

Diğer örnek için bk.

(KK, 429)

uğursuz uğursuz

Galip karla kaplı merdivenleri ihtiyatla çıkarken, bitişik evin bahçesinden bir köpek **uğursuz uğursuz** havladı. (KK, 127)

umutsuz inançsız

Umutsuz inançsızın ruhundaki karanlığa anlatayım diye gecenin içine mi karışacaktım? (BAK, 64)

yersiz yurtsuz

Zaten erlere göbek atan, edepsiz hikâyeler anlatan, **yersiz yurtsuz** göçebe tiyatrocular aile değerlerine inanmazlardı. (KSK, 73)

...Hepsi işsiz güçsüz, parasız pulsuz, **yersiz yurtsuz** kaldılar. (BAK, 71)

...Yabancı bir dünyada **yersiz yurtsuz** hissettim kendimi. (YH, 20)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 43), (BAK, 208), (BAK, 319), (KBT, 217), (KBT, 226), (YH, 183)

1.1.2.1.1.4.+IIk / +IUK Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz'a göre +IIk / +IUK ekinin asıl işlevi eklendiği kelimeye "tahsis, bir şey için" anlamı vermesidir. Bu ek, +II / +IU ile +sIz / + sUz eki üzerine gelerek soyut ad üretmektedir: *evsizlik, pahalılık, tatsızlık* vb. (Korkmaz: 2009: 55-58). Ergin bu ekin bir nesnenin bir vasfını bildirerek sıfat gibi kullanılan isimler yaptığı gibi nesne adı olarak kalıcı isimler de yaptığını belirterek başlıca fonksiyonlarının isimlerden yer, alet, topluluk isimler, mücerret isimler ve sıfat yapmak olduğunu söylemiştir (Ergin, 2009: 155). Banguoğlu da bu ekle ilgili şunları belirtmiştir:

a.Çekim eki anlatımına uygun olarak adlara gelip içinlik sıfatı yapar: yazlık şapka, bayramlık elbise...

b.Bu sıfatlar yoğun anlamları ile geniş ölçüde isimleşirler ve nesneye mahsus nesneyi gösterirler, bazı aygıt adları olurlar: başlık, gözlük, güneşlik...

c.Bunlar yine içinlik anlamından ötürü belirtilmiş mekân adları olurlar: samanlık, fidelik, çiftlik...

d.-lik adları nesnenin tabiattaki topluluğunu, bollukla bulunduğu yeri de gösterirler: ağaçlık, çamlık, çayırılık...

e.-lik eki sıfatlara gelerek geniş ölçüde yalın adlar yapar: büyüklük, ucuzluk, yokluk...

f.Birçok adları da ana vasıflarıyla sıfat gibi alarak onlara -lik eki getirir ve yalın adlar, hal adları yaparız: insanlık, akrabalık, analık...

g.Meslek adları yapar: çobanlık, doktorluk, askerlik...

h.Rütbe ve makam adları yapar: muhtarlık, bakanlık, ağalık...

i.Bazene topluluk adları gibi de kullanılırlar: Türk gençliği, insanlığın geleceği...(Banguoğlu, 2011: 193-195)

günlük güneşlik

...Hava **günlük güneşlik** olmasına rağmen yolda üşüyüp üşümediğini, kahvesini nasıl istediğini sordu. (CO, 142)

yersizlik yurtsuzluk

...Birden babasız kalmış gibi beni bir **yersizlik yurtsuzluk** dehşetine sürüklüyordu. (BAK, 444)

1.1.2.1.1.5.+Ar / +şAr Şeklinde Oluşan İkilemeler

Bu ekin sayılarda kullanılan eklerden biri olduğunu belirten Ergin, “Aslında -ar, -er şeklinde olan ek hece bölünmesi be-şer şeklinde olan be-ş-er’in tesiri ile ortaya çıkmıştır.” demektedir (Ergin, 2009: 169-170). Hatiboğlu’na göre bu ek genellikle sayı adlarına gelerek “üleştirme, paylaşırma” kavramı veren sözcükler kurmaktadır: *beş-er, yedi-ş-er, on-ar* gibi. Bu ek aynı zamanda ikileme de oluşturmaktadır: *altışar altışar, azar azar, teker teker, üçer üçer* vb. (Hatiboğlu, 1981b: 136-137). Korkmaz da bu ekin asıl sayılardan üleştirme sıfatları türeten bir ek olduğunu, asıl sayı adı niteliğindeki tüm sayılara gelebildiğini belirtmiştir. Ek, beşer kelimesindeki hece bölünmesinde +şer biçimine girmiş ve istisna olarak ünlü ile sonuçlanan sayı adlarına +şer olarak gelmiştir (Korkmaz, 2009: 35).

Çalışmanın bu kısmında +Ar / +şAr şeklinde oluşan ikilemeler, aynı veya farklı sözcüklerle oluşan ikilemeler olarak ayrılmamıştır.

birer birer

Hikâyenin içindeki hikâyenin içindeki, hikâyenin içindeki yalnız gazeteciler, Proust’lar ve Albertine’ler ihtiyar yazarın hayatının son mutsuz gecelerinin kâbuslarında dipsizlik ve sonsuzluk kuyularından **birer birer** ortaya çıkmışlar. (KK, 181)

Merdivenleri **birer birer** indiğini duyuyorum. (SE, 17)

...Uysal hayaletler gibi **birer birer** otobüs penceremizin önünden geçtiler. (YH, 53)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 195), (SE, 18), (SE, 238), (YH, 171)

birer ikişer

Onlar **birer ikişer** havlamaya başlayınca Kara’ya evi gösterdim. (BAK, 418)

ikişer ikişer

Yağmurdan önce gök gürüldemeye başlayınca zevkten kudurarak şeytan odasından fırlar, merdivenleri **ikişer ikişer** atlayarak bahçeye çıkıp toprağa sırtüstü yatar ve sırlıklam oluncaya kadar bulutlara bakar, bakardı. (SE, 120)

İkişer ikişer derken, simetrik bir şekilde hane değiştiriyorlar; bir bakıyorsun on altı olmuşlar. (KK, 280)

Bir ara onları **ikişer ikişer** huzura çağırmayı denedi. (BK, 105)

Diğer örnek için bk.

(KK, 424)

ikişer üçer

Ahırlara **ikişer üçer** araba soktular. (CO, 71)

teker teker

Benden önce üç oğlu olmuş, ama Allah onların canını **teker teker** almış da ben kıza dokunmamış. (BAK, 57)

...Heceler de bir an yeni bir anlamla ışıdıktan sonra **teker teker** kayboluyorlardı. (KK, 219)

...Padişah'ın Hoca'ya **teker teker** gösterdiği aslanlar, leoparlar, kaplanlar zincirlerle bağlıymış. (BK, 34)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 88), (BAK, 287), (BAK, 309), (BAK, 393), (BAK, 393), (BAK, 469), (BAK, 495), (KK, 128), (KK, 299), (K, 123), (K, 241), (K, 391), (SE, 36), (SE, 39), (SE, 74), (SE, 92), (SE, 139), (SE, 249), (BK, 59), (BK, 71), (YH, 77), (MM, 115), (CO, 17), (CO, 62), (CO, 63), (CO, 102), (CO, 113), (CO, 162), (CO, 213), (CO, 216), (CO, 261), (CO, 262), (CO, 276), (CO, 284), (CO, 294), (CO, 323), (CO, 326), (CO, 343), (CO, 353), (CO, 357), (CO, 368), (CO, 393), (CO, 403), (CO, 413), (CO, 417), (CO, 419), (CO, 434), (CO, 502), (CO, 503), (CO, 558), (CO, 571)

üçer beşer

Her mahalleden **üçer beşer** gittiğini ekledi. (BK, 56)

Gazeteleri yırttıktan sonra savurdum, **üçer beşer** fırlattım attım. (SE, 176)

1.1.2.1.1.6.+Incl / +UncU Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz +*Incl* / +*UncU* eklerinin sayı adlarından sıra sayı sıfatları ürettiğini ifade etmiştir (Korkmaz, 2009: 61). Ergin, bu ekin sayı isimleri yapmakta kullanıldığını, fonksiyonunun ise asıl sayı isimlerinden sıra, derece ifade eden sayı isimleri yapmak olduğunu ifade etmiştir. (Ergin, 2009: 168)

üçüncü dördüncü

Üçüncü dördüncü kadehten sonra uzak-yakın, genç-yaşlı demeden, birbirimize bazı tanıdık çiftler için “Sence onlar hâlâ sevişiyorlar mıdır?” diye sorar, yarı şaka yarı ciddi akıl yürütürdük. (MM, 214)

yedinci sekizinci

O daha **yedinci sekizinci** adımındayken yetişip başının arka kısmına bütün gücümle indirdim. (BAK, 30)

1.1.2.1.1.7.+mAn Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, +*mAn* ekinin, sıfatlardan kişileri niteleyen sıfatlar türeten ek olduğu gibi eklendiği sığata “abartma, aşırılık” işlevi de kattığını, işlek bir ek olmadığını ifade etmektedir (Korkmaz, 2009: 58). Hatiboğlu da bu ekle genellikle kişi kavramı veren ad soylu sözcükler kurulduğunu *danişman*, *öğretmen*, *sayman*, *kocaman* gibi örneklerle dile getirmiştir (Hatiboğlu, 1981b: 116-117). Ergin de bu ekin mübalağa ve benzerlik ifade ettiğini söylemiştir: *koca-man*, *kara-man*, *köle-men* gibi (Ergin, 2009: 176)

kocaman kocaman

...Yengeç gibi yan yan yürüdüğünü belirtiyor, hepimiz gibi ağzını **kocaman kocaman** açarak gülen bir leblebici çırağının çenesine dikkatimi çekiyordu. (KK, 68)

Gözlerini **kocaman kocaman** açıp gözlerimin içine “Anlıyor musun?” der gibi baktı. (BAK, 300)

...Çok şaşırımış gibi yaparak gözlerini **kocaman kocaman** açtı. (K, 93)

Diğer örnek için bk.

(SE, 23)

1.1.2.1.1.8.+DAş Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz'a göre addan "ortaklık, beraberlik" bildiren ad ve sıfatlar türeten bir ek olan +DAş eki Eski Türkçeden beri ünlü ve ünsüz uyumlarına giren bir ek olmuştur: *arkadaş, boydaş, kardeş (<karındaş), gönüldeş* vb. (Korkmaz: 2009: 46). Banguoğlu, bu ekin kişiler arasında ortaklık, beraberlik bildiren "eşlik adları" ve sıfatlar yaptığını belirtmiştir: *karındaş, yoldaş, kardeş* gibi (Banguoğlu, 2011: 169)

kardeş kardeş

...Duvarların arasından **kardeş kardeş** geçer giderken, ben onu takip değil, taklit ettiğimi düşünüyorum. (BAK, 156)

...**Kardeş kardeş** oynuyorlar işte. (SE, 227)

O da benim gibi meddaha gülebiliyordu, ama kolunun benim kolumun yanbaşıda **kardeş kardeş** durmasından mı... (BAK, 24)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 227), (SE, 248)

1.1.2.1.1.9.+cA Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, eşitlik, benzerlik, ve karşılaştırma görevinde olan +cA ekinin kalıplaşma yoluyla sınıf değiştirdiğini zamanla bir yapım ekine dönüştüğünü belirtmektedir (Korkmaz, 2009: 36). Hatiboğlu da bu ekin ad soylu sözcüklere, özellikle sıfatlara, adılara çekim eki gibi getirilerek 'eşitlik, benzerlik, görelilik, nispet' kavramlarının sağlandığını ifade etmiştir (Hatiboğlu, 1981b: 44).

gizlice açıkça

Belki de Frenk üstatlarının usûlleri **gizlice açıkça** taklit edilsin isteyen Eniştem ona bir rakip olduğu için. (BAK, 77)

Bütün bunları **gizlice açıkça** bol bol şarap içip afyon çekerek, otuz yıl süren bir çalışkanlık ve coşkuyla yapmıştı. (BAK, 195)

gizlice usulca

Asırlar boyunca binlerce nakkaş hep aynı resimleri **gizlice usulca** yaparak şimdi anlıyorum ki, âlemin **gizlice usulca** başka bir âleme dönüşmesini resmetmişler. (BAK, 375)

1.1.2.1.1.10. +Ak Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, bu ek ile ilgili olarak “Eski Türkçedeki +GAk küçültme ve kuvvetlendirme ekiyle ilişkisi olan bu ek de genellikle tek heceli sözcüklere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle az sayıda adlar türetmiştir.” demektedir (Korkmaz, 2009: 35). Ergin, bu ekin işlek bir ek olmadığı, benzerlik ifade ettiğini söyleyerek *top-ak*, *sol-ak*, *ben-ek* gibi örnekler vermiştir (Ergin, 2009: 176). Banguoğlu da bu ekin Eski Türkçede canlı -gek küçültme adlarından kaldığını, dilimizde bu ekin türlü adlar bırakmış olmakla beraber işlek olmadığını belirtmiştir (Banguoğlu, 2011: 173).

benek benek

...**Benek benek** karlar belirince sabrediyor, ama bütün görüntüler gölgeli ve bulamaç gibi olunca sinirleniyordu. (KBT, 257)

1.1.2.1.1.11. +cIk / +cUk Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, +cIk / +cUk ekinin adlara ve sıfatlara küçültme, pekiştirme, sevgi ve acıma ifadesi katan bir ek olduğunu belirtmektedir (Korkmaz, 2009: 42). Bu ekin Batı Türkçesinin başından beri görülen ve işlek hâle gelen bir ek olduğunu söyleyen Ergin, ekin başlıca fonksiyonlarının isimden küçültme ve sevgi ifade eden isimler yapmak olduğunu ifade etmektedir (Ergin, 2009: 163). Hatiboğlu, bu eki almış bazı sözcüklerle ikileme kurulduğunu söylemiştir: *kargacık burgacık*, *ufacık*, *tefecik*, *küçücüük küçücüük* gibi (Hatiboğlu, 1981b: 39)

kargacık burgacık

Sisin içinde, **kargacık burgacık** dar sokaklarda yürürken birden evimize gelivereceğimizi, ya da onları, bir rüyadan uyanır gibi karşımda buluvreceğimi sanıyordum. (BK, 14)

...İstanbul’un **kargacık burgacık** sokaklarından, Berlin’deki ihlamurlu, Paris’teki gibi yıldız biçiminde ve köprülü bulvarlar açabilmek için... (KK, 192)

...**Kargacık burgacık** el yazılarıyla aboneler, sayaçlar ve kaçak elektrik hileleri konusunda düşüncelerini yazmışlardı. (KBT, 355)

Diğer örnek için bk.

(BK, 19)

1.1.2.1.2. Yansıma Sözcükten Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.2.1.+tU Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz'a göre +tI / +tU ekinin asıl işlevi, ses yansımali köklere gelerek +II / +Ul, +Ir / +Ur ekleri getirilerek elde edilen ikincil köklerden adlar türetmektir (Korkmaz, 2009: 66). Banguoğlu da bu ekle ilgili olarak "Bu ek işlek olarak iki heceli, -ir ve -il ile uzatılmış yansımalara gelir ve onlardan adlar yapar. Diyebiliriz ki onlardan yapılan -de- fiillerine paralel olarak -ti adları da vardır: gürültü patırtı, şarıltı, çatırtı gibi." Açıklamasını yapmıştır (Banguoğlu, 2011: 203)

gürültü patırtı

Ama bu yetmez. **Gürültü patırtı** etmeli. Her şeyi ele geçirmeli... (CO, 137)

Bir zamanlar burada kalabalık bir ailenin, iç içe, kucak kucağa, **gürültü patırtı** içinde yaşadığını bile düşünemiyordu insan. (KK, 210)

Ama kafasının içi salondaki bütün **gürültü patırtıya** rağmen hoş bir müzik dinliyormuş gibi rahattı. (K, 129)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 591), (CO, 591), (CO, 594), (K, 141), (K, 144), (K, 144), (K, 149), (MM, 329)

1.1.2.1.2.2.+IU Şeklinde Oluşan İkilemeler

gürültülü gürültülü

Birazdan gelecekler, **gürültülü gürültülü** merdivenleri çıktıktan sonra, Faruk, Nilgün, Metin odama girecekler birazdan ve elime eğilecekler ve o zaman ben, huzur, öfke ve kıskançlıkla düşüneceğim. (SE, 264)

1.1.2.1.2.3.+sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkilemeler

gürültüsüz patırtısız

Bundan, Türkiye'nin ve kendisinin kırk yıl önce çok yoksul olduğu sonucu çıkıyordu, sonra aynı günlerde kendisinin rahmetli eşiyle nasıl törensiz ve **gürültüsüz patırtısız** nişanlandıklarını içtenlikle hikâye ediverdi. (MM, 118)

1.1.2.1.3. Alınma, Türkçe+Alınma ve Alınma+Türkçe Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

Ekler, alınma isimlere gelerek yeni isimler türetmiştir. Çalışmada, alınma isimlere daha çok *+llk*, *+ll*, *+sIz* eklerinin geldiği tespit edilmiştir. Türkçe kökenli sözcüklerdeki türetme şekli nasılsa alınma sözcüklere gelen eklerin de türetme şekli aynıdır. İsimden isim yapan eklerle oluşan ikilemeler kısmında *+llk*, *+ll* ve *+sIz* eklerinin görev ve kullanımından bahsedildiği için bu kısımda eklerin açıklamalarına yer verilmemiştir. Ayrıca ikilemeler, aynı kelimeyle ve farklı kelimeyle oluşan ikilemeler şeklinde de ayrılmamıştır. Alınma sözcükler, alfabetik olarak sıralanmıştır.

1.1.2.1.3.1. Arapça+Arapça Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.3.1.1. +ll / +IU Şeklinde Oluşan Arapça+Arapça İkilemeler **dikkatli dikkatli**

Peynir dilimlerini **dikkatli dikkatli** ısıtırken, bardağının dibindeki bir parmak kalınlığındaki son bir yudum çayı tadını çıkararak içerken onun bu küçük el, parmak, ağız, çene ve baş hareketlerini her gün tekrarladığımı hissettim. (YH, 161)

hırslı hırslı

Gene de ama, kayıp gitmiş hayatımın sırlarına ve medeniyetin geri kalanınca hatırlanmamış ücra kasabalara yaklaştıkça hâlâ yaşadığımı, hâlâ **hırslı hırslı** soluduğumu, hâlâ –eski kelimeyle söyleyeyim- bazı arzuların peşinde olduğumu hissedirdim. (YH, 202)

kararlı kararlı

Bacaklarım titredi, alnımdaki dikiş izleri sızladı, bir randevuya yetişir gibi şaşkınlık arasından yarı karanlığın sisi içerisine doğru **kararlı kararlı** ilerledim. (YH, 48)

Birden bir şey hatırlamışım gibi **kararlı kararlı** yürüdüm... (SE, 141)

kederli kederli

Mutfak duvarına asılı tavalara ve cezvelere bakarken, buzdolabının o çok bildiğim tanıdık sesiyle **kederli kederli** inlediğini, hüznüyle iç geçirdiğini işittim. (YH, 177)

...Karın **kederli kederli** serpiştirdiği bir keder anında bacaklarınız sizi kendiliğinden sevdiğiniz bir tepeye çıkarır. (BAK, 17)

manalı manalı

Onu canayakın bulan müşteriler, okuyup okumadığını soran teyzeler, gözlerinin içine **manalı manalı** bakan başörtülü hizmetçi kızlar onu bu haliyle beğenir miydi? (KBT, 132)

Damat adaylarının bana ölümüne âşıkmiş gibi uzaktan **manalı manalı** bakmaları... (KBT, 193)

mavili beyazlı

Ayaklarım beni gölgelerden, vitrinleri korumak için açılmış **mavili beyazlı** kalın şeritli tentelerin ve saçakların altından yürütüyordu ki, bir vitrinde sapsarı bir sürahi gördüm ve bir içgüdüyle içeri girip satın aldım. (MM, 26)

telaşlı telaşlı

...Koni biçimindeki ışık hüzmelerinin, **telaşlı telaşlı** ilerleyen bir ruh gibi sınırları tanımadan, tarlalar üzerinde hızlı hızlı birkaç adım atarak yok olduğunu da görebiliyorduk. (YH, 105)

Bahçede biri **telaşlı telaşlı** arabaya koşuyor... (SE, 263)

vezinli kafiyeli

Sinirini daha da bozan şey, altmışlık usulle hesabedilmiş trigonometrik çizgi cetvellerinin arasına, kitabın önceki sahiplerinden birinin sıkıştırdığı **vezinli kafiyeli** mısralardı. (BK, 42)

1.1.2.1.3.1.2. +IIk / +IUk Şeklinde Oluşan Arapça+Arapça İkilemeler

dinsizlik imansızlık

Sonra, yaşlılığında, sofı bir şeyhin müridi olup, kısa bir zamanda tepeden tırnağa değişip, otuz yılda yaptığı resimlerin hepsinde **dinsizlik imansızlık** olduğu sonucuna varmış, inkâr etmişti. (BAK, 195)

haremlik selamlık

...Kızlar ile erkekler gene **haremlik-selamlık** usulü ayrı sayfalara alınmıştı.
(KBT, 204)

1.1.2.1.3.1.3. +sIz/+sUz Şeklinde Oluşan Arapça+Arapça İkilemeler

kazasız belasız

...Hem babasını ve kız kardeşini daha kolay bırakabilir hem de bir an önce Kars'tan Ka ile birlikte **kazasız belasız** çıkabilirmiş gibi geliyordu ona. (K, 351)

...Çoğunun **kazasız belasız** dersten çıkıp maaşını almaktan başka hiçbir şey düşünmeyen berbat insanlar olduğunu söylerdi Ferhat. (KBT, 82)

Dolu kovayı yukarı çekip ahşap sehpaye **kazasız belasız** oturtunca Ali ile “oldu” der gibi bir an göz göze gelir, soluklanırdık. (KSK, 24)

Diğer örnekler için bk.

(K, 356), (KBT, 117), (K, 356), (BK, 20), (BK, 40), (MM, 143), (MM, 213)

malsız mülksüz

...Çocuklarını köyde bırakmışlardı ya da köyde evlenemeyecek, işsiz güçsüz, **malsız mülksüz** bekâr erkeklerdi. (KBT, 57)

1.1.2.1.3.1.4. +lı / +IU.....+sIz / + sUz Şekinde Oluşan İkilemeler

lüzumlu lüzumsuz

Tezkere almaya kaç ayları vardı, komutanları iyi miydi, yoksa **lüzumlu lüzumsuz** dövüyor muydu onları diye sordu Mustafa Efendi. (KBT, 118)

...Ama bizdeki gibi **lüzumlu lüzumsuz** ikide bir gülmüyorlardı. (K, 212)

Onunla şakalaşır, okurken gözlerini kısmasına, **lüzumlu lüzumsuz** ellerini yıkamasına ve her şeyi çantasının içine düzensizce atmasına takılır... (KBT, 391)

Diğer örnek için bk.

(K, 137)

1.1.2.1.3.2.Farsça+Farsça Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.3.2.1. +II / +IU Şeklinde Oluşan İkilemeler

ateşli ateşli

Ona sarıldı ve Cevdet Bey'in İtalyanca olduğunu sandığı bir dilde **ateşli ateşli** konuşmaya başladı. (CO, 33)

...Karşısındakini inandırmak için **ateşli ateşli** sallarken soluk soluğa kalıyordu... (BK, 90)

Birden **ateşli ateşli** otobüs muavinlerinden söz ettik. (YH, 132)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 472), (CO, 340)

canlı canlı

Hapishanede Kürtlere yapılan işkenceleri, **canlı canlı** lağımlara atılanları, dövüle dövüle öldürülenleri sayıp dökmüş. (KBT, 334)

dertli dertli

Efendi Hazretleri pencerenin kenarındaki koltuğunda otururken bekleyen kalabalıktakilerin çoğu bir şeye (hastalığına? en son siyasi gelişmelere? Mevlut'un bilmediği bir şeye?) çok üzülyormuş gibi **dertli dertli** başlarını sallıyorlardı. (KBT, 388)

nohutlu pilavlı

Hayatının en mutlu günlerini yaşıyordu, yakında bir oğul sahibi olacaktı ve aklında, düğünde takılarla yaptığı sermaye ile oğlunun geleceğini sağlama alacak, **nohutlu pilavlı** yeni bir yatırım vardı. (KBT, 198)

1.1.2.1.3.2.2. +Hk / +Hk Şeklinde Oluşan İkilemeler

güllük gülistanlık

Her şeyin **güllük gülistanlık** olduğuna onu inandırmam neredeyse imkansızlaşmıştı. (BAK, 479)

Resmi göstermediği gibi, her şey **güllük gülistanlık** gibiymiş gibi davrandı bana. (BAK, 481)

1.1.2.1.3.2.3. +sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkilemeler

parasız pulsuz

...Renkbazlar, bütün o usta ciltçiler, hattatlar, hepsi işsiz güçsüz, **parasız pulsuz** hatta yersiz yurtsuz kaldılar. (BAK, 71)

Parasız pulsuz yorgun bir ihtiyarım, hayatımda otelde hiç kalmadım. (KBT, 265)

1.1.2.1.3.3.Farsça+Arapça Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.3.3.1. +II / +IU Şeklinde Oluşan Farsça+Arapça İkilemeler

canlı neşeli

Zaten Efendi Hazretleri'nin hiç geçmeyen hastalıklarından ve yorgun halinden ötürü artık hat dersi de yapılmıyor, dedikoducu ama hiç olmazsa **canlı neşeli** öğrenciler de gelmiyordu. (KBT, 388)

dertli kederli

Çok uzaklarda köpekler **dertli kederli** havlaşıyorlardı. (BAK, 256)

1.1.2.1.3.3.2. +sIz / +sUz Şeklinde Oluşan Farsça+Arapça İkilemeler

kâğıtsız kalemsiz

Hayal ettiği güzel sözleri hapiste **kâğıtsız-kalemsiz** şiirler yazan siyasi mahkûmlar gibi ezberler, hafta sonları çarşı iznine çıktığında özenle kaleme alıp Duttepe'ye postalardı. (KBT, 157)

1.1.2.1.3.4.Arapça+Türkçe Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.3.4.1. +II / +IU Şeklinde Oluşan İkilemeler

akıllı uslu

Birinci film bitip ışıklar yanınca, iki sıra önünde birbirleriyle arkadaşça konuşan güzel ve şık bir anneyle on bir yaşındaki **akıllı uslu** oğlunu gördüm. (KK, 357)

akrepli yelkovanlı

Galip saklanmış bazı takvim yapraklarının üzerinde bu **akrepli yelkovanlı** kadranlı uzun bıyıklı ya da uzun burunlu yuvarlak insan yüzlerine çeviren Celâl'in kalem rötüşlerini görünce yeni bir ipucu bulduğuna kendini inandırarak temiz bir kâğıda not aldı. (KK, 278)

dikkatli düşünceli

Onun gibi, bir sır vermiş gibi Padişah'ın kulağına eğiliyor, onun gibi **dikkatli düşünceli** bir tavırla ayrıntılara girerken sesini ağırlaştırıyor... (BK, 91)

kumarlı içkili

İslamcıların koyduğu bir bomba patlayınca, **kumarlı içkili** yılbaşı eğlencelerine karşı duyulan muhafazakâr öfke iyice ortaya çıktı. (MM, 339)

1.1.2.1.3.5.Türkçe+Arapça Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.3.5.1. +II / +IU Şeklinde Oluşan İkilemeler

güçlü kuvvetli

Güçlü kuvvetli bir adam değildi, küreklere asılacağına konuşuyor, vebanın hangi suçların cezası olduğunu anlatıyordu. (BK, 68)

...Buraların insanı **güçlü kuvvetli**, sağlam kemikli, geniş omuzlu olur. (KBT, 47)

...Senin çalışkan, **güçlü kuvvetli** kadın dediğin, o yıkıldı, ben değil! (SE, 186)

Diğer örnekler için bk.

(BK, 100), (BAK, 172), (BAK, 340), (BAK, 403), (K, 77)

sarılı kırmızılı

Kültepe'nin uzaktan görünüşü, **sarılı kırmızılı** oraklı çekiçli bayrakları, evler arasına gerilmiş bez pankartları, yüzlerini atkılarıyla saklayan ve uçan helikoptere slogan atan genç kalabalıklarıyla tıpkı gazetelerde çıkan terör ve isyan fotoğraflarındaki gibiydi. (KBT, 117)

1.1.2.1.3.5.2. +sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkilemeler

gücsüz kuvvetsiz

Adalelerimin yeterince gelişmediğini, **gücsüz kuvvetsiz** olduğumu mu kast etmişti? (KSK, 29)

sessiz sedasız

Millet Tiyatrosu'nu dolduran kalabalık perde kapandıktan sonra şüphe içinde ama **sessiz sedasız** dağılmış, televizyon ise son üç günde olup bitenlere bir daha değinmemişti. (K, 372)

1.1.2.1.3.6. Türkçe+Farsça Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.3.6.1. +II / +IU Şeklinde Oluşan İkilemeler

kanlı canlı

Kanlı canlı bir çocuk! Tuhaf bir şey... (CO, 227)

...Karşılardaki **kanlı canlı** en son atın kafalarındaki mükemmel at fikrini zedeleyeceğini çok iyi bilirler. (BAK, 314)

Çinli ve Hırvat kırması **kanlı canlı** on altı yaşında bir çırak olarak... (BAK, 91)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 328)

türlü çeşitli

...Ecza şişelerine doldurulmuş etiketlenmiş **türlü çeşitli** tozlar, bir sakı içinde de mantarlar... (SE, 40)

1.1.2.1.3.6.2. +IIk / +IUk Şeklinde Oluşan İkilemeler

birlik beraberlik

Otobüsün içinde oluşan o **birlik beraberlik** havasına katılması çok vakit almadı. (K, 11)

Bu bayram ve **birlik beraberlik** havasında, hem sahada hem de tribünlerde...(MM, 50)

1.1.2.1.3.6.3. +sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkilemeler

suçsuz günahsız

...Gayretkeş polisleri ve birbirleriyle ne kadar da **suçsuz günahsız** bir çocuksu cennet mutluluğuyla... (YH, 191)

1.1.2.1.3.7. Farsça+Türkçe Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.3.7.1. +II / +IU Şeklinde Oluşan İkilemeler

pembeli sarılı

Ramazan eğlencelerine, zengin sofralarına, uzun süren düğünlere çağrılı olduğum zaman giydiğim **pembeli sarılı** esvaplarımı giydim, bayramlık bohçamı aldım. (BAK, 415)

pullu yaldızlı

Derken bir meyhaneden ötekine gösteri için koşturan oryantal dansözün **pullu yaldızlı** elbisesiyle güneşte yanmış teni araba lambalarında yansıyor, ... (MM, 354)

1.1.2.1.3.8. Fransızca+Arapça Sözcüklerden Türeyen İkilemeler

1.1.2.1.3.8.1. +II / +IU Şeklinde Oluşan İkilemeler

afişli silahlı

Geceleri şehir **afişli silahlı** çetelere, köpeklere, çöp tenekelerini karıştırmayı iş edinmiş toplayıcılara ve bozacılara kalıyor... (KBT, 147)

1.1.2.1.3.8.2. +sIz / +sUz Şeklinde Oluşan İkilemeler

dertsiz tasasız

Dertsiz tasasız insanlar gibi, rahat rahat, sonunda hafif inleyerek birkaç kere esnedi. (CO, 473)

...**Dertsiz tasasız**, günahkâr sokaklara bakarım... (SE, 211)

hünersiz yeteneksiz

İlhamsız, **hünersiz yeteneksizler** takımı şimdi büyük bir keyifle, benim alçak katilin teki olduğumu yayıyorlardır. (BAK, 86)

1.1.2.2. Fiil Kök veya Gövdelerinden Türetilen Sözcüklerle Oluşan İkilemeler

1.1.2.2.1. -Ak Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, +Ak ekinin tek veya çok heceli fiil kök ve gövdelerinden ad türeten bir ek olduğunu belirtmektedir (Korkmaz: 2009: 70). Ergin, bu ek ile ilgili “Bu ek de eskiden beri işlek olan ve birçok misalleri bulunan bir ektir. Yaptığı isimler fiillerin gösterdiği hareketi çokça yapanı, olanı, yapılanı; o hareketin yapıldığı yeri, aleti; o hareketle yapılan şeyi; hasılı fiilin tesirinde kalan çeşitli nesnelere karşılar: *dön-ek, ürk-ek, barın-ak, dayan-ak* gibi.” demektedir (Ergin, 2009: 188).

konak konak

Konak konak dolaşıp elbise dikiyormuş. (CO, 61)

ürkek ürkek

En az altmış beşinde gösteriyordu, yüzü kırış kırıştı, sesi cılız, gözlerinin ışığı gitmiş, Ka'ya bir sivil polisten çok polisten korkmuş biri gibi **ürkek ürkek** bakıyordu. (K, 191)

...Bir akşam üstü Kars'a geldiğimi, elimde çanta, **ürkek ürkek** Karpalas Oteli'nde bir odaya yerleştiğimi... (K, 349)

1.1.2.2.2. -Ik / -Uk, -k Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, *-Ik / -Uk* ile yapılmış türetmelerde “olmuş bitmiş olanı gösterme ve *-miş* ekine koşut bir işlev taşıma” özelliğini gördüğü için bu eki Eski Türkçede *-yUk* ekiyle bağlamayı gerekli bulmuştur (Korkmaz, 2009: 85). Banguoğlu da bu ekin eski ve çok yaygın bir geçmiş sıfat fiili şekli olduğunu belirterek “Ek dilimizde bu işleyişini yitirmiş, geniş ölçüde ve çoğu zaman edilen anlamlı (kesik X kes-il-miş) fiilden sıfatlar yapar olmuştur.” ifadesini kullanmış, bu sıfatlardan birtakımının aşağılama yoluyla insan karakterleri gösterdiğini (*alık, civık, kopuk, şumarık* gibi), sıfatların kolaylıkla adlaşarak kılışın ürünü olduğunu (*artık, yırtık, delik, soğuk* gibi) söylemiştir (Banguoğlu, 2011: 248-249).

1.1.2.2.2.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

açık açık

Muhittin birden içinde bir meydan okuma isteğinin alevlendiğini hissederek döndü, **açık açık**, baktığını göstererek, hiçbir şey saklamadan kıza baktı. (CO, 440)

Ona **açık açık** buralarda (oralarda?) ne yaptığını sordum. (CO, 552)

...Nasıl mektup yazıp cevap beklediklerini **açık açık** anlatıyorlardı. (KSK, 91)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 631), (CO, 632), (CO, 633), (KSK, 138)

alık alık

...Televizyona **alık alık** bakan sıcak insanlar bulacağını müjdeliyordu. (KK, 127)

Hiç beklenmedik bir şeymiş gibi Sunay bir an **alık alık** Kadife'ye baktı. (K, 370)

aylak aylak

“Refik caddelerde istediği coşkuyu duymadan **aylak aylak** yürümüştü.” (CO, 402)

Bahçede **aylak aylak** yürüdüm biraz. (SE, 187)

...Sokaklarda **aylak aylak** sallanırdım.(MM, 219)

Diğer örnek için bk.

(MM, 512)

budak budak

İnsan boyunda, ama eciş bücüş vücutlu, **budak budak** boynuzlu, kedi kuyruklu, korkunç şeytanlar görüp güldük. (BAK, 402)

delik delik

Serum iğneleri sokulup çıkarılmaktan **delik delik** ve mosmor olan el kenarda kıpırdanmaya başladı. (CO, 575)

Serumdan **delik delik** ve mosmor olan el hiç kıpırdamadı. (CO, 638)

ıslak ıslak

Mayonuz **ıslak ıslak** oturuyorsunuz, üşüyeceksiniz. (SE, 51)

kesik kesik

Hıçkırıklı, öksürüklü bir hasta gibi **kesik kesik** sallanan arabanın içinde “Debriyaj, debriyaj, debriyaj!” diye bağırırdım. (MM, 443)

kopuk kopuk

Üstelik her şey hatıralar gibi **kopuk kopuktu**. (KSK, 67)

...**Kopuk kopuk** eski yerli filmleri seyreder gibi okudukları birçok hikâye ve haberde olduğu gibi, olayların sonucunu derginin ondan sonraki sayılarında hiç bulamadılar. (KK, 81)

soğuk soğuk

Parmakları benimkilere benzemezdi; onları soğuk soğuk üzerimde gezdirirken Hoca sorardı: “Korkuyor musun?” (BK, 58)

uyuşuk uyuşuk

Uyuşuk uyuşuk yatarım, uyuyakalırım, ateşler içinde kıvranırm, sonra... (CO, 86),

Yattığım yerden, pencerenin dar aralığından gözüken ağaçlara ve gökyüzüne **uyuşuk uyuşuk** bakmak. (CO, 253)

1.1.2.2.2.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

açık saçık

...Frenk seyyahlarını eğlendirecek acayıplikleri resmetmeye ve **açık saçık** resimler çizmeye başlamışlar.” (BAK, 33)

...Siyavuş’un elinden çıkma resimler de olan, **açık saçık** resimlerle dolu bir murakka gördüm. (BAK, 72)

...Cicili bicili renkli elbiseler giyip, **açık saçık** ve sıradan şakalar yapıp “cahilleri” de sürekli aşağılayan kadınsı ve züppe sunucusunu öldürdüğü iddiasıydı. (K, 69)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 452)

açık seçik

Şimdi aküden elektrik alıyor, çalışıyordu ama, ekranda **açık seçik** bir görüntü bulmak için Mahmut Usta’nın çok uğraşması gerekiyordu. (KSK, 30)

O kadar **açık seçik** bir gerçektir ki bu, berber fark edecek sanırdım, ama o hiç oralı olmazdı. (KK, 187)

...O günlerde **açık seçik** hissetmiyordum bunu, hikâyemin üzerinden yıllar geçtikten sonra, şimdi görebiliyorum. (MM, 104)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 31), (CO, 48), (CO, 174), (CO, 218), (CO, 283), (KK, 69), (KK, 141), (KK, 216), (KK, 216), (KK, 220), (KK, 222), (KK, 324), (KK, 326), (KK, 327), (KK, 328), (KK, 368), (KK, 407), (KK, 429), (SE, 74), (BK, 120), (YH, 67), (YH, 86), (YH, 138), (MM,104)

çarpık çurpuk

Sinemadan çıktıktan sonra Osmanbey’in **çarpık çurpuk** ara sokaklarından, manifaturacılar, kahvehaneler, nalburlar,... (MM, 55)

... Hint basmasından gülünç bir peştemala, hırkalarına, yırtmaçlı, ağır ve kirli feraceye, **çarpık çurpuk** bir bakır tepsiye, aldığı paraya göre ucuz ve bakımsız eşyasına ve pis halilerine göz atıyordum. (BAK, 445)

Kenarları paslanmış trafik işaretleriyle, **çarpık çurpuk** duvar yazılarıyla, kirli lokantaların.... (KK, 345)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 415), (KBT, 109), (KBT, 109), (KBT, 385), (KBT, 420), (KSK, 150), (MM, 122), (MM, 258), (MM, 371)

delik deşik

Büyükhanım gazeteyi tanıdık bir ölü var mı diye okur, bomba ve kurşunla **delik deşik** genç bir ölü değil, yatağında ölen yaşlı biri var mı diye. (SE, 51)

Tavanın köşelerinde kurtların **delik deşik** ettiği ahşap işlemler vardı. (CO, 493)

Tabancamı çekip narin tenini **delik deşik** etmekle, onun en iyi arkadaşı, sırdaşı, kaderdaşı olmak arasında bir kararsızlık geçirdim. (YH, 139)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 212), (KK, 115), (KK, 133), (KBT, 55), (K, 362), (BK, 109), (YH, 183), (YH, 183), (MM, 503)

kırık çatlak

Bacakta, ayakta **kırık çatlak** yok. (YH, 44)

kırık dökük

...Bütün hayatı boyunca yıkandığı kırık dökük küvetle, onu korkutan sofbenin büyüünden, duvarlara çakılı çivilerle, onlara asılı aynaların ve çerçevelerin yirmi yıllık gölgelerinden nasıl söz edeyim? (MM, 193)

...**Kırık dökük** masalar, sehpa vardı. (CO, 68)

...Her şey **kırık dökük** bir havaya büründü. (YH, 171)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 399), (BAK, 160), (BAK, 163), (CO, 204), (KK, 123), (KK, 313), (KK, 347), (KBT, 164), (KK, 9), (KK, 11), (KK, 218), (KK, 236), (KK, 392), (BK, 85), (BK, 114), (YH, 55), (YH, 78), (YH, 115), (YH, 164), (YH, 171), (YH, 172), (YH, 188), (YH, 188)

1.1.2.2.3. -m, -(I)m / -(U)m Şeklinde Oluşan İkilemeler

Tek veya çift heceli fiillerden ad türeten bir ektir. Korkmaz bu ek ile ilgili olarak “Bu ek ünlü ile biten fiillere yalnız *-m* olarak, ünsüz ile bitenlere araya *-I / -U* bağlantı ünlüsü alarak eklenir.” demektedir (Korkmaz, 2009: 89). Eski Türkçeden beri bir anlatım özelliği ile fiilden yalnız adlar yapan düşmeli *-im* ekinin dilimizde canlı kaldığını söyleyen Banguoğlu, bu kelimelerin aslında birden ve bir defada ya da aralıklı meydana gelen kılışlara, dolayısıyla bunların ölçülerine, zamanlarına ad olduğunu belirtmiş ve onları “birkez adları” diye isimlendirmiştir: *doğum, ölüm, yudum, sayım* gibi. “*-im* adlarının birkez, bir parça kılış ifade etmeleri sebebiyle bunlar tekrarlanarak o kılışı tasvir etmeye yararlar, sıfat ve zarf olurlar.” diyerek *yudum yudum içmek, büklüm büklüm saçlar, tıklım tıklım dolu* gibi örnekleri vermiştir (Banguoğlu, 2011: 252-253). Ergin, bu ekin başlıca fonksiyonunun fiille ilgili bir hâl, durum, iş ifade etmek olduğunu, o işle ilgili, o işten doğan varlık, eşya, alet, yer gibi çeşitli isimler de yaptığını belirtmiştir: *al-ı-m, sat-ı-m, doğ-u-m, öl-üm* gibi (Ergin, 2009: 188).

1.1.2.2.3.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

adım adım

...Mahalleli de tahsildarı **adım adım** takip ederek ehlileştirir. (KBT, 325)

...Dört yıl önce bir ara **adım adım** izlediğini hatırlattım ve onu sordum.(K, 388)

Çalıştıkça da babasını öldürenin aslında kendisi olduğunu **adım adım** öğreniyormuş. (KSK, 39)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 171), (BAK, 182)

dilim dilim

...Kaşar peynirini **dilim dilim** kestirip yağlı kâğıda sardırttı. (YH, 158)

...Zamanı **dilim dilim** bir portakal gibi bölmem gerektiğini düşündüm ve yorganımı üstüme çekip bekledim. (SE, 267)

kaldırım kaldırım

Cumartesi akşamları biraz bira içip kafayı bulup iyice kızıştıkları zamanlarda, arabalarıyla bu kızlardan birine rastlayabilmek için sokak sokak, cadde cadde, **kaldırım kaldırım**, bütün İstanbul'u hırsla tararlardı. (MM, 71)

kıvrım kıvrım

...Gökte **kıvrım kıvrım** Çin bulutları var. (BAK, 62)

...Başka tepeler arasından **kıvrım kıvrım** kıvrılarak Ortaköy'den Boğaz'a dökülen dar ve cılız bir dere çiziyordu. (KBT, 54)

...**Kıvrım kıvrım** ara sokaklarda ilerlerken, derileri yüzülen, kimisi daha yeni kesilen, kimisi parçalanmış kurbanlık koyunları görüyorduk. (MM, 47)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 10), (BAK, 64), (BAK, 231), (BAK, 243), (BAK, 370), (BAK, 403), (BAK, 402), (KBT, 179), (KBT, 285), (KBT, 332), (KBT, 336), (KBT, 356), (MM, 160)

kıyım kıyım

...Birbirlerini soğan gibi **kıyım kıyım** doğrayan cengâverler. (BAK, 371)

tıklım tıklım

Uzun zamandır böylesi bir sanat şölenine susamış olan Karşılılar, piyesi **tıklım tıklım** doldurdukları Millet Tiyatrosu'nun yanı sıra evlerinde de seyredediler. (K, 32)

...**Tıklım tıklım** dolu ulan balkonları biz seyircilere o kadar yakındı ki... (MM, 274)

Salonu **tıklım tıklım** dolduran kalabalık ise ne olacak beklentisiyle... (K, 137)

Diğer örnek için bk.

(K, 395)

yudum yudum

Çayı hafifçe üfleyerek soğutuşunu, sonra **yudum yudum** dikkatle ve aceleyle içişini seyrettim. (MM, 31)

1.1.2.2.3.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

alım satım

Emlak **alım satımlarını**, başına Ayşe'nin amcaoğlunu koyduğumuz bir bölüm yapıyordu artık. (KSK, 140)

giyim kuşam

...Beyoğlu Caddesi'ndeki o ünlü **giyim kuşam** dükkânları vitrinlerine manken yerleştirmeye başlamışlar. (KK, 66)

ölüm kalım

Tıpkı 1930'lardaki, Türkiye'nin demiryol davası gibi, Amerika'yı bir uçtan bir uca geçecek olan demiryolunun yapılması da ülke için **ölüm kalım** meselesiydi... (YH, 93)

1.1.2.2.4. -I / -U Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz'a göre bu ek çok işlek bir ek olmasının yanında şekil bakımından aslında bir bağlantı ünlüsüdür. "Güney-Batı Türk lehçelerine kadar uzanan gelişme sürecinde eriyip kaybolunca fiilin son ses ünsüzü ile eki kaynaştıran *-(I) / -(U)* bağlantı ünlüleri *-g* ekinin yerini almış, böylece fiilden ad türeten bir ek niteliği kazanmıştır: yaz-ı-g > yazı gibi." (Korkmaz, 2009: 82). Banguoğlu da çok eski ve yaygın bir sıfat fiil eki olduğu anlaşılan *-ig* ekinin daha Eski Türkçede damak sesini tek tük düşürdüğünü, Batı Türkçesinde ise erkenden bu işleyişini ve son damak sesini yitirdiğini, fiilden adlar ve sıfatlar yapan bir ek olarak canlılığını az çok koruduğunu söylemiştir. Banguoğlu'na göre *-ig* sıfat fiillerinden gelen kelimeler son seslerini düşürmüşler ve yenileri *-i* ekiyle yapılır olmuştur: *diri, ölü, dolu, şaşı* gibi (Banguoğlu, 2011: 244).

1.1.2.2.4.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

ayrı ayrı

...Onlarla evimde **ayrı ayrı** buluşup görüşüyordum ve bana bir düşmanlık duyacakları anlamına hiç gelmiyordu. (BAK, 119)

Herhalde kimse böyle **ayrı ayrı** oturmaları gerektiğini düşünmemiş... (CO, 199)

...Her iki eserden de **ayrı ayrı** tatlar alarak, bu aldıkları tatların esrarını anlamak için duvarlar arasında aşağı yukarı gidip gelerek eserleri saatlerce seyrediyorlardı da. (KK, 401)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 389), (BAK, 498), (CO, 533), (KBT, 436), (KBT, 181)

diri diri

Böylesine bir heyecanla inanan biri günah işlemek için her şeyi yapar, gerekirse **diri diri** derisinin yüzülmesine bile razı olur. (K, 82)

...Hurufileri **diri diri** yaktırmışlardı. (KK, 304)

...Onunla birlikte **diri diri** gömülme korkumu anlattım. (BK, 49)

dolu dolu

Şeküre'nin gözlerini de hiç öyle **dolu dolu** görmemiştim. (BAK, 422)

Bana göre olan şey değil **dolu dolu** yaşamak! (CO, 497)

...Ellerine **dolu dolu** serptiği lavanta kolonyasını kokladıktan sonra ağlamaktan korktum. (YH, 28)

kapı kapı

Aynı anda, her at resminin hangi nakkaş tarafından yapıldığını tek tek tahmin etti ve nakkaşları gece **kapı kapı** dolaşan oğlan söylediklerini doğruladı. (BAK, 365)

Elinde **kapı kapı** dolaşan havagazı tahsildarlarının taşıdığı deri taklidi plastik çantalardan vardı. (KK, 144)

Kan kaybından ölmek için kolunu sıkı sıkıya bağladığı çamaşır ipinin ucu avucunun içinde **kapı kapı** nöbetçi doktoru arayan şişman ve kibar amcaya yol gösterdim. (YH, 27)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 75), (KK, 192), (KK, 254), (KK, 279), (KBT, 167), (KBT, 347), (KBT, 359), (K, 30), (K, 108), (K, 174), (MM, 327)

koku koku

...Hafızalarında nasıl renk renk, **koku koku**, capcanlı kaldığını anlattım. (KK, 48)

sıkı sıkı

Sıkı sıkı giyindim, yürüyüşe çıktım.(CO, 253)

(Dünyaya **sıkı sıkı** bağlı olanlar ve cellâtına kin duyabilecek kadar yüzeysel olanlarda görülen bir tepki.) (KK, 290)

...İpi **sıkı sıkı** tutarak kuyunun gittikçe karanlıklaştıran dibine yaklaşırken beton duvarın yüzeyinde kısa sürede belirmiş çatlaklar, örümcek ağları ve tuhaf lekeler gördüm. (KSK, 79)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 350), (CO, 356)

1.1.2.2.4.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

yazı çizi

“Rıfkı Amcan o **yazı çizi** merakıyla ikimizin de gençliğini zehir etti.” (YH, 188)

1.1.2.2.5. -Gın / -GUn Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, işlek bir ek olan *Gın / -GUn* ekinin eklendiği fiilin son ses ünsüzünün tonlu olup olmamasına göre *k-* veya *g-* olabildiğini söylemektedir (Korkmaz, 2009: 81). Bu ekin esas olarak tek heceli fiil köklerine getirildiğini söyleyen Ergin, “Birden çok heceli fiil kök ve gövdelerine getirilmesi çok nadirdir. Fonksiyonunda bir büyültme, bir aşırılık manası vardır. Teşkil ettiği isimler çok yapan, olan veya yapılan nesnelere veya yapılan işleri karşılarlar.” diyerek *dalgın*, *düzgün*, *seçkin*, *sürgün* gibi örnekleri vermiştir (Ergin, 2009: 189). Hatiboğlu’na göre bu ek, eylem kök ya da gövdesine getirilerek genellikle sıfat gibi kullanılan ad soylu sözcükler kurmuştur: *dalgın*, *kırgın*, *yorgun*, *seçkin* gibi (Hatiboğlu, 1981b: 66).

1.1.2.2.5.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

dalgın dalgın

Önümden **dalgın dalgın** geçince arkasına takıldım. (KSK, 41)

...Araba yarıştıran gençlere bakarak **dalgın dalgın** dinler. (SE, 15)

...Bir iki kitabı **dalgın dalgın** karıştırırken beni tutup kaptanlardan birine götürdü. (BK, 13)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 146), (BAK, 192), (BAK, 465), (CO, 144), (CO, 378), (CO, 379), (CO, 392), (CO, 549), (CO, 634), (KK, 49), (KK, 58), (KK, 148), (KK, 174), (KK, 208), (KK, 209), (KK, 222), (KK, 227), (KK, 326), (KK, 366), (KK, 448), (KK, 449), (KBT, 69), (KBT, 162), (KBT, 237), (KBT, 417), (KBT, 430), (K, 12), (K, 103), (K, 119), (K, 251), (K, 269), (SE, 45), (SE,69), (SE, 113), (SE, 114), (SE, 118), (SE, 130), (SE, 239), (SE, 249), (SE, 257), (SE, 259), (SE, 260), (SE, 261), (KSK, 97), (KSK, 97), (KSK, 114), (KSK, 137), (BK, 12), (BK, 125), (YH, 41), (YH, 63), (YH, 108), (YH, 125), (YH, 163), (YH, 176), (YH, 180), (MM, 22), (MM, 54), (MM, 90), (MM, 176), (MM, 176), (MM, 195), (MM, 197), (MM, 342), (MM, 362), (MM, 389), (MM, 412), (MM, 507)

şaşkın şaşkın

Birden düşüncelerimin sanki benim denetimimden çıkıp gittiğini, o anda düşünmekte olduğum şeyleri sanki başkasının düşünceleri gibi, **şaşkın şaşkın** izlediğimi hatırlıyorum. (BAK, 197)

...Hadi öyle **şaşkın şaşkın** bakacağına bavulları, sandıkları yap, bir hürriyetçinin karısı metin olmalı, öyle değil mi, korkacak bir şey yok. (SE, 21)

...Korkunç paraları **şaşkın şaşkın** hesaplar ken düşünürdük. (BK, 87)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 345), (SE, 55), (BK, 91), (YH, 115), (YH, 138), (YH, 206)

yorgun yorgun

Darbuka hâlâ **yorgun yorgun** çalışıyor, keman vızıldıyordu. (CO, 372)

...Dans ederken çingene elbiseleri sonsuza kadar açılan, **yorgun yorgun** bir sigara yakan...(KK, 145)

1.1.2.2.5.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

yorgun argın

Akşam karanlığından **yorgun argın** eve döndüm, saraydan gelen Hoca'yı dinledim. (BK, 71)

...Akşamları **yorgun argın** buraya döndüğü zaman Celâl'in oturduğu koltuğa oturdu. (KK, 283)

...Müdürlükten **yorgun argın** gelir, doğru masasına oturur, sabahlara kadar çalışırdı. (YH, 189)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 26), (KBT, 271), (KBT, 271)

yorgun bezgin

...Aynı ölçüyle kendini tekrar ederken, **yorgun bezgin** yolcunun ruhunun derinliklerinden çıkarıp, elektrik direkleriyle birlikte tekrarlayacağı bir nakarat vardır ya: Nedir hayal? (YH, 219)

1.1.2.2.6. -gA Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, -gA ekinin işlev bakımından fiilin gösterdiği işten etkileneni ya da bir işin sonucu olanı gösteren türetmeler yaptığını belirtmektedir (Korkmaz, 2009: 78). Ergin'e göre bu ek de Türkçede eskiden beri görülen, sonradan işlekliliğini kaybeden bir ektir: *dalga, bölge, süpürge* gibi (Ergin, 2009: 189).

dalga dalga

İstanbul'un nüfusu **dalga dalga** buralara doğru savruluyordu. (KSK, 132)

1.1.2.2.7. -(y)An Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz'a göre -(y)An eki, zaman gösterme işlevini aşındırarak kalıplaşma yoluyla kalıcı ad türetmektedir (Korkmaz, 2009: 73).

diken diken

...Tüylerini **diken diken** eden, hafızalarını allak bullak... (KK, 366)

1.1.2.2.8. -ş, -(I)ş / -(U)ş Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, ş, -(I)ş / -(U)ş ekinin somut veya soyut adlar türettiğini söylemektedir. Korkmaz, bu ekin kalıplaşma yoluyla ve daha sonraki gelişmelerle oluşmadığı görüşündedir. Ek, Eski Türkçe döneminden beri kalıcı adlar türetmiştir: *değiş-tokuş, yanlış, sarmaş dolaş* vb. (Korkmaz, 2009: 106).

1.1.2.2.8.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

buruş buruş

...Teninin solgun ve **buruş buruş** halini gördükçe suyu bulamayacağımızı düşünüyordum. (KSK, 62)

Yeniden ağlamaya başlayınca, cebinden **buruş buruş** ve çocuksu bir mendil çıkardı. (MM, 79)

Mevlut kırk yıllık, nemli, **buruş buruş** kâğıdı tezgâha koydu. (KBT, 441)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 303), (SE, 36), (SE, 220), (SE, 220), (SE, 252), (KSK, 62), (YH, 47), (MM, 233), (MM, 476), (MM, 476)

kırış kırış

...Seçebildiği tek şey iyice yaşlanmış bir ihtiyarın **kırış kırış** ve rastlantısal yüzü oldu. (KK, 268)

...Nur yüzlü adamın **kırış kırış** kocaman elini öptü. (KBT, 285)

Bir an **kırış kırış** boyunlu kaplumbağa ile karşılaşmak ve ona bakıp zaman ve hayat hakkında düşüncelere dalmak istedim. (KSK, 159)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 172), (K, 191)

tıkış tıkış

...Zaten pek fazla büyük olmayan oda **tıkış tıkış** dolmuştu. (CO, 227)

Eski kasabanın yerine İstanbul'un yüksek binalarla **tıkış tıkış**, sıradan bir yeni beton mahallesi yükselmişti. (KSK, 150)

Müzegezerin göreceği artist resimlerini yıllar sonra, İstanbul'un **tıkış tıkış** odalarda üşüyen mutsuz koleksiyoncularıyla ahbaplık ettiğim günlerde, Hıfzı Beyden aldım. (MM, 52)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 367), (BAK, 385), (CO, 227), (CO, 381), (CO, 581), (CO, 603), (KK, 375), (KK, 412), (KBT, 20), (KBT, 50), (KBT, 73), (KBT, 116), (KBT, 134), (KBT, 266), (KBT, 267), (KBT, 338), (K, 15), (K, 97), (KSK, 21), (KSK, 160), (BK, 74), (BK, 93), (BK, 96), (YH, 58), (YH, 194), (MM, 52), (MM, 135), (MM, 211), (MM, 349), (MM, 352), (MM, 390), (MM, 402), (MM, 475), (MM, 517), (MM, 518), (MM, 522), (MM, 523), (MM, 524), (MM, 526)

1.1.2.2.8.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

değiş tokuş

Adresini ver, sana senden aldıkları imzalı fotoğrafları **değiş tokuş** eden İmam Hatip Lisesi öğrencileriyle, genç oğlanlara meraklı güreş hakemlerini sahafların hangi köşesinde bulabileceğini söyleyeyim. (KK, 361)

giriş çıkış

...**Giriş çıkış**lar sıkı bir denetim altına alınmış. (BK, 71)

itiş kakış

...Polis tarafından engellenince **itiş kakış** oldu. (KBT, 111)

...İçeriden dışarı doğru bir **itiş kakış** oldu. (YH, 142)

O memurun önünde kuyruğa girerlerken bir **itiş kakış** oldu. (CO, 103)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 427), (BAK, 471), (BAK, 473), (BAK, 474), (BAK, 474), (CO, 283), (CO, 413), (KK, 23), (KK, 384), (KBT, 68), (KBT, 113), (K, 325), (BK, 76), (MM, 463), (KSK, 97)

sarmaş dolaş

Çünkü her gece yeni bir mutsuzun önce ihtiyatlı koltuk komşusu olurum, sonra sohbet arkadaşı, sabaha doğru ise **sarmaş dolaş** utanmasız sırdaşı. (YH, 48)

Ölülerle **sarmaş dolaş** mutluluk cümbüşünün, şakacı ve neşeli olduğunu tahmin ettiğim benim sevgili meleğimin...(YH, 44)

Sarmaş dolaş sevgililer ağaçlar altında yürürken ve gece bir elektrik direğinin... (YH, 133)

1.1.2.2.9. -(I)l / -(U)l Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz, -(I)l / -(U)l ekinin Eski Türkçeden beri işlek olmayan bir ek olduğunu, Türkiye Türkçesinde de arkaik birkaç örnek bıraktığını belirtmiştir: *ışıl ışıl* vb. (Korkmaz, 2009: 88). Ergin'e göre de bu ek eskiden beri görülen ancak bir iki misali bulunan işlek olmayan bir ektir: *ışıl-l* bazı doğu ağızlarındaki *yara-l* "yarayan", Eski Anadolu Türkçesindeki *düke-l* (<*tüke-l*) "bütün" kelimelerinde bu ek vardır (Ergin, 2009: 196).

ışıl ışıl

Onu **ışıl ışıl** bir saraya götürmüşler, üzerinde ceviz ve böcek kabukları, balık kafaları ve kılçıkları olan bir ziyafet masasına buyur etmişlerdi. (KSK, 30)

...İçerideki **ışıl ışıl** havayı, hazırlanmış sofrayı gördüm... (K, 384)

...**İşıl işıl** aydınlatılmış sıcak odalar, akraba kalabalığıyla kaynaşan bir yemek masası vardı. (BK, 110)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 56), (KSK, 72), (KSK, 127), (BAK, 47), (BAK, 182), (BAK, 230), (BAK, 392), (CO, 166), (CO, 275), (KK, 145), (KK, 163), (KK, 191), (KK, 292), (KK, 343), (KBT, 51), (YH, 9), (YH, 24), (YH, 71), (YH, 79), (YH, 127), (YH, 148), (YH, 173), (YH, 197), (YH, 198), (YH, 216), (MM, 115), (MM, 242), (MM, 262), (MM, 271), (MM, 277), (MM, 288)

1.1.2.2.10. -n, -(I)n /- (U)n Şeklinde Oluşan İkilemeler

Korkmaz'a göre çok eskiden beri işlek bir ek olan *-n, -(I)n /- (U)n* eki fiilin gösterdiği işin "sonucu" veya "ürünü" olma özelliği göstermiştir. Korkmaz, bu ekin seyrek olarak yine bir işin sonucu ve ürünü niteliğinde bazı sıfatlar türettiğini söylemiştir: *bütün, kesin, uzun, yoğun* gibi (Korkmaz, 2009: 101). Ergin, bu ekin işleklilik sahasının çok geniş olmadığını fakat bir hayli örneği olduğunu ve canlılığını muhafaza ettiğini söyleyerek "Yaptığı isimler fiilin gösterdiği hareketi yapanı, olanı ve daha çok yapılanı ifade eder." diyerek *tüt-ü-n, büt-ü-n, uzu-n, yığ-t-n* gibi örnekleri vermiştir (Ergin, 2009: 188-189). Banguoğlu da bu ekin dilimizde edilen anlamlı ve çoğu zaman *kılışın ürünü*nü gösteren bir sıra adlar bıraktığını belirtmiştir: *yığın, ekin, dizin* gibi. Banguoğlu, bu ekte küçültme ve berkitme anlamı sezmektedir. Bu yüzden *kalın, serin, koyun, derin* gibi sözcükleri "-in Adları" bölümüne almıştır. (Banguoğlu, 2011: 256). Fakat, çok eski üremeler olan bu kelimelerin kökleri doğrulanamadığı için *kalın kalın, derin derin, serin serin* ikilemeleri bu bölüme alınmayıp "Basit Sözcüklerden Oluşan İkilemeler" bölümüne alınmıştır.

bütün bütün

Atların burun delikleri ve Kara ile cücenin varlığı kendimi gördüklerime **bütün bütün** vermeme engeldi. (BAK, 391)

...Harflerden **bütün bütün** kurtulan mutlu yüzünü görünce ne kadar haklı olduğunu da anlamış. (KK, 174)

...Sonra **bütün bütün** semtimizden ayağı nasıl kesildi, bütün bunları kederle hatırlıyorum... (BAK, 54)

Diğer örnek için bk.

(KK, 385)

uzun uzun

Teyze **uzun uzun** iç çekti. (CO, 142)

Mahmut Usta ile patron Hayri Bey bir aşağı bir yukarı **uzun uzun** yürüdüler. (KSK, 16)

Gece ayrılmadan önce Hoca'nın Haliç'e bakan evine dönüyor ve sonuçlar üzerine **uzun uzun** konuşuyorduk. (BK, 19)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 14), (BAK, 52), (BAK, 60), (BAK, 68), (BAK, 81), (BAK, 90), (BAK, 99), (BAK, 103), (BAK, 116), (BAK, 122), (BAK, 141), (BAK, 148), (BAK, 153), (BAK, 154), (BAK, 179), (BAK, 179), (BAK, 180), (BAK, 222), (BAK, 222), (BAK, 228), (BAK, 258), (BAK, 291), (BAK, 298), (BAK, 301), (BAK, 335), (BAK, 348), (BAK, 348), (BAK, 352), (BAK, 361), (BAK, 363), (BAK, 372), (BAK, 382), (BAK, 388), (BAK, 395), (BAK, 400), (BAK, 401), (BAK, 407), (BAK, 410), (BAK, 411), (BAK, 433), (BAK, 440), (BAK, 443), (BAK, 451), (BAK, 452), (BAK, 460), (BAK, 479), (BAK, 497), (CO, 156), (CO, 188), (CO, 200), (CO, 293), (CO, 310), (CO, 320), (CO, 320), (CO, 331), (CO, 361), (CO, 398), (CO, 427), (CO, 534), (CO, 545), (CO, 545), (CO, 560), (CO, 613), (CO, 638), (KSK, 58), (KSK, 65), (KSK, 78), (KSK, 90), (KSK, 100), (KSK, 106), (KSK, 110), (KSK, 132), (KSK, 139), (KSK, 184), (KSK, 187), (KSK, 187), (KSK, 194), (KSK, 194), (KK, 14), (KK, 111), (KK, 122), (KK, 123), (KK, 140), (KK, 146), (KK, 172), (KK, 175), (KK, 182), (KK, 194), (KK, 203), (KK, 206), (KK, 226), (KK, 226), (KK, 231), (KK, 271), (KK, 285), (KK, 304), (KK, 306), (KK, 311), (KK, 311), (KK, 315), (KK, 329), (KK, 357), (KK, 399), (KK, 425), (KK, 445), (KK, 448), (KK, 459), (KK, 461), (KK, 463), (KBT, 23), (KBT, 45), (KBT, 101), (KBT, 137), (KBT, 151), (KBT, 162), (KBT, 164), (KBT, 179), (KBT, 182), (KBT, 199), (KBT, 204), (KBT, 225), (KBT, 235), (KBT, 247), (KBT, 272), (KBT, 285), (KBT, 285), (KBT, 287), (KBT, 295), (KBT, 297), (KBT, 302), (KBT, 350), (KBT, 333), (KBT, 341), (KBT, 342), (KBT, 348), (KBT, 349), (KBT, 358), (KBT, 375), (KBT, 393), (KBT, 393), (KBT, 402), (KBT, 404), (KBT, 405), (KBT, 422), (KBT, 425), (KBT,

427), (KBT, 428), (KBT, 455), (K, 10), (K, 36), (K, 63), (K, 65), (K, 87), (K, 87), (K, 90), (K, 111), (K, 111), (K, 112), (K, 187), (K, 197), (K, 203), (K, 212), (K, 218), (K, 244), (K, 245), (K, 246), (K, 247), (K, 250), (K, 263), (K, 264), (K, 290), (K, 294), (K, 310), (K, 315), (K, 345), (K, 349), (K, 350), (SE, 24), (SE, 82), (SE, 111), (SE, 117), (SE, 119), (BK, 28), (BK, 38), (BK, 48), (BK, 50), (BK, 60), (BK, 89), (BK, 106), (BK, 112), (BK, 119), (BK, 123), (YH, 12), (YH, 15), (YH, 31), (YH, 35), (YH, 46), (YH, 52), (YH, 53), (YH, 55), (YH, 58), (YH, 73), (YH, 77), (YH, 79), (YH, 85), (YH, 89), (YH, 110), (YH, 110), (YH, 132), (YH, 144), (YH, 158), (YH, 164), (YH, 164), (YH, 175), (YH, 177), (YH, 185), (YH, 186), (YH, 186), (YH, 197), (YH, 209), (MM, 12), (MM, 35), (MM, 41), (MM, 50), (MM, 53), (MM, 55), (MM, 56), (MM, 67), (MM, 83), (MM, 102), (MM, 103), (MM, 107), (MM, 115), (MM, 117), (MM, 144), (MM, 154), (MM, 158), (MM, 159), (MM, 172), (MM, 193), (MM, 197), (MM, 201), (MM, 210), (MM, 219), (MM, 220), (MM, 221), (MM, 231), (MM, 231), (MM, 234), (MM, 235), (MM, 235), (MM, 260), (MM, 266), (MM, 268), (MM, 271), (MM, 281), (MM, 287), (MM, 306), (MM, 307), (MM, 309), (MM, 321), (MM, 326), (MM, 330), (MM, 341), (MM, 344), (MM, 346), (MM, 349), (MM, 355), (MM, 358), (MM, 362), (MM, 363), (MM, 367), (MM, 373), (MM, 373), (MM, 384), (MM, 394), (MM, 400), (MM, 407), (MM, 408), (MM, 417), (MM, 417), (MM, 424), (MM, 443), (MM, 445), (MM, 458), (MM, 462), (MM, 494), (MM, 494), (MM, 497), (MM, 497), (MM, 497), (MM, 502), (MM, 515), (MM, 516), (MM, 536)

yalan dolan

...Yusuf'u **yalan dolan** ile kandırıp karanlık bir kuyuya atmalarını dikkatle dinledim. (KSK, 35)

...İnsanoğlunun en saf , en temel duygularını **yalan dolana** gerek bırakmayan bir içtenlik ile yaşadığımızı anlattım. (MM, 60)

yığın yığın

Hâlâ görüyorsam şehrin içinde bu işaretleri,” diye düşündü, eski kitapçıların kapı önlerine bıraktıkları **yığın yığın** çeviri polisiye romanlar ve *Kuran* şerhleri arasından yürürken, “yüzümdeki harflerin bana öğrettiği şeyi öğrenememişim demektir. (KK, 344)

1.1.2.3.Çekimsiz Fiillerden Oluşan İkilemeler

Korkmaz, fiilimsileri “çekimsiz fiil” olarak adlandırmasının nedenini “Çekimsiz fiiller, fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen ancak şahıs ekleri alarak çekime girmedikleri için yargı bildirmeyen, dolayısıyla da bitmemiş fiil niteliğinde fiillerdir.” olarak belirtmiştir. Korkmaz’a göre çekimsiz fiiller, oluş, kılış ve durum bildirdikleri, olumlu ve olumsuz biçimleri yapılabildiği, bir türü zaman gösteren ekler de alabildiği için bu yönleri ile fiil özelliği taşımaktadır. Ancak çekime girmedikleri için de diğer yönleri ile de ad sınıfına girmektedirler. Korkmaz, “Çekimsiz fiillerde fiil kök ve gövdelerine getirilen *-mAk*, *-mA*, *-Iş / -Uş*; *-An*, *-AcAk*, *-mIş / -mUş*; *-(y)Ip / -(y)Up*, *-ArAk* gibi ekler, fiilin esas anlamını değiştiren yeni bir kavram yaratmazlar. Fiildeki temel anlam sabit kalır. Bu bakımdan, fiil kök ve gövdelerine anlam değişikliği yaparak ad, sıfat ve zarf türeten öteki eklerden ayrılırlar.” diyerek çekimsiz fiilleri “ad fiiller, sıfat fiiller ve zarf fiiller” olmak üzere üç gruba ayırmıştır (Korkmaz, 2009: 863).

Ergin’e göre partisipler, nesnelere hareket vasıflarını taşımaktadır. Bu sebepten dolayı isim cinsinden kelimeler arasına girmiştir. Asıl isimlerden farklı ise nesneyi harekete göre adlandırmasıdır. Partisiplerde bundan başka zaman ifadesinin de bulunduğunu söyleyen Ergin, “Partisip ekleri bir yandan zaman ve hareket, öte yandan isim yapma fonksiyonları ile çekim eki ile yapım eki arasında bir yer tutan fiilden isim yapma eklerine çok yaklaşan fiil işletme ekidir.” demektedir (Ergin, 2009: 333). Ergin, gerundiumların hareket hâli ifade eden fiil şekilleri oldukları için mana bakımından fiil olan kelimeler olduğunu, isim gibi kullanılmadığını, isim çekim ve işletme eklerini almadığını belirtmektedir (Ergin, 2009: 338).

Banguoğlu fiilimsileri “Yatık Fiiller” başlığı altında ele almıştır. Banguoğlu’na göre fiilin isimleşmiş şekilleri sayılan yatık fiiller fiil kişi ekleri almazlar ve ancak tamamlanmamış bir yargıya yüklem olurlar. Bu yüzden de *bitmemiş fiil* adını alırlar (Banguoğlu, 2011: 419).

Gencan, eylemsileri “Eylemden türedikleri hâlde ad, sıfat, bağlaç görevlerinde de kullanılan ve yan önerme kuran çifte görevli sözcükler” olarak tanımlamıştır. Gencan’a göre eylemsiler kurallı cümlenin sonunda bulunmaz; eylemsilerde eylem çekimi yoktur, ad gibi çekimlenenler vardır; eylemsilerle ancak yan önermeler kurulur (Gencan, 1979: 379).

Tespit edilen ikilemelerde fiil özelliği gösteren, ama tam bir fiil gibi çekime girmeyen, fiil asıllı ad, sıfat ve zarf görevinde kullanılan türemiş sözcükler

görülmektedir. Fiil kök veya gövdelerine getirilen bazı eklerle ad, sıfat ve zarf olabilmeleri sebebiyle “Türemiş Sözcükler” kısmında “Çekimsiz Fiiller” başlığı altında değerlendirilmiştir.

1.1.2.3.1. Zarf Fiil Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Korkmaz’a göre zarf fiiller bir yanıyla fiil, bir yanıyla da zarf özelliği taşıyan gramer kategorileri oldukları için fiil yönleriyle yalnızca hareket ve zaman kavramını karşılarlar, zarf yönleriyle de bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme niteliğine sahiptirler. Cümlede şahsa ve zamana bağlı bir yargı bildirmeyen zarf fiiller ancak yargı bildiren fiiller yanında, onlardaki oluş ve kılışın durum ve tarzını belirleyerek zarf görevi üstlenirler ve çekimli fiile dönüşmeleri mümkün değildir. Korkmaz zarf fiilleri yapı bakımından üç gruba ayırmaktadır: 1. Gerçek Zarf Fiiller 2. Sıfat Fiillere Bazı Çekim Ekleri Getirilerek Yapılan Zarf Fiiller 3. Yapıca Bunların Dışında Kalan veya Zarf Fiil Olarak Kullanılan Şekiller (Korkmaz, 2009: 983-984).

Ergin gerundiumların hareket hâli ifade eden fiiller olduğunu belirtmiştir: “Gerundiumlar hareket hali ifade ettikleri için mânâ bakımından partisiplerden çok farklı olarak isim değil, fiil olan kelimelerdir. İsim gibi kullanılmaz, isim çekim ve işletme eklerini almazlar. Zaten fiillerin zarf şekilleri olarak daima çekimsiz kullanılan eklerdir.” (Ergin, 2009: 338).

Banguoğlu, zarf fiillerin isimleşmeye ad fiillerden ve sıfat fiillerden daha az elverişli olduğunu belirterek zarf fiilleri altı anlam bölümüne ayırmıştır. Bunlar 1. Ulama Zarf Fiilleri 2. Hâl Zarf Fiilleri 3. Karşıtlama Zarf Fiilleri 4. Zaman Zarf Fiilleri 5. Sebep Zarf Fiilleri 6. Karşılaştırma Zarf Fiilleri (Banguoğlu, 2011: 428).

Gencan ise zarf fiil ile ilgili “Birçok dillerde önermeleri, ancak, ilgi adılı ya da bağlaç gibi bir sözcük bağlar. Türkçemizde bu görevi ortaçlarla ulaçlar yapar. Böylece tümcelerimiz birtakım fazlalıklardan sıyrılmış olur. Çünkü bu çift görevli ögeler, bir yandan önermelerinin yüklemeleri olurken bir yandan da kurdukları önermeyi başka bir önermeye bağlarlar.” diyerek ulaçları yapı bakımından ikiye ayırmıştır:

1. Özel eklerle eylem kök ve gövdelerinden türeyenler

2. Başka ek ve ilgeçlerle adeylemlerden ve belirtme ortaçlarından ulaç görevine girenler (Gencan, 1979: 390).

1.1.2.3.1.1.-(y)A Zarf Fiil Eki Alan İkilemeler

Korkmaz, -(y)A ekinin fiil kök ve gövdeleriyle çatı ekleri almış fiil gövdelerine eklendiğinde eş veya zıt tekrarlıma yoluyla işlekliliğini devam ettirdiğini ifade etmiştir: *ağlaya ağlaya, baka baka, açıla saçıla, düşe kalka, gide gele* gibi. (Korkmaz, 2009: 67-68). Ayrıca bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde hem tek başına hem de tekrarlanarak kullanılmış, Türkiye Türkçesine uzanan tarihî gelişme süresinde ise ekin tek başına kullanımı gittikçe zayıflamıştır. -(y)A...-(y)A biçimde üst üste tekrarlanan şekillerin yaygınlaştığını belirten Korkmaz, tarz ifadesindeki bu zarf fiilin kullanılmasında iki türün göze çarptığını dile getirmiştir. Bunlardan ilki aynı zarf fiilin art arda tekrarı ile oluşmaktadır, diğeri ise yakın veya zıt anlamlı iki zarf fiilin art arda tekrarı biçimindeki kullanışlarda da “-mak suretiyle, -arak” anlamında bir tarz ifadesiyle oluşmaktadır. Korkmaz bu eki “Gerçek Zarf Fiiller” başlığı altında ele almıştır. (Korkmaz, 2009: 983-986) Banguoğlu “-(y)A” zarf fiilini “Hal Zarf Fiilleri” adı altında ele alarak “-e zarf fiilleri Türkçede eski ve yaygın olup dilimizde donuk zarflar bırakmış (*öte, geçe, göre, diye*), tek olarak kullanımı daraltmıştır. Ancak ikileme ile berkitme zarfları olarak yeni bir canlılık ve geniş bir kullanım kazanmışlardır: *Vura vura çökerteceksin. gibi*” demiştir (Banguoğlu, 2011: 430). Gencan da -(y)A zarf fiil ekini “Durum Ulaçları” başlığı altında ele almıştır (Gencan, 1979: 396)

Çalışmanın bu kısmında -(y)A zarf fiil alan sözcükler, aynı ve farklı sözcükler ile oluşanlar olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Farklı sözcüklerle oluşan -(y)A zarf fiilli ikilemeler anlam bakımından incelenmeyip bu kısımda değerlendirilmiştir.

1.1.2.3.1.1.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

abarta abarta

...Gençliğimin cinsel suçlarını **abarta abarta** ve keyifle yazıyordum. (BK, 52)

aça aç

...Kapıları **aça aç** bulduğum odaların sonuncusuna girer, mumu söndürür yatağa yatıp, uzak, yabancı ve tuhaf nesnelere arasında uyurum. (KK, 255)

ağlaya ağlaya

Galiba **ağlaya ağlaya** uyuyakalmıştı. (CO, 219)

Kızım **ağlaya ağlaya** tükenmiş, bahçe kapısına bakıyordu; hepsinin gözü yolda, kapıdadır. (BAK, 9)

Ağlaya ağlaya uyuyakalmaktan hoşlanıyorum. (KBT, 86)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 113), (BAK, 179), (CO, 462), (KBT, 350), (KSK, 93), (YH, 174)

ala ala

...Şemsiye ve şapka dururken, tiyatro oyunlarında kullanırız, diye **ala ala**, tezgâhtar çocuğun üzerindeki önlüğü çıkartıp satın aldıkları sarayda iştilince cezalandırıldıklarını yazmıştı Kâtip. (KK, 425)

alıştıra alıştıra

Refik gözlerini ışığa **alıştıra alıştıra** başını gökyüzüne doğru kaldırdı. (CO, 281)

Gene, her zaman yaptığı gibi, gözlerini **alıştıra alıştıra** başını göğe doğru kaldırdı. (CO, 360)

anlata anlata

Bugün herkes Hindistan'daki Ekber Han'ın nakkaşhanelerini **anlata anlata** bitiremiyorsa, nakkaşlarını Frenk üstatlarının usûllerini almaya teşvik ettiği içindir bu. (BAK, 199)

anlatıla anlatıla

Bana kalırsa bu kitaplar unutulsa da hikâyeler **anlatıla anlatıla** bugüne geliyor. (KSK, 118)

araya araya

...Tuhafılığı kendi içimizde **araya araya**, bizler de başka biri olurmuşuz, ... (BK, 121)

aşa aşağı

Boş sokaklarda afiş **asa asa** tepenin yukarlarına çıktılar. (KBT, 105)

atıla atıla

Kapının altından **atıla atıla** biriken *Milliyet* gazetelerinin en eskisinin tarihine göre, Celâl, Rüya'nın kaybolduğu gün bu daireye gelmişti. (KK, 244)

atlaya atlaya

Dolmabahçe Sarayı'nın harem dairesinin kapılarını açma kapama, merdivenlerinden ikişer ikişer **atlaya atlaya** kendisini kovalayan ağabeyi... (KK, 424)

bağıra bağıra

Selâhattin coşmuş, anlatıyordu ve her zaman vardığı sonuca **bağıra bağıra** varıyordu... (SE, 25)

Yukarı merdivenleri çıkarken ikisi de **bağıra bağıra** arkamdan yetişip, paldır küldür, bir neşeyle itişerek... (BAK, 55)

Kendini zorlayarak, **bağıra bağıra** şarkıya başladı. Biraz söyledi. Sonra: Hem patron değil ki o, dedi. (CO, 365)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 226), (BAK, 427), (CO, 419), (CO, 632), (KK, 213), (KK, 296), (KK, 389), (KBT, 27), (KBT, 188), (KBT, 204), (KBT, 450), (K, 151), (K, 165), (K, 316), (SE, 49), (SE, 131), (SE, 131), (SE, 204), (SE, 217), (BK, 22), (BK, 56), (YH, 114), (YH, 218), (MM, 122), (MM, 222), (MM, 222), (MM, 275)

bahsede bahsede

Kadife'den **bahsede bahsede** bu aşkı içime Necip attı. (K, 263)

baka baka

...Gözümün içine **baka baka** yaklaştı. (YH, 217)

Kara babamla çalışırken pek çok kere görüp bir iki kere de **baka baka** istinsah etmişti bu resmi tam aynısı gibi. (BAK, 53)

Saim telefon ettiğinde Galip, insanın ayak basmadığı bir kentin haritasına **baka baka** ne kadar değişebileceğini merak ediyordu. (KK, 111)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 100), (BAK, 273), (BAK, 330), (BAK, 379), (BAK, 409), (BAK, 422), (BAK, 451), (BAK, 483), (KK, 122), (KK, 169), (KK, 205), (KK, 225), (KK,

227), (KK, 228), (KK, 233), (KK, 271), (KBT, 360), (KBT, 452), (K, 260), (KSK, 118), (MM, 487), (MM, 476)

ballandıra ballandıra

Ağır ağır yürüyüp vitrinden çıkardığı çantayı bir yandan da **ballandıra ballandıra** övüyordu. (MM, 159)

...Kimbilir ne de kötü bir nüshadır bana **ballandıra ballandıra** anlatsın mı? (BAK, 348)

basa basa

Ayakkabılarımın içine giren kara **basa basa** yürüdüm... (YH, 28)

Sessizce, geriye merdivene doğru yürüyüp, denetleyemediği bir heyecanla parmaklarının ucuna **basa basa** iki katı çıktı. (KK, 236)

...Koltuklar arasından, yerçekimine karşı koyamayıp tavana dökülen gözlüklere, camlara, zincirlere, meyvalara **basa basa** zevkle yürürken bir şey hatırladım sanki. (YH, 49)

bayatlaya bayatlaya

Bayatlaya bayatlaya mermer gibi sertleşmiş karamelaların kâğıtlarını üzerlerindeki meleklerle zarar vermemeye çalışarak zorluk ve dikkatle soydum. (YH, 200)

bayıla bayıla

...**Bayıla bayıla** seyrettim. (KK, 88)

bıraka bıraka

...**Bıraka bıraka** uyuşuk şişko bir ağabey ile ideolojik bir abla bıraktınız, ... (SE, 164)

bile bile

...Pek de istenilmediğini **bile bile** geç saatlere kadar konakta oturmuş. (BK, 31)

Müzebhip biraderimin iftirasını **bile bile** bu gerçeklerin üzerine kurnazca oturttuğunu da düşünmüştüm. (BAK, 28)

Üstelik **bile bile**, seve seve veriyorum. (CO, 60)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 157), (KK, 33), (KK, 218), (KK, 412), (KBT, 35), (KBT, 35), (KBT, 66), (KBT, 108), (KBT, 140), (KBT, 264), (KBT, 329), (KBT, 463), (K, 58), (K, 228), (SE, 153), (SE, 197), (SE, 240), (SE, 243), (BK, 59), (BK, 109), (KSK, 167), (BK, 193), (YH, 27), (YH, 54), (MM, 76), (MM, 159), (MM, 238), (MM, 434), (MM, 503)

boğuşa boğuşa

...Şehzade'nin deyişiyle, "başkalarının hırıltılarıyla **boğuşa boğuşa**," ancak kendi sesini yakalayabileceğini de bilirdi. (KK, 423)

boyana boyana

...Galip'in annesinin saçları en sonunda **boyana boyana** güzel Suzan Yenge'nin saçlarıyla aynı renk olmuştu... (KK, 41)

böbürlene böbürlene

...Sefaletinden **böbürlene böbürlene** bir güzellik, bir yücelik duygusu alan okurlar için üzüldür, ...(YH, 181)

büyüye büyüye

Çünkü İstanbul **büyüye büyüye** Öngören'i yutmuş. (KSK, 113)

çaka çaka

...Tembellerin, kafasızların, **çaka çaka** başı dönen umutsuzların, iri yarı kabadayılarının, yaşlıların ve yakında okuldan atılacakların yeriidi. (KBT, 75)

çala çala

...Mercedes, kornasını **çala çala** biraz yalpaladı. (SE, 115)

çalışa çalışa

Çünkü elli yılda gerçek nakkaş **çalışa çalışa** kör olur ve eli çizdiği atı ezberler. (BAK, 29)

(BAK, 324)

çarpa çarpa

...İnsanlara **çarpa çarpa** ilerliyordu. (CO, 30)

Kimi zaman göz gözü görmez bir zifiri karanlıkta birbirimize ve duvarlara **çarpa çarpa** yolu bulduk. (BAK, 426)

çatıla çatıla

...Bazan kumral kaşları **çatıla çatıla** alınca beni meraklandıran soru işaretleri yollardı. (YH, 55)

çeke çeke

Arkalarındaki bezden el arabalarını **çeke çeke** şehirde dolaşip çöp tenekelerini karıştıranlar... (KBT, 459)

Tuhaf ve gülünç adımlarla birbirlerine doğru koşan iki er sahnenin perdesini **çeke çeke** kapattılar. (K, 371)

...Babası kulağından **çeke çeke** Füsün'u pencereye götürmüş, ona yazıyı gösterip bir tokat atmıştı. (MM, 64)

çekine çekine

Çekine çekine anlattı. (BK, 62)

...Sadece ben ile Kara değil, çocuklar, Hayriye, hepimiz eve bir başkasının karanlık evine girer gibi **çekine çekine** girdik. (BAK, 256)

Meraklı olduğu için önce **çekine çekine**, sonra, senin "iyi bir aileden" olduğunu öğrenince... (KK, 142)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 217), (K, 170), (SE, 11), (SE, 193), (SE, 230), (SE, 235), (SE, 251), (BK, 71), (BK, 119), (YH, 160)

çekiştire çekiştire

...Saçlarını **çekiştire çekiştire** telefonla konuşan Ceylan'a baktım... (SE, 201)

Elbiselerini **çekiştire çekiştire** çıkartarak, hatta biraz vahşi bir kabalıkla ve beceriksizlikle onu soyunca İpek'in kendisini ancak fark etti. (K, 228)

Öpüştüğümüzü, iyice buruşan kırmızı elbisesini **çekiştire çekiştire** çıkardığımızı, uzun uzun ve kuvvetle öpüştüğümüzü, somya gıcırdadığı için... (MM, 494)

çevire çevire

Yaz sonuna kadar güneşte de bırakarak, ateş üzerinde **çevire çevire** eğip kurutursun. (KBT, 50)

Camcı ustalarının fırınlarında erittikleri malzemeyi mavi sürahiler ve yeşil şişeler yapmak için **çevire çevire** üfleyişlerini, diktikleri ayakkabılara ve çizmelere... (BAK, 323)

çika çika

...Bu evlere kat **çika çika** inşaatçılığı öğrenmiş, ... (KBT, 418)

çıkara çıkara

...Bu işleri keyfini **çıkara çıkara** yapabileceğim neredeyse yarım yüzyıllık bir zaman vardı... (YH, 218)

Rüya buzlu penguenini tadını **çıkara çıkara** yerken, yanındaki amcasının oğluna hiç mi hiç aldırış etmeden, ona... (KK, 456)

Sonra yanında getirdiği börek paketini Samiha'ya uzattı ve onun getirdiği çayı içip yağmurun dinmesini beklerken keyfini **çıkara çıkara** anlattı... (KBT, 446)

Tadını **çıkara çıkara**, ekmeğimi yağa banarak yemeğimi keyifle yedim... (SE, 107)

Diğer örnek için bk.

(MM, 53)

çize çize

Başka hastalara “Sen” derken, Füsün'a altını **çize çize** “Siz” diye hitap edenler olduğu gibi, yüzüne hiç bakamayanlar da çoktu. (MM, 447)

değiştire değiştire

...Bütün bu yirmi beş yıl boyunca kafamızda **değiştire değiştire** hatırlayıp, padişahların kitaplarına naksettiğimizi kederle gördüm. (BAK, 393)

Son altı yedi yıldır aklımın içinde Şeküre'dir diye **değiştire değiştire** taşıdığım ve vişne rengindeki ağızları gittikçe genişleyen yüzlerin hepsini, onun gerçek yüzünü görünce unutmuştum. (BAK, 67)

dilene dilene

...Sekiz köy **dilene dilene** yürüdüktan sonra bir gece öyle bir soğuk ve kar bastırdı ki... (BAK, 379)

dinleye dinleye

...Gerçek itirafları **dinleye dinleye**, saralı efsane bir papaz gibi el üstünde tutularak bunalımlı kitaplar yazıyormuş! (BK, 122)

O zaman, beş yıldır bahçenin ucunda dikilen ve kulübe dediğin o iğrenç günah yuvasının içini, ağlayan piçlerin sesini **dinleye dinleye** seyrettim. (SE, 186)

Döner kapıdan otele girdim, koklaya koklaya mutfağı bulan köpek gibi **dinleye dinleye** sessiz halılar ve garsonlar arasından geçerek merdivenlerden... (SE, 235)

diye diye

“Kusura bakma hemşerim, bir tebliğ var,” **diye diye** yol açmasıyla ön saflarda yer almayı başardılar. (KBT, 94)

Anne bu ev depremde yıkılacak zaten, apartmanda çok rahat edersiniz **diye diye** bezdirdiler beni. (KBT, 452)

dokuna dokuna

...Karanlıkta **dokuna dokuna** onları yatakta bulur... (BAK, 26)

doldura doldura

...Galip, boş kâğıtları ipuçlarıyla **doldura doldura** kendi dünyasını, polisiye romanların dünyasına o kadar yaklaştırmıştı ki, ... (KK, 111)

doya doya

...Hep birlikte **doya doya** ağladık. (MM, 48)

...Nasıl bir yerdir diye meraklanıyormuşum gibi sokaklara çıktım, uzun uzun, **doya doya** yürüdüm. (BAK, 14)

Doya doya Hasan'a bir baktı. (CO, 590)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 75), (BAK, 92), (BAK, 228), (BAK, 245), (BAK, 298), (BAK, 306),
(BAK, 392), (BAK, 475), (CO, 615), (KK, 121), (KK, 170), (KBT, 277), (KBT,
297), (KBT, 459), (K, 44), (K, 111), (BK, 19), (BK, 69), (BK, 115), (YH, 55), (YH,
67), (MM, 245), (MM, 247), (MM, 321)

doyura doyura

...Aynada gözlerini **doyura doyura** tek tek seyrettiler. (KK, 152)

...Beni ölçüp biçerek **doyura doyura** seyrettiler. (BAK, 253)

Özellikle çocuklarla kadınlar, kimse yokken gözlerini **doyura doyura**
seyretmeye bayılırlar, ne zararı var? (CO, 270)

döke döke

Susuz yere beton **döke döke** sonsuza kadar gidemem. (KSK, 58)

...Zavallı Babaanne'nin yere **döke döke** yemesine hiçbir şey demeden
katlanırlar. (SE, 112)

O sessizliğin içinden sızan bir pervane lambanın ampülü etrafında acıya
tozlarını **döke döke** dönüyor. (YH, 79)

döndüre döndüre

...Arada bir saçının bir lülesiyle **döndüre döndüre** oynayarak çalışıyor, ...
(KK, 127)

döne döne

...Huzursuzluk içinde mezarımda **döne döne** bekleyeceğimi, hepinize
inançsızlık aşılacağıyı bilmenizi isterim. (BAK, 12)

Ben senin resimlerine yeniden **döne döne** o fısıltıyı dinlemek için
bakarım.(BAK, 209)

...Karanlığın içinde **döne döne** dönüşünü seyredebilirdi. (MM, 414)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 256), (BAK, 320)

döve döve

...Kendi havanında elceğiyle **döve döve** iyice toz edip, bunun beş dirhemini ve bir dirhem çöven ve yarım dirhem de lotor hazır etti. (BAK, 232)

dövüle dövüle

...Otobüslere bindirilip **dövüle dövüle** emniyet müdürlüğüne götürülürken yoğun kar yüzünden şehirde pek az kişi olup biteni fark etmişti. (K, 157)

Kürtlere yapılan işkenceleri, canlı canlı lağımlara atılanları, **dövüle dövüle** öldürülenleri sayıp dökmüş. (KBT, 334)

düre düre

...Pencere perdelerini **düre düre** yaptığı yastığa yaslanmış, ... (YH, 55)

düşüne düşün

Telefonda ne diyeceğimi **düşüne düşün** yürüdüm. (SE, 98)

Canım esmerim, kederli yığıdım, beni **düşüne düşün** bütün gece uyumadın da ondan mı attı betin benzin? (BAK, 171)

Bu âlemin içine gizlenmiş bir başka âlem olduğu ve ancak kendi içine gizlenmiş ikinci kişiyi dışarı çıkarabilirse hayalindeki âleme yürüye yürüye ve **düşüne düşün** ulaşacağı da doğru olabilirdi. (KBT, 464),

Diğer örnek için bk.

(SE, 269)

ede ede

Küfür **ede ede** itmeye başladığımda yağmur dinmişti. (SE, 202)

...Arada bir resimdeki köpeği işaret **ede ede** hikâyesini o köpeğin ağzından anlatıyordu. (BAK, 17),

Üstelik, mum ışığında terzilik **ede ede** körleşen annenin ameliyat masraflarını karşılamak için Celâl'in gazetede gece nöbetine kalması gerekmektedir. (KK, 101)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 348), (BAK, 384), (KBT, 418)

eğlene eğlene

...Keyifle çalarak **eğlene eğlene** bizi saraya götürdüler. (BK, 14)

eriye eriye

...Kaldırımdaki kar **eriye eriye** çamurlaşmıştı. (YH, 27)

esneye esneye

Sonra Gülcihan'ın **esneye esneye** annelerine yaklaşan...(YH, 119)

evlene evlene

...İstanbul'u boşaltıp bir hayalet şehir ilan etmeyi düşünen Mareşal Fevzi Çakmak'ın, birbirleriyle **evlene evlene**, ana, baba, kız, dede, amca hepsi birbirlerinin tıpatıp aynısı olan Konyalı köylülerin,... (KK, 192)

Aile içinde **evlene evlene** Wakinlerin başına gelen felâketler hakkında Ansiklopedi Britannica'dan yürütülmüş bilgiler verdin. (KK, 352)

Aile içinde “**evlene evlene**” soysuzlaşmış Japon balıkları, akvaryum içinde huzurla salınıyorlardı. (KK, 448)

geçe geçe

Bir kalıbın üzerinden **geçe geçe** çizdiği bir örnek gemilerle yaptığı donanma sanki denizin üzerine hiç oturmuyordu bile, ama... (BAK, 76)

...Bana açtığı kapılardan **geçe geçe** unutmak istediğim eski kimliğime, onu unutarak bürünüvermişim. (BK, 116)

...Celâl'in bu hikâyeleri her seferinde başka bir şeye işaret de etseler tıpkı çocuk dergilerindeki bulmacalar gibi, Galip'e birbirine açılan kapılardan **geçe geçe** bir hedefe yaklaştığı duygusunu veriyorlardı. (KK, 222)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 215)

gele gele

Ama **gele gele** gene kayabalığı gelirdi, ... (SE, 96)

Koskoca dünyada tatil için **gele gele** bu uyuşuk ve ruhsuz yere gelen turistlerle alay ettiler. (SE, 112)

genişleye genişleye

Öngören ile İstanbul'un **genişleye genişleye** birleştiklerini gördüm. (KSK, 104)

gere gere

...Torbayı terkiye bağlayan ipleri **gere gere** iyice sıkıştırdı. (KK, 294)

gerileye gerileye

...Vitrinler **gerileye gerileye** çekilip gittiler... (YH, 153)

gerine gerine

...Bütün gövdesiyle **gerine gerine** esnedi. (CO, 229)

Hayır zaten uyanmışım dedi Refik ve **gerine gerine**, yatağından ve durumundan hoşnut, huzurlu insanların rahatlığıyla esnedi. (CO, 279),

Sonra **gerine gerine** bir daha esneyerek, Deliriyorum galiba diye düşündü. (CO, 334)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 344), (CO, 372), (CO, 572)

gezdire gezdire

...Elli kuruş verip beni **gezdire gezdire**, karşı kıyıya bir yere, Karaköy'e ya da Kabataş'a bırakmasını söyledim. (KK, 313)

geze geze

"İnsan fark etmediği kızla evlenmemeli," demişti daha sonra Vediha arabayla **geze geze** eve geri dönerken, "zaten ben yanılmışım, bu sana uygun değil." (KBT, 247)

gıcırdata gıcırdata

...Parkeleri **gıcırdata gıcırdata** aşağı yukarı yürümeye, Turgay Bey'e kafayı takmaya başladım. (MM, 76)

gide gide

Sabah değıldi ama **gide gide** sabah oldu... (YH, 39)

Böylece **gide gide** hayatın kalbine değıl, ancak kendi sefaletinin sınırlarına varabilen talihsiz yolcu, bu sınırdaki rastladığı bilge (YH, 162)

giye giye

Bir sırrı, günlerdir peşinden koştuğu gizli bir oyunu çözer gibi değil, **giye giye** alıştığı eski bir paltoyu ya da sıradan bir kış sabahını benimser gibi bakmıştı kendi yüzüne; ...(KK, 325)

göre göre

...Aynada gördüğü yüzüne gazetelerde **göre göre** alıştığı başbakanların ve sinema oyuncularının... (KK, 325)

...Mevlut şehirlerarası yüksek elektrik tellerinden göz **göre göre** çekilen kaçak hatları... (KBT, 367)

Besbelli Tahir Tan, Pelür'de **göre göre** Füsün'a abayı yakmış... (MM, 359)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 440), (MM, 66), (MM, 350)

göstere göstere

Altı ay önce herkesin önünde **göstere göstere** Sibel ile nişanlandın... (MM, 224)

...Şeküre'nin eski kocasına ve ailesine meydan okur gibi **göstere göstere** düğün yapmak da daha işi baştan tehlikeye atıyordu. (BAK, 249)

Babanın elinden birlikte çevirdikleri arsayı **göstere göstere** alanlarla bu kadar yakın olursan sana saygı duymayacaklarını çıkarma aklından, anladın mı Mevlut? (KBT, 60)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 342), (KBT, 105), (KBT, 345), (K, 138), (K, 298), (K, 342), (KSK, 179), (MM, 353), (MM, 407), (MM, 533)

gösterile gösterile

...Sanki gövdesinin yarısı bir rüyada olacağı gibi **gösterile gösterile** kendisinden koparılıp uzak ve karanlık bir yere götürülüyordu (KK, 329)

güle güle

Hadi, peki, **güle güle, güle güle!** (CO, 212)

“**Güle güle!**” dedim. (SE, 70)

“**Güle güle!**” diye bağırdım arkasından. (SE, 74)

Diğer örnekler için bk.
(CO, 449), (CO, 464), (CO, 466)

gülüşe gülüşe

...Karımla **gülüşe gülüşe** konuştuklarımızı, bu çatık kaşlı Kara'ya da anlatacaktım ki... (BAK, 85)

haşlana haşlana

...Nohudun yeniden **haşlana haşlana** yumuşayıp gevşeyeni... (KBT, 201)

haykıra haykıra

...Beni acılar içinde **haykıra haykıra** kıvrandıran bu dünyada uzun bir süre duramayacağımı... (BAK, 216)

hıçkıra hıçkıra

Hıçkıra hıçkıra ağladım. (BAK, 279)

“Babaanne, babaanne ağlamayın!” titreyerek, yetişmeselerdi **hıçkıra hıçkıra** yere kapaklanacağımı sandım ben... (SE, 62)

...Ali, **hıçkıra hıçkıra** ağlayarak Atlas Okyanusu'na bakan... (YH, 91)

homurdana homurdana

...Bu kızın da pek güzel bir şey olduğunu **homurdana homurdana** ekledi.
(CO, 364)

Mevlut uzun burunlu kamyonları iri kurt köpeklerine; **homurdana homurdana** ilerleyen Skoda marka belediye otobüslerini dört ayağı üzerinde yürüyen aylara benzetti. (KBT, 64)

ısıra ısıra

...Bakırı çok olan kalp parayı daha sert diye **ısıra ısıra** ayırmaya başladılar.
(BAK, 131)

Turan Hülya'ya sarıldı ve **ısıra ısıra** birbirlerinin dişini çeker gibi, hırsla öpüşüyorlar, ben, bizim de öyle olabileceğimizi düşünüyorum... (SE, 158)

ığrene ığrene

...Cehennem tasvirini **ığrene ığrene** bir tek ben okudum... (SE, 178)

ilerleye ilerleye

Kuzeye **ilerleye ilerleye**, yeniden, köylülerin birSlav diliyle konuştuğu ormanlık bir yöreye gelmiştik... (BK, 106)

inleye inleye

Az sonra **inleye inleye** odasına geldiğini işittim... (SE, 184)

istemeye istemeye

Mahmur Usta **istemeye istemeye** bizimle birlikte örtünün kenarına oturdu... (KSK, 57)

...Gene kendisine karşı acımasız olması gerektiğini seziyor, **istemeye istemeye** şiiri korkaklık ve ikiyüzlülükten bitiremediğini düşünüyordu. (CO, 289)

...Gönül rahatlığıyla tanımazlıktan geldiği pencereyi, on yıl önce tutmaktan çekindiği kapı kulpunu, o sıvasız ve yavan duvarları ikinci sefer **istemeye istemeye** hatırladı. (KK, 127)

Diğer örnek için bk.

(KK, 373), (K, 247), (BK, 58), (BK, 84), (BK, 88), (MM, 201)

ite ite

Padişahımızın önünden **ite ite** geçirdikleri bir tekerlekli arabanın içine yerleştirdikleri ocağın üzerindeki kocaman tencerede... (BAK, 316)

Yapraklardan dökülen yağmur damlacıklarını, arabanın eski ve dalgın lâmbalarının aydınlattığı ıslak yolu, karanlığı ve **inleye inleye** mırıldanan silecekleri seyrederek birlikte gittik. (SE, 196)

Arabanın camına vura vura, boğulur gibi **inleye inleye** soluyarak yanında koşabildiğim kadar koştum, ama biraz sonra o tekerlekli plastik şey geçti beni, gitti. (SE, 217)

kana kana

...Bize **kana kana** hikâyelerini anlatıyorlar. (KK, 65)

Uzun uzun, **kana kana** ağladık. (BAK, 179)

...Feridun alırdı, iki avcunu susuzluktan ölen biri gibi açar, kolonyayı **kana kana** su içen biri gibi neredeyse hırsıyla yüzüne sürerdi. (MM, 408)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 253), (BAK, 274)

kanaya kanaya

...Günlerce burnu **kanaya kanaya** ölen İskender'in son anlarına gölge olmak isterdim. (BAK, 64)

karıştıra karıştıra

Sabaha karşı arkadaşımın defterlerini **karıştıra karıştıra** onun eski pijamaları... (K, 346)

kasıla kasıla

...İleride bir araştırma konusu olacağına inandığı için **kasıla kasıla** daha yaşarken kendi kendilerinin kimsenin bakmadığı bir heykeli haline gelen şairlerle Ka gençliğinde alay ederdi. (K, 345)

kaşına kaşına

Gece başlıyor diye servili mezarlıktan **kaşına kaşına** sevinçle sokağa inen uyuz köpeği gördüm. (BAK, 417)

kaza kaza

...**Kaza kaza** kopardığı parçaları kürekle hızla kovaya doldururdu. (KSK, 25)

kaynata kaynata

Annesinin, kaynata kaynata yalnız bütün evi ve bahçeyi değil...(KK, 291)

kesile kesile

...Rekabet yüzünden her gece **kesile kesile** kuşa dönmüş ve anlaşılmaz üç film göstermek zorunda kalan Ferikö'deki Arzu Sineması'nda seyretmiştik. (MM, 276)

kıpırdana kıpırdana

Sağanağın denizin üzerinde **kıpırdana kıpırdana** ilerleyen beyaz izini görüyorduk. (SE, 193)

kırıla kırıla

Ama onlar **kırıla kırıla** eksildiler. (CO, 556)

kırıtı kırıtı

...Zenne gibi **kırıtı kırıtı** makamla ezan okumak mı vardı? (BAK, 19)

kıskana kıskana

...Burnu kesik bu atı **kıskana kıskana**, söylene söylene taklit edip çoğalttıklarından da eminim. (BAK, 405)

kıvırta kıvırta

...Sağdan sola **kıvırta kıvırta** ilerleyişini seyrediyordum. (BAK, 67)

kıvrıla kıvrıla

...Buradan **kıvrıla kıvrıla** ilerleyen dik yokuşlardan on dakikada Beyoğlu'na İstiklal Caddesi'ne çıkılırdı. (MM, 300)

İstanbul'un sonsuz sokaklarında **kıvrıla kıvrıla** yürürken, bir aşevinde ağızıma bir lokma kalye koyarken, ya da saz usûlü bir kenar süsünün... (BAK, 192)

Kayalar arasından **kıvrıla kıvrıla** yamaçlara çıkan dar yol, bulutlu kapkaranlık göğe çıkıyormuş gibi dikleşti. (KBT, 17)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 454), (KBT, 19), (KBT, 428), (KBT, 442), (SE, 193), (SE, 217), (YH, 207), (YH, 214)

koklaya koklaya

Saçlarımı **koklaya koklaya** öptüm. (BAK, 175)

...**Koklaya koklaya** burun deliklerine sokan çocuklar, meşin keseden çıkarıp günde yedi kere bakmadan rahat etmeyen, bir ayağı çukurda ihtiyarlar gördüm. (BAK, 133),

Döner kapıdan otele girdim, **koklaya koklaya** mutfağı bulan köpek gibi dinleye dinleye sessiz halılar ve garsonlar arasından geçerek... (SE, 235)

konaklaya konaklaya

İlkbahardan sonbahara kadar böyle **konaklaya konaklaya** dolaştıklarımı anlattı. (CO, 364)

konuşa konuşa

...Gözledikleri şeyleri **konuşa konuşa** ilerletsinler ki, aklımız gelişsin.(BK, 34)

Sokaktan **konuşa konuşa** birileri geçti. (BAK, 181)

“**Konuşa konuşa** da açılırsınız!” (CO, 64)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 239), (KK, 114), (KK, 463), (KBT, 117), (KBT, 453), (SE, 203), (YH, 163), (MM, 184)

korka korka

...**Korka korka** parmağını tıkırdayan aletin içine sokmuş ve çekmiş. (BK, 30)

Mavi kapılı odaya **korka korka** geri dönmüştüm ki, Kara üzerime saldırdı, ittim onu, ama öfkeden çok ne yaptığımı bilemeden. (BAK, 259)

...Hasan Amcasının vitrini kutular, gazeteler, şişelerle rengârenk bakkalına neredeyse **korka korka** girdi. (KBT, 437)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 306), (KBT, 465), (SE, 102)

korkuta korkuta

...Seni **korkuta korkuta** dindar yapmasından mı endişeleniyorsun? (K, 89)

koşa koşa

...Hepsi **koşa koşa** gelirler. (CO, 76)

Anlarsanız, büyük ihtimal hemen **koşa koşa** beni Bostancıbaşı'nın işkencecilerine teslim edersiniz. (BAK, 124)

Tartışmanın hiçbir kelimesini kaçırmamak için mutfağa **koşa koşa** indi. (CO, 207)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 125), (BAK, 128), (BAK, 225), (BAK, 234), (BAK, 245), (BAK, 391), (BAK, 464), (BAK, 489), (CO, 244), (CO, 259), (CO, 261), (CO, 406), (CO, 408), (CO, 589), (KK, 50), (KK, 231), (KK, 233), (KK, 350), (KK, 446), (KK, 447), (KBT, 118), (KBT, 204), (KBT, 263), (KBT, 291), (KBT, 343), (KBT, 373), (KSK, 76), (YH, 14), (K, 226), (K, 275), (K, 357), (K, 377), (SE, 51), (SE, 67), (SE, 67), (SE, 87), (SE, 89), (SE, 121), (SE, 154), (SE, 164), (SE, 165), (SE, 196), (SE, 196), (SE, 201), (SE, 209), (SE, 232), (SE, 246), (SE, 255), (MM, 112), (MM, 159), (MM, 174), (MM, 176), (MM, 333), (MM, 334), (MM, 461)

köpürte köpürte

Sabunu avucunun içinde **köpürte köpürte** çeviriyordu. (CO, 320)

kura kura

Unuttuğum bu küçük huylar ve hareketler, dokuz yıl boyunca **kura kura** hayallerimde... (MM, 498)

küçüle küçüle

...Küçüldüm, **küçüle küçüle** buruş buruş oldum. (YH, 47)

mıncıklana mıncıklana

Mıncıklana mıncıklana hamura dönmüş bu buruşuk kâğıt parçaları, dergiler... (CO, 195)

okuna okuna

Önlerinde **okuna okuna** sayfaları birbirinden ayrılmış gazeteler gördüm... (YH, 12)

okuya okuya

...**Okuya okuya** hayatımın muammasını çözeceğime ve huzur kıyılarına ulaşacağıma ilişkin bir kanı vardı içimde. (KSK, 109)

O mektupları **okuya okuya** önce ondan korkmayı, sonra da onu merak etmeyi öğrendim. (BAK, 174)

Böylece, **okuya okuya** benim bakışım kitabın sözlerine, kitabın sözleri de benim bakışıma dönüştü. (YH, 9)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 492), (KK, 225), (KK, 233), (KK, 264), (KK, 280), (KBT, 332), (SE, 168), (YH, 130), (YH, 182), (YH, 196)

ola ola

...Başkası **ola ola**, ilk kimliğimizin mutluluğuna geri dönebileceğimizi sanmak boş bir iyimserlikti. (KK, 132)

otura otura

“Evde **otura otura** kızışmışsın sen yahu!” (CO, 591)

Üç gündür kaymakamlık arşivinde çalıştığım kasabadan, yıllarca **otura otura** içimi kazıyarak boşaltan bir kentten ayrılıyormuş gibi boş boş çıktım. (SE, 137)

Orada kendi evimin balkonunun serinliğinde **otura otura** ve arada bana katılıp gevezelik edenleri tatlı tatlı dinleyerek, küp gibi içtim. (MM, 196)

ovuştura ovuştura

Gözlerini **ovuştura ovuştura** ağladığı kadar seviyor muydu babamı... (BAK, 225)

öksüre öksüre

...Akşam yemeğine kadar **öksüre öksüre** uyurdu. (KBT, 201)

...Annesinin terliklerinin içindeki soğuk ayaklarımı, bir saç fırçasını, gece **öksür öksüre** uyandıktan sonra kendisine içirilen pembe renkli şekerli öksürük şurubunu... (K, 84)

Öksüre öksüre akarak üstümü başımı sırlıslam bırakan bir musluktan yüzüme ılık ve bulanık bir su vurdum, burnumu sildim, biraz oyalandım. (YH, 216)

öpüşe öpüşe

Öpüşe öpüşe mutfaktan çıktık, yatağın kenarına oturduk... (MM, 36)

Babamın koluna girdim, tepsilerde renkli kanepeler sunan garsonlar arasında, davetlilerle **öpüşe öpüşe**, uzun uzun hal hatır sorarak selamlaşmaya başladık. (MM, 115)

öttüre öttüre

...Kornalarımızı bomboş ve duygusuzca **öttüre öttüre** gittik...(SE, 117)

...Kornasını **öttüre öttüre** korkunç bir gürültüyle tren gibi geçti gitti. (SE, 197)

Sonra, yokuşu çıkan bir arabaya umutla el ettim, ama kornasını **öttüre öttüre** durmadan geçip gitti. (SE, 202)

salına salına

...Bir ağıtın eşliğinde **salına salına** akıp geçtiler. (YH, 149)

sallana sallana

...Arabalar arasından **sallana sallana** ilerlerken karnımda gittikçe artan bir ağrı hissediyordum. (KSK, 150)

...Tramvaya binmiş, tramvayda da **sallana sallana** düşünmüştü. (CO, 159)

Geçmişin hortlaksı yükü, evde yer kalmadığı için bir eskiciye satılan ve adamın at arabasıyla birlikte **sallana sallana** kimbilir hangi uzak diyarlara unutulmaya giden zavallı eşyaların... (KK, 247)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 12), (SE, 193), (SE, 234), (YH, 144), (MM, 144), (MM, 282)

sallaya sallaya

Bu muydu içinde **sallaya sallaya** bizi gezdiren şey? (SE, 268)

sarsa sarsa

...Gövdemi **sarsa sarsa** bana hissettiriyordu. (MM, 199)

sarsıla sarsıla

...Hayalî bir kaleye saldırıp **sarsıla sarsıla** toplarıyla ateş etti ve durdu. (BK, 96)

Şuh sesli Emel Sayın'ın ilk şarkısından sonra **sarsıla sarsıla** boşalıp akarak transistorlu radyoyu kapkara bir sıvıyla berbat eden yerli pilden Alâaddin sorumlu değildi. (KK, 50),

Mevlut ertesi gün İstanbul'a dönüş yolunda, eski bir uzay gemisi gibi karanlıkta **sarsıla sarsıla** ilerleyen otobüste mışıl mışıl uyudu. (KBT, 193)

sata sata

...Benim gibi sokaklarda yoğurt **sata sata** eğri boyunlu kalan birinin geleceği için en büyük güvencenin her biri bir hazineden kıymetli üç güzel kız olduğunu söylemek istiyorum. (KBT, 85)

seke seke

...Çamurda **seke seke** ilerleyen yolcularla birlikte kendimi dışarı attım. (YH, 215), (MM, 446)

seve seve

Üstelik bile bile **seve seve** veriyorum. (CO, 60)

Muhbirler senin cellâtlarına ve çalışkan işkencecilerine **seve seve** teslim ettikleri suçlular için vicdan azabı duymaya başlayacaklar; polisler ve gardiyanlar... (KK, 162)

...Dr. Narin tarafından teşvik de edilirlerse bu gençleri izleyip, hayatlarını gözleyip, öfkeli ve paranoik raporlar yazmayı **seve seve** üzerlerine vazife ediniyorlardı. (YH, 116)

sezdire sezdire

...**Sezdire sezdire** nasıl öğrettiğini okurken Galip, yavaş yavaş ve istediği gibi bir başka birisi olduğunu düşündü. (KK, 279)

sıçraya sıçraya

...Kara kargalar **sıçraya sıçraya** yola çıkıyor, bizi görünce kanatlarını açıp bir anda uçuyorlardı. (KSK, 23)

...Yeni bir problemin üzerinden aç bir serçenin aceleci gagası gibi **sıçraya sıçraya** ilerleyen kurşun kaleminin akıllı ucunu seyrediyor; bir eşitliği, saçlarını çekiştirerek... (MM, 55)

...Boğaz yollarında **sıçraya sıçraya** ilerlerken, bir şey söylemek için arkaya her dönüşümde, içimde bir mutluluğun alevlendiğini hamlıyorum. (MM, 263)

sıkıla sıkıla

Unutmak istediği utanç verici bir günahın **sıkıla sıkıla** söz eder gibi... (SE, 23)

Ders ücretini her seferinde **sıkıla sıkıla** alıyordu. (BK, 14)

sıkışa sıkışa

Sıkışa sıkışa merdivenleri çıktılar. (CO, 413)

sora sora

...Sık sık yolumuzu kaybeder, **sora sora** ancak bulur, ... (MM, 270)

söve söve

Herkes bu demiryoluna **söve söve** eğleniyor. (CO, 363)

Huysuz atını döven öfkeli bir binici gibi **söve söve** vuruyor, ama plastik araba beklediği cevabı vermiyor ve bu yüzden sanki daha çok sövüyor. (SE, 209)

söylene söylene

...Burnu kesik bu atı kısıkana kısıkana, **söylene söylene** taklit edip çoğalttıklarından da eminim. (BAK, 405)

...Ansiklopedimin bütün planı altüst oldu, on beş yılda yoluna koyamadım derdi ve sonra **söylene söylene** uyurdu. (SE, 103)

Söylene söylene daha da öfkeleni; beni cezalandırmaya kararlıymış. (BK, 25)

sürte sürte

Üç gündür şehirde yüzeylere burnunu **sürte sürte** dolaşırken işaretlerden bir hikâye kurabildiği için ayakta kalabilmişti. (KK, 227)

...Evliya'nın kurduğu o dolaysız ve gerçek ilişkiyi bir türlü kuramadan, burnumu yüzeylere **sürte sürte** acı çekerdim. (SE, 188)

...Gösterin bana bütün renkleri, yüzeyleri, çünkü burnumu **sürte sürte** o yüzeylere ben de kendimi unutmak istiyorum... (SE, 189)

sürüklene sürüklene

Zavallı köpekler boyunlarında zincir, en sefil köleler gibi zincirlenmiş olarak tek tek **sürüklene sürüklene** sokaklarda gezdirilirlermiş. (BAK, 22)

süründüre süründüre

Beni çaktırmak, süründürmek ve **süründüre süründüre** sonunda boyun eğmeyi öğretmek istiyorlar ki, ben az ile yetinmeye alışayım. (SE, 128)

sürüne sürüne

...Arabanın altından aceleyle **sürüne sürüne** çıktım... (SE, 200)

...Üzerleri yüklü atlara çarpmamak için duvarlara, kapılara **sürüne sürüne** yürümek zorunda kaldım. (BAK, 14)

tekrarlana tekrarlana

...Biz kadınların ağzını neden hokkaya benzettiklerini, ezberden **tekrarlana tekrarlana** aslı unutulmuş bu teşbihlerin... (BAK, 495)

tekrarlaya tekrarlaya

Kararlılıkla bu cümleyi **tekrarlaya tekrarlaya** bütün dünyanın değiştiğine de inanabilirdi insan,... (KK, 228)

...Avrupa aydınlarının ve onları Türkiye'de taklit edenlerin **tekrarlaya tekrarlaya** bayağılaştırdıkları insan hakları laflarını onunla sevişebilecek olmanın heyecanıyla tekrarlarken... (K, 222),

Kendilerini satan o kadınlar için kullanılan o kelimeyi **tekrarlaya tekrarlaya** sövüyor. (SE, 210)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 431), (BK, 95)

terleye terleye

Sabahlara kadar **terleye terleye** öyle çok sevişirlermiş ve öyle mutluymuşlar ki hayatları hep böyle sürsün isterlermiş. (BAK, 80)

tıslaya tıslaya

Derken, buzlar eridiği için **tıslaya tıslaya** akan mahalle çeşmesi “aldırma,” dedi bana, ... (BAK, 241)

tiksine tiksine

...Odama kaçar, unutmaya çalışırdım, ama **tiksine tiksine** hatırlardım... (SE, 182)

titreye titreye

...Zavallı bir at gibi **titreye titreye** kendinden geçene kadar sarsılırdı. (MM, 444)

...R harflerinin kuyrukları süratten incelik yıldırım gibi **titreye titreye** bak nasıl da uzamış... (YH, 54)

...Parke taşı kaplı caddelerde **titreye titreye** ilerlerken, kolumu arka koltuğa atıp arada bir mutlulukla Füsün'a bakıyordum. (MM, 486)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 48), (BAK, 68), (BAK, 247), (KK, 278)

topallaya topallaya

İki erin omzuna girmiş olan bir üçüncü er **topallaya topallaya** merdivenleri çıkıyordu. (CO, 131)

tuta tuta

Sonra plağın hamurlaşan kartonunu aleve **tuta tuta** kuruttum. (SE, 218)

uçta uçta

“Siz sokaktayken rengi **uçta uçta** ölmüş bembeyaz bir adam geldi buraya, çok uzaktan, bir memleketten, dedenizle konuştu. Meğerse cinmiş o.” (BAK, 224)

uğraşa uğraşa

Uğraşa uğraşa uyuduğu uykularından kâbuslarla uyanıyor... (KK, 168)

Perdeleri **uğraşa uğraşa** çekmemize rağmen hiç de kararmayan oda sanki karanlıkmiş ve birbirimizi hiç göremiyormuşuz gibi yapar, SEVİŞİRDİK. (KBT, 189)

ustalaşa ustalaşa

Sanatında **ustalaşa ustalaşa** körleşen ve bir yaştan sonra yarı evliya yarı bunak hayatı süren ve bitip tükenmez efsaneleri anlatılan eski Acem üstatları gibi davranıyordu, ... (BAK, 70)

utana utana

Hiç de öyle olmasını istemezdim ama **utana utana** seviştik. (KBT, 228)

uydura uydura

...**Uydura uydura** geliştirdiğim bazı masallarım vardı... (BK, 95)

üfleyle üfleyle

Ağzından çıkan buhar bulutlarını soğuğa **üfleyle üfleyle**, yerlere dökülmüş çöp yığınlarının arasından yürüyüp dolmuş durağındaki uzun kuyruğa girdi. (KK, 22)

üşüye üşüye

...Vitrinlere **üşüye üşüye** bakarak çarşıda bir aşağı bir yukarı yürüyordu. (K, 195)

üzüle üzüle

Kedi tüyü ciğerine kaçtığı için hayatı tepetaklak olan bir zenginin başına gelenleri mutsuz zengin için **üzüle üzüle** anlattı (CO, 129)

vere vere

Ömer selam **vere vere**, arada bir durup bir ustayla bir iki söz konuşarak yürüyor, Refik onun anlattıklarını dinliyordu. (CO, 282)

vura vura

Elime sopa alıp kafalarına **vura vura** uyandıracacağım onları! (SE, 102)

İri tenekeleri kamyonun kenarlarına **vura vura** boşaltan çöpçüler geçtikten sonra, Galip listeyi daha fazla uzatmamak için, yeşil tükenmez kalemiyle birlikte bugün giyeceği ceketinin iç cebine sıkıştırdı. (KK, 63)

...Mıhlanmış çıplak kadınlara, bakkal köşelerine, gazete resimlerine, bayağı afişlere bakışlarımı **vura vura** kendimi unutmak istiyorum; haydi, gösterin bana, gösterin... (SE, 190)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 217), (SE, 222), (SE, 243), (MM, 412)

yaka yaka

Hayat senin içine girer ve **yaka yaka** her yerini, aman Allahım, parçalar seni budala kız! (SE, 122)

...Tankla ve tüfekte canımızı **yaka yaka** sonunda bu işi yapabilirler belki. (K, 255)

yalaya yalaya

Çayı elden ele dolaştırdıkları bir kocaman şeker parçasını **yalaya yalaya** içtiklerini söyledi. (CO, 143)

Elini **yalaya yalaya** mumu sonunda yakıp bir rahlenin kenarına koydu. (BAK, 167)

yalpalaya yalpalaya

Boğaz yolunun hayalet çınarlarının dökülen kızıl yapraklarının altından **yalpalaya yalpalaya** kazasız belasız yalıya döndük ve böyle maceralı gecelerin sonunda olduğu gibi birbirimize sıkıca sarılarak uyuduk. (MM, 213)

yalvarta yalvarta

...Kötü kalpli zengini **yalvarta yalvarta** öldürmesi de coşkuyla karşılanıyordu. (MM, 424)

yaşaya yaşaya

Masasının başında yapayalnız **yaşaya yaşaya**, yazarın ‘toplumsal hayat’ alışkanlıkları öyle körelmiş ki... (KK, 166)

...İnsanların içinde binlerce yıldır **yaşaya yaşaya** kendilerine benzettikleri bir şehrin nesnelere değil, milyonlarca kişinin geçici olarak sürgün edildiği anlaşılmasız bir ülkenin korkutucu işaretlerini çağrıştırıyordu. (KK, 342)

yaya yaya

...En büyük gösterisi olan kelimeleri **yaya yaya** sundu. (K, 137)

yayıla yayıla

...Ev **yayıla yayıla** saray gibi oldu. (KBT, 327)

yaza yaza

Sonra Doğan Bey, o mektupları **yaza yaza** öldü. (SE, 49)

O zaman, o tür hikâyeleri **yaza yaza**, tuhaflığı kendi içimizde araya araya, bizler de başka biri olurmuşuz, Allah korusun, okuyucularımız da. (BK, 121)

Tabancamı çıkarıp şimdi onu gözünün ortasından vursam, **yaza yaza** sonsuzluk zamanının huzuruna kavuşmuş olan bu adama hiçbir şey yapmış olamayacaktım. (YH, 161)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 173), (YH, 206)

yedire yedire

Üzerine kömür tozu **yedire yedire** bolca döktüm... (BAK, 342)

yiye yiye

“Her akşam pilav **yiye yiye** belki bir gün Çinli oluruz,” diye bir laf sokuşturdum ben de Mevlut’a. (KBT, 213)

yuvarlaya yuvarlaya

...Sanki avcunun içinde hayali bir sabun varmış da ellerini içinde **yuvarlaya yuvarlaya** sabunu köpürtüyormuş gibi yapardı. (MM, 408)

yürüne yürüne

Başkaları tarafından **yürüne yürüne** oluşan o küçük ve dar yoldan değil, kayaların, dikenlerin arasından gelişigüzel yürüyor, ... (CO, 359)

yürüye yürüye

İki hafta gide gele, sokaklarda amaçsızca **yürüye yürüye** Öngören’in bütün sokaklarından geçmiş olduğumu... (KSK, 41)

Onu sözümona sokaklarda **yürüye yürüye**, buz kestiğimiz için buraya getirmiştım. (BAK, 478)

...Köyüne bulutlarla ahbablık ederek **yürüye yürüye** gidecek vatandaşı bırakmak için duruyorduk. (YH, 207)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 266), (KBT, 464), (KBT, 280), (SE, 68), (SE, 112), (KSK, 83), (MM, 108), (MM, 537)

yüze yüze

...**Yüze yüze** karşı kıyıya geçince bostancılar oraya da köpek salmak istediler. (BK, 39)

1.1.2.3.1.1.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

aça kapaya

Dolmabahçe Sarayı'nın harem dairesinin kapılarını **aça kapaya**, merdivenlerinden ikişer ikişer atlaya atlaya kendisini kovalayan ağabeyi Reşat'tan kaçarken... (KK, 424)

ahlaya poflaya

...Kulağının altında ısınan yatağın sıcaklığından kurtulmak için yatağında **ahlaya poflaya** bir kere daha döndü. (CO, 416)

bağıra çağıra

Bağıra çağıra yokuşu çıkan futbol kalabalığıyla yürüyerek Divan Oteli'ne gittik... (MM, 51)

Benim döşeğimi çıkarmışlar, üzerinde **bağıra çağıra** itişiyorlardı. (BAK, 173)

televizyon ve araba uğultusu dindiği zaman ve en son araba bahçe kapısının önünde **bağıra çağıra** geçip gittiği zaman, ben yavaşça yatağımdan kalkar, pancurlarımın arkasında şöyle bir durur (SE, 119)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 151), (KSK, 114), (MM, 51), (MM, 198), (MM, 463)

bata çıka

...Çıkartmaya çalışırken bir an arkasından kara **bata çıka** yaklaşan birinin ayak seslerini duyunca ürpererek döndü; ... (K, 274)

Karda **bata çıka** birbirlerine yaslanarak ilerleyen ihtiyarlar... (K, 151)

...Kara **bata çıka** yürürken, sayısız kereler hayâlinde Rüya ile buluşmuş, her zamanki günlük hayatlarına (KK, 143)

çalışa uğraşa

...Kendisinin sokaklarda **çalışa uğraşa** orada bir yer edineceğini, ona uyum sağlayacağını sanırdı. (KBT, 443)

çalkalana sallana

Dalgalarla **çalkalana sallana** Kasımpaşa'da tersane yakınlarında onlara yetiştik... (KK, 315)

çarpa devire

Kör karanlıkta başka eşyalara da **çarpa devire** telefona doğru koştu.(KK, 239)

çeke sürüye

Babamı ayaklarından tutup, **çeke sürüye** sofaya çıkardım. (BAK, 222)

değişe dolaşa

...Başkalarının kulağına **değişe dolaşa**, dönüp bana "Müjde" diye geri gelince herkesten önce ben inanırdım. (BAK, 58)

deneye boza

...Bir yük beygirinin resmini kararsızlıklarla **deneye boza** yapıp terzilere, kasaplara satan bazı Frenk ressamı vardı. (BAK, 330)

döne dolaşa

...Kasaba meydanlarında "**döne dolaşa** gene aynı yere gelmişim" duygusuyla... (YH, 207)

döne kıvrıla

...İstanbul'un sokaklarında **döne kıvrıla** ine çıkıyorlar, ... (BAK, 414)

düşe kalka

...Hizmetçi uşak çocuklarıyla **düşe kalka** derken Büyükhanım, aman anne ne var yani, derdi Doğan Bey, kardeş kardeş oynuyorlar işte. (SE, 227)

...Bağdat'ta her çeşit ucuz, sefil orta malıyla **düşe kalka**, ben, Şeküre'nin öfkeyle hayal edip söylediklerine göre... (BAK, 185)

...Arkadaşlarıyla **düşe kalka** kendini korumayı öğrenmesini istediğim kadar... (KSK, 183)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 208)

düşüne araştıra

Mevlut onları ancak "Şurası Oktepe olmalı, bunlar Harmantepe'deki caminin minareleri," diye **düşüne araştıra** hissedebiliyordu. (KBT, 461)

evire çevire

Öğretmenini derste **evire çevire** dövebildiğin liseye de -adı istediği kadar Atatürklü olsun- zaten benim saygım kalmaz. (KBT, 59)

ezile büzüle

...Soruları üzerine tam istedikleri gibi, **ezile büzüle**, efendim, ne yazık ki Fransızca bilmediğimi, ama akşamları elimde sözlük, *Fleurs du Mal*'i sökmeye çalıştığımı söyledim. (KK, 90)

"Körlüğün nesidir?" dedim **ezile büzüle**. (BAK, 78)

gide gele

...Yakın ülkelere **gide gele** biraz olsun para kazanabildim. (KSK, 101)

Derslere **gide gele** ve bazan da şehir içinde kullanarak, Füsün araba kullanmayı iyice öğrendi. (MM, 455)

Her birini Çukur-cumaya **gide gele**, yolda, bazan eve girip çıkarken tanıdığım bu insanlara çay-kahve hazırlayıp sunmak, küllükleri boşaltıp köşedeki börekçiden

aceleyle getirtilen börekleri ikram etmek, beni, Füsun'u ve Nesibe Hala'yı oyalıyordu. (MM, 462)

Diğer örnek için bk.

(KSK, 41)

gire çıka

...Berliner Caddesi'ndeki kahvelere **gire çıka**, vitrinlere bakarak yürüyecekleri geçti aklından. (K, 266)

...Kenar mahallelerden çukurlara **gire çıka**, parke taşı kaplı caddelerde titreye titreye ilerlerken, kolumu arka koltuğa atıp arada bir mutlulukla Füsun'a bakıyordum. (MM, 486)

güle eğlene

...Kendini öldürtecek birini aradığımı **güle eğlene** söylediklerinde ya da Celâl'in karaağaçtan dolabının derinliklerinde bulduğum fotoğraflardaki kayıp ifadeli,... (KK, 458)

güle konuşa

...Çınar ağaçlarının altından **güle konuşa** iskeleye doğru yürür...(KK, 422)

Eskiden, bayram namazından sonra babası ve amcası ve amcaoğullarıyla birlikte **güle konuşa** Duttepe'ye çıkarlar, sabah kahvaltısı olarak Safiye Teyze'nin aile kalabalığı için yaptığı börekleri çay içerek yerlerdi. (KBT, 451)

güle oynaya

...En utangaç kızların bile **güle oynaya** dans ettiği o tatil günlerini o kadar severdim ki... (MM, 225)

Haftada bir **güle oynaya** hamama gittiğim Ziver Paşa'nın kızlarından o hem sürekli gülen, eğlenen... (BAK, 55),

...Akşamları boza satmaya çıkacakları için bu yemekler köyde abları ve annesiyle yer sofrasında **güle oynaya** yedikleri yemekler gibi eğlenceli olmazdı. (KBT, 53)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 340), (KBT, 53), (KBT, 287), (KBT, 305), (MM, 352)

güle öksüre

...Bu sırada başından geçen gülünç şeyleri hırıltı sesiyle **güle öksüre** anlatan bir “karakter oyuncusu”ydu. (MM, 316)

gülüşe konuşa

...Karanlıkta **gülüşe konuşa** geçerlerken, dünyanın sonsuz sessizliğini kendi aklımın içinde işitiyor, ...(BAK, 222)

Duttepe'nin aşağı mahallelerinde televizyon misafirliğinden **gülüşe konuşa** dönen bir anne baba ve “Ben uyumayacağım!” diyen bir erkek çocuk... (KBT, 104)

Daha sonra, ileride istasyon kalabalığı içerisinde **gülüşe konuşa** yerleri paspaslayan iki yaşlı Türk'ü seyrederek kahvelerimizi içerken... (K, 231)

Diğer örnek için bk.

(MM, 266)

hoplaya zıplaya

...Bir soytarı gibi **hoplaya zıplaya**, aşağıya, İnönü Stadyumu'na doğru koşuyor... (YH, 26)

Ayakkabılarımın içine giren kara basa basa yürüdüm ve dört saat önce bu karın içinde mutlu bir soytarı gibi **hoplaya zıplaya** koşan eli plastik torbasız adamın izlerini buldum... (YH, 28)

ine çıka

...İstanbul'un sokaklarında döne kıvrıla **ine çıka** ilerler...(BAK, 156)

inleye öksüre

Araba **inleye öksüre** çalıştı. (SE, 192)

ite kaka

Adamı **ite kaka** karakoldan içeri soktukları için, Galip konuşmanın devamını işitemedi. (KK, 163)

konusa gülüşe

...Boğaz lokantasında **konusa gülüşe** yemek yerken, aslında aramızda en mutlu olan kişi Füsun'du. (MM, 356)

korka çekine

...**Korka çekine** şunu sordum çocukluk sevgilime: “Kocanla niye evlendin?”
(BAK, 188)

oflaya puflaya

Peşindeki hafiyeye yumuşak karda **oflaya puflaya** yetişmeye çalışıyordu. (K, 190)

...Altımda uyuşuk bir araba olduğu için, yokuşu çıkan bir hızlı at arabası gibi çukurlarda sarsılarak, **oflaya puflaya**, Allah belâsını versin, biraz sonra da inlemeye başladı ve arkasından tekerlekler... (SE, 202)

Çok ihtiyar değildi, ama **oflaya puflaya**, estağfurullah, dedi, naçizane keşfini iç cebinden... (YH, 74)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 79), (YH, 138), (YH, 209), (MM, 23)

okuya tartışa

Oidipus ve Sührab’ın hikâyelerini yıllarca **okuya tartışa** yüreğimin korkuyla dolmasının etkisi vardı bunda. (KSK, 143)

özene bezene

...Her şeyi unutmak için **özene bezene** kaleme alırdım. (BK, 59)

...Birisine **özene bezene** mektup yazmaya kalktığında (bu mektubu Rüya hiçbir zaman bitirmez, bitirse zarfa koymaz... (KK, 54)

Mevlut her sabah saat on birde gidip dükkânı açıyor, sabahın o vaktinde kimse boza içmediği için **özene bezene** etrafa çekidüzen veriyor... (KBT, 313)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 367), (K, 32), (YH, 142)

sallana çalkalana

...Gemilere bindik, **sallana çalkalana** İstanbul’a geldik. (BAK, 131)

sere serpe

Sere serpe yayılmışlar, küstahçça uzanmışlar... (SE, 179)

sora soruştura

Gene de **sora soruştura**, -teyze postacı Mehmet buradan geçti mi?- ana mahallelerde, dar sokaklarda kaybolmayı başarıp durdum. (YH, 137)

tıka basa

Nigân Hanım koltukları **tıkabasa** dolduran insanlara buruşturarak baktı. (CO, 351)

...Karaköy'deki bir muhallebicide de karnını **tıka basa** tavuk, çorba ve ekme kadayıfıyla doldurduktan sonra... (KK, 271)

utana sıkıla

Önce, biraz nazlandı, ama ben üsteleyince merakla ve **utana sıkıla** deneyeceğini söyledi. (BK, 49)

Yazılanlar el kadar sarsıcı, heyecan verici, huzursuz edicidir ki, mektup sahibi kendi mahremiyetine ortak olmanızdan da mahcup, **utana sıkıla** yazıyı bir daha okumanızı rica eder. (BAK, 51)

...Kızların görüldüğü Vog takvimlerinden isterler, o da **utana sıkıla** getirirdi. (KK, 206)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 206), (KBT, 249), (KBT, 343), (SE, 170), (BK, 49), (MM, 114)

1.1.2.3.1.2.-r... -mAz Zarf Fiil Eki Alan İkillemeler

Korkmaz, -mAz ekinin aynı fiilde kendinden öncesine eklenen -r, -Ar, -Ir / -Ur geniş zaman sıfat fiil ekiyle yan yana getirilmesinden çabukluk gösteren zarf fiil kullanımında şekiller oluşturduğunu belirtmiş (Korkmaz, 2009: 98), ekin asıl fiildeki hareketin zarf fiildeki hareketin hemen arkasından gerçekleştiğini bildiren bir işlevi olduğunu söylemiştir. Korkmaz bu eki “Değişik Yapıdaki Zarf Fiiller” başlığı altında ele almıştır. Bu değişik yapıdaki zarf fiiller başka gramer birimlerinden olup da işlev ve anlam kayması yoluyla kullanımda zarf fiil görevi yüklenmiş olanlardır (Korkmaz, 2009: 1035-1036). Gencan bu eki “Artçıl Ulaçlar” başlığı altında ele almıştır. Gencan’a göre geniş zaman kiplerinden üçüncü tekil kişilerin olumlu ve olumsuzları art arda kullanılarak daha pekişik bir artçıl ulaç yapılıdır (Gencan, 1979: 398).

açar açmaz

Üstelik konuyu **açar açmaz** duyduklarımın şiddetini gizleyemeyeceğimi seziyordum. (MM, 75)

...Korku, telaş, öfke belirtileri gösterir, **açar açmaz** telefonu kapamak ya da benden önce telefonu kapamak aklına hiç gelmezdi. (MM, 192)

alır almaz

Diplomayı **alır almaz**, Bingöllü Alevi bir akrabanın yanına elektrik idaresinde kadroya girdim. (KBT, 312)

Paramı, eşyalarımı **alır almaz** önce Kırmızı Saçlı Kadın'a gidecek, ona âşık olduğumu, Turgay'dan ayrılıp benimle evlenmesi gerektiğini söyleyecektim. (KSK, 78)

Onu kollarımın arasına **alır almaz** hissettiğim huzuru nasıl anlatmalı? (MM, 148)

Diğer örnek için bk.

(KBT, 375)

anlar anlamaz

Ama kalp olduğumu fark etmeyip bana yüz yirmi akçe sayanlar, kazıklandıklarını **anlar anlamaz**, bir başkasını kazıklayıp benden kurtulana kadar, öfke, mutsuzluk ve sabırsızlık buhranları geçirerek dövünüyorlardı. (BAK, 132)

Burada bulamayacaklarını **anlar anlamaz** aradıklarının ne olduğunu söylediler. (BAK, 432)

Bunu **anlar anlamaz**, karmakarışık sokaklarında yürüdüğü Zindan Kapı mahallesinin adının da kimsenin fark edemediği özel bir anlamı olduğuna karar verdi. (KK, 220)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 451), (KK, 231)

atar atmaz

İçeri göz **atar atmaz** Ka odanın pisliğinden değil, mahremiyetinden korkup başını çevirmek istedi. (K, 188),

Kendini yatağa **atar atmaz** hıçkırarak ağlamaya başladı. (K, 329)

Dışarıda ferahlarım sanıyordum ama, güneşin altında tabak gibi yatan parke taşlı sokağa adımımı **atar atmaz**, bu kasabada daha geçirmem gereken ikibuçuk saatim olduğunu dehşetle hatırladım. (YH, 142)

Diğer örnek için bk.

(YH, 198)

atlar atlamaz

Suya **atlar atlamaz** tuhaf, korkunç bir duyguya kapıldım. (SE, 78)

ayrılır ayrılmaz

Dışarıda iri tanelerle yağın karın altında Ka bir ara Kars'ın yabancıları olduğunu, **ayrılır ayrılmaz** şehri unutabileceğini hissetti, ama çok sürmedi bu. (K, 123)

bakar bakmaz

Bir hamlede çıkarıp ahşap sehpanın üzerine koyduğu solgun fotoğrafa **bakar bakmaz**, Kemal Bey'in suratı kül gibi beyaz oldu ve uzun bir sessizliğe gömüldü. (MM, 547)

başlar başlamaz

Ama yazıhanesine doğru yürümeye **başlar başlamaz**, ensesinde aynı 'göz'ün bakışını hissetti. (KK, 109)

Sonbaharda dersler **başlar başlamaz** onu Taşkışla koridorlarında yeniden görmüş ve kısa bir sürede birbirlerine aşık olmuşlardı. (YH, 52)

...Boğazın dalgalarında yansıyan tuhaf bir ışık panjurların arasından sızıp odamızın tavanında oynaşmaya **başlar başlamaz** yataktan kalkar, panjurları parmaklarımın ucuyla itip açar... (MM, 203)

biner binmez

Ama uçağa **biner binmez**, hem unutmak hem de hayal etmek için yola çıktığımı anladım. (MM, 512)

biter bitmez

Babası alışveriş **biter bitmez** altmış kiloya yaklaşan yoğurt yükünü özel bir kararlılıkla sırtlar, kırk dakika hiç durmadan ter içinde yürür, yükünün bir kısmını... (KBT, 68)

bitirir bitirmez

Duasını **bitirir bitirmez** güzel Şeküre beni gözlerimden sevgiyle öptü. (BAK, 301)

“Ne diyor annen? Kayanın işini **bitirir bitirmez** suyu bulacağımızı, en fazla bir haftada döneceğini söyledin mi?” (KSK, 42)

bulur bulmaz

Üç adres defterini **bulur bulmaz** Galip oturma odasındaki koltuğa dönüp sayfalarını tek tek okudu. (KK, 247)

çalar çalmaz

Öğle zili **çalar çalmaz** sınıfın çoğu, yemekhane kuyruğuna yetişmek için merdivenlere koştu, ben sessizce sızamda oturdum. (YH, 18)

çalınır çalınmaz

Kapı **çalınır çalınmaz** açıldı. (CO, 177)

çekilir çekilmez

Rehberimden ayrılıp otel odama **çekilir çekilmez** Ka'nın eşyalarını karıştırmaya başladım. (K, 238)

çıkarcıkılmaz

Sokağa **çıkarcıkılmaz**, tam bir hamlede atımın üzerine atlamak üzereydim ki, tam bir daha hiç dönmem diyen masalsı atlı gibi... (BAK, 45)

Dükkandan **çıkarcıkılmaz**, günün ilk dertlerini atlattığını, bunu yapmak için fazla bir güç harcamadığını ve her şeyin her zamanki gibi yolunda olduğunu hissederek sevindi. (CO, 17)

Ana caddeye **çıkır çıkmaz** da, karanlık arka sokak boyunca, kapalı bakkalların, hâlâ çalışan gözlüklü terzinin, kapıcı dairelerinin ve Coca- Cola ve naylon çorap ilânlarının (KK, 39)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 220), (BAK, 262), (CO, 30), (CO, 42), (CO, 81), (CO, 356), (CO, 471), (CO, 529), (KK, 233), (KK, 428), (KBT, 177), (KBT, 292), (KBT, 388), (K, 16), (K, 91), (K, 144), (K, 204), (K, 215), (K, 226), (K, 269), (K, 301), (K, 322), (K, 338), (KSK, 80), (KSK, 150), (YH, 82), (YH, 128), (YH, 155), (YH, 164), (MM, 26), (MM, 146), (MM, 486)

çıkırır çıkarmaz

Bu gibi durumlarda, yani kalbimizin bir türlü çıkarmak istemediği acı sonucu, acımasız aklımız **çıkırır çıkarmaz**, bütün gövdemiz isyan eder ona. (BAK, 155)

Paketlerinden **çıkırır çıkarmaz** yutar gibi okuduğu bu kitapların yazarlarıyla alay ederdi önce; sonra kitapları öfkeyle ve törenle yakar, ama seslerini içinde hâlâ duymaya devam ettiği... (KK, 431)

değdirir değdirmez

Votkalı limonatasını diline **değdirir değdirmez** biber yemiş gibi irkildi ama topladı kendini. (KBT, 135)

Dün öğlen ilk gördüğümde cam sanmışım, ama elimi **değdirir değdirmez** anladım, tiksindim, nedir bu dedim, cam şişe yokmuş Babaanneciğim dedi Nilgün ve beni dinlemeden bileklerime sürdüler. (SE, 121)

değer değmez

Otobüsten inip ayağı yumuşacık kara **değer değmez** pantolonunun paçalarından keskin bir soğuk girdi, İstanbul'dan telefon edip... (K, 12)

der demez

O “yalnız” **der demez** ben ağlamaya başladım. (KBT, 228)

O, Üsküdar, **der demez**, aklıma Evliya Çelebi geldi. (SE, 194)

Bunu **der demez**, cebinden Füsün'un fotoğrafım çıkardı ve Merhamet Apartmanı'nın önündeki sokak lambasından gelen solgun ışığın altında, Füsün'a aşkla baktı. (MM, 548)

doğar doğmaz

Kehanetten korkan baba Laios **doğar doğmaz** oğlunu kaçınmış, ölsün diye ormana terk edilmesini emretmişti. (KSK, 38)

Nitekim **doğar doğmaz** Murat adını verdiğim bir erkek çocuğum oldu. (KBT, 85)

dokunur dokunmaz

Refik de bir ara bir eşeğin boşaltılmasına yardım etmek için ona yaklaştı, ama hayvanın sırtındaki küfeye **dokunur dokunmaz** bu hareketinin ne kadar saçma, zorlama ve iğreti olduğunu anlayıp oradan uzaklaştı. (CO, 360)

Ona **dokunur dokunmaz**, çocukluğunda onu yıkadığım günlerde gördüğüm mutluluk ifadesi evladımın yüzüne gelir, inanmayacağımı bile bile aslında... (KSK, 193)

döner dönmez

Babamın şaşkın bakışları altında Orhan geri **döner dönmez** koşup kuağıma aldım onu, uzun uzun öptüm, aşağı mutfağa... (BAK, 180)

Sabah okula gittikten, öğleden sonra dört saat babasıyla yoğurt satıp on beş kilometre yürüdükten sonra Mevlut eve **döner dönmez** uyuyordu. (KBT, 70)

“Eve **döner dönmez** bavulumu hazırlayacağım,” dedi İpek. (K, 354)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 100), (KBT, 178), (YH, 29), (MM, 532)

duyar duymaz

...Selâhattin gözleri parlayarak koşa koşa merdivenlerden inmişti ve daha o inişi **duyar duymaz** ben anlamıştım... (SE, 89)

duyulur duyulmaz

Babamın öldüğü **duyulur duyulmaz**, beni eve götürmek için hemen harekete geçeceklerdir. (BAK, 235)

düşer düşmez

Ulus’a ağır ağır kar yağıyor, taneler yere **düşer düşmez** eriyordu. (CO, 443)

düşünür düşünmez

Çünkü kendi ölümümü **düşünür düşünmez**, kitabımı ne pahasına olursa olsun bitirmem gerektiğini bir kere daha kavramıştım. (BAK, 121)

Ama bunu **düşünür düşünmez** korkarak ayağa kalktı. (CO, 264)

Bunu **düşünür düşünmez** de pişmanlığa kapılır, kıskançlık yüzünden onlara nisan davetiyesi yollattığım için... (MM, 157)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 464), (MM, 477)

eder etmez

Bunu idrak **eder etmez** O'na yakın olduğumu korku ve mutlulukla sezdim. (BAK, 285)

evlenir evlenmez

Çocuğunu emzirmeye koşan Ceyda ile vedalaşırken, Füsun ile bizim de **evlenir evlenmez** bir çocuk yapacağımızı, çocuklarımızın arkadaş olacağını, bu sıkıntılı günlerimizi de... (MM, 242)

geçer geçmez

Huysuzluğunu ve kavgacılığını bildiği için babasının yirmi yıl hapiste tuttuğu yeni şah tahta **geçer geçmez** kudurup kardeşlerini boğazlattı, kimini de kör edip başından attı. (BAK, 71)

Yarım saat sonra World Sex Center'dan sağa sapmış, Münchenerstrasse'de karşı kaldırıma **geçer geçmez** vurulmuştu. (K, 234)

Bahçeye indim, otların serinliğini duydum ve bahçe kapısını **geçer geçmez** hemen anladım kahveye gidemeyeceğimi. (SE, 146)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 249)

geçirilir geçirilmez

Nüfusa **geçirilir geçirilmez**, yıllarca zor şartlarda yaşadıkları için oğulun ve annenin babaya tazminat davası açma hakkı da doğuyordu. (KSK, 146)

gelir gelmez

Ama, gene de, Taksim'e **gelir gelmez**, bir otobüse binmiş buldum kendimi.
(KK, 139)

Eve **gelir gelmez** çekip mutfağa götürdüm,... (KBT, 108)

Biraz kendime **gelir gelmez** bir gece ani bir ilhamla büyük bir şiir yazdım.
(K, 56)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 204), (K, 344), (BK, 36), (MM, 38), (MM, 263), (MM, 324), (MM, 340), (MM, 386)

gider gitmez

O **gider gitmez** Hayriye'ye çocukları yukarı bırakmamasını söyledim. (BAK, 495)

Muhittin **gider gitmez** de mektubu Yılmaz ile yollamış. (CO, 545)

Bazıları komutan gelince elbiseleri, ayakkabılarıyla çıplaklıklarını örtmüşler, başka bazıları da komutandan gerçekten çok korkmuş gibi yapıp o **gider gitmez** daha da gülüşmüşlerdi. (KBT, 155)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 162), (KBT, 184), (K, 228), (K, 309), (MM, 39), (MM, 210)

girer girmez

Ama yine de daha eve **girer girmez** merdivenlerde ikinci katın her zaman daha kuru olduğunu, kemiklerimdeki ağrılara ikinci kata taşınmanın iyi geldiğini söyledim. (BAK, 34)

Eski nazinin inşaat malzemesi ve ev eşyası sattığı dükkanına **girer girmez**, ortadaki dağınık ve laubali havadan, çırakların neşesinden, patronun dükkanda olmadığını anlayıp sinirlendi. (CO, 18)

Galip eve **girer girmez**, çay için ocağa su koydu, paltosunu, ceketini çıkarıp astı, yatak odasına girip soluk lambanın ışığında ıslak çoraplarını değiştirdi. (KK, 46)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 181), (BAK, 251), (BAK, 277), (BAK, 292), (CO, 247), (CO, 373), (CO, 486), (CO, 564), (CO, 573), (CO, 576), (CO, 605), (KK, 343), (KBT, 41), (KBT, 135), (KBT, 189), (KBT, 317), (YH, 71), (YH, 157), (YH, 173), (K, 85), (K, 124), (K, 170), (K, 174), (K, 236), (K, 240), (K, 284), (K, 285), (K, 316), (SE, 61),

(SE, 67), (BK, 123), (KSK, 133), (MM, 52), (MM, 96), (MM, 108), (MM, 178), (MM, 211), (MM, 328), (MM, 329), (MM, 334), (MM, 423)

görür görmez

“Şeküre'nin kendisine umut verdiğini **görür görmez** Kara hemen pazarlığa başladı,” dedi. (BAK, 167)

Ömer Bey sizi **görür görmez** tanıdım. (CO, 121)

Kendimi dışarıdan **görür görmez** hatırlamış ve anlamıştım zaten kendimi dışarıdan görmeyi alışkanlık edindiğimi. (KK, 119)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 211), (BAK, 390), (CO, 378), (CO, 445), (KK, 128), (KK, 174), (KK, 260), (KK, 290), (KK, 406), (KBT, 57), (KBT, 130), (KBT, 262), (KBT, 402), (K, 71), (K, 91), (K, 246), (SE, 255), (BK, 119), (BK, 123), (YH, 148), (YH, 150), (YH, 165), (YH, 168), (YH, 173), (YH, 204), (MM, 65), (MM, 89), (MM, 105), (MM, 151), (MM, 152), (MM, 156), (MM, 159), (MM, 170), (MM, 259), (MM, 298), (MM, 329), (MM, 442), (MM, 467)

hisseder hissetmez

...Tophane'nin üstünde biriken kara yağmur bulutlarının göğü karartması gibi, bizim içimizin de kararmakta olduğunu **hisseder hissetmez** bir süre sessizliğe bürünür... (MM, 409)

ister istemez

Çünkü bu sözlerin öyle bir gücü, öyle bir çekimi vardı ki, **ister istemez** insan ilgi duyuyor, başka alçaklar hakkında gerçek çıksın istiyordu. (BAK, 28)

Şükrü Paşayı hatırlayınca, **ister istemez**, Fuat Beyin sözleri aklına geldi. (CO, 51)

...Daha önceleri sık sık olduğu gibi aklında üst üste oturup birleşti ve Galip **ister istemez** bu trafik kazasının bir işaret olduğunu düşündü. (KK, 226)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 30), (BAK, 150), (BAK, 248), (BAK, 264), (BAK, 410), (CO, 311), (CO, 606), (KK, 287), (KK, 431), (KBT, 220), (KBT, 396), (K, 262), (SE, 115), (SE, 137), (MM, 483)

ışitir ışitmez

Bir at çizmem istendiğini **ışitir ışitmez**, yarışma olmadığını, çizdiğim attan beni teşhis etmek istediklerini anladım. (BAK, 344)

Ama zilin sesini **ışitir ışitmez** peşine düşen çocuklar, arkasından “Dondurmacı, sen Hızır değilsin,” diye bağırırlardı. (KBT, 187)

...Sadullah Bey hayatı boyunca pek çok askeri darbe gördüğü için televizyondan sokağa çıkma yasağını **ışitir ışitmez**, yaklaştığını anladığı hapisane günleri için hazırlanmıştı. (K, 159)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 273), (K, 201)

iyileşir iyileşmez

Nigan Hanım: **İyileşir iyileşmez** bekliyoruz dedi. (CO, 562)

kapanır kapanmaz

Kapanır kapanmaz yeniden çalan telefona boş boş bakarken, Galip, Hâle Halanın son anda bozulan evlilik tasarısını hatırladı, ama nedense, damat adayının az önce aklına gelen tuhaf adını hatırlayamadı. (KK, 34)

Çünkü televizyon **kapanır kapanmaz** “iyi akşamlar” bile demeden giden misafirlerin, televizyonları olmadığı için gelip... (MM, 321)

kapar kapamaz

Kapıyı **kapar kapamaz**, ağbisinin arkasından bağırdığını duydu:... (CO, 30)

Kapıyı **kapar kapamaz** gençlerin kitaplara saldırdıklarını düşündü. (CO, 490)

kapatılır kapatılmaz

Televizyon **kapatılır kapatılmaz**, “Oh, iyi oldu, kurtulduk şunlardan!” derdi Tark Bey. (MM, 371)

karşılaşır karşılaşmaz

Böylece, Şems’le **karşılaşır karşılaşmaz** kendisini aradığı kişinin bu olduğuna inandırmış, Şems’i de gerçek yüce kişiliğin kendisi olduğuna inandırması da tabii, hiç de zor olmamıştı. (KK, 260)

Köyde karanlıkta bahçede Rayiha ile **karşılaşır karşılaşmaz** mı? (KBT, 177)

O insanlarla **karşılaşır karşılaşmaz** kendini koruması, ölçülü olması, sözlerine dikkat etmesi gerektiğini de anlamıştı. (CO, 333)

kaybolur kaybolmaz

Ama komutan sarı karargâh binasının köşesinden **kaybolur kaybolmaz** bölüğün yarısı hemen yere uzanıp... (KBT, 158)

kesişir kesişmez

Bakışlarımız **kesişir kesişmez**, haberin... (MM, 381)

kıvrılır kıvrılmaz

...Haliç'in bittiği yerden Sarayburnu'na doğru **kıvrılır kıvrılmaz** yelkenleri rüzgar yiyerek şişen bir teknenin keyifle hızlanışını bir resme bakar gibi zevkle seyredebiliyorum. (BAK, 287)

kıyar kıymaz

...İmam nikâhı **kıyar kıymaz** yerimden fırlayıp, Eniştemin kasılmış elini kapıp bütün gücümle sıktım. (BAK, 252)

konar konmaz

Pencerenin yanında çocuklar için ayrı küçük bir yatak vardı, ama oraya **konar konmaz** iki kız yalnızlık korkusuyla ağlamaya başlıyorlardı. (KBT, 253)

koyar koymaz

Mustafa Efendi son lokmasını ağzına **koyar koymaz** bir sigara yakar, onun da yarısına gelmeden önce "Hadi," derdi. (KBT, 53)

...Huzurla başka bir zamanı yaşayan dükkanına **koyar koymaz** anlamış artık yalnız saati değil, zamanı da şaşırdığımı. (YH, 98)

kurar kurmaz

Bu kabadayılar yıldızlarla ilişki **kurar kurmaz**, onlara filmlerde öpüşmeyi ve açılıp saçılmayı yasaklardı. (MM, 405)

kurtulur kurtulmaz

Biz buradan **kurtulur kurtulmaz** ablanla Frankfurt'a gideceğiz. (K, 289)

“Sus, sahtekâr korkak herif. Bizden **kurtulur kurtulmaz** polise gideceksin değil mi?” (SE, 205)

okur okumaz

Galip'e ise, **okur okumaz** kabul ettiği üç kelimelik bir suç ortaklığı öneriyordu: “Annemleri idare edersin!” Evden ayrılış nedenini açıkça Galip'in üstüne yıkmadığı için... (KK, 57)

Bazan bir bölümüne haftalar verirdik, bazan da daha **okur okumaz** her şeyin çok yalın ve açık olduğunu görüverirdik. (YH, 60)

Kitabı **okur okumaz** bir sarsıntı geçiren, bir öfkeye kapılanlar da vardı. (YH, 117)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 327), (KK, 446)

olur olmaz

Böylece rahmetli babamın **olur olmaz** bahanelerle eve çağırdığı paşa çocuklarını, beyzadeleri duvardaki delikten dikizlemeye başladım. (BAK, 432)

Cevdet Bey öleli bir yıl oluyordu, artık herkes Nigan Hanimin **olur olmaz** ağlamasına alışmıştı, ama gene de can sıkıcı bir şeydi bu. (CO, 327)

...Üçüncü Mehmet'in, Padişah **olur olmaz**, aralarında meme çocukları da olan on dokuz kardeşini tek tek nasıl idam ettirdiğini herhangi bir tarih kitabından okuyan ve... (KK, 427)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 350), (K, 355)

oturtur oturtmaz

Sabah, Eniştem beni karşısına **oturtur oturtmaz**, Venedik'te gördüğü portreleri anlatmaya başladı. (BAK, 135)

oturulur oturulmaz

Sofraya **oturulur oturulmaz**, asık suratlı hizmetçi yemeği getirdi ve şundan bundan konuşulmaya başlandı. (CO, 127)

oturur oturmaz

Avlu bahçe görmez bir odada, otuz bir yıl mahpus yaşayıp, kitaplarla büyüyen şehzade, vadesi dolan babası ölünce tahta **oturur oturmaz** demiş ki:... (BAK, 270)

Mevlut kamyonetin ön kısmına **oturur oturmaz**, bir yıl önce kaçıp yok olmadan önce Samiha'nın bu ön koltuğa çok oturduğunu,...(KBT, 215)

Ama pastaneye girip onunla aynı masaya **oturur oturmaz** kafasındaki Turgenyev romantizmini kaybetti, İpek otelde gördüğünden de, üniversite yıllarında gözüktüğünden de daha güzeldi. (K, 35)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 427), (K, 93), (K, 195), (K, 308), (K, 379), (KSK, 123), (YH, 74), (YH, 85), (MM, 89), (MM, 130), (MM, 141), (MM, 151)

öğrenir öğrenmez

Cesedinin bulunduğunu **öğrenir öğrenmez** koşa koşa gittiğim evinde, oturup şiir okuduğumuz küçük bahçenin karlar altında kaldığım.... (BAK, 125)

İki ay önce, Şükrü Paşanın kızını kendisine vermeye razı olduğunu **öğrenir öğrenmez**, böyle gösterişli arabaların kiralandığı Feriköy'deki ahıra gitmiş, pazarlık etmiş, üç aylığına arabacıyla anlaşmıştı. (CO, 14)

Boynueğri Abdurrahman Efendi'nin Rayiha ile kendisini affetmek için köye gelip ellerini öpmelerini şart koştuğunu **öğrenir öğrenmez** Mevlut huzursuzluğa kapıldı. (KBT, 191)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 393), (K, 35), (BK, 99), (YH, 148)

sarılr sarılmaz

Annem hiçbir şey demeyince bu korkumu anladım ve ona **sarılr sarılmaz** rahatladım. (KSK, 90)

Seninle gece yarısı bir odada kalmaktan, çocuklara yakalanmaktan korktuğum için değil, birbirimize **sarılr sarılmaz** o kapıyı vurmaya başlayacak diye korkuyorum. (BAK, 361)

seçer seçmez

Yaşlı Rum garsonların getirdiği tepsi içindeki mezeleri **seçer seçmez**, “Benim için sinema hayatta her şeydir Kemal Bey,” diye anlatmaya başladı... (MM, 264)

seslenir seslenmez

“Bohçacı,” diye **seslenir seslenmez** kapı bu sefer hemen açıldı. (BAK, 422)

sorar sormaz

Sorar sormaz pişman olacağını sandım, ama hâlâ çocuksu bir merakla bana bakıyordu. (BK, 62)

Bunu **sorar sormaz** yaptığı yanlışlığı farkederek: Aaaa, tabii, tabii diye bağırdı. (CO, 179)

söyler söylemez

Bunu **söyler söylemez**, aslında benden sonra nakkaşhanenin başına Kelebek’in getirilmesini istediğimi de anladım. (BAK, 322)

Düşündü: Hayat iyi yaşamaktır dedi ve bunu **söyler söylemez** Fuat Beye hak verir gibi olduğunu anladı. (CO, 49)

Bunu öyle bir sesle ve tavırla söylerdi ki, daha **söyler söylemez** çocukluğunda, ilk gençliğinde kendisine Fransızca öğreten... (KK, 424)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 84), (KBT, 161), (K, 366), (K, 380), (SE, 35), (MM, 340)

tanışır tanışmaz

İkisi de tüccardı ve onları birbirlerine yaklaştıran şey bu özellikleriydi: İkisi de hem Müslüman, hem büyük tüccar olmanın ortaklık duygusuyla **tanışır tanışmaz** birbirlerine karşılıklı ilgi duymuşlardı. (CO, 42)

Kalabalığa karıştıktan sonra **tanışır tanışmaz** bana yeni bastırıldığı kartvizitini veren Amerika’dan yeni dönmüş ve muayenehanesini yeni açmış bir “ruh doktoru”, orta yaşlı ama... (MM, 86)

uyanır uyanmaz

Ömer **uyanır uyanmaz** eski alışkanlığıyla bileğine baktı, ama artık saat takmıyordu. (CO, 471)

Uyanır uyanmaz koltuğunda doğruldu. (KK, 113)

Dahası, **uyanır uyanmaz** Coleridge bu harika şiirin bütünü kelime kelime hatırlamaktadır. (K, 135)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 493), (CO, 569), (CO, 582), (KK, 125), (KK, 125), (KK, 168), (K, 160), (YH, 17), (YH, 85), (MM, 154)

varır varmaz

Yazıhaneye **varır varmaz** Celâl'i aradı, ama yoktu. (KK, 73),

Odaya çıkar çıkmaz kapatılmış televizyonu açtım: Ekranda eli silahlı bir gölge, siyah beyaz bir duvar boyunca yürüyordu, köşeye **varır varmaz** kurşunları hedefinin üzerine boşalttı. (YH, 164),

...Acılar çekip kan kaybederek en sonunda ulaşan maceraperest bir yolcu, bu yeni âleme **varır varmaz** nasıl her ağacı, her taşı, her pınarı bir hayranlık ve büyülenmeyle karşılar, her çiçeği, her meyveyi... (MM, 56)

vurur vurmaz

Çünkü kapıyı **vurur vurmaz**, Parola? dedi içimden bir ses, belki de Canan'ın böyle diyebileceğini düşündüğüm için, Padişahım çok yaşa! dedim ona hazırcıevaplıkla. (YH, 127)

yaklaştırır yaklaştırmaz

Gülün içine fısıldanan şiirin gücünden öylesine endişelenmiş ki pembe elbiseli hekim, kokusundan başka hiçbir özelliği olmayan bu gülü burnuna **yaklaştırır yaklaştırmaz** korkudan yıkılıp ölmüş. (BAK, 336)

yapar yapmaz

Bunu **yapar yapmaz** pişman oldu. (CO, 272)

yayılır yayılmaz

Hepsi kelime değil mi bunların, hepsi boşluğa **yayılır yayılmaz** yok olan ses bulutu değil mi, sanki? (SE, 13)

Kelimeler, diye düşünüyordum ben kelimeler, havaya **yayılır yayılmaz** yok olan birtakım sesler, kelimeler... Uyudum kelimeleri düşünerek. (SE, 251)

yayımlanır yayımlanmaz

Gazete ve bilboarda uyarlanan reklamlar, televizyonlarda **yayımlanır yayımlanmaz** hem çok başarılı oldu, hem de tahmin ettiğimiz gibi bizi eşe dosta rezil etti. (KSK, 141)

yazar yazmaz

Bunu **yazar yazmaz** şakasını bayağı buldu, ama çaresiz kitabı Refike uzattı. (CO, 243)

yutar yutmaz

Ağır ağır ıhlamurunu içişini, aspirini **yutar yutmaz** hemen “iyi” birşeyler olacağına inanan iyi niyetli çocuklar gibi battaniyesine sarılıp iyimserlikle bekleyişini seyrettim. (YH, 132)

1.1.2.3.1.3. -(y)Ip / -(y)Up Zarf Fiil Eki Alan İkilemeler

-(y)Ip / -(y)Up eki, eskiden beri kullanılan bir ektir. Korkmaz bu zarf fiil ekiyle ilgili olarak “Esas fiilin gösterdiği işin sürekli olması veya art arda tekrarlanması durumunda, zarf fiil art arda yinelenir. Bu yineleme ya aynı fiilden yapılan iki zarf fiilin ya da eş veya zıt anlamlı iki ayrı zarf fiilin tekrarı yoluyla karşılanır.” demektedir (Korkmaz, 2009: 87). Korkmaz, bu eki “Gerçek Zarf Fiiller” başlığı altında ele almıştır ve esas fiildeki bir hareketin sürekli olarak art arda tekrarlanarak gerçekleşmesi *-(y)Ip / -(y)Up* zarf fiilin arka arkaya tekrarlanmasıyla sağlanmıştır (Korkmaz, 2009: 1001). Gencan, bu eki ise “Özel Eklerle Türeyen Ulaçlar” başlığı altında ele alarak *-(y)Ip / -(y)Up* yapıları ulaçların yinelenmesinin anlatıma sıklık kattığını belirtmiştir (Gencan, 1979: 392).

Çalışmanın bu kısmında *-(y)Ip / -(y)Up* zarf fiil alan sözcükler, aynı ve farklı sözcük ile oluşanlar olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Farklı sözcüklerle oluşan *-(y)Ip / -(y)Up* zarf fiilli ikilemeler anlam bakımından incelenmeyip bu kısımda değerlendirilmiştir.

1.1.2.3.1.3.1. Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

açıp açıp

O bir şey diyemeden, desteden çektiğim zarfları **açıp açıp** içinden çıkardığım kâğıtları gelişigüzel okumaya başladım. (KBT, 270)

...Hayat ve dünya hakkında öfkeli ve iddialı düşüncelerimi yazdığım mektuplarımı Ayşe'nin sakladığını, hatta **açıp açıp** yeniden okuduğunu öğrenmek bana gurur verirdi. (KSK, 98)

bakıp bakıp

...Padişah'ın atlastan kaftanını aynı renge boyamam gibi **bakıp bakıp** karımla gülüşe gülüşe konuştuklarımızı, bu çatık kaşlı Kara'ya da anlatacaktım ki, nakşetmenin hayatı sevmek demek olduğunu anlasın, ama o çok ayıp bir şey sordu bana. (BAK, 85)

...Sanki orada ağlanacak bir şey varmış gibi buzdolabımın içine **bakıp bakıp** ağlıyor... (SE, 160)

...Böylelikle de hayatımın arkada bıraktığım kısmına **bakıp bakıp** içlenmek yerine, önümde uzanan kısmına aklımın akılcı uzak lambalarını çevirir... (YH, 216)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 432), (MM, 542), (K, 318)

basıp basıp

...Büyük Kumpas'ın piyonları -bir tarla faresi., kaşla göz arasında kaçtı gitti-bize hayatımızın şiirini ve inceliğini unutturmak için matbaalarda **basıp basıp** yayarlanmış . (YH, 101)

çıkarpıp çıkarpıp

Şapkasını birkaç kere **çıkarpıp çıkarpıp** yerine koydu. (CO, 413)

Mevlut bütün gün çantasından **çıkarpıp çıkarpıp** seyrettiği diplomayı akşam babasına gösterdi. (KBT, 86)

doldurup doldurup

...Basın toplantısında, kamuoyuna tanıttığı pembe renkli sıvısını şişesinden bir bardağa gösterişle **doldurup doldurup** içtikten sonra, gerçekten yıllardır aradığı uykusuna kavuşmuştu da. (KK, 138)

dönüp dönüp

Gene **dönüp dönüp** Voltairei ve Rousseauyu okuyorum, ama eski heyecanla değil. (CO, 254)

Yirmi adım ötemde, arabasını acele acele iterken **dönüp dönüp** bana bakan bir mısırcı hariç. (KK, 316)

Sanki, kendi isteği dışında, bu oyunu da bir yana bırakarak, **dönüp dönüp** o kırmızı çibana aklı takılıyordu ve böcek mi, veba mı olduğunu soruyordu. (BK, 57)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 358), (CO, 550), (KK, 354), (BK, 65), (YH, 60)

durup durup

Herkes Sait Beyin **durup durup** tekrarladığı soruya cevap arıyor ve bulamıyormuş gibi üzgün gözükiyordu. (CO, 238)

Besbelli, **durup durup** hastalanan çocuklar gazetelerde hakkında çok yazılan o mikropları buradan alıyorlardı; erken yaşta sözünü ettikleri hortlak ve ölüm korkusunu da. (KK, 213)

Üçü de ağaçlı yoldan kel tepeler arasından yürürken **durup durup** aşağıdaki manzaraya, uzaklardaki küçük köylerin gölgelerine, camilerin ince minarelerine bakmayı seviyorlardı. (KBT, 353)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 409), (CO, 550), (SE, 150), (SE, 182), (SE, 268), (BK, 35), (BK, 47), (BK, 69), (BK, 116), (YH, 180), (YH, 181), (MM, 155)

geçip geçip

Belirsiz bir kavşak noktasındaki bir lokantanın önünden geçen uykulu ve hayalet kamyonlar gibi yorgun düşünceler oflaya puflaya vites değiştirerek aklımın bu karışıklığından **geçip geçip** gidiyorlardı...(YH, 79)

gelip gelip

Vediha ile Samiha **gelip gelip** duvağımı açıp gözlerimde yaş var mı diye bakarlarken gülüvereceğimi sanıyordum. (KBT, 193)

...Doğan, babasının oğlu arayıp ele geçirmiş, bastırmıştır; çünkü **gelip gelip** sorardı: Anne, babamın yazdığı yazılar nerede? (SE, 180)

Gelip gelip seyrettikleri, akşam yemeği için merdivenden aşağı indirdikleri ve biraz sonra elini öpecekleri şeyse benim dışım, içim hangisi diye bazan ben meraklanırım. (SE, 267)

gidip gidip

Babamın evine **gidip gidip** tencerelere, kap kaçağa, fincanlara bakıp uzun uzun ağladığım... (BAK, 60)

girip girip

Ayaklarım dereciklere **girip girip** çıkıyordu. (SE, 217)

görüş görüş

Yorgunluktan ve titremekten bayılacak gibiyken o budala plağın ve defterin **görüş görüş** bu değildir dediğim karaltılardan biri olduğunu anlayınca... (SE, 217)

içip içip

Rahmetli karımı **içip içip** dövdüğümü, paraları eğri boynuma bakmayıp Beyoğlu'nda kadınlarla yemek için İstanbul'a geldiğimi söyleyenler yalancıdır. (KBT, 123)

...Erkeklerin yaptığı gibi **içip içip** dağıttığını, Beyoğlu dedikodularını bilen Süleyman Vediha'ya anlatmış. (KBT, 329)

kaçıp kaçıp

Arada disiplinsizlik ettiğim, **kaçıp kaçıp** yakalandığım ve bol bol dayak yiyip hapis yattığım için benim askerliğim dört yıl sürmüştür... (KBT, 46)

kalkıp kalkıp

İlk başlarda, Rayiha gece yarıları **kalkıp kalkıp** Fatma'yı emzirirken uyandırıldığı için haksız bir öfkeye kapıldığını düşünmüştü. (KBT, 205)

katlayıp katlayıp

Umutsuzluk ve uysallıkla uzattığı küçük eline mektubumu **katlayıp katlayıp** sıkıştırdım. (BAK, 180)

kayıp kayıp

...Bizi görmeyen yolcular göz açıp kapayıncaya kadar **kayıp kayıp** geçtiler. (YH, 197)

konup konup

Serçeler gibi yere **konup konup** kalkan ayaklarına bakıyorum. (SE, 175)

koyup koyup

Biri oturuyor, öteki kalkıyor, derken bizim kibritlere benzemeyen bir kibrit kutusunu masanın üstüne, altına, içine, yanına **koyup koyup** duruyorlar. (SE, 94)

kurup kurup

Şiir kitaplarını bavuluna doldurup İstanbul'a getirir, kendi çıkardığı dergilerde, **kurup kurup** batırdığı yayınevlerinin şiir dizilerinde... (K, 53)

ölüp ölüp

Sonra bir dükkandan sigara aldı ve veremin insanı bir anda öldürmeyeceğini, eski bir hastasının nasıl **ölüp ölüp** dirildiğini anlatmaya başladı. (CO, 33)

satıp satıp

Benim bir tüccar olacağımı, her şeyi toprakları, arsaları **satıp satıp** ticarete yatıracağımı,... (CO, 236)

sokup sokup

Hasan da plastik küreği pirinç çuvalına **sokup sokup** kesekâğdını dolduruyordu ki, öfkeyle kendimi dışarı attım. (KBT, 128)

söküp söküp

O gece saati **söküp söküp** yeniden kurduk, evren modelinin şurasına burasına bir şeyler ekledik, elimizdeki fırçalarla yıldızlara boya sürdük. (BK, 29)

tekrarlayıp tekrarlayıp

Şu deli şairin sözlerini **tekrarlayıp tekrarlayıp** bizi küçümsüyorsunuz. (CO, 294)

vurup vurup

Vurup vurup kaçanın Hasan olduğunu ve yerde yatanın Nilgün olduğunu anlayınca ben: Ne duruyorsun, koş Recep, koş! Filelerimi yere bırakıp koştum, koştum ben, yetiştim. (SE, 223)

yaklaştırıp yaklaştırıp

...Yine dönüp dolaşarak aynı yerlere elindeki kandili **yaklaştırıp yaklaştırıp** baktı. (BAK, 436)

yanıp yanıp

Pompaların üzerindeki neon lâmbası, bozuk olmalıydı, **yanıp yanıp** söniyordu. (SE, 199)

yazıp yazıp

Yazıp yazıp kağıdı yırtmaktan bıktım. (CO, 161)

Ama ne yapayım, yollayacağım, çünkü yollamak için bin kere kendi kendime yemin ettim, **yazıp yazıp** atmanın saçma olduğunu kimbilir kaç kere tekrarladım. (CO, 161)

Saatlerdir aynı şeyleri **yazıp yazıp** çiziyor, yarım kalmış bir eski şiire istediği biçimi veremiyordu. (CO, 193)

yıkılıp yıkılıp

Böylece, Moğolların ve burnu kesik güçlü atlarının Acem ve Arap ülkesinden çekip gitmelerinden, **yıkılıp yıkılıp** yağmalanmış şehirlerde... (BAK, 406)

1.1.2.3.1.3.2. Farklı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

allayıp pullayıp

...“Adam aslında küçük kız kardeşe yazmış, sonra büyük ile evlenmiş,” hikâyesini **allayıp pullayıp** yeniden piyasaya sürecekerdi. (KBT, 428)

bağırıp çağırıp

Kızı kaılan babanın işi zormuş: Hemen **bağırıp çağırıp**, karanlığa silah sıkacaksın ki, dedikoducular “Aslında babası biliyordu,” demesinler. (KBT, 190)

Bir keresinde aşağıdaki kuyucu suyun çıktığını görünce o kadar sevinmiş, **bağırıp çağırıp** yerinde öyle sıçramıştı ki, yukarıdakiler telaştan omuzuna taş düşürüp onu yaralamışlardı. (KSK, 61)

çalıp çırpıp

O ara biri ‘en büyük egzistansiyalist’in İbn Arabi olduğunu, Batıdakilerin yedi yüz yıl sonra, yalnızca ondan **çalıp çırpıp** taklit ettiklerini yazmıştı. (KK, 89)

dönüp dolaşp

Üstelik şimdi, üçüncü keredir ki kendi üzerinde rahat rahat geziniyor, orada olup olmadığını yokluyormuş gibi **dönüp dolaşp** gene kendisini buluyordu. (CO, 310)

Dükkânlara baka baka, kaldırımlardan geçen insanların yüzlerini okuya okuya **dönüp dolaşp** tekrar Şehrikalp Apartmanının karşısına geldiğinde çok vakit geçmişti. (KK, 233)

girip çıkıp

Binlerce eve **girip çıkıp** yüzlerce dul karı tanımış bir Ester olarak kocasını erken kaybeden kadınların (BAK, 301)

...Tebriz’den de Padişahımızın sarayına çeşit çeşit kitaplara **girip çıkıp**, cildi parçalanıp, sonra başka resimlerle birlikte ciltlenip nasıl Çin’den İstanbul’a gelmiş olabileceğini hikâye etti. (BAK, 371)

giyindirtip kuşandırtıp

Tabii ki başkalarının yaptığı gibi zengin arkadaşlarımı, akrabalarımı **giyindirtip kuşandırtıp** atlarına bindirip Şeküre’nin kapısına dayandıracak halim yoktu. (BAK, 249)

itip kakıp

Takipçilerinden bir tanesi onu **itip kakıp** zorla öpmeye kalktığından beri, bir dönem yaptığı gibi onların üzerine de yürümüyordu artık. (MM, 65),

Sonra uşağını **itip, kakıp**, azarlayarak uzaklaştı. (CO, 191)

sarıp sarmalayp

Bu sınırlı garabetler ve alçakgönüllü gaddarlıklar ülkesinden beni ışığıyla **sarıp sarmalayp** kim kurtaracaktı peki? (YH, 206)

yyip içip

Sürekli **yyip içip** birlikte eğlendiği bu insanların kavgalarını ve hayallerini Feridun fazla önemser, filmci arkadaşlarının geçici sevinçleriyle kolayca mutlu olduğu gibi umutsuzluklarıyla da bir anda kahrolurdu. (MM, 325)

1.1.2.3.2. İsim Fiil Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Fiil kök ve gövdelerine isim fiil ekleri gelerek isim fiiller yapılır. Banguoğlu isim fiil ekleri ile ilgili olarak “Türkçede *-mAk*, *-mA*, *-Iş / -Uş* ekleri isim- fiil yapan eklerdir. İsim fiillerde kişi anlamı olmadığı gibi zaman anlamı da yoktur.” demektedir (Banguoğlu, 2011: 421). Gencan’a göre hem eylem hem de ad görevinde kullanılan sözcüklere “ad eylem” denmektedir ve isim fiiller eylemler gibi türlü çatılara girmekte, olumsuzluk eki almaktadır. Adlar gibi durum takılarıyla çekimlenmekte ve ad takımlarında tümleyen, tümlenen olmaktadır. Gencan, *-mek*’li isim fiillerin belirtili ad takımına girmediğini belirtmiştir. İsim fiil ekleriyle türetilen her sözcüğün isim fiil eki olmadığını belirten Gencan, bir sözcüğün isim fiil sayılması için şu özellikleri taşıması gerektiğini söylemiştir: a) İş, oluş, kılış, yargı anlatmalı b) Özne, nesne, tümleç gibi bir öge olmalı, yani bir yan önerme kurmalıdır (Gencan, 1979: 380-381). Korkmaz’a göre de isim fiiller, fiildeki oluş, kılış ve durumların adlarını bildirmektedirler (Korkmaz, 2009: 864).

1.1.2.3.2.1.-mA İsim Fiil Eki Alan İkilemeler

Yapısı bakımından *-mA* ekinin *-mAk* kılış adındaki son ses *-k*’sinin ünlüler arasında kaybolmasından oluştuğunu söyleyen Korkmaz “Yalnız *-mAk* eki fiillerin hareket durumundaki adlarını oluşturduğu, dolayısıyla bir hareket bildirdiği hâlde, *-mA* eki bir hareketi canlandırmaz.” demektedir (Korkmaz, 2009: 91). Banguoğlu’na göre Eski Türkçeden, Eski Osmanlıcadan beri fiilin adını (matar) yapan *-mek* eki, çekim hâlinde iki sesli arasında kalıp süreklileşen son damak sesini düşürerek (hafif matar) yapan *-me* hâline gelmiştir. Her türlü yalın kavramları karşılama yeterliğini de gösterdiklerinden dolayı “asıl kılış adları” sayılmışlardır (Banguoğlu, 2011: 264).

derme çatma

Ama sarhoşluğuma rağmen, şehir şehir Türkiye’yi gezen **derme çatma** siyasi bir tiyatro grubunda çalışan o yaştaki bir kadının evli olması gerektiğini de hayal edebiliyordum. (KSK, 69)

...O küçük **derme çatma** eve alındık. (BAK, 364)

Barakalar gene aşağıda, kıpırdanan insanlar arasında duruyorlardı, ama artık sarıya boyanmış tahtaları, **derme çatma** damları ve küçük pencereleriyle yüzleri Refike yabancı gelmiyordu. (CO, 360)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 221), (K, 80), (K, 169), (KSK, 69), (KSK, 102), (KSK, 165), (MM, 49), (MM, 460)

okuma yazma

Ama **okuma yazma** bilmez berberde kalem hokka ne gezer! (BAK, 248)

...Kasketli köylü kalabalığının üzerine **okuma yazma** bilenlerdeki artış yıllar ve sayılarla gösterilmişti. (CO, 389)

Kitapta yazan şeyler, benim için çok gerilerde kaldı! diyordu kendini **okuma yazma** seferberliğine adanmış bir kahraman, bütün hayatı başarısızlığa uğrayınca kapandığı kulübesinde ziyaretçileri Pertev ile Peter'e. (YH, 94)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 51), (KK, 12), (KK, 13), (KK, 227), (KK, 306), (KBT, 28), (KBT, 60), (KBT, 68), (KBT, 77), (KBT, 246), (KBT, 342)

utanma sıkılma

Açıkkçası birden **utanma sıkılma** geldi üzerime. (BAK, 49)

1.1.2.3.2.2.-İş / -Uş İsim Fiil Eki Alan İkilemeler

Korkmaz'a göre *-İş / -Uş* eki yapısı bakımından bir isim fiil ekidir. Korkmaz, bu ekin tek ve çok heceli fiil kök ve gövdelerinden fiilin asıl anlamını değiştirmeden geçici kılış adları türettiğini söylemektedir (Korkmaz, 2009: 106). Banguoğlu da *-İş / -Uş* isim fiillerinin de kılış adı, özellikle kılışın tarzını anlatan "tarz adları" olarak yaygın olduğunu belirterek "Ad fiil işleyişinde bunlar *-me* ad fiilleri gibi iyelik ekleri ve her türlü isim çekim ekleri alırlar ve onlar gibi ad fiil cümlelerinde çeşitli kullanışlara elverişlidirler. Şu farkla ki bu işleyişte de *-me* ad fiillerinden daha az yaygındırlar" demiştir (Banguoğlu, 2011: 422).

alış veriş

Fusun'un gövdesinin dar tahta sandalyede kıpırdanışını, soluk **alış veriş**lerini... (MM, 271)

...Belli belirsiz soluk **alış veriş**lerinin sesini mi keşfediyordum, bilmiyorum. (MM, 497)

...Ve yoruldukça artan soluk **alış veriş**lerimiz dışında hiçbir şey işitmiyorduk. (K, 390)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 59), (KK, 384), (KK, 384), (K, 152)

gidiş geliş

Bu resimlerin evden eve taşındığını, bu **gidiş gelişlerin** de yoğun olduğunu gösteriyordu. (BAK, 317)

Söylemiş, Padişah da, “Ne yapalım?” demiş. Hoca, çarşıpazarın, şehir içindeki **gidiş gelişin** sopa zoruyla kısıtlanmasını söylemiş... (BK, 72)

Bulamıyordu, çünkü mutfağa **gidiş geliş**lerimde, kaşla göz arasında şemsiyeyi girişteki aynalı dolabın arkasına atmıştım. (MM, 32)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 294), (KBT, 425)

iniş çıkış

Tıpkı nefes alıp verişlerinde farkında olmadan kurulan ve alçakgönüllü bir müziğin **iniş çıkış**larını hatırlatan ahenk gibi. (KK, 166)

Bu **iniş çıkış**ların tutarlılıkla birbirini izlediğini gördüğüm ilk üç buluşmamızdan sonra, Boğaz lokantalarında onun karşısında otururken, daha sonraki günlerde onu özleyince çekeceğim acıları düşünüp... (MM, 266)

İpek, Kadife ile Lacivert arasında öfkeler, barışmalar, kızgınlıklar, **iniş çıkışlarla** dolu uzun ve mahrem bir tarih olduğunu gözünün önüne acıyla getirdi. (K, 354)

1.1.2.3.3. Sıfat Fiil Eki Alan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Banguoğlu'na göre sıfat fiil, fiilin zamana bağlı olarak kavramını sıfatlaştıran bir şeklidir. Banguoğlu, sıfat fiillerin zaman anlamı taşımaları bakımından ad fiillerden ayrıldıklarını, isim fiiller gibi olumsuz görünüşe girdiklerini belirtmektedir:

pişmemiş et, kızartılmış ekmeğ, yılmayan adam, açılacak sergi... Banguoğlu sıfat fiilleri, taşıdıkları zaman anlatımına göre üç başlıkta sınıflandırmıştır: 1. Geçmiş sıfat fiilleri 2. Hâl sıfat fiilleri 3. Gelecek sıfat fiilleri (Banguoğlu, 2011: 422-423). Korkmaz, sıfat fiil eklerinin sıfat gibi kullanılan fiil şekilleri olduğunu belirterek “Sıfat fiiller bir yanları ile sıfat, bir yanları ile fiildirler. Fiil özellikleri dolayısıyla, kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını, ad oldukları sığata aktararak varlıkları ve nesnelere hareket ve zaman gösterme özellikleri ile de geçici olarak vasıflar.” ifadesini kullanmıştır. Korkmaz’a göre sıfat fiiller hem bir ad gibi işlem görmekte ve aldığı çekim ekleriyle cümle içinde tıpkı kalıcı adlar gibi özne, nesne ve tamlayan görevi yüklenilmekte hem de ağır basan fiil yönleri ile tıpkı fiiller gibi hareket ve zaman kavramı taşımakta, olumlu ve olumsuz biçimleri yapılabilmektedir (Korkmaz, 2009: 909-910). Korkmaz, Türkiye Türkçesinde kullanılan başlıca sıfat fiil türlerini “1.Geçmiş zaman bildiren sıfat fiiller 2. Geniş zaman bildiren sıfat fiiller 3. Gelecek zaman bildiren sıfat fiiller 4. i- ek fiili ile kurulan sıfat fiiller” olarak dört başlıkta sınıflandırmıştır (Korkmaz, 2009: 911). Gencan sıfat fiil için “Varlıkları niteledikleri ya da belirttikleri için sıfat; özne, nesne, tümleş olarak yan önerme kurdukları için de eylem gibi sayılan sözcüklerdir.” tanımını yapmıştır (Gencan, 1979: 382). Ergin, partisipleri nesnelere hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleri olduğunu belirterek sözlerine şöyle devam etmiştir: Hareket vasıflarını belirtmek suretiyle nesnelere karşıladıklarına göre nesne karşılayan kelimeler olarak partisipler mâna bakımından isim cinsinden kelimeler arasına girer. Partisiplerin asıl isimlerden farkı nesneyi hareketine göre adlandırması, onu asıl varlığı ile şu veya bu kalıcı vasfı ile değil, hareketi ile ifade etmesidir.” (Ergin, 2009: 333)

1.1.2.3.3.1.-An Sıfat Fiil Eki Alan İkilemeler

Eski Türkçede *-gan, -gen* şeklinde olan *-an, -en* ekinin geniş zaman anlamı ifade ettiğini belirten Ergin, geniş zaman partisipi yapmak için en çok bu ekin kullanıldığını belirtmektedir (Ergin, 2009: 334). Gencan, *-An*’la türemiş ortaçlarda geniş zaman anlamının bulunduğunu belirtmiştir (Gencan, 1979: 383). Korkmaz, *-An* ekini “Geniş Zaman Bildiren Sıfat Fiiller” başlığı altında ele almıştır. Korkmaz, bu ekin geçişli veya geçişsiz her türlü fiil kök ve gövdesine gelebildiğini, oluşturduğu sıfat tamlamaları ile bir ad tamlamasının tamlayanı olabildiğini, cümlede özne, nesne, yer tümleci ve zarf görevi yüklenildiğini söylemiştir (Korkmaz, 2009: 939).

Ergin de geniş zaman partisipi yapmak için en çok bu ekin kullanıldığını belirtmiştir (Ergin, 2009: 334).

arayan soran

İlk zamanlarda saraydan adamların gelip beni götürmelerinden korkardım, ama **arayan soran** olmadı, ... (BK, 118)

1.1.2.3.3.2.-Dık /-Duk Sıfat Fiil Eki Alan İkillemeler

Ergin' göre *-Dık /-Duk* eki, geçmiş zaman ifade eden ve çok kullanılan bir ektir. Bu ekin dikkati çeken tarafı ise iyelik eki olarak kullanılmasıdır (Ergin, 2009: 335). İyelik ekleri almış *-dik* sıfat fiillerinin zamir ve mastar niteliğinde kullanıldığını belirten Banguoğlu, *-dik* ekinin ad çekim eki alabildiğini de söylemektedir (Banguoğlu, 2011: 424). Gencan da *-Dık /-Duk* ekiyle geçmiş zaman anlamlı ortaçların türediğini belirterek *-dık* ekiyle ilgili olarak “a)-dik’li sözcükler tümce kuruyorsa eylemdir. b) Bir adı niteliyorsa sıfattır.” demiştir (Gencan, 1979: 384-385). Korkmaz da *-Dık /-Duk* ekini “Geçmiş Zaman Bildiren Sıfat Fiiller” başlığı altında ele almış, bu ekin sıfat ve ad olarak kullanıldığını belirtmiştir (Korkmaz, 2009: 911)

bildik tanıdık

Sokaklara dağılan insanların sıradan dükkân vitrinlerine baka baka **bildik tanıdık** eşyaların o bezdirici dünyasına geri döndüklerini görüyordu. (KK, 228)

Bacakları sanki Şhrikalp Apartmanından uzaklaşmak istemiyor, bir an önce binadan içeri girip, **bildik tanıdık** merdivenlerden koşa koşa... (KK, 231)

Katil olmasaydım konuşacağım o **bildik tanıdık** eski sesimi de zaman zaman dinleyeceksiniz tabii, ama “ben katil” diye değil de lakabımla. (BAK, 124)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 344), (KK, 347), (KK, 461)

tanıdık bildik

...Bu **tanıdık bildik** süreç boyunca sanki kendi kişiliğimin kapılarının da... (KK, 462)

1.1.2.3.3.3.-mİş / -mUş Sıfat Fiil Eki Alan İkilemeler

Korkmaz, *-mİş / -mUş* ekinin eskiden beri yapılmış bitmiş işleri gösteren sıfatlar türettiğini söyleyerek bu ek ile ilgili olarak “Bu sıfatlarda duyulan geçmiş zaman kiplerindeki duyuma dayanan belirsizlik yoktur. Aksine geçmişte bitmiş ve tamamlanmış işleri gösteren bir kesinlik vardır.” demektedir (Korkmaz, 2009: 100). Gencan, aslı geçmiş zaman kipi olan *-miş*’li ortaçların geçmiş zaman anlamı taşıdığını belirtmiştir (Gencan, 1979: 384). Ergin de bu ekin geçmiş zaman ifadesinde öğrenilen geçmiş zaman ifadesinin pek olmadığını, sadece geçmiş zaman ifadesinin olduğunu belirtmiştir (Ergin, 2009: 335). Banguoğlu *-mİş / -mUş* ekini “Geçmiş Sıfat Fiilleri” başlığı altında ele almış; bu ekin iyelik eki olmadığını, yüklemi oldukları iç cümleyi bütünüyle baş cümlenin unsurlarından birine sıfat yaptığını, zamir niteliğinde ve isim çekim ekleri almış olarak da kullanıldığını belirtmiştir (Banguoğlu, 2011: 423).

bilmiş bilmiş

“Nahit,” dedi Canan astrolojiye inananlar gibi başını **bilmiş bilmiş** sallayarak. (YH, 89)

gelmiş geçmiş

Hakanım, sana **gelmiş geçmiş** en güzel kitabı nakşedebilirim. (BAK, 97)

Uzun Hasan, büyük üstat nakkaşa hemen inanmış, üstat da sözünü tutup **gelmiş geçmiş** en harika kitabı Akkoyunlu hakanına ezberden çizmiş. (BAK, 97)

Günlük siyasetle hiç ilgilenmeyen Fikriye Hanım’ın Şehnamenin **gelmiş geçmiş** en muhteşem elyazmasının başına gelenleri... (KSK, 119)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 411)

görmüş geçirmiş

...Sol gözüm resimlerin üzerinden bütün cihanı kateden **görmüş geçirmiş** bir göçebe leylek gibi, altındaki manzaraya şaşmadan, ama yine de hayranlıkla bakıp yeni bir şeyler okuyarak geçiyordu. (BAK, 386)

Bunları, çok şey **görmüş geçirmiş** biri gibi değil, kendisiyle alay eder gibi söylemişti. (CO, 72)

“Böyle görmüş geçirmiş eski aileler hiç kalmadı Kemal Bey,” dedi. (MM, 117)

Diğer örnek için bk.

(CO, 310)

okunmuş üflenmiş

Nalan Hanım’ın çekmecelerinin birinin en arkasında, ipek başörtüleri ve eşarplar arasında karınca dualı, **okunmuş üflenmiş** bir muska vardı. (KBT, 236)

1.1.2.3.3.4. -mAz Sıfat Fiil Eki Alan İkilemeler

-mAz eki, *-r*, *-Ar*, *-Ir / -Ur* sıfat fiil ekinin olumsuz türüdür. Korkmaz, bu ekin her türlü fiile geldiğini, eklendiği fiile süreklilik ve olumsuzluk anlamı katarak geçici sıfatlar türettiğini söylemektedir (Korkmaz, 2009: 98). Korkmaz bu eki “Geniş Zaman Sıfat Fiilleri” başlığı altında ele alarak yapıcı *-ma* olumsuzluk eki ile *-z* ekinin birleşmesinden oluşmuş bulunan *-mAz* ekinin her türlü fiil kök ve gövdesine gelebildiğini belirtmiştir (Korkmaz, 2009: 957). Ergin bu ekle ilgili şunları söylemiştir: “-maz, -mez ekinin aslında -ma, -me menfi eki ile -z partisip veya isim yapma ekinin birleşmesinden ortaya çıktığı açıktır. Tükçede başlangıçtan beri kullanılan -maz, -mez eki geniş zaman çekiminin menfisinde şekil ve zaman eki durumuna da geçmiştir.” (Ergin, 2009: 336). Banguoğlu bu eki “Şimdiki Zaman Sıfat Fiilleri” adı altında ele almıştır. *-ir* sıfat fiillerinin daha az sınırlanmış bir şimdiki zaman anlatımı ve daha nispî bir kılıcı anlamı taşıdığını, olumsuz görünüşlerinin ise *-mez* ekiyle yapıldığını belirtmiştir (Banguoğlu, 2011: 425).

bitmez tükenmez

...Her şey tıpkı Galata Köprüsü’nün **bitmez tükenmez** kargaşası, vapur ve tren düdüklere ve otobüs homurtuları gibi bir anda, bir telaş içerisinde olur biterdi. (KBT, 68)

Zavallı her gece yatağında benimle elde edebileceği şeylerin **bitmez tükenmez** bir dökümünü yaparak uyurdu. (BAK, 130)

...Düşmekte olan bir uçakta **bitmez tükenmez** bir elmayı yediğini görüyor, İpek’in elma kokulu ve sıcacık tenini hissederek uyanıyor, dışarıdan gelen kar rengi... (K, 280)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 453), (KBT, 30), (KBT, 141), (MM, 221)

2. BÖLÜM

2.1. ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMELER

İkilemeleri oluşturan sözcükler anlamca bütünleşen bir yapıya sahiptir.

“Türkçede ikilemenin ortaya çıkmasındaki etken anlamdır. Türk düşüncesindeki durmadan gelişen anlamlara yeni kalıplar bulmak, kavramları belirtmek için sözcükleri yan yana getirip bir tek sözcük gibi kullanma yoluna gidilmiştir. Böylece, anlamı belirtmek, pekiştirmek, güçlendirmek amacıyla yeni bir sözcük yaratır gibi, iki sözcük yan yana getirilir ve bu birlikten ortaklaşa yeni bir anlam, güçlü bir kavram elde edilir.” (Hatiboğlu, 1971: 55).

Hatiboğlu, ikilemelerin anlamı pekiştirdiğini, güçlendirdiğini, abarttığını, kolaylaştırdığını ve çoğalttığını söylemiştir: “*Güle güle* bir hal olduk ; *ağlaya ağlaya* başından geçenleri anlattı ; *dönüp dönüp* bizi süzdü; *gide gele* usandık ; *yalvara yakara* ikna ettik gibi ikilemelerin, anlamda gösterdiği kuvvet, kullanılabilecek bir tek sözcükle kolay kolay sağlanamaz.” Hatiboğlu’na göre sözcük tekrar etmekle anlam tekrar edilmekte ve böylece anlamda güç sağlanmaktadır (Hatiboğlu, 1981a: 56). Hatiboğlu, anlam bakımından ikilemeleri aynı anlamlı (*yüz surat, sorgu suan, kılık kıyafet, deli divane...*), anlamları yakın (*delik deşik, derme çatma, ak pak, akıl fikir...*), anlamları karşıt (*irili ufaklı, er geç, iyi kötü, yerli yersiz...*), bir sözcüğü anlamlı (*eğri büğrü, yamru yumru, süklüm püklüm...*), iki sözcüğü de yarı anlamlı (*eciş bücüş, kıvrır zıvrır, çatra patra, abur cubur...*) olarak beş başlıkta ele almıştır (Hatiboğlu, 1981a: 58-59).

Ağakay, koşukların dizilişini anlama ve sese bağlamaktadır. Ağakay koşmalarla sağlanan anlatışları; eş anlamlı (*bitmek tükenmek, deli divane, sille tokat...*), karşıt anlamlı (*öte beri, ulu orta, alth üstlü...*), yakın anlamlı (*ak pak, aslı nesli, din iman...*), anlamca ilişkili (*karı koca, ana baba, saz söz...*), anlamca ilişkisiz (*hoş beş, afiyet şeker, aslı faslı...*), koşuklardan biri anlamsız (*bakkal çakkal, çoluk çocuk, ufak tefek...*), her ikisi de anlamsız (*abuk sabuk, çıtı pıtı, ıvrır zıvrır...*) olmak üzere yedi vasıfta bir araya getirmiştir (Ağakay, 1954: 100-104).

Çağatay; anlam Hendiadyoin’lerinin anlam itibarıyla her yerde sabit olmadığını, sinonim değişimin anlamı daha çabuk değiştirdiğini belirtmiştir. Mesela *var yok* Hendiadyoin’i Türkiye Türkçesinde (varı yoğun) eşya mal mülk vb. anlamına gelirken Kazakçada *yok bar* “saçma şeyler, yok olan, olur olmaz işler , manasız şeyler” anlamına gelmektedir. Çağatay anlam cihedi bakımından Hendiadyoin

türlerini üç gruba ayırmıştır: “1) İki sinonimden mürekkep olan Hend-n’ler 2) Birbirine yakın anlamda olan kelimelerden teşekkül eden Hend-n’ler 3) Anlam itibarıyla birbirini tamamlayan ya da birbirine zıt olan kelimelerden yapılan Hend-n’ler” (Çağatay, 1978: 40).

Doğan Aksan, “Türkçenin Gücü” adlı kitabında ikilemelerin anlam açısından türlerine değinerek ikilemeleri şöyle sınıflandırmıştır:

1. Eş anlamlı sayılabilecek olan ad, sıfat, belirteç gibi sözcük türlerinin hemen hepsinden alınma öğelerle kurulmuş, yerli ve yabancı kökenli sözcüklerle oluşturulmuş ikilemeler, yinelemelerle kurulanlar (eksik gedik, hesap kitap, kılık kıyafet, kol kanat...)

2. Karşıt anlamlı öğelerden kurulan ikilemeler (dip doruk, küçüklü büyüklü, bata çıka, gide gele...)

3. Yansımali ikilemeler

a. Yalnızca belli bir eylem, bir oluş, bir durum için kullanılanlar (Örneğin bıcır bıcır ikilemesi yalnızca, küçük çocukların konuşmalarını anlatmakta, bir kötölemeyi değil, bir beğenmeyi yansıtmaktadır.)

b. Birden çok eylemi betimleyen yansımali ikilemeler (Örnek olarak patır patır ikilemesi bir yandan, dökülmek eylemini, taneli nesnelere ses çıkararak dökülüştünü betimlerken bir yandan da bir patlamayı dile getirir.)

c. Dereceleme gösteren yansımali ikilemeler (Örneğin, bir sıvı kaynatılırken kaynamanın gücü ve yüksekliği fıkır fıkır ya da fokur fokur biçiminde belirtilmektedir.)

ç. Yansımali ikilemelere dayanan üçlü biçimler (çın çın çınlamak, homur homur homurdanmak, inin inin inlemek...) (Aksan, 2011: 65-68)

İkilemeyi oluşturan sözcüklerden ilki -(y)Ip eki alıyor, ikincisi fiilimsi veya fiil işletme eki alıyorsa bu tür ikilemeler bu bölümde ele alınmıştır.

2.1.1. Yakın Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Ağakay, yakın anlamlılarla yapılan ikilemelerin kavram çerçevesini genişletmeye yaradığını belirtmiştir (Ağakay, 1954:104). Çağatay, her iki sözcük de yakın anlamlarda olduğu zaman kelimelerden birinin anlamının bütün ikilemeye verildiğini, bunun da genelde birinci, bazen de ikinci kelimeyle yapıldığını ifade etmiştir (Çağatay, 1978: 39). Hatiboğlu, yakın anlamlı kelimelerden oluşan ikilemeleri “Bu tür ikilemelerde, her iki sözcüğün kendi anlamında başlı başına kullanıldığı görülür. Fakat yakın anlamlı sözcüklerden kurulan ikilemelerdeki sözcüklerin bazılarında anlamdan başka, ses ve biçim yakınlıkları da vardır: *delik deşik, eş dost, doğru dürüst, saçma sapan, derlemek toparlamak, ayan beyan vb.*” (Hatiboğlu: 1981a: 58-59) olarak açıklamıştır. Delice, “Yakın Anlamlı Tekrar Öbeği” başlığı altında *toz toprak, eğri büğrü, açık saçık, ev bark* ikilemelerine yer vererek yakın anlamlı tekrarlar içinde bugün kullanılmayan kelimelerin de yer

aldığını, bunların anlamsız kelimeler olmadığını belirtmiştir (Delice, 2007: 33). Alkaya da bu tür ikilemelerde her kelimenin kendi anlamında kullanılmakla birlikte iki kelime arasında ses, şekil ve anlam bakımından bir yakınlık görüldüğünü belirtmiştir (Alkaya, 2008: 48).

Tespit edilen ikilemelerde, bazı kelimeler yakın anlamlı bazıları ise eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu yüzden eş ve yakın anlamlı ikilemeler ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

açılıp saçıl-

Başını örten kadını eğitimsiz bırakıp toplum dışına sürmekle, **açılıp saçılanı** da baştacı etmekle kadınlarımızın namusunu seks devrimi sonrasındaki Avrupa'da olduğu gibi iki paralık etmek, kendimizi de af buyurun pezevenk durumuna mı düşürmek istiyoruz? (K, 45)

Bana tesettürlü kızların **açılıp saçılmasının** vicdanına sığan tek bir gerekçesini söyle, bak o zaman yemin ediyorum vurmayacağım seni. (K, 47)

Bu kabadayılar yıldızlarla ilişki kurar kurmaz, onlara filmlerde öpüşmeyi ve **açılıp saçılmayı** yasaklardı. (MM, 405)

ağlayıp sızla-

Hâlâ **ağlayıp sızlayan** Tatar'ı azarlayarak susturdum. “Senin için yaptığımı unutma,” dedim ve bütün bu işleri oradan ayrılmamak için uzattığımı da anladım. (BAK, 419)

ahlayıp ofla-

Perihan havluyla başını kurularken şımarık bir çocuk gibi sesler çıkardı, biraz şikayet etti, **ahlayıp ofladı**. (CO, 154)

ahlayıp pufla-

Alman mühendis yarı Türkçe yarı Almanca birşeyler homurdandı, **ahlayıp pufladı**, elinden eksik etmediği piposunu mıncıkladı,... (CO, 293)

allanıp pullan-

...Galip'in ilk defa adım attığı fakir düşmüş umutsuz bir ülkenin **allanıp pullanmış** 'modern' bir meydanına dönüştü. (KK, 228)

allayıp pulla-

Kalbim kırılmasın diye Sırrı Bey, hikâyeyi biraz **allayıp pullamış**, olayları altı yedi yıl öncesine, babamla annemin tanışıp evlenmesinden önceye taşımıştı. (KSK, 139)

Dipnotları ve belge numaralarıyla **allayıp pullayacağım** böyle bir hikâye için etkili bir ad aramaya başladım. (SE, 109)

arayıp sor-

Bizi **arayıp soran** yoktu yalnızdık. (BK, 97)

Galip'i **arayıp sormadığı** için azarladıktan sonra, akşam yemeğine gelirken... (KK, 33)

Şeküre'yi **arayıp sormadığını**, başsağlığına ve yasını paylaşmaya gelmediğini... (BAK, 302)

Diğer örnek için bk.

(KK, 408)

bağırıp çağır-

Akşamları jandarma, garnizondan gelmiş disiplinsiz askerleri, **bağırıp çağır**anları, hatta aşırı gürültü çıkaran herhangi bir kişiyi... (KSK, 21)

Bunun üzerine **bağırıp çağırarak**, sahneye birşeyler fırlatarak yarım bir portakal,... (K, 143)

Aklım karmakarışık oldu, teknenin içinde sıçrayıp zıplamak, **bağırıp çağır**mak istiyordum,... (SE, 79)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 89), (KK, 349), (KBT, 387), (KBT, 395), (KBT, 466), (K, 149), (K, 235), (SE, 168), (SE, 169), (SE, 169), (SE, 223), (MM, 345), (MM, 416), (BAK, 378), (CO, 150), (CO, 205), (YH, 168), (YH, 188)

bitip tüken-

Hem bu **bitip tüken**meyen bekleyişten kurtulur, hem de aptallarıyla kendisini ayıran gerçek sınır çizgisini bulurdu. (BK, 49)

Ben öldükten sonra da, **bitip tüken**meyecek bir zaman! (BAK, 9)

...Karanlık şehirlerin içinde bir esrarın peşinde kaybolan âşıkların **bitip tüken**meyen maceralarını anlatmayı düşledim hep, ama... (KK, 47)

Diğer örnekler için bk.

(BK, 60), (BK, 61), (BK, 70), (BK, 81), (BK, 83), (BK, 84), (BK, 120), (BK, 131), (BK, 156), (BK, 206), (BK, 272), (BK, 452), (BK, 499), (BAK, 16), (BAK, 166), (BAK, 242), (KK, 102), (KK, 178), (KK, 183), (KK, 184), (KK, 184), (KK, 212), (KK, 295), (KK, 309), (KK, 263), (KK, 315), (KK, 402), (KK, 453), (KK, 457), (YH, 64), (YH, 70), (YH, 178), (YH, 215), (YH, 220), (K, 12), (K, 25), (K, 26), (K, 29), (K, 35), (K, 329), (CO, 443), (SE, 76), (SE, 171), (SE, 211), (SE, 222), (MM, 43), (MM, 62), (MM, 203), (MM, 240), (MM, 365), (MM, 376), (MM, 530), (KSK, 109), (KSK, 109), (KBT, 54), (KBT, 58), (KBT, 149), (KBT, 149), (KBT, 157), (KBT, 274), (KBT, 408), (KBT, 463)

bugün yarın

Bugün yarın ölebilir. (CO, 44)

Her zaman takındığı çok şey bilen, ama bildiklerini saklamak zorunda olan esrarlı tavrıyla **bugün yarın** bir şey olacağını söylemişti. (CO, 570)

çalı çırpı

Çalı çırpı topladım, kurularını bulmak zor oldu. (SE, 218)

Biraz daha dikildikten sonra ateşi kuvvetlendirmek için alevden çıktım, **çalı çırpı** arıyordum, serin bir rüzgâr esti, kıçım ürpererek üşüdü, aklıma geldi (SE, 218)

çanak çömlek

Didik didik edilmiş sandıkları, kitapları, kumaşları, fırlatılıp atılmış, kırılmış fincanları, **çanak çömleği**, hokkaları, parçalanmış rahleyi, boya kutularını, nefretle yırtılıp atılmış kâğıtları... BAK, 227)

çarşı pazar

Bana Erzurumlu vaizden heyecanla bahsedip bu haberleri veren turşucu, **çarşı pazarı** saran kalp paranın, yeni dukaların,... (BAK, 16)

Sonra **çarşı pazar** fiyatlarını gösteren bir uzun listeyi daha olduğu gibi defterime geçirdim. (SE, 109)

Arada bir evden fırlayıp sarhoş gibi sokaklara çıkıyor, **çarşı pazar** alışveriş eden kadınlara,... (BK, 58)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 58), (BAK, 60), (BAK, 132), (BAK, 251), (BK, 61), (MM, 361), (YH, 11), (BK, 72)

çekip çevir-

Bu konağı da o **çekip çevirir**. (CO, 56)

Ama Rayiha da evde böyle çalışır, her şeyi **çekip çevirirdi**. (KBT, 417)

...Başka ufak tefek işlerimi **çekip çeviriyor**... (BK, 115)

doğru dürüst

“Kırılmış köprücük kemiği daha **doğru dürüst** kaynamadan Mahmut Usta'nın tekrar kuyuyu kazmaya giriştiğini sonradan işittik.” (KSK, 182)

Şimdi liseyi bitirmiştir ama **doğru dürüst** bir şey okusun. (MM, 17)

Mevlut'un babası, ne **doğru dürüst** para biriktirip köydeki evini adam edebildi, ne de Kültepe'deki tek odalık evi büyütebildi. (KBT, 108)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 83), (KSK, 192), (YH, 21), (MM, 19), (MM, 67), (MM, 73), (MM, 120), (MM, 126), (MM, 150), (MM, 259), (MM, 265), (MM, 382), (MM, 432), (MM, 460), (MM, 474), (MM, 479), (MM, 486), (KBT, 173), (KBT, 219), (KBT, 371), (KBT, 372), (KK, 334), (KK, 362), (CO, 76), (CO, 324), (CO, 352), (CO, 372), (CO, 500), (BAK, 65), (BAK, 485)

doğru düzgün

Yukarıdaki çocuğun her şeyi **doğru düzgün**, vaktinde ve dikkatle yaptığına usta emin olacak ki, onu unutup kendini işine versin. (KSK, 34)

...Sırf evlenmeden yattıkları için maceralar yaşamasından da hiç hoşlanmıyor, **doğru düzgün** kızlarla hiç sonuçlanmayacak ilişkiler kurmasını da sorumsuzca buluyordu. (MM, 34)

Gövdesi komşusunun üzerine düşen yolcu iyi niyetli, **doğru düzgün** bir insandı... (K, 10)

Diğer örnek için bk.

(MM, 127)

eş dost

“Herhangi bir tepede bir arsayı “benim” diye çeviren kişi, akıllıysa ilk fırsatta bir gecede ailesinin, **eş dostun** yardımıyla oraya dört duvar çekip, hemen içine girip yaşamaya başlamalıydı ki ertesi gün yıkıcılar evine dokunamasın.” (KBT, 61)

...Minare, şerefe, kedi, köpek, misafir, **eş-dost**, tahtakurusu, yemin, ulan, dilenci...(SE, 195)

Biraz korkak olsaydım hala Hasekide küçük bir oduncu olurum Hasekiyi, oradaki akraba **eş-dost** çevresini, mahalle hayatını hatırlayınca sıkıldı. (CO, 20)

ezilip büzül-

Cehaletim zaferimi daha da çekilmez yapmıştı, ama çok fazla **ezilip büzüldüğüm** için suçlarım hafifliyordu. (KK, 90)

Sana o ceketi verdikleri için de öyle **ezilip büzülme**. (KBT, 60)

Refik **ezilip büzülüyor**, bir şey söyleyemiyordu. (CO, 271)

gezip toz-

Hem dört ay önce böyle **gezip tozmamı** isteyen de kendisiydi. (CO, 377)

Böyle bir günde **gezip tozmayı** düşündüğü için kızına öfkeleni. (CO, 421)

Evli ve kederli sevgilimin aslında **gezip tozmaya**, başkalarının hayatlarını ve mahallelerini seyretmeye,... (MM, 446)

kap kacak

...Aygaz ocağı, mama kutuları, çamaşır suyu şişeleri, **kap kacak**, süt şişeleri, plastik bidonlar, yataklar,... (KBT, 217)

Babamın evine gidip gidip tencerelere, **kap kacağa**, fincanlara bakıp uzun uzun ağladığım... (BAK, 60)

Dinciler kapı kapı dolaşıyorlar, takımlar halinde evinize misafir geliyorlar, kadınlara, **kap kacak**, tencere, portakal sıkma makinesi,... (K, 30)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 130), (BAK, 93), (BAK, 460), (MM, 38), (MM, 52), (MM, 514), (MM, 517), (KSK, 15)

kılık kıyafet

Bu yüzden **kılık kıyafet** devrimini icat etmişler, sakallarını tıraş etmişler, dillerini ve harflerini değiştirmişler. (KK, 67)

Bakışları **kılık kıyafetinden** saçlarıma, bir koltuğun arkalığine bıraktığım baba yadigarından, ayakkabılarıma kadar her yerimi... (YH, 32)

...Bu kalabalıkları sıraya girmedikleri için azarlar, itip kakar, bazılarının **kılık kıyafetine** bakıp “Sen boşuna gelme!” diye tersleyerek ilk elemeyi yaparlardı. (MM, 483)

Diğer örnek için bk.

(K, 257)

memnun mesut

“Kalabalığı dirsekleyerek kendimi öne attığımda, dört beş adım ötemde **memnun mesut** yürüyen Hoca’yla gözgöze geldik.” (BK, 76)

...Ağır çekim bir filmdeki gibi **memnun mesut** ilerleyen bir zürafa çiftini hepsi uzun bir süre, kendi hayatlarını neredeyse bütünüyle unutarak seyrettiler. (K, 113)

Ev ışıl ışıldı, kanarya Limon da güneş ışığında **memnun mesut** kafesinde tıkırdıyordu. (MM, 288)

yakılıp yıkıl-

Yakılıp yıkılmış kahvehanenin orada da kimsecikler yoktu, güzel Şeküre’nin belki de şu anda ölmekte olan yeni kocasıyla mutlu olmasını gönülden dilediğim evde de. (BAK, 489)

...Milliyetçilik ve kabile savaşlarıyla ahşap yapılan tamamen **yakılıp yıkılmış** olan Osmanlı şehri değil. (K, 25)

yakıp yıkıl-

Ertesi günlerde, öncü kuvvetlerin ele geçirdiği **yakıp yıkılmış** düşman palankalarını görünce, son bir umutla, bazı tuhaf ve çirkin düşüncelere kapıldığımı hissettim. (BK, 109)

...Palankanın bütün nüfusu kılıçtan geçirilmişti; **yakıp yıkılan** duvarlar arasında can çekişen bile yoktu. (BK, 111)

...Onu istemediğini, bir türlü ele geçirilemeyen kalenin öfkesiyle **yakıp yıkılmış** bir köyün alevler içindeki küçük bir kilisenin ve yanan çan kulesinin... (BK,111)

yalan yanlış

Şu Abdullah Cevdet'e bak, son kitabı ne bayağı şey, hepsi Delaheye'den yürütülmüş, ama kendi düşüncesi gibi yazıyor, üstelik **yalan yanlış**, anlamadan. (SE, 86)

Sosyete dedikodularıyla, **yalan yanlış** haberlerle yavaş yavaş başka bir adama dönüştüğümü hissediyordum. (MM, 381)

Papatya, Pelür'den tanıdığımız ve amatörlükten çıkamamış kimi kafasız yıldızlar ve yıldızcıklar gibi, **yalan yanlış** bir magazin haberi kendisini halka yanlış tanıtıyor diye dertlenmiyor,... (MM, 427)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 434), (MM, 539)

2.1.2. Eş Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eş anlamlılık konusu tartışılan bir konudur. Aksan, eş anlamlı dediğimiz öğelerin aslında birbirinin tam eşi olmadığını “Her dilde görülen eş anlamlılar arasında kimi zaman oldukça büyük, kimi zaman pek küçük anlam farkları vardır. Bu bakımdan bu gibi öğeleri *yakın anlamlı kelimeler* olarak tanımlamak daha doğru olur.” sözleriyle belirtmiştir. (Aksan, 1974: 1) Aksan'a göre Türkiye Türkçesinde tam eş değerli görünen *baş-kafa* sözcüğü dikkatli bir şekilde ele alındığında tam eş anlamlı değildir. Örneğin *başına dert açmak* yerine *kafasına dert açmak* kullanılmamaktadır (Aksan, 1974: 2). Hatiboğlu, çalışmasında eş anlamlı ikilemelere yer verse de aslında bunların eş anlamlı olmadıklarını söylemiştir: “Bu tür ikilemelerde, sözcükler görünürde aynı anlamlı sayılırlarsa da, her yerde birbirlerinin yerine kullanılmadıkları için, gerçekte aynı anlamlı değildirler. Gerçekten anlamı aynı olan sözcüklerden kurulan ikilemelere en iyi örnek, aynı sözcüğün tekrarıyla kullanılan ikilemelerdir.” (Hatiboğlu, 1971: 58). Tekin, Türkçede eş anlamlı kelimeleri yan yana kullanma gerekliliğini şu varsayımla açıklamıştır:

Türkler yerleşik hayata geçmeye başladıklarında karşılaştıkları şehir medeniyetlerini dillerinde ifade edebilmeleri için uzun süre sözlü eğitimden geçmişlerdir. İki dilli vaizlerin halkın şimdiye kadar duymadığı bilmediği kavramları onların anlayabileceği şekle sokmakta ne kadar

büyük sıkıntılar çekmiş olduklarını tasavvur etmek güç değildir. İlk ağızda karşılığı hemen bulunamayacak yüzlerce isim, unvan ve kavramlar için belki ilkin yabancı asıllı kelimeler kullanılmıştır; ve bu da tabiidir. Fakat bunun yanısıra neolojizm dediğimiz usülle dilin kendi malzemesini yani ekini kökünü kullanarak yeni terimler türetilmiştir (Tekin, 2001: 106-107).

Ergin, çok yakın anlamlı veya aynı anlama gelen iki ayrı kelimenin meydana getirdiği tekrarları “Eş Manalı Tekrarlar” başlığı altında ele almıştır: *eğri büğrü, açık saçık, yana yakıla, ezik büzük, çoluk çocuk, falan filan* vb. (Ergin, 2009: 378). Ulutaş da alıntı kelimelerin unsurlarına bakıldığında bunların eş anlamlı sözler olduğunu belirtmiş, alıntı söz ve yanında bu sözün alıcı dildeki karşılığının uzun süre yan yana kullanıldığını ve bunun da ikilemenin doğmasına yol açtığını ifade etmiştir. Ulutaş’a göre Eski Türkçe ve Eski Uygurca metinlerde Türkçe bir söz ve yanında bu sözün Çince ya da Sanskritçe eş anlamlısı ile oluşturulmuş ikilemelere rastlanmaktadır (Ulutaş, 2007: 5).

Kara, ikilemeleri anlam bakımından sınıflandırırken eş ve yakın anlamlı ikilemeleri beraber ele alarak eş anlamlılarla yapılan ikilemelerin temel amacının düşünceyi kuvvetlendirmek; yakın anlamlılarla yapılan ikilemelerin temel amacının ise düşüncenin kavram çerçevesini genişletmek olduğunu ifade etmiştir (Kara, 2009: 39).

bıkıp usan-

Orada ne yapıyorlar, o bildiğim, **bıkıp usandı**ğım tanıdık hayatlar ne yapıyor, İstanbul nasıl, bunu da merak ediyorum. (CO, 497)

Bir yandan, **bıkıp usan**madan gelecekte ne olacağını düşünüyor,... (SE, 196)

dallanıp budaklan-

Daha sonraki yıllarda, okumak ve bir karara varmak önemini yitirmiş, gittikçe **dallanıp budaklan**arak genişleyen bu 'belge' ırmağını boş yere akmadan bir yerde toplayacak bir baraj kurmak... (KK, 78)

“Eğer düşün bu kadar **dallanıp budaklan**ırsa,” dedim... (BAK, 245)

deli divane

...Acemi katillerin bilinen numaraları olan ölüme inanmamak, **deli divane** olmak, gidip de kuyudaki cesede bakmamak gibi tuhaflıklarla geçiyor,... (KK, 267)

fakir fukara

Ama bu aydınlık kimin yararına gelecek? Köylülerin, halkın, **fakir fukaranın** mı? (CO, 426)

Ama Samihacığım, **fakir fukara** da çamurlu, sobalı buz gibi gecekondularda değil, artık temiz, modern, rahat bir yerde oturmak istiyor! (KBT, 452)

...Hayır anne, hayır, sen bilmiyorsun, hepsi iğrenç, kaymakamlığa bile dayanamıyorum artık, orada zavallı köylülere, **fakir fukaraya** şöyle yapıyorlar, böyle eziyet ediyorlar, karım da öldü, çocuklara... (SE, 63)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 224), (KBT, 459)

falan filan

Görüşlerini kendine yakın buldun, Hasan geldi, istedi, onu geri çevirmek erkeklığe sığmaz **falan filan**. (CO, 629)

fitne fesat

Sen o Süleyman'ın **fitne fesatına** bak asıl. (KBT, 263)

giyinip kuşan-

Giyinip kuşandıktan sonra odadan çıkıp mutfığa girdi. (CO, 196)

hâl hatır

Televizyon programı bittikten, alet kapatıldıktan, **hâl hatır** sorulduktan sonraki sessizlikte, karı koca soran gözlerle baktıkları için Galip hemen hikâyesine girdi. (KK, 78)

Önce **hal hatır** soruyor, biraz dostluktan sonra akşam bir meyhaneye gidilirse laf lafı, şişe şişeyi, rakı da sohbeti açıyor. (KBT, 123)

Fusun bütün bu selamlaşmaları, el sallamaları, öpüşmeleri, teselli kucaklamalarını ve **hal hatır** sormaları dikkatle izliyordu (MM, 90)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 388), (MM, 115), (MM, 207), (MM, 229)

hoplayıp zıpla-

Hoplayıp zıplarken, kadın kısmında masalar arasında başörtülü kızlar, yengeler ve teyzelerle tek tek öpüşen Rayiha'nın mor başörtüsünün hareketlerini göz ucuyla izliyordu. (KBT, 195)

itilip kakıl-

Muhtar'da, polis tarafından hırpalanınca aşağıdan almaya, hakaretleri ve **itilip kakıl**mayı onur sorunu yapmamaya, polisin ve devletin acımasızlığını elektriklerin kesilmesi, yolların hep çamurlu olması gibi... (K, 62)

...İtirafı ve kötülükleri yeterli bulunmayarak hırpalanan, **itilip kakılan** gençleri görüyordum... (BK, 105)

itip kak-

...Bu kalabalıkları sıraya girmedikleri için azarlar, **itip kakar**, bazılarının kılık kıyafetine bakıp "Sen boşuna gelme!" diye tersleyerek ilk elemeyi yaparlardı. (MM, 483)

hatta "Manyak mısın?" diye **itip kakılarak** onlar durdurulduğu için sonunda komutanın emrini kimse yerine getirmiyordu... (KBT, 158)

kavga dövüş

Kavga dövüşten ödüm kopar benim. (BAK, 417)

kul köle

Azarlanmayı sevdiklerinden olsa gerek, bütün bostancılar, hassa gılmanları, helvacılar, ayaktakımından kalabalıklar ve kendi gibi pek çok vaiz bu adama **kul köle** olmuşlar. (BAK, 19)

Oysa sosyete kızlarına **kul köle** oluyormuş. (SE, 151)

mal mülk

Babalarımızın **mal mülk** kavgalarını unutamıyorum artık. (KBT, 219)

Böreklerimi bitiren çocuklar da babalarıyla amcaları gene **mal-mülk** kavgası yapacaklar sanıp bahçeye çıkıp kaçtılar ama biz kavga etmedik o bayram. (KBT, 95)

Bazan, şehre gelen herkes zenginleşir, **mal mülk**, ev arsa edinirken, o kadar çalışmasına rağmen kendisinin ancak geçinebildiği, pilavcılıktan aslında para kazanamadığı aklına geliyor...(KBT, 261)

sağ salim

“Bu şehirden **sağ salim** çıkmaktan başka hiçbir şeye inanmıyorum ben Kadife.” (K, 289)

...Can çekişenlere ve cesetlere resmetmek için iştahla bakıp **sağ salim** geri dönen ilk Müslüman nakkaştır. (BAK, 324)

...Beylerbeyi'nin, Yıldız'ın arka kapılarından çıkarak özledikleri şehir hayatının karanlıkları içinde kaybolan nice padişahın **sağ-salim** geri döndüklerini hatırlattım kendime. (KK, 313)

Diğer örnekler için bk.

(K, 292), (K, 293), (K, 303), (K, 337), (BAK, 358), (BAK, 413), (BAK, 486), (KBT, 230), (BK, 41)

sorup soruştur-

İyice **sorup soruşturdum**, öksürüğünü dinledim, sonra, mutfağına inip orada bulduklarımın naneli yeşil haplar yaptım; bir de öksürük şurubu hazırladım. (BK, 15)

şen şakrak

Böylece, mesela, Aziz İstefan'ın gömülüşünü gösteren resme bir bakıyordun, ama mezar kenarında ağlaşanlar arasında sana sarayının duvarlarındaki resimleri pür neşe, **şen şakrak** övünerek gösteren prens de var. (BAK, 136)

...Helikopterlerin **şen şakrak** gürültüsüyle bittikten ve biz ölüm soluyan yorgun ve hırpani yolcular rüyalar alemine doğru tekerleklerle birlikte... (YH, 55)

...Tekerleklerin **şen şakrak** cıvıltısı içersinde kulaklarım bildik tanıdık eski bir müziğin kederli notalarını seçmeye başladı. (YH, 215)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 307), (BAK, 402), (BAK, 452), (BAK, 494)

yalvar yakar

Hazinedarbaşı'nı görmem gerektiğini **yalvar yakar** anlattım. (BAK, 276)

yalvarıp yakar-

Hepiniz Selahattin'in yeryüzüne insin diye **yalvarıp yakardı**ğı ve ansiklopedisine yazdığı cehennemine içine girdiniz, hepiniz... (SE, 265)

yanıp tutuş-

...Nihat'la yaşadığım şeyleri, gene aynı şekilde, ama bu sefer yalnızca kendim olarak yaşayabilmek isteğiyle **yanıp tutuşuyordum**. (KK, 208)

Meraktan **yanıp tutuşacağı**mı anladığım için, geniş omuzlu yakışıklı doktora, iri gözlü, sert hatlı... (YH, 150)

Mehmet, Nurcihan için alev alev **yanıp tutuşuyor**... (MM, 225)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 263), (SE, 72), (SE, 114), (BK, 22), (YH, 79), (CO, 422)

2.1.3. Birbirini Tamamlayan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Birbirini tamamlayan ikilemeler arasında yakınlık, zıtlık veya eş anlamlılık bulunmaz. Bu ikilemeler birbiriyle ilişkilidir. Çağatay, eş ve yakın anlamdan oluşan ikilemelerin yanına bir de birbirini tamamlayan ikilemeleri eklemiştir: *düğüün dernek, dirlik düzenlik, el ayak, kol kanat, beş on, saz söz, barış görüş, ana baba, karı koca, el gün, oğul kız, toz toprak, saç baş* vb. (Çağatay, 1978: 41). Ağakay birbirini tamamlayan sözcükleri “Koşuklarında ancak çağrışım yolu ile bir anlam ilişkisi sezilen *koşmalar, karı koca, ana baba, giyim kuşam, göz kulak, saz söz, selam kelâm* vb.de olduğu gibi, iki ayrı kavramı birbirine bağlayıp tekleştirme görevindedir.” şeklinde ele almıştır (Ağakay, 1954: 104). Dilek de eş anlamlı ikilemelerden bahsettikten sonra “İlişkili Kelimelerden Kurulanlar” başlığı altında altan-çeten “altmış yetmiş”, ayıl-çurt “ev bark”, arakı-aş “yiyecek içecek” gibi ikileme örneklerine yer vermiştir (Dilek, 2004: 87).

abla kardeş

Artık her sabah Fatma ile Fevziye, **abla kardeş** siyah öğrenci önlüklerini birlikte giyiyor, sürekli... (KBT, 297)

Babacığım biz şurda **abla kardeş** iki dakika konuşsak. (K, 353)

...Birbirlerini çok seven **abla kardeş** gibi şakalaşıp gülüşerek gece yanlarına kadar annemin Singer makinesiyle dikiş dikmişlerdi. (MM, 17)

Diğer örnek için bk.

(KBT, 452)

ağabey kardeş

Biri masanın başında, öteki masadan biraz uzaklaşmış, sandalyesinin kendisini zor taşıyan arka bacakları üzerinde ağır ağır yaylanıyor; **ağabey-kardeş**; sanki başlarının çevresinde biriktirdikleri o neşesiz hayat bulutunu (SE, 146)

ağbi kardeş

Sonra, “Hadi senle **ağbi kardeş** erkek erkeğe bir kadeh öğle rakısı içelim,” dedim Süleyman’a, Kumkapı’da bir meyhaneye oturduk. (KBT, 362)

altı buçuk yedi

Akşam **altıbuçuk yediye** kadar düzenli çalışırım. (YH, 159)

altı yedi

Hem durum, **altı yedi** yıl öncesine göre şimdi çok daha iyiydi. (CO, 181)

Kalbim kırılmasın diye Sırrı Bey, hikâyeyi biraz allayıp pullamış, olayları **altı yedi** yıl öncesine, babamla annemin tanışıp evlenmesinden önceye taşımıştı. (KSK, 139)

Fusun çarpışmadan **altı yedi** saniye sonra, göğsüne giren direksiyon ile bir konserve kutusu gibi katlanan arabanın içine sıkışarak öldü. (MM, 506)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 341), (BAK, 67), (BAK, 67), (BAK, 448), (KBT, 31), (KBT, 57), (KBT, 64), (KBT, 260), (KBT, 283), (KBT, 297), (KBT, 443), (K, 135), (KSK, 151), (MM, 144), (MM, 286), (MM, 288), (MM, 389)

altmış beş yetmiş

Uzun boylu, yakışıklı, **altmış beş yetmiş** yaşlarında, gözlüklü. (YH, 87)

altmış yetmiş

Altmış yetmiş metre ötede birbirini geçen iki kamyon, uzak ışıklarını üstümüze dikmiş , bize bindirmek üzere hızla yaklaşıyorlardı. (YH, 220)

Orada **altmış yetmiş** kişi, ellerinde içki bardakları fısıldar gibi konuşuyor, kim geldi, kim var diye birbirlerini süzüyorlardı. (MM, 86)

ana avrat

Askerdeki herkes gibi, durup dururken onlara **ana avrat** küfretmemek için kendini zor tutuyordu. (KBT, 164)

Görelim o zaman terzinin dükkanından sarhoş çıkıp kaymakama ve leyleğe **ana avrat** kim sövecek? (YH, 82)

ana baba

“Salon henüz tam dolmamıştı ama bütün tiyatronun az sonra **ana baba** günü olacağını, tanıdık herkesin kalabalık bir rüyadaki gibi orada olduğunu hissetti İpek.” (K, 352)

...Kuşatma altındaki Herat kalesi **ana baba** gününe dönmüştü. (BAK, 467)

Gemi **ana-baba** günüydü. (BK, 12)

Diğer örnek için bk.

(K, 18)

ana kız

...Otobüsün içindeki başörtülü **ana kız** hayatlarını yıllardır derinden derine belirleyen bu gerçeğin farkına varacaklardı. (KK, 218)

...Dükkânın ortasında kumaş kesmeye kalkışan **ana kızı**, oyuncak tanklarını daha dükkândan çıkmadan önce savaşa tutuştururken... (KK, 53)

Ana-kız tatlı tatlı sohbet etmişlerdi. (MM, 396)

ana oğul

“Sonra tıpkı çocukluğu ve lise yıllarının akşamlarında, eve gelmeyen babayı beklerken yaptığımız gibi, **ana oğul** koltukta yan yana oturur, televizyon seyrederdik.” (KSK, 186)

...İlk defa özgürce ağlayan siz **ana-oğul**, kanın rujdan daha kırmızı, ölümün hayattan daha şefkatli olduğunu keşfeden... (YH, 43)

Biz **ana-oğul** değil de kardeşiz sanki ve bizi ceza olsun diye bu topal adamın evine yerleştirmişler... (SE, 128)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 124), (KSK, 188), (KSK, 188), (KSK, 192), (KSK, 193), (YH, 175), (CO, 13), (CO, 13), (KK, 74)

anne baba

“Yolculuklarda iyice alevlenen **anne-baba** kavgaları yüzünden kederlenen Rüya, Galip’in nerede olduğunu çıkaramadığı bir kır lokantasında, surat asıyor.” (KK, 409)

Ka'nın gözü yaşlı **anne babaya** olayı gazeteye bütün ayrıntılarıyla yazmaya söz verdiği bu intiharın nedeni kızın bir öğretmenin sınıfında onun bakire olmadığını söylemesiydi. (K, 20)

Çıplak ve güçlü bir ampulün ışığında orta yaşlı bir **anne babayla**, ben yaşlarda bir oğulla kızın... (YH, 10)

Diğer örnek için bk.

(KK, 219)

anne oğul

...Aklının da perdedeki korsanların kumpaslarında değil, **anne oğul** arasındaki dostlukta olduğunu anlatacaktın.” (KK, 357)

ara sıra

“Hâla kimisiyle **ara sıra** ilişki kurduğu, bazılarıyla dostluk ettiği bayileri ve onların maşası olduğu Büyük Kumpas’ı alışıp unutacakmış belki de.” (YH, 99)

Televizyon sürekli açtı, **ara sıra** ona da bakıyorlardı, ama insanı huzursuz edecek kadar da yabancı değildi. (K, 211)

Mevlut rahat, doğrudan, **ara sıra** da ürkekti. (KBT, 427)

Diğer örnek için bk.

(KK, 212)

ay yıldız

Yakutlu **ay yıldız** iğnemi alırken ansiklopedinin bitmesine az kaldığını söylüyordu; ... (SE, 90)

baba kız

Mevlut, **baba kız** arasındaki mahremiyetin, yalnız Aktaşlar'ın sofrasına değil,... (KBT, 400)

Dışarı çıkmamış, kapının eşiğinde, **baba kız** arasındaki duygulu sahneyi seyretmek için,... (CO, 324)

Bu hemen, **baba kız** tarafından bir kusur olarak görülmüş. (BAK, 82)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 394), (KBT, 401), (KBT, 419), (KBT, 429), (CO, 410), (K, 220), (K, 245), (K, 250), (K, 363), (MM, 250)

baba oğul

İkinci gün gene ordular karşılıklı sıralanır, gene zırhlar içindeki **baba oğul** öne atılıp birbirlerine acımasızca girişirler. (K, 77)

Mahmut Usta'ya göre usta-çırak ilişkisinin sırrı, **baba-oğul** ilişkisine benzemesiydi. (KSK, 34)

“Ben Hasan Amca'nın evi için elde çekiç günlerce çalıştım,” derdi babası bayram günleri **baba oğul** Kültepe'den Duttepe'ye ziyarete giderlerken. (KBT, 62)

Diğer örnekler için bk.

(K, 76), (K, 77), (KSK, 34), (KSK, 38), (KSK, 57), (KSK, 110), (KSK, 110), (KSK, 110), (KSK, 111), (KSK, 111), (KSK, 111), (KSK, 140), (KSK, 171), (KSK, 189), (KBT, 40), (KBT, 51), (KBT, 52), (KBT, 66), (KBT, 87), (KBT, 108), (KBT, 114), (KBT, 114), (KBT, 117), (KBT, 127), (KBT, 140), (KBY, 188), (KBT, 265), (KBT, 464), (BAK, 141), (BAK, 210), (KK, 69), (MM, 101), (MM, 144), (MM, 229), (MM, 229), (MM, 234)

beş altı

Onların geldiğini fark edip uyanınca Sibel ile birbirimize sarılır, yatağımızdan **beş altı** metre ötede,... (MM, 215)

Az sonra odanın öteki kapısı açıldı, içeri benden **beş altı** yaş büyük biri girdi, yüzüne bakınca şaşkırdım, korktum birden! (BK, 17)

Aslında benden **beş altı** yaş büyük gözüküyordu. (KSK, 60)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 251), (MM, 251), (KSK, 22), (KSK, 41), (KSK, 52), (KSK, 150), (K, 92), (K, 193), (K, 196), (KBT, 28), (KBT, 291), (KBT, 295), (KBT, 343), (KBT,

345), (KBT, 366), (KBT, 394), (KBT, 420), (CO, 150), (CO, 166), (CO, 195), (CO, 283), (CO, 364), (BAK, 181), (BAK, 341)

beş on

Pirimiz üstadımız Şehrazat'tır; unutma onun gibi sen de, 'hayat' denen olayların arasına **beş on** sayfalık hikâyeler sıkıştırıyorsun yalnızca. (KK, 93)

...Frankfurt sokaklarında yürürken her **beş on** dakikada bir, uzaktaki bir kadını İpek sandığımı, onunla yaşadığı mutluluk anılarımı... (K, 379)

...Füsün'un buluşmalarımıza hep **beş on** dakika geç geldiğini düşünür... (MM, 156)

Diğer örnek için bk.

(KK, 201)

bir iki

Burada kendisini heyecanlandıran **bir iki** habere rastladı. (CO, 15)

Yanımdan arabalar geçiyor, **bir iki** kere işaret ettim, ama altında böyle araba olanda artık vicdan kalmamıştır ki: Beni görmeden, son hızla geçip yokuştan aşağı gidiyorlar. (SE, 67)

Ağabeyimi, Vediha'yı, annemi, herkesi ayarladım, kamyoneti alıp **bir iki** gün yok olacağımı da söyledim. (KBT, 171)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 193), (CO, 207), (CO, 220), (CO, 240), (CO, 282), (CO, 321), (CO, 376), (CO, 335), (CO, 416), (CO, 465), (BAK, 24), (BAK, 32), (BAK, 53), (BAK, 60), (BAK, 76), (BAK, 188), (BAK, 252), (BAK, 252), (BAK, 385), (BAK, 433), (BAK, 459), (BAK, 465), (KK, 15), (KK, 60), (KK, 108), (KK, 122), (KK, 176), (KK, 195), (KK, 206), (KK, 248), (KK, 411), (KBT, 20), (KBT, 30), (KBT, 61), (KBT, 70), (KBT, 92), (KBT, 137), (KBT, 144), (KBT, 157), (KBT, 184), (KBT, 187), (KBT, 210), (KBT, 222), (KBT, 270), (KBT, 278), (KBT, 283), (KBT, 317), (KBT, 389), (KBT, 407), (KBT, 422), (K, 12), (K, 64), (K, 81), (K, 136), (K, 137), (K, 138), (K, 144), (K, 145), (K, 146), (K, 157), (K, 203), (K, 206), (K, 215), (K, 216), (K, 219), (K, 228), (K, 232), (K, 238), (K, 245), (K, 250), (K, 286), (K, 294), (K, 270), (K, 297), (K, 314), (K, 341), (K, 347), (K, 367), (K, 386), (SE, 19), (SE, 21), (SE, 27), (SE, 57), (SE, 60), (SE, 64), (SE, 157), (KSK, 14), (KSK, 16), (KSK, 22), (KSK, 30), (KSK, 91), (KSK, 136), (KSK, 182), (BK, 13), (BK, 13), (BK, 16),

(BK, 19), (BK, 80), (BK, 82), (BK, 85), (BK, 85), (BK, 92), (BK, 92), (BK, 95), (BK, 93), (BK, 95), (BK, 96), (BK, 109), (BK, 114), (BK, 115), (BK, 124), (BK, 125), (YH, 16), (YH, 18), (YH, 21), (YH, 23), (YH, 23), (YH, 30), (YH, 49), (YH, 67), (YH, 96), (YH, 108), (YH, 117), (YH, 128), (YH, 145), (YH, 153), (YH, 159), (YH, 183), (YH, 183), (YH, 185), (YH, 189), (MM, 24), (MM, 49), (MM, 63), (MM, 68), (MM, 68), (MM, 88), (MM, 113), (MM, 124), (MM, 163), (MM, 164), (MM, 168), (MM, 175), (MM, 176), (MM, 192), (MM, 216), (MM, 303), (MM, 310), (MM, 325), (MM, 329), (MM, 384), (MM, 390), (MM, 400), (MM, 402), (MM, 413), (MM, 415), (MM, 423), (MM, 436), (MM, 438), (MM, 438), (MM, 445), (MM, 452), (MM, 490), (MM, 525)

can baş

“**Can baş** üstüne padişahım, en güzel at resmini benden iyi kim çizebilir!”
(BAK, 339)

cancığer

Tezkireci Kemalettin Efendi, her biri ya **cancığer** arkadaşım ya düşmanım Divan çavuşları, her zamanki gülümserliğini hâlâ iyimserlikle koruyan Mektupçubaşı Sert Salim Efendi... (BAK, 283)

Eskiden o kızlarla **cancığer** kuzu sarmasıydın. (SE, 52)

çatal bıçak

Sonra **çatal bıçak** sesleri, küçük gülüşler, cümleler, şangırtı gene başladı.
(CO, 108)

Galip fincanları çalkalarken, temiz **çatal bıçak**, tabak ararken ve pastırma kokan buzdolabından plastik yiyeceklere benzeyen... (KK, 22)

Mutfak dolabını açtı, raftaki eğri eski tencere, paslı şamdan ile kör **çatal bıçak** içlendirdi onu. (KBT, 153)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 204), (CO, 233), (CO, 258), (CO, 456), (CO, 514), (SE, 112), (SE, 183), (YH, 170), (MM, 119), (MM, 433), (MM, 513)

ay kahve

Karı kocanın kızlar okula gittikten sonra yaşadıkları bu mutluluk, odadaki tek masada **ay kahve** içtikleri bir süreyle...(KBT, 298)

...Bu insanlara **ay-kahve** hazırlayıp sunmak, küllükleri boşaltıp köşedeki börekçiden aceleyle getirtilen börekleri ikram etmek,... (MM, 462)

elik omak

Sonra bahçede arkadaşlarıyla oynayan küçük oğullarımın oyunlarıyla ilgilendi; yalnızca **elik omağın** değil, onlara anlattırıldığı körebe, birdirbir ve pek de sevemediğı uzun eşeğın kurallarını bir deftere yazdı. (BK, 124)

ocuk oğlan

Tarikatçılar, Mevleviler, Halvetiler, Kalenderiler, algı çalarak Kuran-ı Kerim okuyup, **ocuk oğlan** hep birlikte, dua ediyoruz diye raks edip oynayanlar, bunlar kâfirdir. (BAK, 19)

dağ şehir

Ulağı öldürüp, beni yanlarına alıp **dağ şehir** demeden gezdiren haramilerden biri, arada bir kıymetimi biliyor,... (BAK, 64)

davul zurna

Davul zurna almaya başlayınca, Mevlut ortada oynayan erkekler kalabalığına katıldı. (KBT, 195)

defter dosya

Eskişehir Sanayi ve Ticaret Odası arşivinde bana Santi gazozlu ıhlamur ikram eden yaşlı bir memur, saatlerce **defter dosya** karıştırdıktan sonra... (YH, 202)

deli dolu

Kızlar teyzelerinin **deli dolu** konuşmasına, televizyondaki bütün yıldızları tanıyıp kimin kiminle kaçtığıını anlatmasına, kıyafetlerden ve filmlerden söz etmesine, bazan birine... (KBT, 328)

Turgay da **delidolu** hareketlerinden utanmış gibiydi. (CO, 489)

dere tepe

Yoksa birlikte **dere tepe** kaçarken yüzünü görünce mi? (KBT, 177)

don gömlek

Rayiha'yı evin içinde her düşüncesinde **don gömlek**, atlet ile ona gözükeceğini aklından geçiriyor, bu yakınlığı hem istiyor hem de utanıyordu. (KBT, 171)

Mevlut ve kızları giyimliydi; ama deprem sürerken **don gömlek**, çıplak ayak, terlikle koşup sokağa çıkan pek çok aile vardı. (KBT, 395)

dört beş

Kurtuluş Lokantası'nın yarı çekili tül perdelerinden içeriye baktım ve Kırmızı Saçlı Kadın'ı, kardeşini, annesini, başka **dört beş** kişiyle pencere kenarındaki masalardan birinde otururken gördüm. (KSK, 46)

Erzincan yönüne doğru **dört beş** kilometre, Alp istasyonuna kadar yürüdük. (CO, 300)

Mevlut **dört beş** kere planın üzerinden geçmiş, soğuk çeşme, dar dere, ağaçlı tepe, kızın evinin arka bahçesi gibi önemli mekânları daha önce ikişer kere gizlice ziyaret etmişti. (KBT, 16)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 334), (CO, 53), (CO, 436), (KBT, 238), (KBT, 249), (KBT, 282), (BK, 76), (MM, 121), (MM, 242), (MM, 323), (MM, 330), (MM, 335), (MM, 387), (MM, 397), (BAK, 225)

dur durak

...Durmadan çizmeyi ve günlerce **dur durak** bilmeden şamdanların ışığında sayfalara bakmayı nakkaşı körlüğe götüren mutlu bir iş olarak kabul ederlerdi. (BAK, 101)

Ayrıca İstanbul'un **dur durak** bilmeden büyümesinin aralarına girdiği de doğrudur. (KBT, 254)

Çoğu zaman nerede hangi ders olduğuna hiç mi hiç aldırmadan koridorlarda kendi ruhundan kaçan biri gibi geziniyor, **dur durak** bilmeden bir kere daha kantine,... (YH, 34)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 140), (YH, 161), (MM, 148), (MM, 263), (MM, 534)

düğün davet

...Yıllar sonra Hilton'un **düğün-davet** fotoğraflarını eline geçiren ve çöp evine yağın bir koleksiyoncudan aldım. (MM, 136)

ekmek peynir

...Bir büfeden **ekmek peynir** alıp Şehrikalp Apartmanı'na döndü. (KK, 271)

el ayak

Evde **el ayak** çekildikten, günlük hayatın hırgüründen geriye kızımın, tekerleklerinin ikisi kopmuş bir itfaiye arabasıyla,... (YH, 180)

el etek

Yok, sen artık bizlerle de oyalanamazsın; dünyadan **el etek** çekmenin ve çekişmiş gibi yapmanın zevkiyle oyalanırsın sen. (YH, 187)

Kadı naibinin yanında, hiç beklemediğim bir anda, **el etek** öper bir hale gelmekten, kendi hayatımı sınırsız, esrarsız bir eşya gibi bir anda sehpanın üzerine koyuvermemden öyle utandım ki sustum. (BAK, 244),

Konuyu değiştirmek için, babamın her geçen gün hayattan **el etek** çektiğini anlattım. (MM, 227)

el kol

Sokaklardaki erkeklerin **el kol** hareketleri, yüz ifadeleri, vücut dilleri, kapı önlerinde durup birbirlerine yol verişleri, boş boş durmaları,... (KSK, 104)

Uzun boylu, ince, biraz asabice **el kol** hareketleri var, ama bu ona yakışıyor. (BAK, 32)

Sanki ellerini hareket ettirmeden içindekileri dökemezmiş gibi, birkaç tuhaf **el kol** hareketi yaptı. (CO, 135)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 184), (KK, 38), (KBT, 211), (K, 146), (K, 385), (YH, 26), (YH, 111)

elli altmış

Ortadaki halılardan ve akşam namazı için toplanan **elli altmış** kişilik bir cemaatten cami olarak kullanıldığı anlaşılıyordu. (K, 233)

Artık yoğurt satıcılığında hüner, **elli altmış** kiloluk yükü Eminönü'nde alıp omuzda Beyoğlu'na, Şişli'ye hamal gibi taşımak değil,... (KBT, 87)

Kahvenin önünde **elli altmış** kişilik bir işçi kalabalığı vardı. (CO, 364)

erkek kadın

...Milli filmlerin çoğunda **erkek kadın** bütün kahramanlar hayatlarının bir döneminde şarkıcılık yapıyorlardı... (YH, 63)

Birbirlerine hiç durmadan ateş eden **erkek kadın**, yerli yabancı, bıyıklı bıyıksız onbinlerce mutsuz gördük. (YH, 64)

ev arsa

Bazan, şehre gelen herkes zenginleşir, mal mülk, **ev arsa** edinirken, o kadar çalışmasına rağmen... (KBT, 261)

göz kulak

Siz Perihan ile anneme **göz kulak** olursunuz artık! (CO, 476)

Ama bu paraları verenlerin, at arabasını kiralayıp malzeme taşıtanların çevirdiği araziye, diktiği gecekonduya Nazmi ve adamları **göz kulak** olurdu. (KBT, 231)

İstese biri gider karıştırır eşyalarını, ama ben **göz kulak** oluyorum, eşyalarına bir şey olmaz. (SE, 97)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 351), (SE, 144), (MM, 224), (YH, 58)

hesap kitap

...Aklımın bir köşesindeki mantıklı mühendis adayı bir **hesap kitap** da yapıyordu:... (YH, 24)

Aklı **hesap kitapta**, pencereden bakıp sigara içerken yeni bir şiirin gelmekte olduğunu hissedince şaşırıldı... (K, 303)

Hesap kitap olduğu yerde akıl vardır, korku değil. (CO, 79)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 125), (YH, 150), (CO, 340)

iğne iplik

Böylece zavallı Çelebi derdini kimseye açamaz, aşktan **iğne ipliğe** döner, Rum'dan şarap alıp içer, ama sonunda aşkını da mahalleden saklayamaz olur. (BAK, 432)

...Alaaddin'in dükkânı gibi kokudan, ayakkabı bağına, tütünden **iğne ipliğe** her türlü ıvırzıvırı sattığı kendi küçük dükkânının içini bilir gibi biliyordu. (KK, 351)

Millet askerde zayıflar, **iğne ipliğe** döner, sen şişmanlamışsın. (KBT, 160)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 445)

iğrenç rezil

O ise, **iğrenç rezil**, beni öldürdüğünden iyice emin olmak için nefesimi dinledi, nabzıma baktı, sonra böğrüne bir tekme attı, beni kuyuya taşıdı, kaldırıp aşağı bıraktı. (BAK, 9)

iki üç

İki üç günde bir gelen kamyonetten kasabadan sipariş ettiğimiz yiyecekler de çıkardı. (KSK, 26)

İki üç kişi belirsiz bir amaçla ağır ağır kıpırdanıyordu, belki bir ceset taşıyorlardı, bir bavul taşır gibi. (YH, 68)

Sonra evde deftere yazıyorum ve ay sonlarında, kuşları **iki üç** ayda bir Faruk Bey'e gösteririm. (SE, 104)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 29), (KSK, 34), (KSK, 51), (KSK, 91), (KSK, 150), (YH, 32), (YH, 79), (MM, 66), (MM, 139), (MM, 187), (MM, 270), (MM, 506), (BK, 36), (SE, 142), (SE, 242), (KBT, 66), (KBT, 68), (KBT, 134), (KBT, 155), (KBT, 201), (KBT, 222), (KBT, 293), (KBT, 293), (KBT, 293), (KBT, 342), (KBT, 364), (KBT, 365), (KBT, 380), (KBT, 395), (KBT, 414), (KBT, 443)

iri güçlü

Çocuğun yüzüne doğru bakınca "Önüme bak bozacı," dedi arkasındaki **iri güçlü** adam. (KBT, 39)

iri yarı

Karşı kaldırımdan **iri yarı** bir adam geçiyordu. (CO, 188)

“Pahalıymış yahu” dedi adamlardan **iri yarı** olanı. (KBT, 38)

...**İri yarı** bir adam az önceki nezaketine hiç uymayan kaba ve güçlü bir hamleyle Ka’yı arabanın içine çekti. (K, 323)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 31), (CO, 225), (CO, 225), (CO, 243), (CO, 276), (CO, 468), (CO, 481), (CO, 525), (CO, 625), (KBT, 38), (KBT, 38), (KBT, 39), (KBT, 39), (SE, 203), (KBT, 75), (KBT, 75), (KBT, 79), (K, 235), (K, 284), (BK, 15), (BK, 24), (KSK, 135), (MM, 104), (MM, 105), (MM, 345)

iş güç

...Şehrin merkezinde **iş güç** sahibi olanlar da bizim bu tepelerdeki arsaları yağmaladılar. (KBT, 106),

Odadaki **iş güç** sahibi üç kişiden biriydi. (K, 252)

it kopuk

Bir köpek olarak bu sureyle övünüyor ve düşmanlarına **it kopuk**, diyen Erzurumilerin akıllarını inşallah başlarına getirir diyorum. (BAK, 21)

Bu hiç tutmayacak ihtilâl duası, gençliğinde **it kopuk**la düşüp kalktığı için... (KK, 43)

“Ben kızlarımı kafese kapatıp gizleyen kötü bir adamsam, onlar benim ruhum bile duymadan nasıl burnumun dibinde **it kopuk**la mektuplaşıp haberleşebiliyorlar?” dedi babam. (KBT, 269)

Diğer örnek için bk.

(BAK, 427)

kaç göç

Hasan’la aynı evde otururken **kaç göç** yok muydu aranızda? (BAK, 188)

kadın erkek

Cezmi Nişantaşı’na kadar gelmek istiyordu, ama Ayşe izin vermiyor, aralarında uygarlığa, **kadın erkek** ilişkilerine ilişkin tartışmalar da bu yüzden çıkıyormuş gibi oluyordu. (CO, 303)

Anne çocuk, **kadın erkek**, ihtiyar genç herkesin hep aynı resmi,... (KK, 52)

Kadın erkek hepimiz geceleri rüyalarımızda günlük hayatımızda hiç istemediğimizi sandığımız canlarla günah işliyoruz. (K, 115)

Diğer örnekler için bk.

(K, 162), (K, 281), (MM, 316), (MM, 323)

kâğıt defter

...Oradaki tek kişi olan Kürt hademe gözaltına alınmış, dolaplarda ve çekmecelerde ne kadar **kâğıt defter** varsa toplanmıştı.” (K, 158)

kâğıt kalem

Kâğıt kalem çıkardım ve bir hamlede sanki hiç düşünmeden şunu yazıverdim. (BAK, 174)

Kâğıt kalem çıkarın. (KK, 55)

Elinde **kâğıt kalem** seçmenle görüşür... (K, 15)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 468), (KBT, 198), (SE, 47), (SE, 61), (SE, 89)

kan ter

Gece geç vakit, **kan ter** içinde, çalışmalarımı ve ölüm ve yıkılış hikâyelerini bitirdiklerinde, dışarıda, yaz gecesinin sessizliği içinde bir cırcırböceğinin kararlı sesini duyarlardı. (KK, 440)

Rüyasındaki karanlık servi ormanında köpekler tarafından kovalanırken **kan ter** içinde uyandığında, odada uyuyan kızının soluk alıp verişlerini dinleyip teselli bulamayacaktı. (KBT, 401)

Taa mendireğe kadar gittim, sıcaktan **kan-ter** içinde kaldığım için biraz oturdum, denize baktım. (SE, 67)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 197), (SE, 202), (BK, 99), (YH, 138), (MM, 50), (MM, 449), (K, 77)

kapı duvar

“Yarın akşam misafir var, sekiz on bardak boza bekliyoruz, dedikten sonra, ertesi akşam **kapı duvar** sessizliğe bürünüp, soğukta zili çalan Mevlut’a kapı bile açmayan alçaklara öfkeleniyordu.” (KBT, 257)

kara kuru

Sokakta her gün onbinlercesini gördüğü o bıyıklı, çarpık bacaklı, **kara kuru** vatandaşlardan birinin sırtındaki paltoyu değil,... (KK, 67)

Kovadan el arabasına yüklediğim **kara kuru** midye kabuklarıyla dolu kumu arazinin yeni bir köşesine boşaltırken çok ter dökerdim. (KSK, 77)

karga tulumba

Önden bir yerden, nereden çıktığını bilmediğim iki adam, kanlar içinde bir gövdeyi **karga tulumba** çıkarıp dışarıdaki soğuğa götürdüler ki üşüsün. (YH, 43)

karı koca

Kırmızı Saçlı Kadın'la Turgay'ın **karı koca** olduğunu öğrendiğimde ok çoktan yaydan çıkmıştı zaten, dedim kendime. (KSK, 73)

Bunlar kim, **karı-koca** burunları, duruşları, hatta kıyafetleri tilkiye benzemiyor mu Allah aşkına?.. (MM, 112)

Amerikan filmlerinde zengin ve mutsuz **karı kocalar** ellerinde viski bardaklarıyla bağrışarak evlilik sorunlarını tartışırken böyle mobilyalara otururlar. (SE, 45)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 115), (KSK, 125), (KSK, 151), (MM, 247), (MM, 259), (MM, 295), (MM, 276), (MM, 418), (MM, 419), (MM, 419), (MM, 448), (MM, 469), (MM, 473), (MM, 475), (MM, 477), (MM, 497), (MM, 544), (YH, 75), (BK, 106), (BAK, 24), (BAK, 406), (CO, 69), (CO, 97), (CO, 97), (KK, 50), (KK, 62), (KK, 78), (KK, 132), (KK, 141), (KK, 399), (KK, 399), (KK, 399), (KK, 399), (KK, 412), (KK, 412), (KBT, 22), (KBT, 184), (KBT, 198), (KBT, 234), (KBT, 267), (KBT, 297), (KBT, 298), (KBT, 314), (KBT, 341), (KBT, 415), (KBT, 424), (KBT, 424), (KBT, 450), (KBT, 453), (KBT, 456), (KBT, 456), (KBT, 457), (KBT, 457), (K, 101), (K, 169), (K, 178), (K, 188), (K, 189), (K, 189), (K, 282), (K, 309)

kaş göz

Annem, **kaş göz** işaretleriyle, sen içeri git, diyordu, bir şey demeden gittim. (SE, 169)

Ötekini **kaş göz** işaretiyle susturdu. (BAK, 24)

Çocukluğumuzda bazan alay edip Vediha'yı kızdırır, azar işitince susup **kaş göz** işaretiyle anlaşırdık... (KBT, 270)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 146), (KK, 172), (KK, 232), (KK, 244), (MM, 335)

kazma kürek

Bazan oraya gider, aşağıda **kazma-kürek** ile kuyu kazan usta ile onun çıkardığı toprağı yukarı çekip boşaltan iki çırağın çalışmasını seyrederdim. (KSK, 12)

Göçük korkusunu ilk defa böyle işittim ve **kazma kürekle** dairenin içini kazmaya başladık. (KSK, 19)

Bütün gün güneş altında **kazma kürek** çalışmak beni serseme çevirdi. (KSK, 20)

Diğer örnekler için bk.

(KSK, 102), (KSK, 166), (KSK, 189)

kedi köpek

“Bak Korkut ne çok kazanıyor ama Vediha ile her gün **kedi köpek** gibiler...” (KBT, 169)

Örümcek ağları, toz, çamur, **kedi köpek** pisliği ve yıkıntıyla kaplı bu ürpertici yeri temizlemeye bile girişmemişimdir hiç. (BAK, 460),

...Birden bir daha itince kumda **kedi köpek** gibi itişiyoruz ve devriliyoruz ve ne saçma, işte, her şey ne umutsuz, yuvarlanıyoruz ve o... (SE, 163)

Diğer örnek için bk.

(KBT, 452)

kırk beş elli

...Hayır, **kırkbeş elli** yaşlarında bir adamcağızın kendisine dikkatle ve dostlukla bir daha ve uzun uzun baktığını görerek meraklandı. (CO, 310)

kırk elli

Çamurlu, buzlu yolda **kırk elli** adım yürüdük, bakımsız bir bahçeye girdik. (BAK, 148)

Her gün **kırk elli** kiloluk yükünle otuz kilometre yürürsün. (KBT, 68)

Bazan da hiçbir şey demeden arabadan iner, bir mendille terini silerek uzaklaşır, **kırk elli** adım ötede tek başına hırsla sigara içerdi. (MM, 443)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 16), (MM, 176)

kıt kanaat

Kıyafetlerinden **kıt kanaat** geçindiklerini ama üzerine titredikleri kızlarını devlet dispanserine değil,... (K, 97)

İntihalden de korkma; çünkü bizim **kıt kanaat** okumamızın ve yazmamızın bütün sırrı, bütün sırrımız tasavvufi aynamızda gizlidir. (KK, 95)

...Uykuda gezerler gibi kaldırımlarda gezinen talihsizler bir zamanlar esrarını bildikleri bu âlemin anılarını unuttukları için ellerinde kalan birinci anlamla **kıt kanaat** yaşıyorlardı... (KK, 414)

kız erkek

“Onun gibi bir insan **kız erkek** ilişkilerini artık...” (CO, 308)

Kız-erkek münasebetlerinde çekingen olmamalı, Atatürkün inandığı... (CO, 390)

...Avrupalı **kız-erkek** arkadaşlığını yeni öğrenen mahcup gençler gibi dikkatle söz ederdik. (MM, 353)

kitap defter

“Kız kardeşi etrafta olmadığı zamanlarda Fatma’ya **kitap defter** almayı, onunla Şişli’deki ünlü Konak Muhallebici’sinde birlikte oturup tavukgöğsü yemeyi, kalabalık içinde onunla sohbet etmeyi seviyordu.” (KBT, 391)

konu komşu

...Biz erkekler arasında ise **konu komşunun** düğün gecesi takılmalarına benim hiç mi hiç gülmeyip kederli bir sessizliğe bürünmem kayınpederimin hastalığına dertlenmeme yoruldu. (BAK, 253)

Anneniz **konu komşu** dedenizin ölümünden haberdar olsun da gelsinler diye ağlıyor. (BAK, 273)

Ama çok geçmeden, Enişte Efendi'nin ölümünü çocuklara, **konu komşuya** ilan etmek için Hayriye'nin, Şeküre'nin emriyle bağırıldığını anladım. (BAK, 273)

Diğer örnekler için bk.
(BAK, 275), (BAK, 298)

kova kürek

Çocukluğumuzda, bizleri Maçka Parkı'na **kova kürek**le oynayalım diye götürdüğü zamanlarda, annemin arkadaşlık ettiği Ayvalıklı zeytinyağı ve sabun zengini... (MM, 113)

Bir zamanlar parklarda **kova-kürek**lerle birlikte oynadığımız tütün tüccarı Marufun oğullarından küçüğünün teröristlerce kaçırıldığını,... (MM, 458)

meyve sebze

Galip, **meyve sebze** halinin karmakarışık sokaklarında dalgın dalgın yürürken bir an önce Celâl'in bütün yazılarını yeniden okuyabileceği bir yerde olmak istedi. (KK, 222)

...Bitişikteki arazide yapılan büyük inşaatta çalışan işçiler **meyve-sebze** çalmaya geliyorlardı. (KSK, 12)

mor beyaz

...Yüz on bir yaşındaki ses sanatçımızın **mor beyaz** yüzünden yola çıkılarak kaleme alınmıştı. (KK, 286)

oğul baba

Birinde **oğul baba** katili, diğerinde baba oğul katiliydi. (KSK, 111)

on altı on yedi

Bazı tıkaçların, herkesin iki küçük daire alabildiği **on altı on yedi** katlı binalardan altı hatta yedi daire aldığına ilişkin hikâyeleri Mevlut da işitmişti. (KBT, 436)

on beş yirmi

Akşam siyasete, edebiyata ya da Türklere meraklı **on beş yirmi** kişinin katıldığı “edebi” toplantıda,... (K, 347)

Bazan Füsün'un eline hiç kimseye fark ettirmeden **on beş-yirmi** saniye bakar, ona daha da hayran olurdum. (MM, 415)

on bir on iki

On bir on iki yaşında olmalıydım. (YH, 197)

on on beş

“Biliyorsunuz,” dedi Galip, “her gün sokaklarda **on on beş** siyasi cinayet işleniyor.” (KK, 336)

Benden **on on beş** yaş büyüktü en azından. (KBT, 255)

Fusunun artık o gün gelmeyeceğini yavaş yavaş kabul ettiğim o **on-on beş** dakikayı nasıl geçirdiğimi,... (MM, 155)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 155), (MM, 163), (MM, 164), (MM, 389), (BK, 119), (K, 210)

on on iki

Çok değil, **on on iki** yıl önce ben de onlar gibiydim. (CO, 231)

“Allahın izniyle en fazla iki haftada işimiz biter ve ben **on on iki** metrede burada su bulurum” dedi Mahmut Usta o ilk gün. (KSK, 18)

On-on iki yaşlarındayken, haftada bir-iki kere şişko kansıyla akşam oturmaya gelen Bıyıklı Bok Komşu vardı sonra. (MM, 63)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 231), (CO, 293), (KSK, 80), (MM, 362), (MM, 480)

on üç on dört

“Topu topu **on üç on dört** metre duvar örmüşüz” dedi Mahmut Usta ve bir an gözlerimin içine onu hayal kırıklığına uğratan benmişim gibi baktı. (KSK, 52)

otuz beş kırk

Otuz beş kırk kişi vardı cenazede. (KBT, 162)

Haydarpaşa Garı'nın önündeki merdivenlerde, aynı ceketleri, aynı kravatları, aynı pantolonları giyen ve çoğu aynı bıyığı bırakmış **otuzbeş-kırk** adam kameraya bakarak gülümsemişlerdi. (YH, 190)

otuz iki otuz üç

“Kadının adı Belkıs'tı, benden birkaç yaş büyük, **otuz iki-otuz üç** yaşlarında olmalıydı,” diye devam ettim. (MM, 84)

otuz kırk

Mevlut **otuz kırk** katlı bu yeni binalara baktıkça bu yeni insanlardan biri olmadığını hissediyordu. (KBT, 458)

patates soğan

Kayabalığının çorbası olur, içine **patates soğan** atarsın. (SE, 96)

peynir-ekmek

Bir kahvede **peynir-ekmek** yediğim de olur, hiç evden çıkmadığım zamanlar da. (YH, 159)

saç baş

Bakışları hülyalı, gözlerinin altı mosmor, **saç baş** darmadağınık, uykusuz kalmış delikanlıların fotoğraflarını gösterirlerdi. (KK, 455)

saç sakal

Dr. Narin'in konağına dönmeden önce kasabada sabah erkenden bir berbere gittim, **saç sakal** tıraşı oldum ki,... (YH, 173)

sakal bıyık

İçip gülüşen iki üç yaş büyük mahalle arkadaşlarım arasında İstanbul Üniversitesi'ne gidenler, **sakal bıyık** bırakmış olanlar... (KSK, 91)

sekiz dokuz

Oysa ben **sekiz dokuz** yaşımdayken babam iki yıllığına kaybolmuştu. (KSK, 139)

Sekiz dokuz yaşlarımdaydım, Recep beni sözümona avlanmak için gezdiriyordu. (SE, 138)

Son **sekiz dokuz** yılda, evleneli beri onu nakkaşhanede görüyordum da ne yaptığımı bilmiyordum bile... (BAK, 475)

sekiz on

Şimdi, **sekiz on** adım koşup, arkasından yetişip, Kara'nın kafasına bütün gücümle bir darbe indirirsem,... (BAK, 155)

Haftada **sekiz onu** geçmeyen zarfları ben açar, çoğunu da okuyup hemen atardım. (KSK, 141)

Sekiz on saniye ona öyle baktı. (CO, 166)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 418), (CO, 364), (CO, 376), (KBT, 45), (KBT, 187), (KBT, 257), (KBT, 415), (KBT, 418), (K, 57), (K, 179), (K, 318), (K, 344), (YH, 125), (YH, 160), (MM, 174), (MM, 174), (MM, 186), (MM, 196)

şehir mahalle

Böylece, yine sormaları üzerine, **şehir mahalle** gezip iş tutan rahmetli ihtiyar meddahın, nakkaşların devam ettiği kahvede dilbazlık etmeye başladığının ikinci günü,... (BAK, 449)

şeş beş

Arkasından bir **şeş beş** atıp, babamın iki pulunu birden kırıp demişti ki: Akif, çok akıllı bu senin oğlan! (YH, 199)

tabak çatal

Yok **tabak çatal** istemiyordum, biraz daha rakı. (MM, 123)

tekme tokat

...Arabalardan çıkıp hemen **tekme tokat** dövüşen şoförleri seyrederdik. (MM, 329)

...“kadınlara nasıl davranılır, medeniyet nedir öğretmek için” **tekme tokat** kavgalara girişirdi. (MM, 72)

...Sansür Kurulu’ndaki en eski arkadaşıyla arka sokakların birinde **tekme tokat** kavgaya girişmişti. (MM, 345)

Diğer örnek için bk.

(MM, 358)

toz çamur

...Boyaları akmış duvar yazıları, şişe ve sigara resimleri, ezansız minareler, taş yığınları, **toz çamur** vs. vs. (KK, 133)

toz duman

Bazan futbol oynayan çocukların vurduğu top hayvanlardan birine çarpar, iple bağlı akılsız koçlar telaşlanıp sağa sola tos vurur, etraf **toz duman** olur, futbol oynayan çocuklar da gülüşürdü. (KBT, 459)

...Özbekler, herkes ayaklandı, birbirleriyle ve bizim Serhat Paşamızla öyle bir savaşa tutuştular ki Acem ülkesi **toz duman** içinde kaldı, taruman oldu. (BAK, 71)

toz pas

“Annemin odaya yığıdığı eski eşyalar, kutular, durmuş saatler, kap kacak, yeri kaplayan muşamba, **toz pas** kokusu, odadaki gölgelerle hayalimde şimdiden birleşmiş, ruhumun bir yerinde cennetten çıkma mutlu bir köşe yapmıştı.” (MM, 52)

tuz biber

Hoca'nın yaptığı deneylere katılan Yeniçeriler'in dedikoduları da **tuz biber** ekiyordu buna. (BK, 108)

Kahvenin basılması da bütün bunlara **tuz biber** ekecek. (BAK, 473)

üç beş

O soğukta içkili kafayla donup ölmek **üç beş** dakikanın işidir. (K, 54)

Benim indirdiğim kovayı bir anda **üç beş** kürek hareketiyle dolduruyor, “Çeek!” diye hemen bağıırıyordu. (KSK, 60)

Sokaklar bayramlıklarını giymiş **üç beş** kişi dışında boştu. (MM, 46)

Diğer örnekler için bk.

(K, 54), (K, 171), (K, 180), (K, 216), (K, 388), (SE, 82), (SE, 82), (KSK, 193), (BK, 44), (BAK, 59), (BAK, 72), (BAK, 118), (BAK, 118), (BAK, 151), (BAK, 246), (BAK, 250), (BAK, 253), (BAK, 292), (BAK, 295), (BAK, 302), (BAK, 318), (BAK, 326), (BAK, 386), (CO, 18), (CO, 107), (CO, 173), (CO, 173), (CO, 175), (CO, 189), (CO, 341), (KK, 32), (KK, 50), (KK, 86), (KK, 327), (KK, 350), (KK, 72), (KK, 92), (KK, 164), (KK, 180), (KK, 292), (KK, 310), (KK, 333), (KK, 346), (MM, 133), (MM, 208), (MM, 208), (MM, 259), (MM, 328), (MM, 339), (MM, 360), (MM, 368), (MM, 368), (MM, 368), (MM, 368), (MM, 448)

üç dört

O zaman **üç dört** yaşında gözüküyordu. (CO, 39)

Yarı kel çamurlu tepe **üç dört** katlı beton evlerle kaplanmıştı. (KBT, 429)

Üç dört komşu aralarında birleşir, para toplar, kuyu kazsın diye Mahmut Usta'yı ararlardı. (KSK, 34)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 324), (CO, 541), (KK, 239), (KBT, 222), (KBT, 268), (KBT, 434), (KBT, 435), (K, 19), (KSK, 25), (KSK, 73), (YH, 54), (YH, 154), (MM, 116), (MM, 145), (MM, 288), (MM, 389), (MM, 389), (MM, 482)

ün hüner

Hatta, doğrusunu söylemek gerekirse, bana olduğu gibi, para ve **ün hüner** sahibinin hakkıdır ve onu aşka getirir. (BAK, 79)

yağmur kar

...“tek bir yumruk” gibi söylenmesini isteyen müdür **yağmur kar** aldırılmaz, marşı bin iki yüz öğrenciye yeniden yeniden söyletir,... (KBT, 71)

yaka paça

...Adamı **yaka paça** götürmüşler, bir başkası da pencereden tırmanıp kaçmış, bu kargaşadan sonra da masalarına çevreden gelen başkaları da oturmuş... (KK, 164)

yedi sekiz

İlkokulu bitirip, İstanbul'a gelip çalışmaya başlayan, kendinden **yedi sekiz** yaş küçük bu gençlerin gürültücü, hareketli halleri,... (KBK, 144)

İpek Ka'nın otele geldiğini öğrendikten **yedi sekiz** dakika sonra onun odasına çıkmıştı. (K, 312)

İlk önce, ihtiyar adamla delikanlı (aralarında bir kovboy filmi gösteren televizyon) karşılıklı koltuklarda oturmuşlar **yedi sekiz** dakika hiç konuşmamışlardı.(YH, 111)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 387), (CO, 345), (BAK, 324), (KSK, 10), (KSK, 45), (KSK, 140), (K, 63)

yetmiş seksen

Kuş uçuşuyla aramızda **yetmiş seksen** metre vardı herhalde. (MM, 90)

...Tebriz'de **yetmiş seksen** yıl önce yapıldığını söylediği bir başka ciltteki bir resmi birbirleriyle karşılaştırıyor ve nakkaşların... (BAK, 372)

Raflara dizili, kartondan kapaklı, madeni telli, demirden kilitli dosyalar ve içinden **yetmiş seksen** yıllık tozlu kâğıt tomarları çıkan sarı zarflar... (KBT, 354)

Diğer örnek için bk.

(KSK, 103)

yirmi beş otuz

Efendi Hazretleri'nin, kapısını çalan herkesle konuştuğu, **yirmi beş otuz** kişinin muntazaman devam ettiği Salı Sohbetleri'ne bir ziyaretçiden davet almış ama gitmemişti Mevlut. (KBT, 291)

Oyun başlamıştı, çadırda **yirmi beş otuz** kişi vardı. (KSK, 63)

...Büfenin öbür gözünde, **yirmi beş otuz** tane kitap gördüm ve yüreğim küt küt attı. (YH, 187)

yirmi otuz

Günlerim, patronun oğlu olduğum için başlarına müdür kesildiğim benden **yirmi otuz** yaş büyük emektar memurlara,... (MM, 18)

Bu noktada, hikâyemizin tam anlaşılması için, önce bozanın ne olduğunu bilmeyen dünya okurlarına ve onu önümüzdeki **yirmi otuz** yılda ne yazık ki unutacağını tahmin ettiğim gelecek kuşak... (KBT, 27)

Her iki ucunda **yirmi otuz** kiloluk yoğurt tepsileri sarkan satıcı sırtığının altında sabah akşam eziliyordum. (KBT, 47)

Diğer örnek için bk.

(KBT, 83)

yirmi yirmi beş

Beton duvarın kalınlığı **yirmi yirmi beş** santim olacaktı. (KSK, 19)

Orada, o çadırın içinde, melek ve yılanı ve öteki **yirmi-yirmi beş** kişiyle birlikte olmaktan öyle bir mutluluk duydum ki, gözlerimden yaşlar fışkıracak sandım. (YH, 154)

yüz göz

Vediha mektupları bildiğini, postacılık yaptığını Mevlut ile paylaşıp **yüzgöz** olmuyor, ama onu her görüşünde tatlılıkla gülümsüyordu. (KBT, 165)

yüz yüz elli

Öyle anlaşılıyordu ki, rastlantısal buluşmalarla, yarı meraklı okurların sözünü etmesiyle, sergilerde dikkati çekmesiyle, ortalıkta hala bir **yüz-yüz elli** nüshası elden ele serseri bir mayın gibi... (YH, 117)

yüz yüz yirmi

Yüz yüz yirmi kişilik bir kalabalık vardı. (KSK, 152)

zil zurna

Votka ile birayı karıştırıp erkenden -saat dokuz olmadan- televizyona bakarak içen erkek kalabalığı arasında **zil zurna** sarhoş oldum. (MM, 220)

...Almanya'da ilk bir yıl boyunca her gece iki uyku hapi aldığını, **zilzurna** oluncaya kadar içtiğini, Frankfurt sokaklarında yürürken her beş... (K, 379)

İyice içip, **zilzurna** sarhoş olduğumuz o gece, kendimizden saklayamadığımız asıl konuyu da konuştuk (KSK, 147)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 217), (MM, 345), (MM, 376), (MM, 421), (KBT, 234)

2.1.4. Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler

Zıt anlamlı ikilemeler, iki zıt sözcüğün yan yana gelmesiyle oluşturulmaktadır. Ağakay'a göre, koşukların anlamı karşıt olanlar ya *alt üst, öte beri, ulu orta* gibi mecaz yolu ile yeni bir kavram meydana getirmeye ya *alıcı verici, altlı üstlü, enine boyuna* gibi iki zıt kavramı uzaklaştırıp bir düşünce anlatmaya ya da *az çok, ileri geri, var yok* gibi ikili ihtimali karşılaştırmaya yaramaktadır (Ağakay, 1954: 104). Hatiboğlu, karşıt anlamlı sözcüklerin yan yana ikileme biçiminde kullanılmasının açıklanması istenilen kavramın sınırlarını belirttiğini *irili ufaklı elmalar, büyüklü küçüklü çocuklar, er geç* olacak bir iş gibi örneklerle vermiştir (Hatiboğlu, 1981a: 59).

açıp kapa-

Girdikleri sokakların, apartman binalarının, evlerin her birinin kapılarının, kapı zillerinin, bahçe kapılarının, tuhaf bir şekilde dönen merdivenlerin, asansörlerinin kullanma, **açıp kapama**, düğmeye basma, sürgüyü çekme ayrıntılarını babası nasıl aklında tutuyordu? (KBT, 69)

...Ben gene, nerede deyince, gene, orada işte ya diyor ve gene hiçbir şey göstermiyor ve sonunda ben dolapları **açıp kapayarak** aranırken, Turan Hülya'ya sarıldı... (SE, 158)

... Boy boy bebekleri, canlı bebekleri tutan doktorlar gibi dikkat, şefkat ve alışkanlıkla ellerine almışlar, pembe yaratıkların gözlerini **açıp kapayışlarını** büyülenmiş gibi seyretmişler, bir şişe rakıyla birlikte... (KK, 53)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 283), (KBT, 329), (KBT, 386), (K, 358), (KK, 212), (CO, 110), (BAK, 49), (BK, 118)

alıp ver-

Genzimi, ciğerlerimi zehirliyor, nefes **alıp verişlerimi** bozuyor... (MM, 168)

Her soluk **alıp verişte** biraz daha eksiliyoruz. (YH, 73)

...Hırıltılı, öksürüklü soluk **alıp verişlerindeyken** birden sanki rüyadaymışım gibi yerimden kalkıyorum... (KBT, 264)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 79), (MM, 73), (MM, 90), (MM, 215)

alt üst

“Birlikte Zeytin’e gidelim ve evini **alt üst** edip arayalım,” dedim. (BAK, 444)

Bir an, her şey **altüst** olacakmış, lekelenmesinden korktuğu şeyler kire ve kana bulanacakmış sanarak ürperdi. (CO, 69)

Parti il merkezi uzun uzun arandıktan ve dolapları ve dosyaları **altüst** edilip bir kısmı iplerle bağlanıp torbalara doldurulduktan ve bir de arama tutanağı tutulduktan sonra bindirildikleri polis aracının arkasında... (K, 63)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 121), (CO, 132), (CO, 572), (MM, 498), (SE, 103), (SE, 184), (SE, 90), (YH, 61)

az çok

Refik gazetelerden **az çok** tanıdığı bakanı korkulacak, aşırı saygı gösterilecek biri olarak görmüyordu. (CO, 381)

Onlar da dürüst emeğimin karşılığım bana **az çok** veriyorlar. (YH, 160)

doğru yanlış

Telaş içerisindeydiler, sabaha kadar aralarından birinin, **doğru-yanlış** aldırmadan, suçlu olduğuna alelacele karar verirlerse,... (BAK, 474)

Çok sonraları, o gece olup bitenleri **doğru-yanlış** yeniden hatırladığında, “Galiba bir meraka kapılmışım,” diye düşünecekti. (KK, 399)

er geç

“Bir yerde bir şey görürsen, duyarsan bil ki, **er geç** seni de bulaştırmak isteyeceklerdir.” (CO, 56)

gece gündüz

Benim gövdem ve kafam içinde, şimdi demindi, demin şimdi, göz kırpar açılır, pancur itilir kapanır, **gece gündüz**, haydi yeni bir sabah; ama aldanmam. (SE, 25)

gizli açık

Sanırım, herkesi **gizli açık** küçümsediği için, insanların yüzlerini önemsemez. (BAK, 325)

Fusun, babasının kendisinin film yıldızı olmasına da karşı çıkmasından, önüne **gizli-açık** engeller koymasından korktuğu için kocasının çekeceği sanat filmi konusunu... (MM, 311)

güzel çirkin

Çünkü erkekler uygun bir kadın görür görmez, iyi-kötü, **güzel-çirkin**, hiç bakmaz, haftalardır aç kalmış hayvanlar gibi üzerine atlarlar. (MM, 467)

ihiyar genç

Anne çocuk, kadın erkek, **ihiyar genç** herkesin hep aynı resmi, gözünden kocaman bir damla yaş akan mahzun ve Avrupalı suratlı çocuk resmini anlaşılmaz bir istekle alıp duvarlara, kapılara asmasını nasıl anlamak gerekiyordu? (KK, 52)

ileri geri

İçine sıcak su doldurduğu baş yıkama kabının, tavandan sarkan zincirin ucunda hâlâ aynı yayı çizerek **ileri geri** sallandığım görmek neşelendirdi beni. (BAK, 15)

Çiçekler kıpırdanıyor, yapraklar dönüyor, otlar ve ince fidanlar **ileri geri** sallanıyordu. (CO, 70)

Bir sokak ötede, kurulu perspektif düzenine saygıyla boyun eğen Emniyet Otelinin rüzgarda **ileri geri** sallanan alçakgönüllü neon harfleri bana biraz sabır, biraz akıl, biraz huzur, bir yatak ve bütün hayatımı ve katil olma kararımı ve Cananım'ı yeniden düşünmek için uzun bir gece vaadediyordu. (YH, 157)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 116), (CO, 116), (CO, 168), (CO, 450), (CO, 453), (CO, 640), (SE, 167), (SE, 167), (MM, 44)

iyi kötü

...Esir düşene kadar yaşamış olmam gereken **iyi kötü** ne varsa düşledim ve yaşadım: Sonunda da bu işten zevk aldığımı fark ettim. (BK, 48)

İyi kötü bir bayram yemeğiydi işte. (CO, 261)

Eline kâğıt kalem alıp bir şeyler döktürebilen, bu döktürdüklerini de başkalarına **iyi kötü** okutabilen kişi, biraz olsun kurtulmuş sayılır bu hastalıktan. (KK, 274)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 344), (CO, 576), (KK, 281), (MM, 177), (MM, 292), (MM, 325), (MM, 467), (MM, 474)

sabah akşam

“Mahmut Usta gibi **sabah akşam** vakit geçiremezdim.” (KSK, 49)

Memleketin dört bir yanına dağılmış, yarısı orospu, yarısı oğlancı olan bu müridler, bu mesajları emir telâkki ettikleri için, **sabah akşam** gazeteye telefon ediyorlar ki,... (KK, 108)

Her iki ucunda yirmi otuz kiloluk yoğurt tepsileri sarkan satıcı sırığının altında **sabah akşam** eziliyordum. (KBT, 47)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 392), (KBT, 461), (K, 30), (YH, 128)

sağ sol

“Bak yalnız İstanbul değil bütün memleket sütliman oldu, duvarlar tertemiz, **sağ sol** davası, cinayetler bitti, asker düzen verdiği için İstanbul’da trafik artık vızır vızır akıyor.” (KBT, 171)

Babası olay çıkarıp “fukara satıcının ekmeğini elinden alan anarşistlere” her seferinde yaptığı gibi **sağ sol** ayırmadan küfür etti. (KBT, 114)

siyah beyaz

“Ne olduğu anlaşılamayan, beyaz benekli, bulanık, **siyah beyaz** bir görüntüye uzun uzun baktılar.” (K, 111)

Bir hamlede cebinden küçük, **siyah-beyaz** bir fotoğraf çıkardı. (MM, 98),

İlgilenip kâğıdı aldı ve solgun ay ışığında gözlerini yaklaştırıp **siyah beyaz** atları seyretmeye başladı. (BAK, 28)

Diğer örnekler için bk.

(K, 38), (K, 38), (K, 40), (K, 64), (K, 64), (K, 72), (K, 169), (K, 267), (K, 294), (K, 320), (K, 336), (K, 349), (BAK, 72), (KK, 17), (KK, 19), (KK, 73), (KK, 74), (KK, 84), (KK, 138), (KK, 144), (KK, 144), (KK, 163), (KK, 163), (KK, 226), (KK, 227), (KK, 227), (K, 396), (KBT, 102), (KBT, 114), (KBT, 198), (KBT, 222), (KBT, 230), (KBT, 350), (YH, 12), (YH, 28), (YH, 92), (YH, 71), (YH, 157), (YH, 157), (YH, 201), (YH, 164), (YH, 164), (YH, 196), (YH, 196), (MM, 90), (MM, 200), (MM, 234), (MM, 268), (MM, 297), (MM, 348), (MM, 368), (MM, 496), (MM, 496)

ulu orta

Ben Frenk gâvurunun kadınları mahremiyet bilmeden **ulu orta** yarı çıplak gezdirmelerinden... (BAK, 270)

Hele **uluorta** konuşanlara hiç güvenme. (CO, 55)

Dr. Narin'den böyle **uluorta** bahsetmeyin. (YH, 73)

yanıp sön-

Fikret'in Alfa-Romeo'sunun bir pilot kabinini andıran ön kısmında düğmeler, ibreler, işaretler, göstergeler, **yanıp sönen** renkli lâmbalar var. (SE, 113),

Üzerine bir neon lâmbasının **yanıp sönen** sinir bozucu ışığı vuruyordu, sigara içen bir gölgeydi, bütün düşüncemi dondurmuştu;... (SE, 198)

Bahçenin köşesinden karanlık denize ve karanlığın içinde tek başına **yanıp sönen** köpekli adamın o fenerine bakınca biraz rahatladım. (SE, 94)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 156), (SE, 159), (K, 65), (K, 341), (KSK, 112), (YH, 36), (YH, 38), (YH, 70), (YH, 79), (CO, 611), (CO, 612)

yerli yabancı

Olayı gazeteden okuyup ilgilenen Alman ve Fransız gazetelerinin Türkiye temsilcileri Batman'a gidip yaptıkları röportajları ülkelerinde yayımlayınca Türk gazeteleri de intiharları önemsemiş, **yerli yabancı** pek çok gazeteci şehre gelmişti. (K, 19),

Birbirlerine hiç durmadan ateş eden erkek kadın, **yerli yabancı**, bıyıklı bıyiksız onbinlerce mutsuz gördük. (YH, 64)

yukarı aşağı

Havaya atıp tutuyormuş gibi birkaç kere **yukarı aşağı** oynatılınca yüzü ekşimiş olan çocuk gülmeye başladı (CO, 229)

Aksam yemeğinden sonra, on yıl önce gençlik yıllarımda arkadaşlarımla **yukarı aşağı** piyasa yaptığımız Bağdat Caddesi ne çıktım... (MM, 284)

...“Mezgit, çipura, barbunya, kılıç, dil,” diyerek balıkları tek tek sayarken, inip kalkan kaşları ve **yukarı aşağı** oynayan bıyıklarıyla her balığın tazeliği, lezzeti hakkında bilgi verirdi. (MM, 430)

Diğer örnek için bk.

(MM, 352)

2.1.5. İlk Sözcüğü Yarı Anlamlı Olan İkilemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin ilki Türkçede tek başına kullanılmasa da aslında anlamsız değildir. Bu yüzden çalışmada “anlamsız” ifadesinden kaçınılmıştır. Hatiboğlu, *yamru yumru*, *estek köstek*, *incik boncuk* gibi örneklerde sözcüklerden birinin anlamlı, öteki sözcüğün ise anlamlı sözcüğün gölgesi olduğunu belirtmektedir. Durgut, ikilemeyi oluşturan sözcüklerden birisinin tek başına kullanılabildiğini diğersinin ise kullanılmadığını belirterek *börtü böcek*, *bet beniz*, *çoluk çocuk* ikilemesindeki “börtü, bet, çoluk” kelimelerini incelemiştir. Durgut’a göre Türkiye Türkçesinde tek başına kullanılmayan, ancak “yüz rengi” anlamındaki *beniz* kelimesiyle *bet beniz* şeklinde kullanılarak “çehre” anlamında ikileme oluşturabilen *bet* kelimesi, Türkiye Türkçesinde arkaik duruma düşmüş bir kelimedir. Standart Türkiye Türkçesinde *börtü böcek* ikilemesinde bulunan *börtü* kelimesi, tarihî ve çağdaş Türk dili kaynaklarında tek başına kullanılmamaktadır. *Çoluk çocuk* ikilemesindeki *çoluk* sözcüğü ise Durgut’un kanaatine göre anlamsız olmayıp “yavru, küçük çocuk” anlamına gelen bir kelimedir. (Durgut, 2004: 807-811). Suçin, makalesinde “Her İki Bileşenden Biri Anlamlı Olan İkilemeler” başlığında “İkilemeyi oluşturan sözcük dizilerinden biri anlam taşıırken diğersinin anlamı ya unutulmuştur veya ahenk sağlamak için uyaklı olduğundan anlamsızdır.” diyerek Türkçede bu tür ikilemelerin sık sık kullanıldığını belirtmiştir (Suçin, 2006: 286). Alkaya, makalesinde “Bir Kelimesi Anlamlı Olan İkilemeler” başlığına yer vermiştir. Alkaya’ya göre bu tür ikilemelerde ya birinci ya da ikinci kelime tam anlamlıdır. Diğer kelimelerin anlamı zayıf olmakla birlikte anlamı güçlendirmede yardımcı unsurlardır. Bu yüzden anlamı zayıf olan kelimeyi “yarı anlamlı” olarak nitelendirmiştir (Alkaya, 2008: 48).

çer çöp

Bir köşeye atılmış kâğıtlar, **çerçöp** içinden, Füsün'un kırık bir bebeğinin kol parçasını, iri bir mika bilyeyi ve onun olduğundan şüphem olmayan firketeleri cebime attım... (MM, 194)

çoluk çocuk

...Pastanedeki memurlar **çoluk çocuk** seyreden bir kalabalığı ve bütün Kars'ın üzerine tanrısal bir sabırla yağın karı hoş bir ışıkla aydınlatıyordu. (K, 65)

İstasyonda Pazar için gelen eli sepetli köylüler, **çoluk çocuk** bir kalabalık vardı. (KSK, 181)

...**Çoluk çocuk**, ailecek gittik, hep birlikte doya doya ağladık. (MM, 48)

Diğer örnekler için bk.

(K, 110), (K, 362), (BK, 80), (CO, 55), (CO, 57), (CO, 552)

evirip çevir-

Lafı **evirip çevirerek** gevelemedi. (BAK, 28)

Kağıdın boş olmasına inanamadığım için onu **evirip çeviriyordum**. (BAK, 148)

Bütün hayatın boyunca lâflarla oynamaktan, kelimeleri **evirip çevirmekten** başka bir şey yapabildin mi? (KK, 386)

incik boncuk

Şimdi tıpkı bir antropolog gibi, topladığım eşyaları, kap kacağı, **incik boncuk** ile elbiseleri ve resimleri sergilersem, yaşadığım yıllara bir anlam verebilirdim ancak. (MM, 514)

...Ama bütün bina yıkılmış, yerine ve çevresine hediyelik turistik eşyalar ve **incik-boncuk** satan dükkânlar açılmıştı... (MM, 453)

...Hem pahalısından hem ucuzundan karıları heyecanlandıracak **incik-boncuk** da koydum mu, takarım bohçamı koluma İstanbul kazan Ester kepçe, girmediğim sokak kalmaz. (BAK, 48)

zar zor

“Kucağımdaki iş tahtasını **zar zor** dikkatle kenara koydum ve uçar gibi koştum ve kapıyı açmadan önce dua ettim.” (BAK, 95)

Yarı karanlıkta, gölgenin içinde olduğu için ilerleyen teknede onu **zar zor** seçiyordum,... KK, 314)

Sınırsız gecenin içinde, yıldızların ışıltısıyla Mahmut Usta'nın karanlık gölgesini **zar zor** seçiyordum. (KSK, 74)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 425), (BAK, 430), (KK, 334), (K, 12), (K, 245)

2.1.6. İkinci Sözcüğü Yarı Anamlı Olan İkilemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin ikincisi Türkçede tek başına kullanılmasa da aslında anlamsız değildir. Ağakay, koşuklardan birinin anlamsız olduğu vakit, anlamsızın anlamlı olanının alanını kendi değeri içinde genişlettiğini belirtmiştir: *bakkal çakkal, hayal meyal, sıkı fıkı, ufak tefek* gibi. (Ağakay, 1954: 104). Çağatay bu konuyla ilgili şunları demektedir: “Bazan Hendiadyoin’in bir kelimesi yalnız başına kullanılmaktan çıkmış unutulmuş vaziyettedir, o zaman bu gibi kelimeleri eski kaynaklardan ve yeni lehçelerden arayıp bulmak mecburiyetindeyiz.” (Çağatay, 1978: 30). Şinasi Tekin, “İştikakçının Köşesi” adlı kitabında ikilemelerden de bahsetmiştir. Ayrı bir başlık altında *ev bark* ikilemesi üzerinde durarak şunları söylemiştir: “Bazı ikilemelerde unsurlardan biri tek başına hiçbir zaman kullanılamaz. Bu durumlarda manasını bilmediğimiz öteki kelime, meçhul kelimenin ne olduğunu bize bildirir. Mesela *ev bark*’ta *bark* kelimesinin ne olduğunu bize ancak *ev* kelimesi söyler, çünkü bugün *bark* kelimesi tek başına kullanıldığı zaman hiçbir mana ifade etmez.” Tekin, bu ikilemenin Köktürk kitabelerinde hem *eb bark* olarak hem de ayrı ayrı kullanıldığını ifade etmiştir (Tekin, 2001: 92). Durgut’a göre Türkiye Türkçesinde *boy bos* olarak kullanılan ikilemedeki *bos* kelimesi uydurulan bir sözcük değildir, her iki sözcüğün de Eski Türkçede *bod* “boy, endam” kelimesinden geldiği kanaatindedir. Ayrıca Durgut, çalışmasında eğri büğrü, *ev bark* ikilemelerine de yer vermiştir. Durgut’a göre *büğrü* kelimesi tarihî ve çağdaş Türk şiveleri ile Anadolu ağızlarında tek başına kullanılabilen, Türkiye Türkçesi yazı dilinde ise tek başına kullanılamayan, ancak *eğri* kelimesi ile ikileme oluşturan arkaik bir kelimedir. *Ev bark* ikilemesindeki *bark* kelimesi ise Eski Uygur, Karahanlı ve Harezmi Türkçelerinde bulunmakta fakat Kıpçak Türkçesi metinlerinde ve Tarama Sözlüğünde geçmemektedir. Durgut, *bark* kelimesinin Orhun Yazıtları’nda ve Anadolu ağızlarında tek başına kullanıldığını belirterek bu kelimenin de arkaik bir kelime olduğunu ifade etmiştir (Durgut, 2004: 808-812). Telli, makalesinde “Biri Anamlı Diğeri Anlamsız İki Sözcüğün Tekrarı ile Yapılan İkilemeler” başlığında “Bu sözcüklerden anlamlı olanın mı yoksa anlamsız olanın mı önce kullanılacağı bir kurala bağlı değildir. İkilemenin doğal yapısı içerisinde bu kelimeler sıralanarak ikileme yapısı kurarlar. Bu tür ikilemelerde anlamlı olan kelime asıl unsur, anlamsız olan kelime ise yardımcı unsurdur. Anlamsız olan sözcük tek başına anlamsız olmakla birlikte ikileme içerisinde anlamlı diğer sözcüğün anlamına katkı sağlar.” diyerek *eski üsgü, ufak tefek, tek tüg* ikilemelerine yer vermiştir (Telli, 2017: 142).

boy pos

...İyi beslendikleri için **boy pos** atacıklarını ve mutluluğun neşesiyle duvarlara Türk usulü bağdaş kurup oturan ve yüzlerinde adları yazılan yumurtaların bilmeceler çözeceğini anlatıyordu.” (KK, 83)

bölük pörçük

Sevgili arkadaşımın kayıp şiir kitabının **bölük pörçük** hikâyesi bir anda gözümde derin bir tutkuyla ışıldayan bambaşka bir hikâyeye dönüştü. (K, 314)

Sanki hayalini kurduğum ve **bölük pörçük** hatırladığım bütün o şehirler, köyler, filmler, benzinciler ve yolcular derinde bir yerde içimde hissettiğim acıyla, eksiklikle birleşmişti de şehirlerden, kırık dökük eşyalardan, yolculardan mı kederin... (YH, 78)

eğri büğrü

Mahallenin derme çatma dükkânlarında, **eğri büğrü** kaldırımlarında gördüğü bahçe makaslarının, yıldızlı tornavidaların, park edilmez işaretlerinin, salça tenekelerinin, ucuz lokanta duvarındaki takvimlerin, üzerine... (KK, 221)

Cadde daracık, kaldırımlar da **eğri büğrü**ymüş meğer! (KK, 230)

...Sekiz on katlı kötü yüksek apartmanlar, **eğri büğrü** sokaklar, inşaat yerleri, şehirdekenden de büyük kocaman reklam levhaları, televizyon seyreden erkeklerle dolu... (KBT, 415)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 286), (KK, 286)

eski püskü

Bizim artık yokuşu inmeye başladığımızı yazıyormuş, kafalarımızın içinden **eski püskü**yle dolu pis bir dolaptan sözeder gibi sözediyormuş, iflah olmazmıyız, kurtulmamız için... (BK, 124)

haşır neşir

...Belediye zabıtasıyla bu kadar **haşır neşir** olabilmesine Mevlut şaşardı. (KBT, 69)

...Ama ölümle **haşır neşir** olmuş o yüzlerdeki umutsuzluğu hemen kendi umutsuzluğuyla özdeşleştiriverdiğini görürdüm. (BK, 109)

...Sudan hayaletlerle **haşır neşir** olmuş çamurdan köylerin önünden geçtikten sonra bir mola yerine doğru ağır ağır kıvrıldı. (YH, 215)

Diğer örnekler için bk.

(BK, 26), (MM, 44)

kaba saba

Beni bazen **kaba saba** bulurlar. (CO, 61)

Tekir kedisiyle evinde geçirdiği pazar sabahları, **kaba saba** hikâyeler yayımlayan gazeteye öfkelenildiğinde, meraklı komşuların, anlayışsız uzak akrabaların ve sivri dilli terbiyesiz çocukların söyledikleri o alaycı sözleri (KK, 178)

Ama niye bu **kaba saba**, çirkin adamı televizyona çıkarıyorlar! (MM, 392)

Diğer örnek için bk.

(CO, 306)

saçma sapan

...Hünerine bir yandan hayran olurken, bu hüneri anlaşılmaz bir iradenin **saçma sapan** mantığına hizmetle kullanmayı affedemiyordum hiç. (BAK, 311)

Adı da şeydi canım diye söylendi. Yan duvar boyunca başka şeyler düşünmek isteyerek ve **saçma sapan** Latince kelimeler,... (CO, 210)

Bazan gecenin en işlek vaktinde yarım saat-kırk dakika tek bir müşteri uğramazken, hiç bilmedikleri **saçma sapan** bir konuyla... (KBT, 321)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 438), (CO, 398), (CO, 509), (SE, 10), (SE, 63), (BK, 92), (YH, 201), (MM, 189), (MM, 466), (KK, 61), (KK, 385), (K, 282), (K, 304), (K, 324)

tek tük

Oradan oraya savrulan **tek tük** tanelere dalıp gitmişim, kendi hayatımın belirsizlikleri içinde yolumu kaybetmişim ki,... (BAK, 14)

Hızlı hızlı yürüyen **tek tük** paltolu insanlar geçiyordu. (CO, 563)

Tek tük geçen arabalar ve eski otobüsler, poğaçacıyla işbirliği eden salepçinin kaldırırma konup kalkan güğümleri ve dolmuş durağının değnekçisinin düdüğü. (KK, 11)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 181), (BAK, 192), (CO,594), (KK, 122), (KK, 230), (KK, 254), (KBT, 20), (KBT, 54), (K, 135), (K, 154), (K, 165), (K, 183), (K, 233), (K, 234), (K, 389), (SE, 57), (KSK, 14), (KSK, 97), (YH, 40), (YH, 41), (YH, 58), (YH, 116), (YH, 165), (MM, 19), (MM, 49), (MM, 69)

ufak tefek

Manisa milletvekili Muhtar Laçın, gene öfkeyle ayağa kalktı ve kızı Nazlı'nın **ufak tefek** gövdesine hiç benzemeyen iri ve yaşlı gövdesini bakanlık koridorunda gezdirmeye başladı. (CO, 380)

...Saray dışı **ufak tefek** siparişleri gizlice kabul etmesiyle ilgiliydi. (BAK, 126)

Sonraki günlerde şurada burada karşısına çıkarak, yalnızca Celâl'i bulmak için değil, başka bazı **ufak tefek** işlerden de geniş çevresi sayesinde -emekli askerdi- ona ve İngiliz gazetecilere yardım etmiş. (KK, 176)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 284), (BAK, 292), (KK, 434), (K, 38), (K, 40), (K, 40), (K, 40), (K, 42), (K, 52), (K, 64), (K, 64), (K, 95), (K, 172)

yarım yamalak

Peki sen ne yapıyorsun? Gene ticaret ha, ticaret... dedi ve **yarım yamalak** bir selam verip Sirkecinin kalabalığına karıştı. (CO, 19)

...Harflerin tir tir titrediği dolmuş koltuklarında **yarım yamalak** okuyoruz. (KK, 24)

...Her şeyi kolayından ve **yarım yamalak** yapmanın bir yolunu buluyordu. (KBT, 342)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 335), (CO, 417), (CO, 597), (CO, 639), (KBT, 297), (K, 191), (SE, 66)

yırtık pırtık

Suların, nemin, böceklerin ve ilgisizliğin hamur haline getirdiği **yırtık pırtık**, delik deşik, solmuş,... (BAK, 212)

Öyle Celâl gibi her gece saatlerce makyaj yapmaya, farfaralı tuhaf elbiseler ya da **yırtık pırtık** dilenci esvapları edinmeye gerek yok hiç. (KK, 335)

2.1.7. Her İki Sözcüğü de Yarı Anamlı Olan İkilemeler

Hatiboğlu, yarı anlamlı ikilemelerin zorlama olmazsa tek başına kullanılamayacağını, anlama katkıları olduğu için büsbütün anlamsız sayılmayacağını ifade etmiştir: *eciş bücüş, ıcığını cıcığını, abur cubur, yalap şalap* vb. (Hatiboğlu, 1981a: 59). Ağakay da “Koşukların her ikisi de anlamsızsa bunlarda anlamın doldurma olması olağandır.” diyerek *abuk sabuk, çıtı pıtı, ıvız zıvır, kem küim* gibi örnekleri vermiştir (Ağakay, 1954: 104). Alkaya, bu tür kelimelerle kurulan ikilemelerdeki kelimelerin anlamının eksik olmakla birlikte güçlü bir anlatım ve pekiştirme sağladığını belirtmiştir (Alkaya, 2008: 49). Suçın, bu tür ikilemelerde ikilemeyi oluşturan hem öncül sözcüğün hem de ardıl sözcüğün anlamsız olduğunu belirterek *mırın kırın, şapır şupur, hık mık, eciş bücüş, zırt pırt* örneklerini vermiştir.

abuk sabuk

Benim **abuk sabuk** ulumalarım, ipe sapa gelmez cin laflarım arasında, akli başında ihtiyar, berbat gerçeği, oğlunun sarhoş olduğunu ve diğer oğlunun iki çocuklu karısına edepsizce yaklaştığını utançla farketti. (BAK, 60)

Abuk sabuk konuşur oldum, ama bunlar o kadar önemli mi?(CO, 227)

Şehvet ve para düşkünlüğü ve **abuk sabuk** tutkuları yüzünden her zaman bulanık olan insanlara değil! (BAK, 358)

abuk subuk

İlk başlarda, Lacivert'i çekici yapan şey Muhtar'a olan üstünlüğüydü, hiç bilmediği siyasi konularda Muhtar **abuk subuk** konuşmaya başlayınca İpek utanırdı ondan. (K, 330)

Üstelik bir de gecenin sessizliği içerisinde bu **abuk subuk** şeyleri kendi kendime tekrarlamaya başlamıştım. (YH, 200)

allak bullak

Hemen korktu, yüzü **allak bullak** oldu. (BAK, 24)

Ziyanın **allak bullak** olmuş bir suratla hala karşısında sallanıp durduğunu görünce: İstediyini vereceğim deyiverdi. (CO, 175)

Bir zamanlar bu ülkedeki talihsiz insanların sırtlarında ürpermeler uyandıran, tüylerini diken diken eden, hafızalarını **allak bullak** karıştıran ve onlara atlıkarıncalı, salıncaklı eski bayram günlerini hatırlatır gibi... (KK, 366)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 247), (K, 84), (SE, 12), (BK, 91), (BK, 125), (MM, 77)

apar topar

...Dükkânına giren kızkardeşi farketmediği için de, kepengi hemen indirerek olay yerinden **apar topar** kaçarak evine koşmuştu. (KK, 451),

...Daha da gücüme giden şey, beni telâş içersinde adadan nasıl **apar topar** getirdiğini değil, yalnızca benim oraya nasıl gittiğimi hatırlamasıydı. (BK, 79)

eciş bücüş

...Buradaki nakkaş kardeşlerim beni niye hâlâ yüzü et benleriyle kaplı, **eciş bücüş**, boynuzlu ve kuyruklu bir korkunç mahluk gibi çizdiklerini açıklayabilirler mi? (BAK, 356)

Selâhattin'in yanında daha da küçük gözükken **eciş bücüş** bir adamdı: Kapalıçarşı kuyumcusu! (SE, 85),

Serkisof'un tir tir titreyen otobüs koltuklarında **eciş bücüş** harflerle yazdığı tutanaklar, bu belirsiz yolculukların sihrine, amaçsız gezintilerin renklerine içten tanıklık ediyordu. (YH, 114),

Diğer örnek için bk.

(BAK, 402)

ıvır zıvır

...Başka şeyler, **ıvır zıvır**, kimbilir pek çok resimde olduğu gibi anlamadığım ve sezdiğim şeyler..." (BAK, 36)

Dolapların çoğunu kapamış (kapaklarını tekmeleyerek), çekmecelerini itmiş, ortalıktaki **ıvır zıvır** eşyasını yerlerine koymuş, terk mektubunu da, hiçbir kararsızlık geçirmeden... (KK, 57)

...Evin toprak zeminine serilecek hasır ve başka pek çok **ıvır zıvır** vardı yanlarında. (KBT, 50)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 155), (KK, 158), (KK, 248), (KK, 262), (KK, 267), (KK, 351), (KK, 343), (KK, 378), (KBT, 95), (KBT, 317), (K, 292), (SE, 247), (BK, 85), (BK, 91), (BK, 93), (BK, 99), (YH, 135), (MM, 13), (MM, 23), (MM, 29), (MM, 307), (MM, 309), (MM, 337), (MM, 466), (MM, 515)

mırın kırın

“**Mırın kırın** edemeden beni serbest bırakacağını düşünüyor, ülkeme dönünce serüvenlerim ve Türkler üzerine yazacağım kitapların ayrıntılarını düşünüyordum.” (BK, 55)

palas pandıras

Allah cezanı versin, sapık! diye bağırdığı için araştırmacı ne yazık ki, çok önemli gördüğü ve daha sonraki mektuplarında çeşitli gizli örgüt, uluslararası siyasi tarikat ve kumpas varsayımlarıyla birleştirdiği buluşmanın son üç dakikasını tespit edemeden elverişli gözlem noktasını **palas pandıras** terk etmek zorunda kalıyordu. (YH, 111)

süklüm püklüm

Koskaca Mizancı Murat **süklüm püklüm** geri döndü. (CO, 76)

Önce Fazıl bir suç işlemiş gibi **süklüm püklüm** gitti. (K, 385)

...On bir yıllık çalışmamı bir yana bırakıp, boynumu büküp **süklüm püklüm** İstanbul'a dönmeye de niyetim yok! (SE, 89)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 151), (CO, 184), (CO, 244), (YH, 164), (YH, 164)

2.1.8. ‘m’ Sesinin Başa Gelmesiyle Oluşan İkilemeler

Türkçede “m-” ile başlayan bir sözcük bulunmaz. Hatiboğlu, “Türkçenin bu özelliği bir yaratma gücüdür. “m-” ile başlamayan her türlü Türkçe ya da yabancı sözcüğün bir ikilemesi “m-” sesiyle kurulabilir ; bunun için ünlüyle başlayan sözcüğün başına ya da ünsüzle başlayan sözcüğün başındaki ünsüz kaldırılarak yerine “m-” sesi getirilir, geriye kalan kısım olduğu gibi tekrarlanır.” demektedir (Hatiboğlu, 1971: 21). Ergin, bu konuya ilaveli tekrarlar adı altında yer vermiştir. “Başa bir ses ilave edilenlerde vokalle başlayan kelimelerin doğrudan doğruya başına, konsonantla başlayanların o konsonantı kaldırarak yerine bir m sesi getirilir. Böylece elde edilen kelime tekrarın ikinci unsuru olarak kullanılır: *adam madam, su mu, iş miş, koştı moştı, deniz meniz* misallerinde olduğu gibi.” (Ergin, 2009: 378).

allahın mallahın

Anlıyor musun Fatma, senin **Allahın mallahın** yok artık! (SE, 178)

altını maltını

Toprağın altında Venedik **altını maltını** yok hiç! (BAK, 30)

dosya mosya

“Sebebi ne? **Dosya mosya** yok aslında, değil mi?” (KK, 282)

dünya münya

O **dünya münya** yok. (YH, 23)

hayal meyal

...Kepenlerin arasından **hayal meyal** gördüğüm kadınların gülümsemelerinden anladım sonunda, çok şükür, tekrar çıktığı yere gerisin geriye (BAK, 250)

Başımdan geçenleri **hayal meyal** hatırlıyor, hatırlamak da istemiyordum. (K, 55)

Daha önceden onu Cananla birlikte gördüğümü **hayal meyal** hatırladım. (YH, 23)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 51), (YH, 51), (YH, 67), (YH, 219), (MM, 49), (MM, 244), (MM, 375), (MM, 398)

hayat memat

...Duttepe'deki bekâr gecekondualarında kalan bazı işçilerin otuz bircilikten işe devam edemeyip, eli ayağı tutmaz olup köylerine geri gönderildiğini, bu konunun bir **hayat memat** meselesi olduğunu Mevlut biliyor mu acaba? (KBT, 92)

ilaç milaç

...Doktor Bey, etme ver bir ilâç, hayır, karın açmazsa **ilâç milaç** yok, defolun, hepinizi Allah yalanıyla kandırmışlar, tövbe, bari çeneni tutsaydın (SE, 60)

iş miş

“**İş miş** yok değil mi... Buraya Samiha'yı kim kaçırdı diye ağız aramaya geldin.” (KBT, 221)

küpe müpe

...Havluları tek tek dolaplara yerleştirirken, “**küpe müpe**” görmediğini söyledi. (MM, 83)

...Kemal'e ceza olsun diye Füsün'un “**Küpe müpe** yoktu,” demesine birlikte karar verdiklerini, Ceyda gülerek anlattı. (MM, 547)

para mara

Eski hareketten Tarık ve diğer milliyetçi, Türkçü arkadaşlar, “Devlet bize bu kutsal vazifeyi verdi ama **para mara** yok,” dediler. (KBT, 327)

siyaset miyaset

Şehrin bu en sersem, en akılsız ve en gariban tabakasıyla **siyaset miyaset** yapılamayacağını,... (K, 275)

teker meker

...Yolcular rüya alemine doğru tekerleklerle birlikte teker meker sallanarak huzursuz bir yolculuğa çıktuktan... (YH, 55)

yavrum mavrum

Melek kapıyı açtı: **Yavrum, mavrum**, öyle şeyler. Kısa etek de pek giymiyorum ama... (CO, 588)

3. BÖLÜM

3.1. ALINMA SÖZCÜK BAKIMINDAN İKİLEMELER

Türkler göçebe yaşam tarzının etkisiyle pek çok bölgelere dağılmış, pek çok kavimle sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi, dini vb. sebeplerden dolayı ilişki içinde bulunmuştur. Bir toplumun başka toplumlarla ilişkisinin olmaması nasıl imkânsız ise bir dilin de diğer dillerle ilişkisinin olmaması o derece imkânsızdır.

Sarı'ya göre yoğun temas içerisinde bulunan toplumların dilleri arasındaki etkileşimler bazı sebepler sonucunda azalabilmekte, hatta var olan etkileşimler tamamen ortadan kalkabilmektedir (Sarı, 2013: 2). Bu yüzden her dilde, farklı dillerden alınmış sözcüklerin bulunması doğaldır. Dünyada hiçbir dil kendi öz kelime ve şekil varlığıyla yetinememiştir (Tekin, 2001: 254). Zamanın getirdiği buluşlar, dinler, fikir akımları dilde yeni kavramları karşılamayı gerektirmiştir (Banguoğlu, 2011: 154). Karaağaç'a göre Türkler, tarihleri içinde geniş coğrafyalarda ve yüzün üzerinde devlet kurarak sürekli yöneticilik yaptıkları için, Türklerin dilinde, özenti alıntılarının hemen hemen tek kaynağı din ve edebiyat olmuştur. Bu yüzden Türk dili, alınma kelimeleri ses ve anlamca değiştirerek kendi ses ve anlam yapılarına uygun hâle getirmiştir (Karaağaç, 1997: 500-502).

Çalışmanın bu bölümünde Arapça, Farsça, Fransızca, Yunanca, Almanca ve İtalyancadan alınma sözcüklere yer verilmiştir.

3.1.1. Arapça Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Dil yaşayan bir organizma gibi zamanın ihtiyacına göre durmadan kendi yapısından kelimeler yaratarak ve yabancı dillerden kelimeler alarak dağıncığını zenginleştirmektedir (Banguoğlu, 2011:141). Kartal'a göre Türkler, tarihî süreç içerisinde temas halinde buldukları kültürlerden kelime alıp verme konusunda da hiçbir zaman çekingen ve tutucu davranmamışlardır (Kartal, 2010: 1). Böylece X. yüzyılda İslâmiyet'in kabulüyle başlayan Arap-Türk etkileşimi Türk dilini de etkilemiş, Arapçadan Türkçeye pek çok sözcük geçmiştir.

acele acele

Bu yüzden Kara Efendi, “**acele acele**” diye verdiği mektubu önce başka bir yere götürdüğümü bilseydi bana şükrederdi. (BAK, 103)

Merdivenleri çıkarken **acele acele** anlattı.(CO, 41)

Çarşı iznine çıkmış erler, balık avlayanlar, vapura yetişmek için **acele acele** yürüyen çocuklu aileler görüyordu. (KK, 218)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 78), (BAK, 112), (BAK, 151), (BAK, 95), (CO, 72), (CO, 89), (CO, 108), (CO, 121), (CO, 218), (CO, 223), (CO, 230), (CO, 259), (CO, 270), (CO, 283), (CO, 288), (CO, 290), (CO, 296), (CO, 319), (CO, 319), (CO, 363), (CO, 381), (CO, 387), (CO, 398), (CO, 411), (CO, 415), (CO, 440), (CO, 467), (CO, 471), (CO, 477), (CO, 479), (CO, 496), (CO, 557), (CO, 581), (CO, 581), (CO, 593), (CO, 608), (CO, 611), (KK, 22), (KK, 36), (KK, 123), (KK, 316), (KK,331), (KK, 411), (BK, 23), (BK, 61), (BK, 68), (YH, 91), (MM, 56)

aile aile

Doğu'daki savaşın kızıışıp büyüdüğü yıllarda Mevlut Tarlabası'nın **aile aile**, sokak sokak, Kürt göçmenlerle doluşunu gördü. (KBT, 253)

Allah Allah

Miğferli polislerin coplarını çekip yeniçeriler gibi “**Allah Allah!**” diyerek kalabalığa saldırışını gördü. (KBT, 111)

aman aman

“**Aman aman** iyi olsunlar,” dedi annem. (MM, 269)

Karısının Rüya gibi okumuş, öyle **aman aman** bir kadın olmadığını da biliyordu. (KK, 132),

Ama fazla sokulmayın, iki adım ötede durun bakalım da çok da **aman aman** bir şey olmayan yazı numaramızı, hilelerimiz anlaşılmadan rahat rahat yapalım. (KK, 137)

aptal aptal

İlk önce bir şey anlayamamış, **aptal aptal** gülümsemişti. (CO, 433)

...Millet yıllarca karşılıklı **aptal aptal** öldürür birbirini, bir de şeref diye övünürler. (KBT, 168)

...Üstünü versin diye bir şey sanmasın diye **aptal aptal** bekledim, ama pis herif, belki de seni kaçırayım diye mahsus bekletti beni, bilmiyorum. (SE, 133)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 31), (SE, 79), (SE, 124), (SE, 124), (SE, 133), (SE, 164), (SE, 232), (SE, 255), (BK, 19)

bakkal bakkal

Sonra üzerinde aynı inek, Ford marka yoğurt kamyonları, çarpuk çarpuk dar sokaklara girip **bakkal bakkal** gezip ekmeğimizi elimizden almaya başladılar. (KBT, 122)

cadde cadde

...Arabalarıyla bu kızlardan birine rastlayabilmek için sokak sokak, **cadde cadde**, kaldırım kaldırım, bütün İstanbul'u hırsla tararlardı. (MM, 71)

cami cami

Bu memlekette babaların hepsi, en modern bile evladı kız değil erkek olsun diye adaklar adar, şeyhlere gidip büyüler yaptırır, **cami cami** gezip Allah'a yalvarır. (KBT, 269)

ciddi ciddi

Sonra, **ciddi ciddi**, davetiyelerin üzerini okumaya başladı. (SE, 28)

Bir ara **ciddi ciddi** bunu düşündüm. (CO, 254)

Onları düşünerek **ciddi ciddi** sigara içiyordum ki birden şöyle dedi bizimle konuşan ve benim cevabımı beklemeden de içeri odaya gitti.(SE, 31)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 42), (SE, 109), (CO, 145), (CO, 155), (CO, 228), (CO, 501), (CO, 591), (CO, 623), (BAK, 40)

cilt cilt

Buraya gelmeden önce başımdan geçen serüvenleri anlatsam **cilt cilt** kitap olur. (BAK, 130)

cins cins

...Şehzade, çocukluğunda taklit ettiği **cins cins** vapurların çıkardığı seslerden... (KK, 435)

cümle cümle

Sanki her mektupta kelime kelime, **cümle cümle** Rayiha ile aralarındaki yakınlığı kuruyor, ileride bu hayal ettiklerini yaşayacaklarını da hissediyordu. (KBT, 159)

İlk sayfasını açtım, temiz ve beyaz sayfanın kokusunu içime çektim, tükenmez kalemimi alıp kitabın bana söylediklerini **cümle cümle** deftere yazmaya başladım. (YH, 34)

Masada oturup kitabı **cümle cümle** defterine yazan ve yazdıkça aradığı hayata çıkan yolun yönünü sezen o kişi bendim. (YH, 37)

dakika dakika

Dört yıl sonra Kars'ta o akşam olup bitenleri konuşabildiğim herkesten dinler, elimde saat, olayları **dakika dakika** sıralamaya çalışırken Kadife'nin bunu söylediği sahnede Lacivert'in onu son defa gördüğünü hesaplamıştım. (K, 361)

Bazan, pırıl pırıl bir gecede uzaktaki titreşim bir ışığa uzun uzun bakar, ışığın aydınlattığını hayal ettiğim bir hayatı **dakika dakika** düşler... (YH, 46)

“Bu üç günü **dakika dakika** hatırlayıp defterlerine yazmış, bir tek şehirden ayrılmadan önceki son saatler eksik” (K, 379)

Diğer örnek için bk.

(K, 379)

defter defter

Mevlut 1996 kışı ve ilkbaharında hem **defter defter**, mahalle mahalle Ferhat'tan tahsildarlık dersleri aldı... (KBT, 365)

dükkân dükkân

...Haliç tarafındaki mahallelerde sokak sokak, **dükkân dükkân** Füsun'u aradıktan sonra, akşam bastıran yağmur yüzünden girmiştim. (MM, 220)

Bir süre hiçbir şey almadan **dükkân dükkân** vitrinlere sessizce bakar, ışıkların altında yürürken sanki hayatımızda yeni bir şey olacakmış gibi bir duyguya kapılır... (KBT, 396)

Dükkân dükkân telefon sorarak, Nişantaşı'nın kalbine gelmiştim. (MM, 211)

Diğer örnekler için bk.

(MM, 211), (KK, 51), (KK, 51)

eşya eşya

...Büyük yazarın harika koleksiyonunun hikâyesini, oda oda, **eşya eşya** roman gibi anlattığı kitabı da mutlaka okumalıydı... (MM, 531)

fazla fazla

Sonra Canan'ın mekleşmesine koştur olarak yanındaki oğlan da **fazla fazla** dünyevileşiyordu. (YH, 123)

Kağıdın muska böreği gibi **fazla fazla** katlanması da gizlilik ve sır anlamına geliyor. (BAK, 50)

Allah **fazla fazla** yetenek vermiştir. (BAK, 317)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 87), (YH, 87), (YH, 90), (YH, 135), (YH, 166), (YH, 169), (BAK, 71), (BAK, 165), (BAK, 305), (BAK, 322)

fitil fitil

Akşam burnumdan **fitil fitil** getirmek için, ama beni bulabilirsen tabii. (SE, 210)

Kurnaz eğri boyunlunun pazarlık edip aşkı **fitil fitil** burnumdan getireceğini düşünüp sinirleniyordum. (KBT, 125)

hafif hafif

Mahmut Usta çıkırığı ağır ağır çevirerek beni yeryüzüne çıkarırken **hafif hafif** titriyordum. (KSK, 81)

Onların arkasındaki ceviz ağacının yüksekçe bir dalına uzun iplerle bağlanmış bir salıncak, belli belirsiz bir rüzgârda, **hafif hafif** kıpırdanıyordu. (BK, 24)

Yokuş aşağı inen arabayla birlikte **hafif hafif** sallanıyordu. (CO, 14)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 172), (BAK, 210), (BAK, 396), (BAK, 483), (CO, 114), (CO, 153), (CO, 164), (CO, 196), (CO, 318), (CO, 421), (CO, 430), (CO, 552), (KBT, 381), (SE, 116), (SE, 250), (BK, 125), (BK, 125), (YH, 12), (YH, 13), (YH, 25), (YH, 28), (YH, 42), (YH, 59), (YH, 110), (MM, 24), (MM, 90), (MM, 106), (MM, 165), (MM, 487)

hain hain

...Bu sefer en arka sırada Serkisof'un **hain hain** beni dikizlemekte olduğuna hükmederdim. (YH, 146)

halka halka

Fusun ile yan yana oturmanın zevkiyle **halka halka** perdedeki filme, sinemadaki kalabalığa yayılan geçici mutluluğum, bir kıskançlık rüzgârıyla bütün âlemi lanetleyen kapkara bir kasvete hemen dönüşebilirdi. (MM, 276)

hatta hatta

“Beyler, Celâl Salik'e çok yakınsınız, **hatta hatta** ben Celâl Salik'im!” demek isterdim. (KK, 389)

hayran hayran

...Bir süre büyülenmiş gibi **hayran hayran** bakmıştı.” (K, 246)

En dayanılmaz olanı, ben Canan'a **hayran hayran** bakarken, baktığımı bile farketmeden onu seyrederken... (YH, 125)

Çingenelerin kısrakđı küçük bir koğu tutturunca arkasından **hayran hayran** baktım, ama hemen durdu kısrak, tayı durmadı gitti, sonra hatırlayarak döndü. (SE, 140)

Diğer örnek için bk.

(SE, 268)

kahve kahve

Öteki, Avrupalıların ‘Noel Baba’ dedikleri bin yıllık amcanın uyluk kemiğinden yontulmuş sihirli tavla zarlarını satabilmek için köy köy, **kahve kahve** bütün Doğu Anadolu’yu katırıyla dolaşıyordu. (KK, 76)

kalem kalem

Ertesi gün Mevlut ile Kör Bakkal’a gittik ve borç hesabının üzerinden **kalem kalem** geçtik. (KBT, 48)

kara kara

“O arabanın sahibi de şimdi şehrin bir yerinde **kara kara** düşünüyor olmalıydı.” (KBT, 281)

kelime kelime

Frankfurt'tan aldığı yeşil kaplı kareli bir defteri açtı ve aklına **kelime kelime** gelmekte olan şiiri yazmaya başladı. (K, 85)

...Fusun hakkındaki sözlerini de **kelime kelime** tekrarladım. (MM, 540)

Refik, Perihan'ı dinlerken önce karısı sözlerini **kelime kelime** hatırladığı için gururlandı. (CO, 479)

Diğer örnekler için bk.

(K, 134), (K, 135), (K, 136), (BAK, 182), (KBT, 119), (KBT, 159)

kibar kibar

...Alçakgönüllülüğü elden bırakmamak için **kibar kibar** boynumu büküp konuyu değiştirmek istedim, konuyu değiştirmek istediğimin de görüleceğini düşünerek. (YH, 120)

Garsona "Bana bak," diyor, peçetesini Hollywood filmlerinden çıkma hareketlerle, dudaklarına pansuman yapar gibi **kibar kibar** dokunduruyordu. (MM, 179)

Uzaktan bakan biri, bizi kaçgöçün olmadığı bir Batı ülkesinde, bir partide, birbirlerin tanımak için sakın bir köşeye çekilmiş, **kibar kibar** konuşan bir çift sanabilirdi. (MM, 414)

mahalle mahalle

Bütün İstanbul'u **mahalle mahalle**, sokak sokak gözden geçirdiğim o gezintileri, yıllar sonra çok mutlu saatler olarak hatırlayacağım hiç gelmezdi aklıma. (MM, 218)

Emrimize verilen on iki kişiyi hemen İstanbul'un dört bir yanına dağıttık, **mahalle mahalle** dolaşıyor, gördüklerini ve ölü sayısını bize bildiriyorlardı. (BK, 72)

Mevlut 1996 kışı ve ilkbaharında hem defter defter, **mahalle mahalle** Ferhat'tan tahsildarlık dersleri aldı... (KBT, 365)

Diğer örnekler için bk.

(KBT, 62), (KBT, 252), (BK, 79)

mahçup mahçup

Beni içeriye almaya niyeti yokmuş gibi bana ve kapıya **mahçup mahçup** bir an baktı ve dedi ki:

“Gel birlikte çıkalım.”(YH, 158)

mısra mısra

“Kâğıt, kalem, mürekkep çıkarır ve merakla **mısra mısra** şiiri hızla yazmaya girişir.” (K, 135)

miskin miskin

Bütün gün yaptığım iş gazeteleri okumak, Oblomov gibi **miskin miskin** yatmak. (CO,253)

nakış nakış

...En iyisinden kenarı ipekli Mısır bezinden gömleliğim, **nakış nakış** tülbentten örtülerim, döşek ve yatak çarşaf larım, rengârenk mendillerim var, bohçacı! (BAK, 104)

nokta nokta

“Kömür tozu, **nokta nokta**, alttaki kâğıda güzel atın bütün şeklini geçirmişti, görmek hoşuma gitti.” (BAK, 342)

rahat rahat

Güneş battığı için artık yolcusunu pişirmeyen araba **rahat rahat** yaylanıyordu. (CO, 73)

Başörtüsünün çerçevelediği, ablası kadar güzel olmayan sade ve temiz yüzüne, ablası gibi ela gözlerinin ta içine bakarak **rahat rahat** konuşabildiği için de onu çekici buluyor... (K, 104)

Babaanne aşağı inmediği için yemekte **rahat rahat** içtim. (SE, 232)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 278), (CO, 310), (CO, 339), (CO, 473), (CO, 475), (CO, 635), (KK, 137), (KK, 462), (KBT, 90), (KBT, 120), (KBT, 130), (KBT, 166), (K, 169) (SE, 33), (SE, 43), (SE, 66), (SE, 130), (SE, 133), (SE, 173), (SE, 233), (SE, 262), (SE, 263), (BK, 15), (MM, 149), (MM, 304), (MM, 441), (MM, 535)

sabah sabah

Sabah sabah masa başında mı? (SE, 50)

“Gidip şu komşunun kapısını çalacağım. **Sabah sabah**... Ee nerede bizim delikanlı?” (CO, 396)

Bir kere de haydut tipli bir it geldi, elinde sigara **sabah sabah** boza istedi...(KBT, 320)

Diğer örnek için bk.

(SE, 95)

saf saf

Korkusuzluğunun, gönül rahatlığından değil, ölümün yakınlığını bilmemesinden ileri geldiğini **saf saf** söyledim. (BK, 57)

Eğlencenin özünün ne olduğunu arıyormuş gibi, **saf saf** durup düşündü. (CO, 345)

“Ben mi?” Refik iyi niyetle, **saf saf** gülümsedi. (CO, 350)

sakin sakin

Osman gazetesini okumak, ıhlamur kokusunu içine çekmek, **sakin sakin** bir çay içmek istiyor, endişeyle annesinin yüzüne bakıyordu. (CO, 327)

Dikkatle ve **sakin sakin** yürüyen biri gibi, kafası meşgul ilerliyordu.(K, 136)

Sakin sakin dışarı çıktım.(SE, 99)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 259), (YH, 115)

sandık sandık

Felemenk'ten, Venedik'ten gelen tüccar gemilerinin **sandık sandık** bu kalp paralarla dolu olduğu söyleniyordu. (BAK, 16)

saniye saniye

Hatta beni bu mutlu sona ulaştırdığı için **saniye saniye** kıvranarak yaşadığım acıya şükran duyduğumu, hiçbir şeyi ve hiç kimseyi de suçlamadığımı hatırlıyorum. (MM, 244)

satır satır

Topladığı paraların son lirasına kadar **satır satır** hesabını Ferhat'a veriyordu Mevlut. (KBT, 380)

sayfa sayfa

...Hayvan kitaplarını, takvimleri getirtti, **sayfa sayfa** çevirip okurken neresini kimin yazdığını, neresini kimin kendisini ötekinin yerine koyarak düşlediğini söyledi. (BK, 90)

...Necip'in Kadife'ye yazdığı mektupları **sayfa sayfa** vererek fotokopilerini çektirdi. (K, 218)

Tarihten efsaneye, kitaptan kitaba, **sayfa sayfa** koşturuyorum. (BAK, 268)

semt semt

Sokak sokak, **semt semt**, İstanbul'un her bir köşesini gördüm, Yahudilerden Abazalara, Araplardan Mingeryalılara herkesin elini tanıdım. (BAK, 132)

sokak sokak

Sokak sokak, semt semt, İstanbul'un her bir köşesini gördüm, Yahudilerden Abazalara, Araplardan Mingeryalılara herkesin elini tanıdım. (BAK, 132)

İstanbul'u **sokak sokak** gezerken, karmakarışık kaldırımlarda, çamurlu dükkân önlerinde yürürken... (KK, 393)

Sokak sokak bütün şehri baştan aşağı yürüse miydim? (MM, 216)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 356), (KK, 392), (KBT, 46), (KBT, 47), (KBT, 65), (KBT, 77), (KBT, 140), (KBT, 344), (K, 376), (K, 377), (MM, 33), (MM, 71), (MM, 218), (MM, 220)

tabak tabak

Pavyonlarda bizlerin masalarına özel indirim uygularlar, mutfaktan **tabak tabak** hediye meze, meyva, karides yollanır. (KBT, 370)

tabaka tabaka

Çünkü toprak, aynı zamanda yedi kat gökyüzü gibi **tabaka tabakaydı**. (KSK, 18)

O akşam televizyondaki bulanık görüntülere bakarak anlattığı gibi, ona göre toprak, yerin altında **tabaka tabakaydı**. (KSK, 49)

Piştahçası üzerindeki yazı kâğıtlarının, dikkatlice kesilmiş **tabaka tabaka** Hint kâğıdının ve nakşedilmiş sayfaların arasına tam girecektim ki kendimi tuttum. (BAK, 445)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 61), (BAK, 468)

tekrar tekrar

...Bu iki hikâyeyi **tekrar tekrar** okurken, aslında kahramanların dillendirdiği dertlerin, büyük ahlaki ve insani sorunların çok az bir kısmını gözümün önünde canlandırabiliyordum. (KSK, 116)

...Ekrem Bey, gazetelerde fotoğrafları **tekrar tekrar** yayımlanan ırza geçme sahnesini hatırlatarak Papatya'ya edepsiz şakalar yapıyordu. (MM, 424)

...O'na benzediğini, elinde *Nutuk* ciltleriyle poz vererek O'nu **tekrar tekrar** okuduğunu göstermeye girişti. (K, 176)

Diğer örnek için bk.

(K, 177)

tomar tomar

Zaten Ferhat cebinde elektrik kaçağı yapanlardan aldığı **tomar tomar** parayla gezerken artık paraya mı ihtiyaçları var ki Samiha dükkânla bu kadar ilgileniyor? (KBT, 316)

Ben senin bu güzel dairenin her yerinde **tomar tomar** para görüyorum. (KBT, 371)

Gövdemde yeni bir ruh, önümde yeni bir hayat, cebimde **tomar tomar** para ve gökte bu yeni yıldızlar varken, canım, ben arar bulurum onu. (YH, 44)

tuhaf tuhaf

Biraz durdu, sonra **tuhaf tuhaf** sallanarak gitti. (SE, 174)

“**Tuhaf tuhaf** ne bakıyorsun öyle bana?” dedi korkuyla. (KK, 141)

Kendisine **tuhaf tuhaf** baktıklarını düşünerek, “Kurt gibi açım!” dedi. (CO, 533)

Diğer örnek için bk.

(SE, 79)

zaman zaman

Bütün gün birbirlerine tekrarladıkları hikâyeler gibi, Dede'nin **zaman zaman** gözleri parlayarak anlattığı rüyası maviydi... (KK, 15)

Yaz boyunca annemin araştırmalarını, gerçekten beni mutlu edebilecek bir sonuç alabileceğine **zaman zaman** inandığım için ve babamın ölümünden sonra çekildiği inzivadan onu çıkaracağını düşündüğüm için de destekledim. (MM, 268)

Senin yüzünden benim de çok iyi bildiğim bir köşelere **zaman zaman** seni bulmak için bakmışımdır... (KK, 354)

Diğer örnekler için bk.

(KK, 15), (KK, 19), (KK, 19), (KK, 89), (KK, 184), (KK, 312), (KBT, 197), (KBT, 240), (KBT, 407), (K, 257), (K, 302), (BK, 106), (MM, 21), (MM, 42), (MM, 56), (MM, 247), (MM, 297), (MM, 336), (BAK, 124), (BAK, 228), (BAK, 351), (BAK, 373), (BAK, 412), (BAK, 456), (BAK, 497)

3.1.2. Farsça Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Köprülü'ye göre XVI. asra kadar İran sahasına yeni yeni birçok Türk unsurlarının gelmesi, Türk ve Fars unsurlarının İran ve Afgan sahalarında yan yana ve aynı siyasî hakimiyet altında ortak bir hayat geçirmeleri gibi etkenler, iki dilin birbiri üzerinde karşılıklı izler bırakmasını zorunlu kılmıştır (Köprülü: 1942: 1). Türkçede hemen hemen her alanda Farsça sözcükler mevcuttur. Aksan, özellikle Türklerin İslamı benimsemesinden sonra bu dinin kavramlarından bir bölümünün Farsça kanalıyla dile girdiğini belirtmiştir (Aksan, 2004: 27).

baca baca

Tozlu toprak bir yoldan yukarılara çıkarken dünya ev ev, **baca baca**, ağaç ağaç sanki eskiyormuş gibi hissettim. (KBT, 227)

çabuk çabuk

Taş merdivenleri **çabuk çabuk** çıktı, kapıya vurdu. (CO, 25)

Tabutun mezara indirilişi çünkü kar fırtasının tam ortasına rast geldiği için imam dua faslını hızlı hızlı geçti; üzerine **çabuk çabuk** toprak attık. (KK, 88)

Kimseyi görmeden ve selamlaşmadan **çabuk çabuk** eve döndüm. (SE, 146)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 104), (CO, 264), (CO, 287), (CO, 598), (KK, 421), (SE, 165), (SE, 263)

çeşit çeşit

Bazan da **çeşit çeşit** şekerlerden, karamelalardan sepetler getirdiler... (YH, 47)

Çeşit çeşit hile ve oyundan ve kaderin cilvelerinden sonra efsane savaşçı Rüstem ile oğlu Sührab savaş alanında karşı karşıya gelmişler. (KSK, 110)

Bir çocuk gibi oyundan, hayallerden hoşlanır, taklitler yapar, *Şehname*'den, *Mesnevi*'den hikâyeler anlatır, içinden arka arkaya **çeşit çeşit** insanlar çıkar. (K, 333)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 54), (YH, 68), (BAK, 74), (BAK, 130), (BAK, 157), (BAK, 213), (BAK, 233), (BAK, 237), (BAK, 284), (BAK, 332), (BAK, 370), (BAK, 374), (BAK, 375), (BAK, 391), (BAK, 403), (BAK, 406), (BAK, 426), (BAK, 448), (BAK, 468), (BAK, 499), (KK, 26), (KK, 352), (KBT, 15), (KBT, 55), (KBT, 79), (KBT, 80), (KBT, 151), (KBT, 187), (KBT, 259), (KBT, 322), (KBT, 333), (KBT, 351), (KBT, 366), (KBT, 439), (KBT, 461), (K, 24), (K, 170), (KSK, 193), (MM, 29), (MM, 65), (MM, 65), (MM, 276), (MM, 305), (MM, 325), (MM, 334), (MM, 335), (MM, 340), (MM, 371), (MM, 390), (MM, 481), (MM, 484), (MM, 406)

çirkin çirkin

Çünkü bir bana, bir gazeteye bakıyorlar, **çirkin çirkin** gülüşüyorlardı. (SE, 10)

düşman düşman

Düğün sırasında da üzerinde bayramlık elbiseleri bana uzaktan **düşman düşman** baktı. (BAK, 248)

hafta hafta

Düğünden sonra Fevziye'nin karnındaki çocuğun büyümesine, Rayiha'nın karnındaki bebeklerin büyümesine tanık olduğu gibi, **hafta hafta** tanık oldu. (KBT, 417)

köşe köşe

Bu hayatı okumaktan, şehrin ona her an sunduğu yeni sayfalar içinde rastladığı yüzlere, işaretlere, hikâyelere baka baka her gün saatlerce yürüyüp **köşe köşe** sürtmekten o kadar hoşlanıyormuş ki,... (KK, 169)

köy köy

...Sihirli tavla zarlarını satabilmek için **köy köy**, kahve kahve bütün Doğu Anadoluyu katırıyla dolaşıyordu. (KK, 76)

küstah küstah

...O çirkin cücenin ayran budalası gibi **küstah küstah** baktığını görünce, insanı bir an olsun rahat bırakmazlar ki,... (SE, 64)

Remzi'nin de köpeklerden, evin içinde **küstah küstah** gezinecek bir hayvandan hoşlanacak insan olmadığını düşündü.(CO, 557)

leke leke

Yıpranmış, **leke leke** fişlerin beyazları konutlara, mor renkliler dükkânlara, kırmızılar da sanayi kuruluşlarına aitti. (KBT, 355)

lime lime

...Bu tanınmaz cesedi **lime lime** olmuş elbiselerinden teşhis etmek zorunda kalmış. (BAK, 125)

Bir kenarda okunmaktan **lime lime** olmuş sözlükler ve yarısı parçalanmış resimli çocuk ansiklopedileri arasında, çocukluğunda çok sevdiği eski *Hayat Ansiklopedisi* ciltlerini buldu. (K, 196)

...Onun kokusunu taşıyan yirmi beş yıllık **lime lime** yeleği, kız kardeşiyle Dolmabahçe rıhtımında çekilmiş fotoğrafını değil... (K, 237)

lüle lüle

...Şeytan'a ve insana benzeyen **lüle lüle** karanlık kayalar... (BAK, 62)

parça parça

...Bir köşeye oturup **parça parça** olmuş gazete sayfalarını toplayıp okudum. (YH, 18)

...Türkmen Beyi'nin orduları karşısında süvarisiz kaldığı için yenilip **parça parça** edilerek öldürülmüştür...(BAK, 271)

Kafa **parça parça** olmuştu, ama ağlamıyordu artık. (KK, 296)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 9), (BAK, 122), (KK, 71), (KK, 405)

pencere pencere

...Ahşap konaklarda yaşayan aileleri **pencere pencere** dikizlemiş, onların yoksulluğundan, kalabalığından, gürültüsünden, mutluluk ve mutsuzluklarından iyice yorgun düşmüştüm. (MM, 220)

pul pul

Naylon çorabı kaçan kadın da, yediği yerli çikolatadan bütün derisi **pul pul** dökülen çocuğun anası da... (KK, 50)

Üzerlerinde ışıltılı, **pul pul** dansöz kıyafetleri... (MM, 138)

...Bütün hayatını geçirdiği bu evin planını, duvarlarını ve **pul pul** dökülen derisini aşkla hafızama kazıyordum. (MM, 193)

renk renk

Ama deniz kıyısındaki ağaçlardan, yeşilliklerden, sarı, turuncu, **renk renk** ekili verimli topraklardan uzaktaydı. (KSK, 102)

Son on yılda evinin çevresi, Çarşamba sokakları da çeşit çeşit tarikatın **renk renk** kıyafet giyen adamıyla dolmuştu. (KBT, 439)

...Yeni kalpler, yeni hayatlar vaat eden **renk renk** yüzlerce şehir ve kasaba adının pleksiglag harflerinden sarhoş olmamak için küçük bir lokantaya girdim. (YH, 38)

Diğer örnekler için bk.

(BAK, 93), (BAK, 162), (BAK, 276), (BAK, 333), (BAK, 345), (BAK, 347), (BAK, 397), (BAK, 467), (BAK, 470), (KK, 48), (KK, 52), (KK, 99), (KK, 377), (KBT, 64), (KBT, 80), (KBT, 273), (K, 347), (BK, 74), (BK, 87), (YH, 119), (MM, 171), (MM, 205), (MM, 471)

saray saray

Dahası, hayatının geri kalan otuz yılını da şehir şehir, **saray saray**, kütüphane kütüphane gezip kendi resmettiği kitapları şahların, padişahların hazinelerinde, kütüphanelerinde arayıp bulup yok etmeye vermişti. (BAK, 195)

sarhoş sarhoş

İstanbulda Mühendis Mektebi'nde okurken sabahlara kadar içtiği, Beyoğlu'nda eğlence yerlerine daldığı, **sarhoş sarhoş** okula döndüğü çok olurdu. (CO, 98)

Sarhoş sarhoş çalışma odasından çıkıp gece yarısı oraya gittiği zaman ben odamda, elimde örgüm ve şişlerim, kıpırdamadan oturur,... (SE, 183)

...Papyon kravatları ve elbiseleri birbirlerine gösterip **sarhoş sarhoş** gülerlerken, kendilerini siyasi bir öfke taşıdıklarına inandırarak rahatlarıydı. (MM, 196)

sert sert

Baudelaire'in kitaplarının durduğu rafın önünde elinde bir kitap ve kızaran bir yüzle duran Turgay'a **sert sert** baktı. (CO, 492)

Nusret **sert sert** bakmaya çalıştı, ama kardeşine sevimli gözüktü. (CO, 82)

Kızmış, küsmüş, topuklu ayakkabılarının üzerine **sert sert** basarak gidiyordu sarhoş güzelim. (MM, 502)

Diğer örnekler için bk.

(CO, 115), (CO, 124), (CO, 171), (CO, 209), (CO, 258), (CO, 273), (CO, 280), (CO, 296), (CO, 304), (CO, 362), (CO, 369), (CO, 395), (CO, 521), (CO, 543), (CO, 612), (CO, 423), (CO, 427), (CO, 538), (CO, 543), (CO, 575), (K, 198), (MM, 363)

şehir şehir

Otobüslere bindim, otobüslerden indim, **şehir şehir** dolaştım, o ülkeyi, o insanları, o sokakları bulurum sandım. (YH, 23)

Bir otobüste **şehir şehir** gezen genç bir sigortacıydım, buz gibi soğuk bir başkasında amcamın rüyalarımaya giren kızıyla evlenmek üzereydim.(YH, 48)

Böylece Tebriz’de yirmi yıldır cihanın en büyük harikalarını yapan mucize elli ciltçiler, hattatlar, müzehhipler nakkaşlar çil yavrusu gibi **şehir şehir** dağıldılar. (BAK, 63)

Diğer örnekler için bk.

(YH, 66), (YH, 68), (YH, 157), (YH, 205), (BAK, 65), (BAK, 195), (BAK, 384), (BAK, 429), (KK, 259), (KK, 301), (KK, 303), (KK, 304), (KSK, 69)

şişe şişe

İçtiğini niye söyleyeyim, zaten bilir, her akşam gelip **şişe şişe** alıyor. (SE, 104)

tane tane

Ka da koltuklardan birine oturdu ve güür sesli Sunay’ın **tane tane** söylediği kelimeleri, başı örtülü Kadife’nin kararsız ve zayıf cevaplarını... (K, 341)

Kitabın yazarının öldürülmesinden üzüntü duymadığını **tane tane** söyledi. (YH, 102)

tembel tembel

Alacalı bulacalı bir kedi güneşte **tembel tembel** yalanıyordu.” (YH, 137)

...**Tembel tembel** pinekleyerek sayfalar çevirirdim. (BK, 83)

Rüya’nın esneyerek yataktan kalktığını, **tembel tembel** gerinerek terliklerini arandığını gözlerinin önüne getirdi; sonra, hemen aklının sinemasına başka bir bobin taktı. (KK, 63)

Diğer örnekler için bk.

(SE, 84), (KK, 214)

testi testi

“O zaman rüyamda gördüm, filanca hanım zina ediyormuş dersin; ya da falanca paşaya **testi testi** şarap gidiyordu, rüyamda gördüm, dersin.” (BAK, 176)

3.1.3. İngilizce Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

1950’li yıllardan sonra İngilizceden birçok kelime ve terim Türkçeye girmiştir. Znegin’e göre özellikle Batı kültürünün örnek alınmasıyla edebi türlerde ve

diğer alanlarda Batılı yaşam ve düşünce tarzının ifadesi olan terimler Türkçeye yer almaya başlamıştır (Zengin, 2017: 297).

bar bar

...Fusun'a asılıp şansını denemek isteyen sarhoşlar, **bar bar** gezerken uzaktan onu görenler ve hayat hikâyelerini başkalarının öğrenmesini saplantılı bir şekilde arzulayanlar (çok büyük bir kalabalıktı bu takım) bizi çok az yalnız bırakırlardı (MM, 314).

3.1.4. Fransızca Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Tanzimat ile başlayan Batılılaşma sürecinde Türkçe bir yandan Arapça ve Farsçadan sözcükler alırken bir yandan da İngilizce ve Fransızcadan da kelimeler almaya devam etmiştir. Aksan'a göre günlük yaşamda kullanılan *tren*, *bagaj*, *buket*, *büfe* gibi kelimeler, Latince ve Yunanca kökenli olan bilim terimleri ve teknik terimler de Fransızca kanalıyla dile yerleşmiştir (Aksan, 2004: 132).

buket buket

Ama tek başına olması, her akşam gelmesi, yolladığı **buket buket** çiçekler, ısrarı ve saf hali beni etkiledi. (KBT, 251)

butik butik

...Kaşlarını yolan ve **butik butik** gezip kıyafet seçen İstanbullu sosyete kadınlarına, ten renginin ve ırk yapısının da ne yazık ki kolay telafi edilemeyecek önemli bir eksik olduğunu görünüşüyle acımasızca hatırlatmasıydı. (MM, 86)

doktor doktor

Korkut ile Süleyman hastalığı tam nedir anlaşılamayan babalarını **doktor doktor** gezdiriyor, sürekli ona yeni testler yaptırıyorlardı. (KBT, 458)

fasikül fasikül

...Galip, büfenin bir gözünde saklanan ve bir gazetenin **fasikül fasikül** dağıttığı Bilgi Hazinesi'nin ciltlerini gördü. (KK, 132)

kare kare

Sepetin yanında da, bir zamanlar annemin de aldığı *Ev ve Kadın* dergisinin orta sayfalarından çıkan elişi örgü patronları, **kare kare** işlenmiş çiçekler... (YH,119)

koridor koridor

...**Koridor koridor** kat kat Atatürk Erkek Lisesi'ni baştan aşağı dolaşır... (KBT, 112)

kulüp kulüp

Nurcihan ile Mehmet haftanın neredeyse yedi günü buluşuyorlar, lokanta lokanta, **kulüp kulüp** geziyorlar. (MM, 331)

otel otel

Pavyonlarda, esrar tüccarları, Beyoğlu gangsterleri arasında yeni bir cinayet, intiharla biten bir aşk hikâyesi var mı diye bakar, **otel otel** gezer... (KK, 137)

şantiye şantiye

Bir de bunun gibi çavuş seçiyorlar, sonra **şantiye şantiye** dolaşıyorlar. (CO, 283)

vitrin vitrin

Onlar Füsün'a olan aşkımı yakından hissetmek için **vitrin vitrin** müzeyi gezerlerken, ben çatıdaki odamdan pijamalarım ile çıkıp aralarına karışacağım. (MM, 532)

Vitrin vitrin, kutu kutu, bütün bu eşyalara bakarken, ziyaretçiler sekiz yıl boyunca akşam yemeklerinde Füsün'u nasıl seyrettiğimi, onun elini, kolunu... (MM, 541)

3.1.5. Yunanca Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Türk-Yunan kültür alışverişleri ile dilimizde Yunanca kökenli birçok alınma sözler kullanılmıştır. Türkler Anadolu'ya geldiği zaman sahil kesimlerde önceden beri yaşayan Yunanlılarla karşılaşmış, asırlarca onlarla yaşamıştır (Ersoy, 2006: 207). Yağbasan'a göre coğrafi yakınlıklardan kaynaklanan birlikteliklerde, ortak dil

varlığına veya dil dünyasına rastlamak her zaman mümkündür. (Yağbasan, 2010: 369). Türkler ve Yunanlar komşu toplumlar oldukları için de sürekli ilişki içinde bulunmuş, birbirlerinden birçok sözcük almışlardır.

efendi efendi

Ben gene de son bir umutla **efendi efendi** söyledim ve kolundan tuttum. (SE, 222)

Ağır ağır, **efendi efendi** rakı içiyorlardı... (YH, 169)

kangal kangal

...Tezgâhtarı kahvenin televizyonuna bakan ve **kangal kangal** sucuk satan bir bakkal gördüm. (K, 233)

kutu kutu

Bazıları onları ayçiçek yağı dolu tenekeler, **kutu kutu** sabunlar, ya da bisküvi ve makarna kolileriyle gelen başkan adayları sanıp seviniyorlardı. (K, 17)

Batı'dan **kutu kutu** getirilen, sinemalarda saatlerce oynatılan o lanet olası filmler yüzünden sokaktaki insanımızın jestleri saflığını kaybetmeye başlamış.(KK, 69)

...Annemin "Bak bakayım, orada mıymış?" dediği kırmızı çiçekli Kütahya vazoyu, sonra onun **kutu kutu** şapkalarını gösteriyordum. (MM, 29)

Diğer örnek için bk.

(MM, 541)

masa masa

Yarı sarhoş ve tikiş tikiş kalabalığın bağırışları ve kahkahaları arasında **masa masa** Mehmet'i ararken, pek çok kişinin elini sıkıyordum. (MM, 135)

...Piyasayı öğrenmek için **masa masa** gezerlerken, ben orta yaşlı bu iki yeni arkadaşımın özellikle kibar Sühendan Hanım'ın "dikkatli olmam" için yaptığı bütün uyarıları dinlerdim. (MM, 316)

Lakabı, ileride çekeceği filmleri anlatırken (**masa masa** dolaşarak ya hep bunu yapar ya da dedikodu toplardı) sürekli bu kelimeyi kullandığı için Pelür ahalsi tarafından takılmıştı. (MM, 344)

3.1.6. Almanca Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Aksan Almanlarla ve Almancayla olan ilişkimizin I. Cihan Harbi Savaşı öncesinde ve savaş sırasındaki ilişkilere dayandığını söylemektedir (Aksan, 2004: 135). Sarı da Almanya'ya yapılan yoğun göçler sonucunda Almanya'da "göçmen dili" durumuna geçen Türkçenin Almanca karşısında büyük oranda etkilenen dil olduğunu belirtmiştir (Sarı, 2013: 3).

kuruş kuruş

Gazete reklamlarına, İş Bankası kumbaralarına, ilkokulda öğretilenlere kanıp her gün biriktirdiklerini yıllarca **kuruş kuruş** bankaya yatıranların paraları son enflasyonda bir anda uçup gitmişti. (KBT, 195)

3.1.7. İtalyanca Alınma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

İtalyancayla Türkçe arasındaki kelime etkileşiminin temelinde ticaret ilişkileri yer almıştır. Sarı'ya göre Venedikliler olmak üzere çeşitli halklarla başlayan ticari, siyasi ve kültürel yakınlaşmalar da, aynı şekilde Türkçenin İtalyanca gibi dillerle etkileşim sürecine girmesi sonucunu doğurmuştur (Sarı, 2013: 2).

lokanta lokanta

Nurcihan ile Mehmet haftanın neredeyse yedi günü buluşuyorlar, **lokanta lokanta**, kulüp kulüp geziyorlar. (MM, 331)

SONUÇ

İkilemeler, hem sözlü hem yazılı anlatımda sıklıkla başvurulan yapılardır. Sözcüklerin yan yana kullanılması ses, yapı, anlam gibi birtakım kurallara bağlıdır. Bu çalışmada ise Orhan Pamuk'un romanlarında geçen ikilemeler; yapı, anlam ve alınma sözcük bakımından ele alınıp sınıflandırılmıştır. Çalışmada 1161'i birbirinden farklı olmak üzere 6569 ikileme tespit edilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde Türkiye Türkçesinde, Türkiye Türkçesi ağzlarında, Türk dilinin tarihi dönemlerinde ve Çağdaş Türk lehçelerinde ikilemelerle ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda ikileme yerine kullanılan pek çok tanım ve terimle karşılaşılmıştır. Bu durum, tanım ve terim konusunda bir görüş birliğini yansıtmadığını göstermektedir. Çalışmada genel olarak kabul görülen "ikileme" teriminin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu bölümde ikilemelerin genel özelliklerinden bahsedilmiştir. İkilemeyi kuran sözcükler arasında sıra bakımından bir kalıplaşma bulunmaktadır. Bu kalıplaşmaya göre önce gelen sözcük sonra, sonra gelen sözcük ise önce kullanılamamaktadır. Ancak Orhan Pamuk'un romanlarında sıra kalıplaşmasına uymayan ikilemelerle karşılaşılmıştır. Romanlarda; sallana çalkalana/çalkalana sallana, bildik tanıdık/tanıdık bildik, erkekli kadınlı/kadınlı erkekli, baba oğul/oğul baba, erkek kadın/kadın erkek gibi örnekler yer almaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde yapı bakımından ikilemeler; basit sözcüklerden oluşan ikilemeler ve türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeler olmak üzere iki ana başlıkta ele alınmıştır. Basit sözcüklerden oluşan ikilemeler bölümünde 361'i birbirinden farklı olmak üzere 2054 ikileme tespit edilmiştir. İkilemeyi oluşturan sözcükler hece bakımından değerlendirildiğinde iki heceli sözcüklerden oluşan ikilemelerin fazla oluşu dikkat çekmektedir. Bu bölümde ikilemeler, eksiz olarak ele alınmıştır. Tek heceli sözcüklerden oluşan ikilemelerde en çok *sık sık* (160 ikileme) ve *tek tek* (202 ikileme) ikilemeleri tespit edilmiştir. Bu ikilemeler, Pamuk'un tüm romanlarında geçmektedir. Orhan Pamuk, *sık sık* ikilemesine en çok "Masumiyet Müzesi" romanında, *tek tek* ikilemesine ise "Benim Adım Kırmızı" romanında yer vermiştir. İki heceli ikilemelerde ise en çok *ağır ağır* (309 ikileme) ikilemesi kullanılmıştır. Bu ikileme de Pamuk'un tüm romanlarında bulunmakta ve en çok da "Kara Kitap" romanında geçmektedir. Yansıma sözcüklerden oluşan ikilemeler de hece yönünden ayrılmıştır. İki heceli sözcüklerin tek heceli sözcüklerden fazla kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen ikilemelerde Pamuk'un

dın dın, tak tak, cart curt, vıdı vıdı gibi ikilemelerin arasına kısa çizgi koyduğu görülmüştür. Bu da “İkilemelerin arasına herhangi bir noktalama işareti gelmez.” kuralına uymamaktadır. Pamuk, *gır gır* ikilemesinin yazımına da dikkat etmemiştir. “Alay, eğlenceli, komik” anlamına gelen *gır gır* ikilemesini farklı iki romanında *gırgır* biçiminde kullanmıştır. Hâlbuki bitişik olarak yazılan *gırgır* sözcüğü “Mekanik olarak çalışan süpürge.” anlamına gelmektedir.

İkilemelerin bazıları işletme eki alan sözcüklerden oluşmuştur. Buna göre işletme eki alan ikilemelerin sayısı 205’i birbirinden farklı olmak üzere 492 tanedir. Fiil işletme eki için 21 ikileme kullanılmıştır. Fiil işletme eki almış ikilemelerde görülen geçmiş zamanla oluşan ikilemelerin diğer fiil işletme ekiyle kurulmuş ikilemelerin sayısından fazla olduğu tespit edilmiştir. İsim işletme eki alan sözcüklerle kurulan ikilemelerin sayısı ise 471’dir. Burada isim işletme ekini alan ikilemelerin fiil işletme eki alan ikilemelerden fazla olduğu saptanmıştır. İsim işletme eki alan ikilemeler; iyelik, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma, ilgi, çokluk, vasita ekleri olmak üzere sekiz gruba ayrılmıştır. İyelik eki alan ikilemeler için 73 örnek tespit edilmiştir. Buradaki ikilemeler, iyelik eki dışında herhangi bir isim işletme ekini almamıştır. Her iki sözcük de iyelik+işletme eki aldıysa bu tür yapılar iyelik eki alan ikilemeler bölümünde bir alt başlıkta değerlendirilmiştir. Bu alt başlıklarda 211 ikileme örneği saptanmış ve en çok *anne baba* ikilemesinin farklı ek almış hâllerine rastlanmıştır. Bu ikilemeler *anneme babama, annenize babanıza, annemi babamı, anneni babanı, annesini babasını, annemin babamın, annesinin babasının, annesiyle babasıyla* şeklindedir. Pamuk, zihnindeki anne ve baba kimliğini romanlarına da yansıtmış, bu ikilemelerin ek almış biçimlerini sıkça kullanmıştır. Özellikle, romanlarında baba oğul ilişkisinin işlendiği görülmüştür.

Türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeler için 496’sı birbirinden farklı olmak üzere 2403 ikileme tespit edilmiştir. İsim kök veya gövdelerinden türetilen sözcüklerden oluşan ikilemeler için 622 örnek çıkmıştır. Türkçe sözcüklerden türeyen ikilemelerin sayısı 549dur. Pamuk, Türkçe sözcüklerde en çok +II / +IU yapısındaki ikilemeleri kullanmıştır. Bu bölümde *yeşilli çiçekli, yeşilli morlu, yeşilli sarılı* ikilemeleri dikkat çekmektedir. Bir sözcüğü yeşil kelimesinden oluşan ikilemeleri farklı romanlarında kullanmıştır. +cA şeklinde oluşan ikilemelerde ise *gizlice açıkça* ve *gizlice usulca* ikilemeleri göze çarpmaktadır. Bu ikilemeler sadece “Benim Adım Kırmızı” romanında kullanılmıştır. *Gizlice açıkça* ikilemesinin geçtiği cümlede, bir eylemin hem gizli hem de açık bir şekilde yapıldığı görülmüştür. Bu da

yazarın ikilemeleri farklı şekilde kullandığını göstermektedir. Alınma sözcüklerden oluşan ikilemelerin sayısı 73'tür. Burada; Arapça, Farsça ve Fransızcadan alınan sözcüklerin türemiş hallerinin olduğu saptanmıştır. Saptanan ikilemelerden de anlaşılıyor ki Orhan Pamuk, türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeler bölümünde Arapça, Farsça ve Fransızca dışında alınma kelime kullanmamıştır.

Fiil kök veya gövdelerinden türetilen sözcüklerle oluşan ikilemeler bölümünde, 53'ü birbirinden farklı olmak üzere 688 ikileme tespit edilmiştir. Buna göre *-n*, *-(I)n / -(U)n* ekiyle kurulmuş ikilemeler en fazla örneğe sahiptir. Bu yapıdaki ikilemeler için 4'ü birbirinden farklı olmak üzere toplam 305 örnek çıkmıştır. Bu sayının fazla olmasının sebebi *uzun uzun* ikilemesidir. Pamuk'un tüm romanlarında yer alan bu ikilemeyle ilgili 298 örnek tespit edilmiştir. *-Ik / -Uk*, *-k* yapısında bulunan ikilemelerin sayısı da *-n*, *-(I)n / -(U)n* ekiyle kurulmuş ikilemelerden sonra 105 örnekle ikinci sırada yer almaktadır. *-GIn / -GUn* ekiyle türetilen ikilemelerde "Çok yorulmuş, gücü kalmamış bir biçimde." anlamlarına gelen *yorgun argın* ve *yorgun bezgin* ikilemeleri kullanılmıştır. *Yorgun bezgin* ikilemesi "Yeni Hayat" romanında sadece bir kere geçmektedir. *Yorgun argın* ikilemesi de "Yeni Hayat" romanında bulunmaktadır. Aynı anlama gelen iki ikilemenin aynı romanda kullanılması dikkat çekicidir. *Yorgun argın* ikilemesine yazarın diğer romanlarında rastlanmakla birlikte *yorgun bezgin* ikilemesine diğer romanlarında rastlanmamıştır.

Çekimsiz fiillerden oluşan ikilemeler bölümünde saptanılan ikileme sayısı 327'si birbirinden farklı olmak üzere 1093'tür. Çekimsiz fiillerle kurulan ikilemeler; isim fiil, sıfat fiil ve zarf fiillerle oluşan ikilemeler olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Bu yapıdaki ikilemeler içinde en çok örneğe zarf fiil eki almış ikilemeler sahiptir. Zarf fiil eki almış ikilemeler için 313'ü birbirinden farklı olmak üzere 1027 ikileme tespit edilmiştir. Zarf-fiil ekleri içinde de en çok kullanılanı, *-A* zarf fiil ekidir. Bu ek için 202'si birbirinden farklı olmak üzere 630 ikileme saptanmıştır. Bu ikilemelerden 544'ü aynı kelimelerden, 86'sı ise farklı kelimelerden oluşmaktadır. Farklı sözcüklerden oluşan ikilemelerde *çalkalana sallana*, *sallana çalkalana*, *çeke sürüye*, *güle öksüre*, *konuşa gülüşe* örnekleri dikkat çekmektedir. Günlük hayatta pek kullanmadığımız bu ikilemelere yazarın romanlarında yer verdiği görülmüştür. *-A* zarf fiil ekiyle oluşturulan ikilemelerden sonra ikinci sırayı 72'si birbirinden farklı olmak üzere 321 örnekle *-r...mAz* zarf fiil ekiyle oluşturulan ikilemeler almıştır. Sıfat fiil eki alan ikilemeler için 25, isim fiil eki alan ikilemeler için de 41 örnek tespit edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünü “Anlam Bakımından İkilemeler” oluşturmaktadır. İkilemeleri oluşturan sözcükler arasında anlam bakımından bir bağ bulunmaktadır. Bu bölümde 213’ü birbirinden farklı olmak üzere 1629 ikileme saptanmıştır. Eş anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler için 62, yakın anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler için 192, zıt anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler için 150, ilk sözcüğü yarı anlamlı olan ikilemeler için 24, ikinci sözcüğü yarı anlamlı olan ikilemeler için 92, her iki sözcüğü de yarı anlamlı olan ikilemeler için 58, birbirini tamamlayan sözcüklerden oluşan ikilemeler için 793, ‘m’ sesinin başa gelmesiyle oluşan ikilemeler için 24 örnek tespit edilmiştir. Burada eş, yakın ve zıt anlamlı kelimelerden oluşan ikilemelerin dışında bazı sözcüklerin anlam olarak birbirini tamamladığı görülmüştür. Bu kelimeler arasında herhangi bir eşlik veya zıtlık bulunmaz. Birbirini tamamlayan sözcüklerden oluşan ikilemelerde *abla kardeş*, *ağabey kardeş*, *ağbi kardeş*, *ana avrat*, *ana baba*, *ana kız*, *ana oğul*, *anne oğul*, *anne baba*, *baba kız*, *baba oğul*, *oğul baba* gibi ikilemelerin metinlerde sıkça kullanıldığı görülmüştür. Bu bölümde sayılardan oluşan ikilemeler de sıkça kullanılmıştır. Sayılardan oluşan ikilemelerin sayısı ise 438’dir. Ayrıca, ikilemelerde yer alan kelimeler Türkçede tek başına kullanılmasa da aslında anlamsız değildir. Bu yüzden “anlamsız” ifadesinden kaçınılmıştır. Bunun yerine “yarı anlamlı” ifadesi tercih edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde alınma sözcükler ele alınmıştır. Bu bölümde 91’i birbirinden farklı olmak üzere 483 ikileme tespit edilmiştir. Bu ikilemeler aynı kelimedenden oluşmaktadır. Arapça için 291, Farsça için 168, İngilizce için 1, Fransızca için 11, Yunanca için 10, Almanca için 1 ve İtalyanca için 1 örnek saptanmıştır. Pamuk’un Arapçadan alınma sözcükleri daha çok kullanması dikkat çekicidir. İngilizceden alınma *bar bar* ve İtalyancadan Alınma *lokanta lokanta* ikilemesinin sadece “Masumiyet Müzesi” romanında geçtiği tespit edilmiştir. Almancadan alınma *kuruş kuruş* ikilemesi ise sadece “Kafamda Bir Tuhafılık” romanında geçmektedir.

Eserleri üzerinde dil ve üslup çalışması yapılan Nobel ödüllü Orhan Pamuk, Türk edebiyatının önemli yazarlarından biridir. Sonuç olarak, bu veriler ikileme konusundaki farklı görüşlere bir yenisini daha ekleyecektir.

KAYNAKÇA

Abik, A.D. (2010a). (İsim 1+II/II) (İsim 2 +II/II) Kuruluşundaki İkilemeler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*. 17(2): 1-20.

Abik, A.D. (2010b). Derleme Sözlüğünde İkinci Kelimesinin Başında s-Bulunduran Tekrarlar ve Başka Seslerle Benzer Diğer Taraflar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Türkoloji Dergisi*. 17(1): 1-27.

Ağakay, M. (1953a). İkizlemeler Üzerine. *Türk Dili*. II(16): 189-191.

Ağakay, M. (1953b). İkizlemeler Üzerine II. *Türk Dili*. II(17): 268-271.

Ağakay, M. (1954). Türkçede Kelime Koşmaları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. 7: 97-104.

Aksan, D. (1974). Eş anlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Saptanmasında Eş anlamlılardan Yararlanma. *Türkoloji Dergisi, Ankara Üniversitesi*. 6(1): 1-14.

Aksan, D. (2011). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksan, D. (2004). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.

Aksan, Y. (2001). Türkçede Zaman Anlatımı ve Kimi İkileme Yapıları. *XV. Dilbilim Kurultayı, İstanbul*.

Aksoy, Ö.M. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Aktan, B. (2010). Divânü Lûgati't-Türk'ün Söz Varlığında Yer Alan İkilemeler. *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 28: 1-12.

Aktaş, T. (1999). Yapı ve Anlam Bakımından Almanca ve Türkçe İkilemeler. *Türk Dili*. 539: 565-575.

Akyalçın, N. (2007). *Türkçe İkilemeler Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Akyalçın, N. (2011). Türkçe Deyimler Sözlüğünde Alınmış, Deyim Olmayan Kimi Söz Öbeklerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Folklor/Edebiyat*. 17(68): 121-142.

Alkaya, E. (2008). Orta ve Doğu Karadeniz Ağzlarında Görülen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies*. 3(3): 37-76.

Atalay, B. (1985). *Divanü Lûgat-it-Türk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Aydın, E. (1997). Orhun Yazıtlarında Hendiadyoinler. *Türk Dili*. 544: 417-421.

Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.

Böler, T. (2011). Çaştani Bey Hikâyesi'nde İkilemeler ve Türkçede İkilemelerin Eskiliği Meselesi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 42(42): 33-60

Cengiz, S. (2010). Orhan Pamuk'un Romanlarında Doğu-Batı İkilemi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 12: 63-88.

Ceylan, N. (2009). *Gazi Zahüridin Muhammed Bâbur Mirza'nın Eserlerindeki İkilemeler*. (Yüksek Lisans Tezi). Adana: : Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çağatay, S. (1978). Uygurcada Hendiadyoinler. *Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler* (pp. 29-66). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Çoraklı, Ş. (2005). Türkçenin Yaratma Gücü İkilemeler II. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 27: 41-44.

Çoraklı, Ş. (2011). Türkçenin Yaratma Gücü İkilemeler I. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 17: 53-60.

Çürük, Y. (2009). *Attila İlhan'ın Kurtlar Sofrası Adlı Romanında Geçen İkilemeler*. (Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Delice, H.İ. (2007). *Türkçe Sözdizimi*. İstanbul: Kitabevi.

Demir, F. (2011). *Orhan Pamuk'un Romanları Üzerine Bir Araştırma*. (Doktora Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dilek-Güner, F. (2004). Altay Türkçesinde İkilemeler. *Bilig*. 28: 83-100.

Durgut, Hüseyin. (2004). Türkiye Türkçesinde İkilemelerde Kalan Arkaik Kelimeler. *V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı I*. (20-26 Eylül): 805-814.

Ecevit, E. (2004). *Orhan Pamuk'u Anlamak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Emre, A.C. (1945). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası
- Erdem, M.D. (2015). Harezmi Türkçesinde İkilemeler ve Yinelemeler Üzerine. *Bilig*. 33: 190-225.
- Eren, H (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro Basım Evi.
- Eren, H. (1949). İkiz Kelimelerin Tarihine Dair. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 7(2): 283-286.
- Ergin, M. (2009). *Dil Bilgisi*. İstanbul: Basım/Yayın/Tanıtım.
- Ersoy, H. (2006). Türkçedeki Yabancı Sözcüklerin Kullanım Alanı Bilgileri ve Düşündükleri(Sözlükbilimsel Bir Çalışma). *Akademik İncelemeler*. 1(2): 205-219.
- Gencan, T.N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Göğüş, B. (1962). Türkçede Birleşik Kelimelerin Oluşumu ve Nasıl Yazılması Gerektiği. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. 245-264.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Güngör, O.C. (2018). Memluk Kıpçak Türkçesinde İkilemeler. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 65: 105-122
- Hatiboğlu, V. (1981a). *Türk Dilinde İkileme*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1981b). *Türkçenin Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hengirmen, M. (2002). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınları.
- Kara, M. (2009). Hakas Türkçesinde İkilemeler. *Gazi Türkiyat* 4: 35-62.
- Karaağaç, G. (1997). Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*. 2(552): 449-510.

Karabulut, M. ve Biricik, İ. (2018). Postmodern Romanın Nasıllığı Bağlamında Orhan Pamuk'un "Kırmızı Saçlı Kadın" Romanı. *Journal of Turkish Language and Literature*. 4(1): 141-162.

Karahan, L. (2010). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karahan, L. (2014). Türkiye Türkçesi Ağzlarında {-I} Zarf Fiil Ekli İkilemeler. *VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildiri Kitabı*. (ss. 75-84), Hazırlayan Mustafa Özkan, Enfel Doğan. İstanbul: 30 Eylül-4 Ekim 2013.

Kartal, A. (2010). *Şiraz'dan İstanbul'a*. İstanbul: Kurtuba Kitap.

Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

Korkutan, K. (2016). *Kemal Tahir'in Romanlarındaki İkilemelerin Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köprülü, F. (1942). Yeni Fariside Türkçe unsurlar. *Türkiyat Mecmuası* 7-8: 1-6.

Ölmez, M. (1998). Eski Uygurcada oduk sak İkilemesi Üzerine. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 8: 35-47.

Ölmez, Z.K. (1997). Kutadgu Bilig'de İkilemeler (1). *Türk Dilleri Araştırmaları*. 7: 19-40.

Özkan, B. (2010). Türkiye Türkçesinde İkili Tekrarların Sözlükbirimsel Dizgesel ve Metinsel Görünümleri. *Turkish Studies*. 5(4): 564-568.

Özkan, B. (2011). Türkiye Türkçesinde İkili Tekrarlar. *Turkish Studies*. 6(11): 1572-1594.

Özkan, M. ve Sevinçli, M. (2013). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

Öztürk, S. (2008). Yeni Uygur Türkçesinde İkilemeler. *Turkish Studies*. 3(4): 1036-1048.

Pamuk, O. (2014). *Kafamda Bir Tuhaflık*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Pamuk, O. (2015a). *Kara Kitap*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Pamuk, O. (2015b). *Benim Adım Kırmızı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Pamuk, O. (2016a). *Masumiyet Müzesi*. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2016b). *Cevdet Bey ve Oğulları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2016c). *Sessiz Ev*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2016d). *Beyaz Kale*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2016e). *Kar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2016f). *Benim Adım Kırmızı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2016g). *Yeni Hayat*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2017a). *İstanbul-Hatıralar ve Şehir*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2017b). *Manzaradan Parçalar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2018). *Öteki Renkler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sarı, İ. (2013). Dil Etkileşimi Bağlamında Ses-Anlam Eşleşmesi ve Türkçedeki Örnekleri. *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*. 1-27.
- Suçın, M.H. (2006). Türkçe ve Arapça İkilemelerde Sözcük Dizilişi ve Ses Benzeşmesi. *Ekev Akademi Dergisi*. 28: 281-294.
- Şahin, B. (2015). *Orhan Pamuk Romanlarında Oryantalizm*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, S. (2005). Standart Türkiye Türkçesinde İkilemelerle Yaşayan Tarihî Sözcükler. *Şinasi Tekin Anısına Uygurlardan Osmanlıya* (pp.685-703). İstanbul:Simurg Yayınları.
- Tekin, Ş. (2001). *İştikakçının Köşesi*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Telli, B. (2017). Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağzlarında Geçen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*. 6: 133-149.
- Toklu, O. (2009). *Dilbilimine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Toprak, F. (2005). Harezmi Türkçesinde İkilemeler. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. 5(2): 277-292.

Tuna, O.N. (1948). Türkçede Tekrarlar. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. III(1-2): 429-447.

Tuna, O.N. (1950). Türkçede Tekrarlar 2. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. IV/(1-2): 35-82.

Tuna, O.N. (1986). Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz Dizisi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. 1982-1983: 163-228.

Türkçe Sözlük (1998). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ulutaş, İ. (2007). Kırgız Türkçesinde İkilemeler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler e-Dergisi*. 13: 1-15.

Üstünova, K. (1998). Dede Korkut Destanlarında Aralıklı İkilemeler. *Türk Dili*. 557: 464-470.

Vardar, B. (2002). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Yağbasan, M. (2010). Kültürlerarası Etkileşim Bağlamında Türkçe ve Yunancadaki Ortak Söz Varlığının Değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 20(1): 367-388.

Yastı, M. (2007). Türkçe Deyimlerde Geçen İkilemelerin Ses ve Şekil Özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 21: 51-87.

Zengin, E. (2017). Türkçenin Diğer Dillerle Etkileşimi ve Sonuçları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(52): 293-299.

Zülfikar, H. (1995). *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler*. Ankara: TDK.